

sendikalar notları

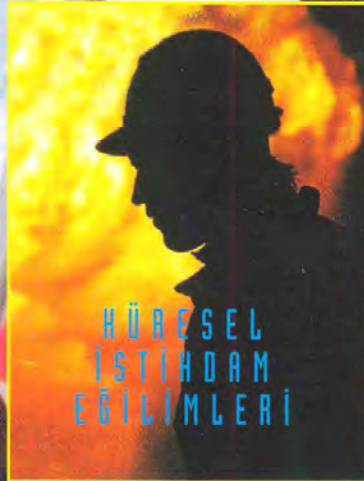

TÜRKİYE'DE ÖZÜLLÜLERE YÖNELİK
SOSYAL GÜVENLİK, İSTİHDAM VE
TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIM İLE
İLGİLİ DÜZENLEMELER VE
MEVCUT DURUM

FATMA YILMAZ

HÜRESELLEŞME
ve
ULUSLARARASI DAYANIŞMA

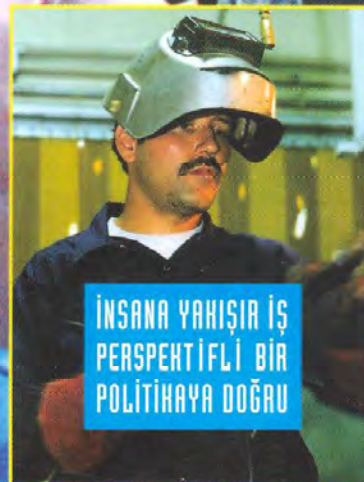
HÜRESEL
İSTİHDAM
EĞİLİMLERİ

Başka bir dünya
mümkün!

oğuz topak

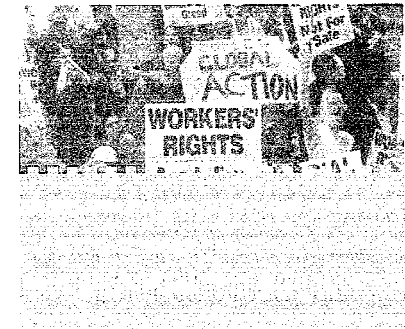
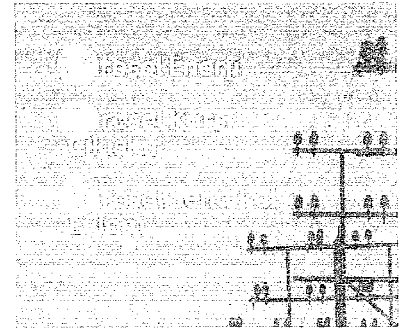
Küresel Enerji
Küresel Karşı
Çıkışlar
Küresel Sendikal
Eylem

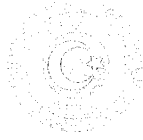

İNSANA YAKIŞIR İŞ
PERSPEKTİFLİ BİR
POLİTİKAYA DOĞRU

İÇİNDEKİLER

Sunuş	3
Türkiye	5
Dünya	22
Başka bir dünya mümkün	35
Bir kitle iletişim tekniği olarak propaganda tekniği	44
Türkiye’de özürllülere yönelik sosyal güvenlik, istihdam, ve toplumsal yaşama katılım ile ilgili düzenlemeler	52
ILO: Küresel istihdam eğilimleri	76
Küresel enerji-küresel karşı çıkışlar-küresel sendikâl eylem	92
İnsana yakışık iş perspektifli bir politika doğru	122
Küreselleşme ve uluslararası dayanışma	136

Türkiye
Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası
adına sahibi:
Genel Başkan
Mustafa Öztaşkın

Yazı İşleri Müdürü:
Genel Sekreter
Mustafa Çavdar

Genel Yayın Müdürü:
Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri
İsmet Yiğit

Yönetim Yeri:
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası
Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 25
81180 Altunizade-Üsküdar-İstanbul
Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat)
Faks: (216) 474 98 67-474 92 38
e-mail: petrol@turk.net

Petrol-İş Dergisi Ekidir.

Yayına Hazırlayan: Haluk Şensu

Genel Düzenleme ve Teknik Hazırlık:
Dosya Yayıncılık
Tel: (0312) 417 59 62
Faks: (0312) 417 59 63
e-mail: dosyay@mynet.com

Baskı: Şan Ofset

SUNUŞ

ABD insanlık dışı bir uygulamayla ve uluslararası hukuku zorbalıkla ve kanla çiğneyerek, komşumuz Irak topraklarını 20 gün içinde hızla işgal etti.

Başta başkent Bağdat olmak üzere tüm Irak kentlerini sivil-asker hedef demeden bombalayan ABD, yüzlerce çocuk, yaşlı ve kadının ölümüne yol açtı. Binlerce insanın yarattığı kaos nedeniyle yağmalamaların, hırsızlıkların, uğursuzlukların doğmasına neden oldu. Sonuçta da müzeler, bankalar, kütüphaneler, kamu binaları ve konutlar yağmalatıldı.

Hemen hiçbir karşı çıkış yaşanmadan gerçekleştirilen işgal operasyonu, şimdi yeni bir aşamada sürdürülüyor: Irak'ın petrol ve tüm enerji kaynaklarının yağmalanması.

ABD'ye ve onu destekleyenlere göre bu uygulama "Irak'ın yeniden yapılanması" için gerekli ve zorunlu bir süreç. Hatta bu gelişme yalnızca Irak'ı kapsamalıdır. Artık aralarında Türkiye'nin de bulunduğu tüm bölge ülkelerini de kapsayacak yeni bir siyasal yapılanma kaçınılmazdır.

ABD bu arada Ortadoğuya ilişkin genel operasyonunun gerçekleştirilmesi yönünde Türkiye'den küs-

tahça istemlerde bulunmaya devam ediyor; yaptıkları açıklamalarda diplomatik kurallar hiçe sayılıyor.

Bu noktada sorulması gereken kuşkusuz çok önemli sorular ve tartışılması gereken birçok nokta bulunuyor.

Ancak en önemli soru şu olmalıdır:

ABD'nin işgali neden bu kadar hızlı ve kolay olmuştur?

Buna verilecek yanıt açıktır: ABD, Irak'taki ve bölgedeki işbirlikçilerinin yarattığı olanakları sonuna kadar kullanmış ve halkın örgütsüzlüğünü, parçalanmışlığını değerlendirerek kısa sürede petrol ve enerji kaynaklarının kontrolü için Irak'ı işgal etmiştir.

Bu tarihsel olarak değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Başka bir anlatımla bu durum bir "kıssadan hissedir": Bir ülkenin bağımsızlığını korumak için işbirlikçilerin gücü hiçbir zaman küçümsenmemelidir. Bu gerçek hem Irak, hem de Türkiye' için geçerli genel bir doğrudur...

Merkez Yönetim Kurulu

TÜRK-İŞ: “TEDBİRLER PAKETİ ÇİLE PAKETİDİR”

Türk-İş Yönetim Kurulu 3 Mart 2003 günü açıklanan 2003 Yılı Bütçe Gelirlerini Artırıcı Tedbirler Paketi'nin bir “Çile Paketi” olduğunu belirterek, “Adalet ve Kalkınma Partisi'nin adaleti bu mu?” sorusunu sordu.

AKP Hükümetinin IMF istemlerine tam uyum politikasını yürürlüğe sokarak ekonominin insanı, demokratik ve sosyal boyutunu dışladığının belirtildiği açıklamada; “Hükümet tarafından açıklanan “2003 Yılı Bütçe Gelirleri-

ni Artırıcı Tedbirler Paketi” halkımız için bir Çile Paketi'dir. Halkımızda şok yaratan Çile Paketi, TÜRK-İŞ'le ve bir bütün olarak dar ve sabit gelirli-lerin temsilcisi kuruluşlarla görüşülmeden, onlar bilgilendirilmeden ve yapılacak fedakarlıklar konusunda bir mutabakat aranmadan hazırlanmış ve kamuoyuna açıklanmıştır” denildi.

Öngörülen tedbirler ülkemizin ve halkımızın taleplerini değil, ulusötesi sermayenin IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla dile getirdiği talepleri yansıttığının vurgulandığı açıklamada; “Bu tedbirlerin gündeme gelmesine yol açan ekonomik şartlar, Türkiye'nin bağımsızlığının korunmasının bir bedeli değildir; yıllardır uygulanan yanlış politikaların sonucudur ve devamıdır. Bu konuda tezkere bahane edilmemelidir” de-

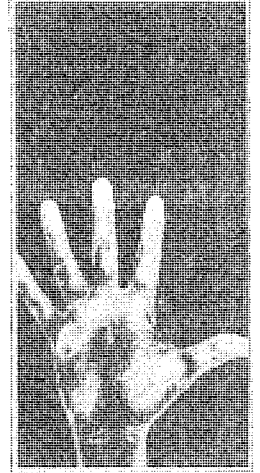
nilerek özetle şu görüşlere yer verildi:

“Açıklanan Çile Paketi, büyük teknik eksiklikler ve iç tutarsızlıklar içermektedir; güvenilir değildir. 2003 yılı başında “2003 Bütçesinde Mali Disiplini Sağlamaya Yönelik Tedbirler” adı altında Bakanlar Kurulu toplantısı sonrasında dağıtılan metinde, gelir artırıcı önlemler çerçevesinde 3,7 katrilyon lira gelir sağlanacağı ileri sürülürken, Çile Paketi'nde bu rakam inandırıcı hiçbir açıklama olmaksızın 8,8 katrilyon liraya çıkarılmıştır.”

“Hükümet, AKP Programı, Seçim Bildirgesi, Acil Eylem Planı ve Hükümet Programında açıkça vaad etmiş olmasına rağmen, ekonomik politikalarda insani boyutu, sosyal boyutu ve demokratik katılım boyutunu tümüyle bir kenara atmıştır.

Çile Paketi sosyal devlet anlayışının tümüyle reddidir.”

“Türkiye, ancak hükümetlere güven duyulmasıyla büyük kaynaklarını seferber edebilir ve edecektir. Bu nedenle, halkımıza verilen sözler tutulmalı, demokratikleşme, işçi hakları ve sendikal hak ve özgürlükler konularında gerekli adımlar atılmalıdır.”

İŞKENCE'NİN EKONOMİK VE TOPLUMSAL BEDELİ DE ÇOK AĞIR

Türkiye yıllardır işkence ayıbını aşamamış ülkelerden

biri olarak uluslararası kamuoyunun dikkatini çekti. Her men her Avrupa Birliği kurumlarının raporunda işkencenin varlığı ileri sürdükçe lürken sistematik uygulamaların kararlılıkla ve yasal değişikliklerle aşılması istendi. Hükümet yetkilileri ise bu raporlara şu benzer yanıtları verdi:

"Siz bizde işkence yapıyor diyeceğinize, terörist eylemlere bakın."

"Yapılan işkenceler münferittir, genel ve sistematik değildir."

"Türkiye'nin karakolları şefaktır."

"İç güvenliğimize hiçkimse karışamaz. Yanlış anlamalarla Türkiye köşeye sıkıştırılmak isteniyor."

Oysa özellikle son 10 yılda tarihe geçecek işkence olaylarına tanık olundu. Liseli çocuklara işkence yapılması nedeniyle Cumhuriyet tarihimize geçecek Manisa davası 10. yılını doldurmaya

birkaç hafta kala Nisan 2003'te ancak Yargıtayca sonuçlandırıldı; daha birkaç yıl önce işkence aletini TBMM'ye getirdiği için İnsan Hakları Komisyonu Başkanının başına gelmedik kalmadı; dövülerek öldürüldüğü kanıtlanan gazeteci Metin Göktepe'nin zanlısı polisler yıllarca gerektiği gibi yargılanamadı, dava ilden ile sürüldü durdu.

Bu anlattıklarımız ilk akla gelenlerdir. Hiç kuşkusuz alınan çok önemli yol var, ancak hala yeterli değil. İşkence yalnızca insan haklarına ilişkin sorunların sürmesine neden olmamakta, daha birçok sorunun doğmasına, kalıcılaşmasına yol açmaktadır.

Türkiye'nin bu iğrenç durumdan kurtulması için her türlü önlemin gecikmeden, geciktirilmeden öncelikle alınması dileğimize.

Ve bunun hala ne kadar önemli bir konu olduğunu ilişkin

Adalet Bakanı'nın, Meclis'teki bir soru önergesine verdiği yanıtı göre işte Türkiye'de işkencenin son durumu. Sizler içinizden geliyorsa bu çirkin tablo için ağlama hakkınızı ya da sesli tepki gösterme hakkınızı kullanabilirsiniz.

Okuyun, tepki gösterin ve duyurun:

-2000-2002 yılları arasında toplam 4 bin 600 kişi işkenceye maruz kaldı.

-Söz konusu yıllar arasında, TCK'nın işkence suçunu düzenleyen 243 ve kötü muamele suçunu düzenleyen 245. maddeleri uyarınca toplam 2 bin 471 dava açıldı.

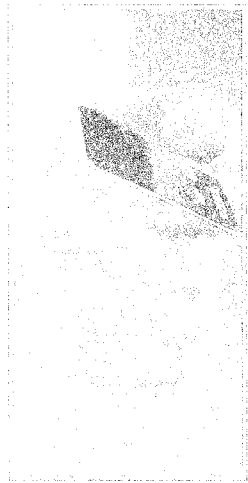
-2000 yılında mahkemelerde görülen 826 davanın sadece 101'inde ceza çıktı.

-2001 yılında görülen 831 davadan ise ancak 19'u mahkûmiyetle sonuçlandı.

-2002 yılında ise benzeri şekilde mahkemelere ge-

len 814 davanın yalnızca 85'inde sanıklar işkence-den mahkûm oldu.

-2000-2002 arasında işkence ve kötü muamele nedeniyle AİHM'ye Türkiye aleyhine 344 başvuru yapıldı. Türkiye 121 bin 386 euro, 80 bin 500 ABD Doları, 1 milyon 626 bin 567 İngiliz Sterlini, 723 bin 358 Fransız Frangı tazminata mahkûm edildi.

TÜKETİCİ YASASI YENİLENDİ

Tüketici haklarının yaşama geçirildiği ülkelerde, demokrasinin ve insan haklarının ileri düzeyde gelişmiş ol-

ması; buna karşılık tüketici haklarının sınırlı olduğu ülkelerde ise demokrasinin sorunlu, hatta özürli olması kesinlikle rastlantı değildir.

Bu nedenle günümüzde, tüketici bilincinin gelişmesi, gerçekte yurttaşlık bilincinin gelişmesi anlamına geliyor ve çağdaş olmanın doğal sonucu olarak değerlendiriliyor.

Türkiye'de ilk olarak Tüketici Yasası

1995 yılında çıkarıldı. Ancak uygulamalar içinde yasanın yetersizliği ve hataları ortaya çıktı.

Tüketici örgütleri, Tüketici Yasası'nın hataları ve eksiklikleri konusunu sürekli biçimde gündeme getirerek, yasadaki önemli değişikliklerin gerçekleştirilmesi için yoğun çaba harcadılar. Bu çabalar sonuç verdi ve 14 Mart 2003 tarihinde Cumhurbaşkanlığı A. Necdet Se-

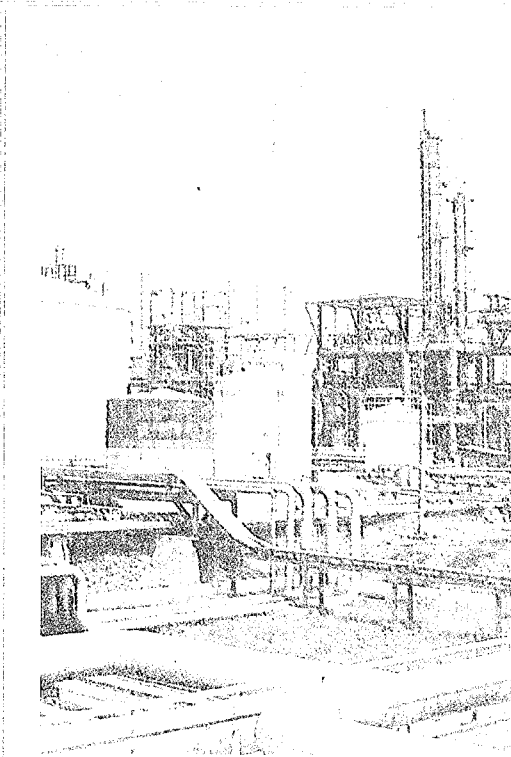
zer, birçok konuda tüketicilerin haklarını pekiştiren Tüketici Yasası'ndaki yeni değişiklikleri onayladı.

Her yurttaşın tüketici olmaktan kaynaklanan haklarını geliştiren yeni değişiklikler ana başlıklarıyla şöyledir:

-Tüketici kredileri ile kredi kartları borçlarına uygulanan temerrüt faizleri, sözleşmede yer alan faiz oranının yüzde 30'u ile sınır-

landırıldı. Bu oran geçmiş borçlar için yüzde 50 olarak uygulanacak ve birikmiş borçlar 12 taksitte ödenecek. Borç sahibinin bu ödemeyi yapabilmesi için 30 gün içinde yazılı müracaatta bulunması gerekecek.

-Mal tanımına yapılan ilave ile konut ve tatil amaçlı taşınmazlar ve elektronik ortamda hazırlanan gayri maddi mallar ile ilgili konular da

İŞTE PETKİM GERÇEĞİ

3 Nisan 1965 tarihinde kurulan PETKİM, bir ülkenin bağımsızlığının ne anlama geldiğinin en somut kanıtlarından birini oluşturdu.

Çünkü Türkiye, bundan 38 yıl önce 3 Nisan 1965 tarihinde "Siz tarım ülkesisiniz Petrokimya gibi ileri sanayilere girmenize gerek yok" diyen ABD'li yetkililere Avrupa ülkeleri ile eşzamanda PETKİM'i kurarak yanıt vermişti. Bugün 500 büyük sanayi kuruluşu içinde en ön sıralarda yer alan PETKİM, özelleştirme saldırısıyla yok edilmek istenmektedir.

En az % 51'lik bölümünün blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi ilan edilen PETKİM;

-2002 yılında 962 Trilyon TL ciro, 21 Trilyon TL faaliyet kârı, 70 Trilyon TL'lik yatırım ve devlete vergi, yasal yükümlülük karşılığında 12.4 Trilyon TL'lik ödeme yapmıştır.

-Ayrıca üretim sürecinin bütününe hakim 5000 yetmiş nitelikli işgücüne sahip olan PETKİM, kimlere, neden, nasıl, hangi gerekçelerle "satılmak" istenmektedir?

Bu soruların yanıtı asla ertelemesiz...

düzenlendi. Buna göre, devre tatil ve paket turlar da tüketicinin korunmasına yönelik yasa kapsamına alındı. Kusurlu mal veya hizmetlerin, satıcı veya sağlayıcıya bildirim süresi 15 günden 30 güne çıkarıldı. Kusurlu malın neden olduğu zararlardan dolayı ölüm ve yaralanmalar meydana geldiği durumlarda veya kullanımdaki diğer mallarda hasar oluşması duru-

munda, tüketiciye tazminat talep etme hakkı sağlandı.

-Sanayi mallarında asgari garanti süresi bir yıldan iki yıla çıkarıldı. Gizli reklam yasaklanırken, reklamlarda yer alan iddialar reklam verenler tarafından ispat edilecek.

-Gıda ürünü olmamalarına rağmen şekil, koku, görünüm, ambalaj, etiket, hacim ve boyutları nedeniyle olduk-

larından farklı görünen ve bu nedenle tüketiciler tarafından gıda ürünleriyle karıştırılarak tüketicilerin sağlığını ve güvenliğini tehdit eden malların üretimi, pazarlaması, ithalat ve ihracatı yasaklanacak.

-Taksitli satışlarda temerrüde düşen tüketiciye sağlanan haklar genişletilirken, bazı kampanyalı satışlar, bakanlık izniyle yapılabilecek.

-Sanayi mallarında asgari garanti süresi bir yıldan iki yıla çıkarıldı. Gizli reklam yasaklanırken, reklamlarda yer alan iddialar reklam verenler tarafından ispat edilecek. Aldatıcı reklamlara karşı uygulanan idari yaptırımların (durdurma, düzeltme, para cezası) ayrı ayrı veya birlikte uygulanmasına imkan sağlayan düzenlemeler de yapıldı.

“ÖZELLEŞTİRME HAREKATI”

“Askeri savaşın yıkımlarıyla ekonomik savaşın yıkımları birbirine benzer. Savaşlarda çocuklar anasız, babasız kalır. Özelleştirmelerde ise o çocukların anası babası işsiz kalır. Savaşta evler yıkılır; özelleştirmelerde ise evler dağılır. Savaşlarda birlikler yok olur, özelleştirmeler örgütleri yok eder. Irak’ta yürütülen bu savaş, aynı zamanda BİR ÖZELLEŞTİRME HAREKATI’dır. Irak halkının ortak malı olan bütün yer altı ve yer üstü zenginlikleri, savaştan galip çıkmaları durumunda bir avuç Amerikalı ve İngiliz şirketinin tekeline verilmek isteniyor.

Türkiye işçi sınıfımızın ayrılmaz bir parçası olan biz Petrol-iş üyeleri, tüm dünyadaki kardeşlerimizle birlikte, hem bu özelleştirmeci savaşa karşı çıkıyoruz, hem de bu savaşın gölgesinde yapılacak özelleştirmeleri durdurmak için ne gerekiyorsa yapacağımızı tüm kamuoyuna beyan ediyoruz.”

(Petrol-iş Merkez Yönetim Kurulu’nun 26 Mart 2003 tarihli açıklaması’ndan)

-Tüketiciler, isteklerini yazılı olarak bildirmek şartıyla taraf oldukları her türlü abonelik sözleşmesine son verebilecek.

-Perakende mağaza zincirine dâhil büyük alışveriş merkezlerinde sıkça yaşanan fiyata ilişkin sorunlar dikkate alınarak, raf etiketinde belirtilen fiyat ile kassa fiyatı arasında farklılık olması durumunda satış, tüketici lehine olan fiyat üzerinden yapılacaktır.

“PİYASA” DEDİĞİNİZ KAÇ KİŞİ?

Hemen hergün gazetelerde ve televizyonlarda sıklıkla

şu söylemlerle karşılaşırız:

-“Piyasalar sert tepki verdi...”

-“Piyasalar çalkalandı, sakinleşti, coştı.”

-“Piyasalar, geleceği satın aldı.”

Peki nedir bu piyasalar.

Araştırmacı Mustafa Sönmez çok sözü edilen “Piyasalar”ı mercek altına aldı ve şu yorumları yaptı:

“Bizim piyasalardan söz edince, yurt içi tasarruflardan, yani devlet tahviline, borsaya, mevduata, altına yatırılmış para-sermayeden söz ediyoruz. Bu meblağın toplamı 2002 yılında 188 milyar dolar. Yani Türkiye’nin yıllık milli geliri dolayında bir servet...”

Bu birikimin yüzde 43’ü mevduat olarak tutuluyor. Mevduatın da yüzde 60’ı döviz cinsinden. Birikimlerin yüzde 32’si altında. Yüzde 6’sı borsada. Yani 11 milyar dolar...

Yüzde 19 da sabit getirili kıymetlerde. Yani devlet kağıtlarında...

İşte “piyasalar” deyince, bonodaki, mevduattaki, dövizdeki, borsadaki bu 188 milyar doların oradan oraya seyrini, sörfünü anlıyoruz. Döviz yükseliyorsa hooop dövize, borsada ümit varsa hoop borsaya...

Devlet faizleri çıkacaksa, haydi tahvile...”Piyasalar” hava koklar.. Kâr nerede ise oraya gider... Hatta riski dağıtır. Buna yumurtaları farklı sepetlere koymak der..

Peki kimin bu 188 milyar dolar?

Önce Türkiye’de gelir bölüşümünü hatırlayın. Dünyanın en berbat bölüşüm ilişkilerine sahip ülkelerinden biri olarak utanç verici bir tabloyu yeniden hatırlatalım.

Ailelerin yüzde 1’ini oluşturan süper zengin bir grup gelirin yüzde

17’sini elde ediyor...

İkinci sıradaki yüzde 9’luk bir azınlık da bu tepedekilere eklendiğinde gelirlerin yüzde 41’inin nüfusun yüzde 10’luk azınlığı tarafından kontrol edildiğini görürsünüz.

İkinci yüzde 10’luk tuzu kuruyu eklerseniz, gelirin yüzde 55’inin bu yüzde 20 tarafından kontrol edildiğini görürsünüz. Türkiye’yi bir anonim şirket gibi düşünün, yüzde 51’lik çoğunluk, 10 kişilik yönetim kurulundaki iki kişinin dudakları arasında...

İşte bu kadar basit, bu kadar anlaşılabilir, ama bu kadar da zalim ve hazmı güç bir kaba gerçek...

Borsadaki 11 milyar doların 8 milyar dolarını, borsadaki 150 bin portföy sahibinin yüzde 1’i kontrol ediyor. Siz de sanıyorsunuz ki, herkesler borsada...

Her heves eden girse ne yazar. Kontrol bir azınlığın elinde.

Hatta sıkı durun, borsada 10 kişi, toplam portföyün yüzde 35'ini kontrol ediyor... Bay "piyasalar" işte bu 10 kişi...

Durum mevduat sahiplerinde farklı mı?

Toplama baktığınızda hepimiz mevduat sahibiyiz...

Bir yerde hepimiz "piyasayız!.." Ama kazın ayağı öyle mi? Bir araştırın bakalım, ister TL, ister döviz, 81 milyar dolarlık mevduat kimlerin. İki elin parmakların geçmez bunların sahipleri.

Bizde piyasalar böyle istiyor da ABD de farklı mı istiyor?

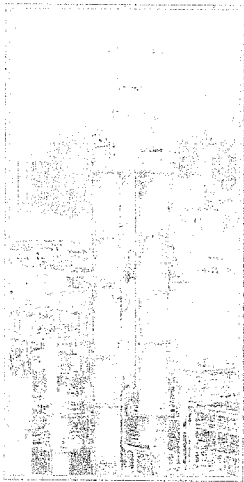
8 trilyon dolarlık ABD milli gelirinin yüzde 30'unu, ABD'nin en zengin yüzde 10'luk dilimi kontrol ediyor. Yüzde 20'lik en tepedekiler ise gelirin yüzde 45'ini

kontrol ediyor... Onların "piyasalar"ını da ultra dünya zenginleri temsil ediyor...

Onların piyasaları da Irak'ın petrolünü istiyor, bölgenin kontrolünü, doğal kaynaklarını, suyunun kontrolünü istiyor. Topyekün bölgenin kontrolünü istiyor. O hakimiyetle rakibi AB'ye, Uzak Asya'ya üstünlük kurmak istiyor...

Piyasalar karar veriyor...

Piyasalar yönetiyor..."

**PETKİM
İŞÇİLERİNİN
İŞYERLERİ
EYLEMLERİ
Türkiye'nin yüzakı**

kamu kuruluşlarından biri olan Petkim'in satış sürecine sokulması üzerine sendikamız Petrol-İş eylemlerle desteklenen kitlesel toplantılar gerçekleştirdi.

Uzun bir ön hazırlık döneminin ardından Hükümetin özelleştirme girişimlerine karşı 1 Nisan 2003 tarihinde başlayan eylemde üyelerimiz işyerlerinden çıkmadılar.

Aynı gün basına bir açıklama yapan Merkez Yönetim Kurulu Hükümet yetkililerinin kendilerin bir ticaret erbabı gibi sunduğunu vurgulayarak, Petkim'in yağmalanması için şirketlerin büyük bir yarış içine girdiğini açıkladı.

Yönetim Kurulu açıklamasında daha sonra şunlar belirtildi:

"Ülkemizin içinde bulunduğu zor koşulları üretim, yatırım ve istihdam yaratarak aşmayı gündemine hiç almayan hükümet, Özelleştirme

Yasası'nı bile ihlal ederek Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nı Maliye Bakanlığı'na bağlamıştır.

Hatta daha ileri giderek bir yıllık özel yasa niteliğinde olan Bütçe Yasası'na özelleştirme sözleşmelerinin yeniden düzenlenmesi gibi Anayasa'ya aykırılık içeren girişimlerde bile bulunmuşlardır. Bunun bilgisizlikten mi ya da "şark kurnazlığı" yapmak mı olduğu kamuoyunda değerlendirilecektir.

Ülkeyi bir kara düzen içinde idare edenler verimlilik, karlılık, rekabet gücü ve nitelikli istihdamda sahip olan PETKİM'i "satma" derdine düşmüşlerdir. Üretimi ve yatırımı göz ardı eden, geleceğimizi karartan yetkililere sesleniyoruz!

PETKİM'i biz kurduk, biz işlettik ve üretime devam ediyoruz.

Bizler “asalak değil, üretici güçleriz, üretime sevdalıyız. Çünkü biz insanız.

Yaratacağımız katma değer bu raların sahibi olan topluma geri dönmesi için iş yerimizin özelleştirilmesine karşı duruyoruz. Sağduyuya sahip halkımızın yanımızda olduğuna yürekten inanıyor ve güveniyoruz.”

İşçilerin işyerini

terketmeme eyleminin sürdürüldüğü 2 Nisan'da basına ve kamuoyuna bir açıklama yapan Genel Yönetim Kurulu adına Genel Sekreter Mustafa Çavdar şu konulara değindi:

“Özelleştirme kapsamına alınan ve bugün teklif verme süresi dolan Petkim'de, işçilerin ‘işyerini terk etmeme’ eylemi devam ediyor. Eylem nedeniyle Petkim'de satışlar

durdu.

1 Nisan günü saat 16.00'dan itibaren işyerini terk etmeyen Petkim işçilerinin sayısı 3 bin 800'ü buldu. İşçiler, Petkim çıkış kapısının önünde beklerken, sabah saatlerinde işçilere yönelik konuşmalar yapan Petrol İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın ve Aliğa Şube Başkanı İbrahim Doğangül hükü-

meti ve bazı fırsatçıları uyardı. Sendikacılar, satılan ve satılmak istenenin memleket olduğuna dikkat çekerek, yurdunu seven herkesi ülkesine sahip çıkmaya çağırdı.

Öte yandan, Aliğa'da kurulu bulunan ve özelleştirme kapsamında bulunan bir diğer kuruluş olan Tüpraş'ın İzmir Rafinerisi'nde de işçiler sabah dış kapıya

ORMAN TALANI BAŞLIYOR

AKP Hükümeti, “kaynak yaratma” adı altında kamu varlıklarının satışını kapsayan girişimine Anayasa değişikliği yaparak tüm ülkenin ve tüm toplumun malı olan ormanları da katmak istiyor.

Ülkeyi “tüccar gibi” yönetmek gerektiğini söyleyen ve bunu bir “fazilet olarak” sunmaya çalışan Hükümet yetkililerine göre milliyetlerca metrekaare arazi, “Orman niteliğini kaybettiği” gerekçesi ile orman alanı dışına çıkarılmıştır ve bu nedenle bir an önce satılmalıdır.

Peki nedeni ne olursa olsun kamu çıkarlarını düşünen biri bu durumda ne yapmalıdır?

Bu durumu fırsat bilerek devlet ormanlarını satmalı mıdır, yoksa orman alanı dışına çıkartılan toprakları planlı biçimde yeniden orman alanı durumuna getirmek üzere çaba mı harcamalıdır? Sizce hangisi toplumun, ülkenin çıkarıdır?

Birinci seçenek mi?

İkinci seçenek mi?

inerek işbaşı yapmadılar. Tüpraş işçileri; özelleştirmelere karşı birlikte ve kararlı bir mücadele edilmesi halinde durdurulabileceğini belirttiler.

Petrol İş Aliğa Şubesi İdari Sekreteri Salih Rakıcı'nın konuşmasının ardından Tüpraş işçileri, otobüslere binerek Petkim'deki işçileri ziyarete gitti.

Saat 10.00'a ka-

dar süren konuşmalardan sonra Tüpraş işçileri Petkim'den ayrılarak işyerlerine döndüler.

Saat 11.00'e kadar Tüpraş İzmir Rafinerisinde Tanker dolumu yapılmadı.

Bu arada 3 Nisan'da Petkim'in kuruluş yıldönümü nedeniyle işçiler, eyleme devam ederek, Petkim için 'Doğum günü partisi' verdiler."

...VE ALIĞA'DA KİTLESEL MİTİNG

Petrol İş Sendikası'nın, başta PET-

KİM, TÜPRAŞ olmak üzere, hükümetin özelleştirme hareketına karşı başlattığı mitinglerin ilki, 19 Nisan 2003 tarihinde İzmir Aliğa Demokrasi Meydanı'nda gerçekleştirildi.

40 bin kişilik nüfuslu Aliğa ilçesinde 15 bin kişiyle gerçekleştirilen mitinge Türkiye'nin dört bir yanından gelen işçiler katıldı.

"Susma haykır KİT'ler halkındır",

"SUSMAYACAĞIZ"

"21.Yüzyılda savaşlar bitti, dünyaya barış hakim oldu" derken bütün dünyanın gözleri önünde bir vahşet yaşandı; komşumuz Irak'a saldırıldı, işgal edildi. Ne için?

Irak petrollerinin özelleştirilmesi için!..

Şimdi ülkemizde bir saldırı hareketi var.

Bu saldırı kamu kuruluşlarına yönelik bir saldırdır. Ne için?

Tıpkı Irak'ta olduğu gibi, özelleştirme için... (...)

Türkiye'de tam 17 yıldır özelleştirmeler yaşanıyor. 17 yıllık özelleştirme serüveni tam bir fiyasko. Bu güne kadar özelleştirme kuruluşların yüzde 40'ı kapatılmış 60 kişi işsiz kalmış. Devlet bu kuruluşlara ödedikleri vergiden katma değerden mahrum kalmıştır. Türkiye özelleştirmeden, ne iktisaden, ne de sosyal açıdan hiçbir yarar görememiştir. Her özelleştirme bir suç dosyasına dönüşmüştür."

(Genel Başkan Mutfaka Öztaşkın'ın Aliğa Mitinginde yaptığı konuşmadan...)

"Bu ülke, bu halk satılık değil", "Kamu malı kimin malı? Kamu malı halkın malı!" sloganlarının atıldığı mitinge Türk-İş, KESK, DİSK, Hak-İş gibi işçi konfederasyonları, CHP, ÖDP, EMEP, TKP ve İşçi Partisi ile sivil toplum kuruluşları üye ve yöneticileri katıldı. Mitinge ayrıca CHP Grup Başkan Vekili Oğuz Oyan ile CHP Milletvekilleri Hakkı Ülkü, Ali Rıza Bodur, Yılmaz Kaya, Erdal Korudemir, Sedat Uzunbaş, Enver Öktem, Abdülrezzak Erten, katıldı.

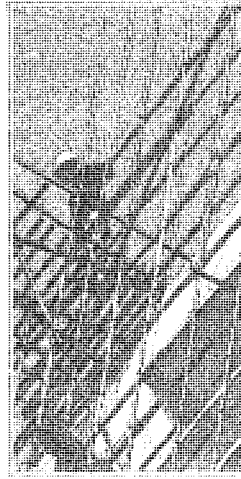
Petrol-İş Aliağa Şube Başkanı İbrahim Doğangül, CHP Milletvekili Hakkı Ülkü, Aliağa Belediye Başkanı Süleyman Akbıykoğlu, Türk-İş Genel Sekreteri Hüseyin Karakoç ve Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın'ın konuşma yaptığı mitinge; Haluk Levent, Grup Yorum, Ferhat Tunç, Derya Köroğlu, Mehmet Ali Ala-

bora, Rüstem Batum, Arif Sağ, Tolga Sağ, Erdal Erzincan, Mazlum-Der ve Irakta Savaşa Hayır Koordinasyonu dayanışma mesajı çekti.

Irak'ta bütün dünyanın gözü önünde bir vahşet yaşandığını anlatan Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, tüm bunların Irak petrollerinin özelleştirilmesi için yapıldığına dikkat çekti. Türkiye'de de bir saldırı hareketi olduğunu vurgulayan Öztaşkın, "Bu saldırı kamu kuruluşlarına. Ne için? Tıpkı Irak'ta olduğu gibi özelleştirme için. Yani hem Irak'ta hem de Türkiye'de özelleştirme hareketi yaşanıyor. Ama bizi Irak gibi teslim teslim alamayacaksınız. Çünkü biz, inançlıyız, kararlıyız, mücadeleciyiz. Bu kuruluşları size teslim etmeyeceğiz" dedi.

Türkiye'de tam 17 yıldır özelleştirmeler yapıldığına dikkat

çeken Öztaşkın özelleştirilen kuruluşlarda tam bir soygun yaşandığını, Türkiye'nin 1 milyar dolar için az kalsın savaşa gireceğini, Petkim ve Tüpraş'ın 2002 yılında 12 milyar dolar satış ve 6 milyar dolar devlete vergi ödediğine dikkat çekti.

HÜKÜMETİN SİNSİ "GÜVENCE" OYUNU

Hükümet, Türkiye sendikal hareketinin önemli kazanımlarını yok etmeyi amaçlayan İş Yasası Taslağını, İş Güvencesi Yasası'nın yürürlük tarihinden birkaç gün önce parlamentodan geçirmeye

çalıştı. Ancak bu çalışmada başarılı olamadı ve İş Güvencesi Yasası'nın yürürlük tarihini 3.5 ay ertelerken 'iş yasa tasarısı' görüşmelerini de askıya aldı.

Sendikaların büyük tepkilerine yol açan gelişmeler ortamında sendikamız Merkez Yönetim Kurulu, 14 Mart 2003 tarihinde basına ve kamuoyuna bir açıklama yaparak, Hükümetin yaklaşımı kınandı.

Açıklamada İş Yasası'nda "Avrupa Birliği'ne uyum" adı altında yapılmak istenen değişikliklerle, işverenlere sınırsız haklar tanırken, işçilerin kazanılmış tüm haklarının ortadan kaldırılmak istendiği belirtildi. Açıklamada özetle şu görüşlere yer verildi:

"İş Güvencesi Yasası'nın çıkartılmasını engellemek için aylardır hükümete baskı yapan işverenler istediklerini elde ediyor. İşverenlerin AKP

Hükümetiyle yaptıkları pazarlıklar sonucu İş Yasası Tasarısı'nın içine iş güvencesi ile ilgili hükümlerle birlikte, esnek çalışmayı düzenleyen hükümler ve kıdem tazminatı ile ilgili düzenlemelerde katıldı. AKP Milletvekilleri adeta işverenlerin vekili haline geldiler.

1475 sayılı İş Kanunu tümüyle değiştiriliyor. Böylece, İş Güvencesi Yasa Tasarısı'nın bir buçuk yıl Başbakanlık'da bekletildiğini söyleyerek övünen işverenler amaçlarına ulaşmış olacaklardır.

İş Kanunu Tasarısı'nı hazırlayanlar, işçi sınıfı aleyhine düzenlemeleri formüle ederken, en çok Avrupa Birliği normlarından yararlandıklarını tasarının gerekçesinde belirtmektedirler.

Oysa ödünç işçilikle, Avrupa Birliğine giriş sürecinde kölelik düzeni

getirilmeye çalışılıyor.

İşçiler, işyerinin devri, iş sözleşmesinin devri, ödünç iş ilişkisi uygulamalarıyla alınıp satılabilecek, bir makine parçası gibi alınıp satılan, fabrika ile ya da işyeri ile, işyerinin bir bölümü ile başka bir işverene devredilen meta haline getirilmektedir. Ödünç iş ilişkisi ve iş sözleşmesinin devri ile işçiler işletmeler arasında seyyar işçi haline getirilerek, daha az işçi ile üretim yapılması amaçlanmaktadır.

İş Kanunu Ön Tasarısı, aynı işyerinde belirli, belirsiz, tam süreli, kısmi süreli, deneme süreli gibi birçok türde sözleşmelerle işçi çalıştırmaya olanak tanıyor.

Taşeron şirketlerin son yıllarda uyguladığı sömürü yöntemi şimdi iş yasasına konularak genelleştirilmek istenmektedir.”

SEZER'DEN VETO

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, İş Güvencesi Yasası'nın yürürlük tarihini 30 Haziran 2003 olarak değiştirilen 4828 sayılı yasa, bir kez daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderdi.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 15 Mart'ta yürürlüğe giren iş güvencesinin yürürlüğünün 30 Haziran'a ertelenmesiyle ilgili yasa, 'devlete güven duyusunu zedeleyeceğini ve çalışanların korunmasıyla bağdaşmadığı' gerekçesiyle veto ederek, bir daha görüşülmek üzere

TBMM'ye gönderdi. Sezer, hükümete “sosyal devlet” dersi de verdiği veto gerekçesinde, çağdaş uygarlık görüşüne ve Anayasa'nın temel felsefesine göre gerçek hukuk devletin, ancak sosyal devlet ilkesiyle anlam ve içerik kazandığına dikkati çekti.

Sosyal devletin, 'bireyi ekonomik yaşama yenik düşürmeyen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği, yani sosyal adaleti, sosyal güvenliği ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet' olduğunu vurgulayan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, şunları kaydetti:

“Bireylerin sosyal hakları ve asgari yaşam düzeyleriyle ilgilenilerek onların gönenç, huzur ve mutluluk içinde yaşamalarını sağlamak, sosyal devletin temel amaç ve görevlerindendir.

Sosyal devlet,

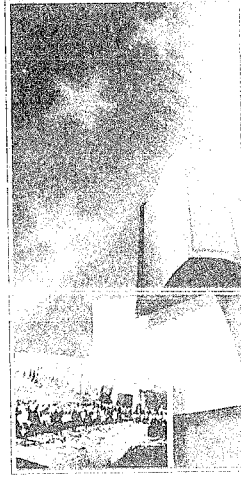
bireyin gönencini ve huzurunu sağlamakla kalmayıp güvenceye alan devlettir.

Bu bağlamda işsizliği önleyici ve ulusal gelirin adaletli biçimde dağıtımını sağlayıcı önlemler almak da sosyal devletin görevleri arasındadır.”

Yürürlüğünün erelenmesi istenen yasanın işçiler yönünden iş güvencesi oluşturacak kurallar

getirdiğine dikkati çeken Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer, “iş güvencesi” kavramıyla amaçlananın, işçinin işine geçerli bir neden olmadan son verilebilmesi oanağının sınırlandırılması olduğunu belirtti.

Sezer, iş güvencesinin, devlete görev olarak verilmiş çalışma barışının sağlanmasında da önemli bir gereksinimi karşıladığını ifade etti.

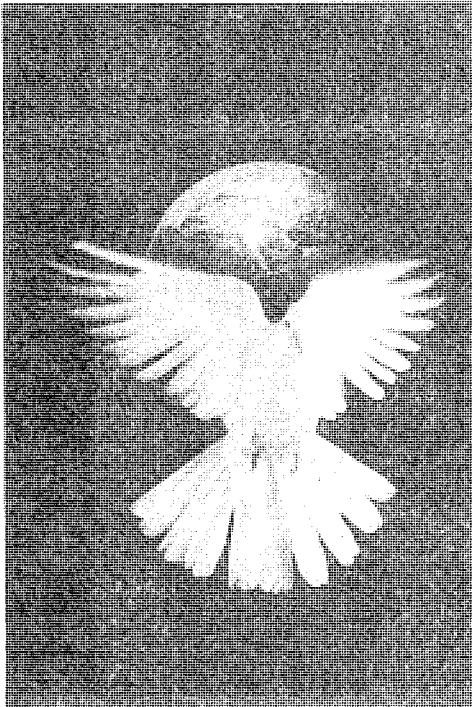

AB KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ ONAYLANDI

AB Komisyo-

nu'nun Türkiye ile ilişkileri ve bu ilişkilerdeki gelişmeleri değerlendirerek Ankara'dan beklentilerini yansıttığı Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), AB Komisyonu'nun toplantısında onaylandı ve kamuoyuna açıklandı.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği için gerekli yeni koşulların belirtildiği KOB, hukuksal ve sosyal alanda birçok önlemin alınma-

SEÇME BARIŞ SÖZLERİ

-Kesinlikle şu ve bu nedenler için ulusu savaşa sürükleme yanlısı değilim. Savaş, zorunlu ve yaşamsal olmalı. Gerçek düşüncem şudur: Ulusu savaşa götürünce vicdanımda azap duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı, “ölmeyeceğiz” diye savaşa girebiliriz. Ama ulusun yaşamı tehlikeye düşmedikçe savaş bir cinayettir. (Mustafa Kemal Atatürk)

-Ben yalnız barışsever değil, bir barış savaşçısıyım. İnsanlar, savaşa savaş açmadıkları sürece hiçbir şey savaşları ortadan kaldırmayacaktır. (Albert Einstein)

-Barışta oğullar babalarını, savaşta babalar oğullarını gömerler. (Krezüs)

-Barış için ter akıtmayan, savaşta kan akıtmaya mahkûmdur. (Anonim)

-Bir savaş sonunda üç ordu miras kalır: Sakatlar ordusu, yaşlılar ordusu, hırsızlar ordusu. (Herodot)

(Eğitim-Sen'in Barış Eğitimi Ders Planı'ndan...)

sını gerekli görürken istihdam ve çalışma yaşamına ilişkin şu önlemleri öngörüyor:

“İş hukuku, kadın ve erkeklerle eşit muamele, mesleki sağlık ve güvenlik, ayrımcılıkla mücadele ve kamu sağlığı alanlarındaki AB mevzuatının iş hukuka aktarımı için bir program kabul edilmesi.

Uyumlaştırma giderlerinin ve

mevcut kamu ve özel kaynakların gerçekçi tahakkukuna dayanan yatırımların finansmanı için yıllık planların hazırlanması.

Aktif ve bağımsız bir sosyal diyalog ortamı için gerekli unsurların sağlanması, bu çerçevede öncelikle sendikal hakların güvence altına alınması, sendikalar üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması.

rılması.

Sosyal ortakların kapasite yaratma çabalarının desteklenmesi, bu destek verilirken bağımsız sosyal diyalog ile istihdam ve sosyal politikayı hazırlama ve uygulamada gelecekte oynayacakları rolün göz önünde bulundurulması.

Çocuk işçi sorununun çözümü için çabaların sürdürülmesi.

Bu alandaki müktesebatın aktarılması için çalışan tüm kurumların kapasitelerinin gözden geçirilmesi.

İş hukuku, kadın ve erkeklerle eşit muamele, işyeri sağlığı ve güvenliği, bulaşıcı hastalıkların izlenmesi ve kontrolü dahil olmak üzere kamu sağlığı, ayrımcılığa karşı mücadele, iş müfettişleri dahil olmak üzere il-

HAKLARIMIZ İÇİN...

“Türkiye’nin emekçi halkı ise yeni bir özelleştirme saldırısı ile karşı karşıya. Siyasi iktidar, başta PETKİM ve TÜPRAŞ olmak üzere, TEKEL’i, Hava Yollarını, TELEKOM’u bir an önce satma telaşına girdi. Karşımızda suçluların telaşı içinde bir zümre var. Bu ülkenin yüz akı, vergi gelirlerinin büyük çoğunluğunun ana kaynağı olan kuruluşları kim, kime, ne hakla satacakmış; bunu soruyoruz ve soracağız.

Halkımıza sefaletten başka bir şey getirmeyecek olan bu özelleştirmeleri reva görenler, işçi sınıfımıza karşı da tarihte görülebilecek en ağır saldırıları başlattılar. Siyasi iktidar, daha dün İş Güvencesi Yasası’nın yürürlük tarihini olmadık bir hukuksuzlukla erteledi. Kimin oylarını alarak iktidara geldiklerini unutanların sonunun ne olduğunu herkes biliyor; unutanlara hatırlatmak da bizim, işçi sınıfımızın görevi olacaktır...”

(Petrol-İş Merkez Yönetim Kurulu’nun 1 Mayıs Açıklaması’ndan)

gili idari ve denetleyici yapıların güçlendirilmesi alanlarında AB mevzuatının iç hukuka aktarımı ve uygulanması.

Sağlık hizmetlerine erişimi destekleyecek, kalitesini artıracak ve toplumun sağlık durumunu geliştirecek önlemlerin alınması.

Sosyal politika ve istihdam müteabebatının etkili uygulanması ve denetiminin sağlanması.

Daha sonra Avrupa İstihdam Stratejisine katılmaya yönelik olarak, Ortak İstihdam Politikası Değerlendirmesi'nin hazırlanması ve uygulanmasını da içeren ulusal istihdam stratejisinin hazırlanması, istihdam piyasasını ve sosyal gelişmeleri izlemeye yönelik kapasitenin geliştirilmesi.

Veri toplamayı da içerecek şekilde sosyal katılım için AB uygulama-

larına uyumlu ulusal strateji hazırlanması.

Mali sürdürülebilirliğin sağlanmasının yanı sıra, sosyal güvenlik ağının güçlendirilmesi amacıyla, sosyal güvenlik sistemine ilişkin reformları bütüleştirerek sosyal korunmanın daha ileri bir düzeye getirilmesi. "

EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY TOPLANDI

Ekonomik ve Sosyal Konsey 15 Nisan'da Ankara'da toplandı. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türk-İş,

Hak-İş ve diğer katılan sivil toplum örgütleri ile oda temsilcileri, Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantısına görüş ve önerilerini içeren birer rapor sundular.

Türk-İş'in raporunda, Türkiye'yi Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'na muhtaç bırakan politikalar terkedilmeden, işsizlik sorununa çözüm bulunmasının mümkün olmadığına altı çizildi. Raporda, işgücüne katılım oranının yüzde 53 olduğu, erkeklerde bu oranın yüzde 73.5 iken, kadınlarda yüzde 32.5'e düştüğü kaydediliyor.

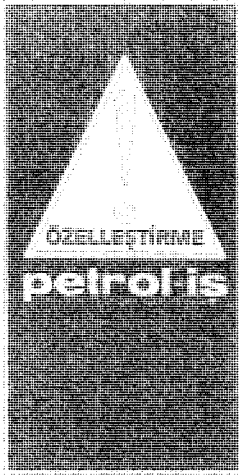
Türkiye'de, 2002 yılında sivil işgücünün 66 milyon kişi olduğuna işaret edilirken, aynı yolda 663 bin kişinin işsiz olmakla birlikte, hiçbir iş arama kanalı kullanmadığı, 342 bin kişinin ise iş araması da işbaşı yapmaya hazır olduğu belirtilerek, 2.4 milyonluk işsiz sayısına 1 milyonluk bir

kitleyi de eklemek gerektiği ifade edildi. Türk-İş raporunda, kırsal bölgelerde istihdam edilen 9.3 milyon kişinin 3.5 milyonluk bölümünün ücretsiz aile çalışanı olduğu, kentlerde bu sayının 482 bin olduğu belirtildi. Yeni istihdam olanakları yaratan işverenlere çeşitli teşviklerin sağlanması gerektiği bildirilen raporda, yabancıların Türkiye'de kaçak olarak çalışmasının önlenmesi gerektiği vurgulandı.

Diğer yandan TİSK'in raporuna göre, 2.4 milyonu açık işsiz, 3 milyonu düzenli ve yeterli bir işi olmayanlar ile 3.4 milyonu da kayıtdışı çalışan işçiler olmak üzere toplam Türkiye'de işsizlerle düzgün işi olmayan ücretlilerin sayısı 9 milyona ulaştı.

Türkiye'de her üç kadından ikisinin iş gücü dışında olduğu belirtilirken, Türkiye'de 20-54 yaş grubundaki kadınların yüzde 67'sinin iş

gücüne dahil olmadığı ifade edildi. Toplantı sonunda yapılan açıklamada Ekonomik ve Sosyal Konsey'in üçer aylık dönemlerde periyodik olarak toplanacağı belirtildi.

PETROL-İŞ'TEN ÖZELLEŞTİRME TALANINA KAMPANYA İLE YANIT

Sendikamız Petrol-İş'in "Savaşın Gölgesinde Özel-leştirmeye Hayır" Kampanyasının Ankara Tanıtım toplantısı, sendikalar ve demokratik kuruluşların katılımıyla 28 Mart 2003 tarihinde Türk-İş Genel Merkez Toplantı Salo-

nunda yapıldı.

Genel Sekreter Mustafa Çavdar'ın açış konuşmasından sonra kampanyanın nedenleri ve hedeflenenler üzerinde bir konuşma yapan Genel Başkan Mustafa Öztaşkın, son 17 yılda yapılan tüm özelleştirmelerin çalışanların yaşamında yıkım ve acı yarattığını belirterek AKP iktidarının Cumhuriyet tarihinin en büyük özelleştirmelerini gerçekleştireceğini söylediğini vurguladı. Öztaşkın, Petkim, Tüpraş, Tügsaş, İgşaş, Esgaz, Bursagaz gibi ülkemizin en önemli kamu iktisadi teşekkülleri özelleştirme kapsamında ihaleye çıkartılacağını belirterek, Petrol-İş'in başlattığı kampanya ile özelleştirme konusunda tartışma başlatmayı amaçladıklarını söyledi.

Genel Başkan Mustafa Öztaşkın konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Petkim, Tüpraş, Tügsaş, İgşaş, Es-

gaz, Bursagaz SEKA, Tekel, THY gibi ulusal çapta dev kuruluşlar ihaleye çıkarılıyor. Bu kuruluşlar toplumsal emeğimizin birikmiş biçimleri, halkın malı, ülkenin sermayesi. Yani ülkemizin kredisi ve geleceği. Tüm bunlardan ötürü özelleştirme kavramının ve pratiğinin yeniden tartışılmaya açılması, bu tartışmanın toplumsal fayda perspektifiyle boyutlandırılması, derinleştirilmesi şarttır. Toplumun birikimi olan değerli kuruluşlarımızın hiçkimseye "savaş ganimeti" olarak sunulmasına izin vermemekte kararlıyız."

Özelleştirmeler konusunda uluslararası düzeyde araştırmacı kişiliği ile tanınan Tony Avirgan yaptığı konuşmada Irak'a yönelik ABD saldırıganlığı kınayarak, ABD'nin ortadoğuda tehlikeli bir oyun oynamaya başladığını

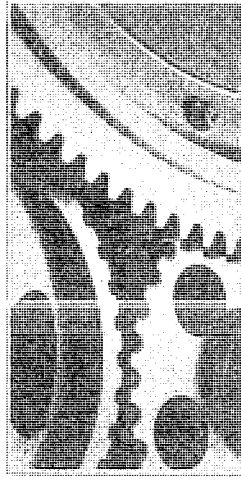
söyledi. Avirgan konuşmasında özette şunları söyledi:

"Petrol, ABD ey-lemelerinin arkasındaki ana bir unsurdur. Irak'ın petrol alanları ele geçirecektir ve ABD şirketleri tarafından işletilerek özelleştirilmiş olacaktır. ABD'nin devlet ordusu savaşıyor olsa da savaşın kendisi, Bush yönetimi tarafından desteklenen özel şirketlere yönelik büyük bir nimettir. Tanesi 1 milyon dolardan fazla bir rakama malolan bombaları ve cruise füzelerini yapanlar onlardır. Bizlere bu bombaların "akıllı" olduğu söylenmekte. Eğer onları yöneten kişiler akıllıysa bunlar da akıllı olurlar.

Hazır bombalar konusundayken bütün bu bombaların bir "savaş suçu" olduğunu söylemek isterim. Birinci Dünya Savaşının bitiminin hemen öncesinde

uçaklardan bomba bırakılmasının icat edilmesinden önce savaşta askeri ölümlerin sivil ölümlere oranı 8'e 2 idi. Diğer bir deyişle, savaştaki kayıpların yüzde sekseni asker, yüzde yirmisi sivil idi. Bombalamanın icat olmasıyla birlikte 2. Dünya savaşından bu güne kadar bu oran tersine dönmüştür. Savaş kayıplarının yüzde 80'i sivil ve yüzde 20'si askerdir.. Bush rejimi yardım ve yeneden inşaa girişimlerini bile özelleştirmeyi planlamaktadır. Irak'ı harap etmeyi bitirdikten sonra yeniden inşaa etme görevini destekledikleri beş ABD şirketine vereceklerdir.”

Toplantıda bir konuşma yapan Türk İş Genel Başkanı Salih Kılıç, hükümetin uygulamalarını eleştirerek, özelleştirmelere karşı etkin bir mücadele süreci başlatılacağını söyledi.

SEKA DA VURGUNA GİDİYOR!

IMF isteklerine tam bir uyum ile kamu kuruluşlarını yok pahasına elden çıkartarak vurguna yol açan Hükümet, son kez SEKA Balıkesir işletmesinin özelleştirilmesi doğrultusunda önemli bir adım attı.

Ancak bu özelleştirme girişimi üzerinde daha uzun süre konuşulacağı benziyor. Çünkü 198 milyon dolara kurulan ve son yıllarda 15 milyon dolarlık yatırım yapan Balıkesir SEKA işletmesine yalnızca Albayraklar AŞ teklif verdi.

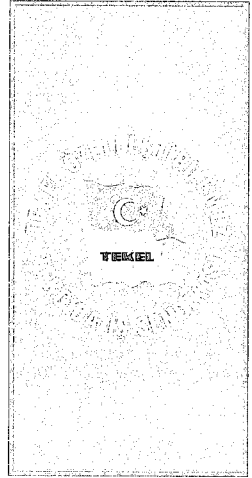
Başbakan Recep

Tayyip Erdoğan ile birlikte ihaleye fesat karıştırmak suçundan yargılanan ve haklarında verilen '1 yıl süre ile kamu ihalelerine katılmaktan men cezası', sabıkaları olmadığı için ertelenen Mustafa Albayrak'ın yönetim kurulu başkanı, Muzaffer Albayrak'ın da yönetim kurulu üyeleri arasında bulunduğu Albayraklar A.Ş., SEKA'nın Balıkesir İşletmesi için 1.1 milyon dolarlık teklif verdi.

Özelleştirme idaresi'nde yapılan nihai teklif toplantısına Muzaffer Albayrak'ın yanı sıra aynı davada yargılanan ve beraat eden Ahmet Albayrak da katıldı. Albayraklar A.Ş.'nin teklifi komisyonca değerlendirildikten sonra Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun onayına sunulacak.

Bilindiği gibi Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevine seçilmesinden son-

ra yıldızı parlayan Albayraklar, kısa süre çok sayıda şirketin sahibi oldu. Albayrak bu dönemde çok sayıda BİT'in (Belediye İktisadi Teşebbüsü) taşıma işini alırken, İstanbul Metrosu'nda da taşeron olarak çalıştı.

TEKEL DE ELDEN GİDECEK Mİ?

Türkiye'nin en büyük kamu kuruluşlarından biri olan ve gerek tütün ve gerekse içki sektöründeki büyük işletmeleri nedeniyle içki ve sigara sektörünün en büyük kuruluşu olan TEKEL, Uluslararası Para Fonu'nun istemleri

doğrultusunda özel-
leştirilme adı altında
talan edilmeye çalı-
şılıyor.

Türkiye'nin tarım
sektöründe düzen-
leyici kuruluş olma
özelliliği ile dikkat çe-
ken TEKEL'in tasfi-
ye doğrultusunda
yoğun çabalar sür-
dürülürken TE-
KEL'in satışı için
devreye giren yatırı-
mıcıların, kurumun
satış biçimini etkile-
mek üzere yoğun
kulis çalışmaları
sürdürdüğü belirtili-
yor.

Ülke düzeyinde
yüzde 60'ı aşan pa-
zar payı ve sahip ol-
duğu markalar dola-
yısıyla çokuluslu şir-
ketlerin 'iştahını ka-
bartan' TEKEL'in,
malvarlığı ve değer-
li araziler de bir baş-
ka çekim merkezi
oluşturuyor.

TEKEL'in özelleş-
tirme portföyüne
alınmasıyla yerli ve
yabancı yatırımcılar
satış yöntemini öğ-
renmek ve etkile-
mek için yoğun ça-
baya girdi.

TEKEL Sigara ile
TEKEL Alkollü İçe-
cekler bünyesinde 6

sigara, 19 içki fabri-
kası bulunuyor. TE-
KEL'in sigara fabri-
kasına Philip Mor-
ris, British American
Tobacco, Imperial
Tobacco; içki fabri-
kasına Efes Pilsen,
Doğan, Koç, Oyak
gibi isimlerin talip
olacağı öne sürülü-
yor.

Yok fiyatına satıl-
ması için içten içe
büyük çabaların yür-
rütüldüğü TEKEL,
2002'yi 1.2 katrilyon
satış, 318.6 trilyon
net kârla kapattı.
Yaklaşık 29 bin işçi
ve memurun çalıştı-
ğı TEKEL'in pazar
payı şarapta yüzde
20, rakı, cin ve vot-
kada yüzde 95, si-
garada yüzde 61.4,
tuzda ise yüzde
100.

Hükümet çokulus-
lu şirketlerin çıkarla-
rına uygun biçimde
TEKEL'in özelleşti-
rilmesi doğrultusun-
da yoğun çaba sür-
dürürken, Türk-İş
üyeleri Tekgıda-İş
Sendikası Genel
Yönetim Kurulu 15
Nisan 2003 tarih-
inde Ankara'da bası-
na ve kamuoyuna
bir açıklama yaptı.

TEKEL'in özelleş-
tirilmesi girişimleri-
nin yalnızca yaban-
cı sigara şirketleri-
nin çıkarlarına uy-
gun olduğu, buna
karşılık ulusal çıkar-
larımızın ayaklar al-
tına alınacağına
belirtildiği açıklama-
da, yabancı sigara
tüketilmemesi konu-
sunda bir kampan-
ya başlatıldığı belir-
tildi.

TEKEL'in özelleş-
tirilmesi girişimleri-
ne karşı sonuna ka-
dar direneceği vur-
gulanan açıklamada
özetle şu görüşlere
yer verildi.

"TEKEL, devle-
tin ekonomiye
müdahalede bulu-
nabileceği en etkili
araçlarından biri-
dir. TEKEL'in tasfi-
yesi, sadece dev-
letin ekonomik gü-
cünü zayıflatmakla
kalmayacak, halka
ait en önemli kay-
naklardan biri da-
ha yabancıların
denetimine geçe-
cektir.

Devletin ekono-
mik gücünün za-
yıflaması, siyasal
bağımsızlığının da
zayıflaması de-

mektir.

TEKEL, kamu-
nun yani halkın
malı olarak, az ge-
lişmiş bölgelerde-
ki işletmeleri ile
sadece ekonomik
açıdan değil, sos-
yal politika, gelir
dağılımı açısından
da bu ülke için
vazgeçilmez bir
öneme sahiptir.

Sigara ve içki sa-
nayii gibi, toplum-
sal sağlığı yakın-
dan ilgilendiren tü-
ketim maddeleri-
nin üretim ve satış
denetimini yaban-
cı tekellerin kar-
dütüsüne terk et-
mek, ülke beşeri
sermayesinin ge-
leceği ve oluşumu
açısından, bu top-
luma yapılacak en
büyük ihanettir.

Türkiye Cumhu-
riyeti'nin kuruluş
ve bağımsızlık ide-
allerine ilham ver-
miş, halen de ülke-
nin en önemli gelir
kaynaklarından bi-
ri olan TEKEL'in,
sadece yabancı
şirketlerin çıkarları
öyle gerektiriyor
diye tasfiyesine,
"evet" demeyece-
ğiz."

1 MAYIS'TA BARIŞ, DEMOKRASİ VE ÖZGÜRLÜK İSTEMLERİ HAYKIRILDI

Dünya işçilerinin birlik, mücadele ve dayanışma günü 1 Mayıs, başta İstanbul olmak üzere yurdun dört bir yanında gösterilerle kutlandı.

Bingöl'de yıkımlara ve ölümlere yol açan deprem nedeniyle Güneydoğu illerinde kutlamalar iptal edilirken, İstanbul'da ilk kutlama 1 Mayıs 1977 şehitlerinin anıldığı İstanbul Taksim'de gerçekleştirildi.

İstanbul Çağlayan'da onbinlerce kişinin katıldığı 1

Mayıs kutlamalarında, barış sloganları atılırken İş Yasası Tasarısı ve Kamu Yönetimi Yasa Tasarısı ile hükümet politikaları eleştirildi. Kıbrıslı gençler "Barış engellenemez" pankartı açtı, ABD mallarına boykot çağrısı yapıldı.

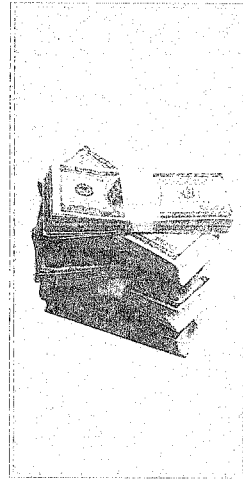
Kürsüdeki konuşmalarda Bingöl depreminde ölenler anılırken, kamu binalarının hasar gördüğü durumda, hükümetin yeni yasa tasarılarıyla kamu kaynaklarını kısmak istemesi eleştirildi.

Mitingde Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgalini protesto eden savaş karşıtı sloganların yanında, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti ve Uluslararası Para Fonu'na (IMF) karşı da sloganlar atıldı.

Mitingde konuşan Türk-İş Genel Başkanı Salih Kılıç ve Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu, kamu yönetimi reformuna tepkilerini dile getirirken, DİSK Genel Başkanı Süley-

man Çelebi ise Irak'ın işgalini protesto etti. KESK Genel Başkanı Sami Evren Irak ve Ortadoğu'da işbirlikçi hükümetlerin yarattığını söyledi.

Diğer 1 Mayıs işçi bayramı, illerde de demokrasi ve özgürlük türküleri söylenerek coşkuyla kutlandı.

DÜNYA BANKASI: TÜRKİYE "İLİMLİ BORÇLU"

2001 verileriyle 115.1 milyar dolarlık toplam dış borcuyla gelişmekte olan ülkeler içinde dünyanın 7'inci en büyük dış borçlu ülkesi olan Türkiye, 45 milyar dolarla özel sek-

tör dış borcunda 5'inci, yüzde 207 ile dış borçların ihracat ve döviz gelirlerine oranında 50'inci, yüzde 65 ile gayri safi milli hasılaya (GSMH) oranında 59'uncu, yüzde 40 ile dış borç servisinin ihracat ve döviz gelirlerine oranında ise 6'ıncı sırayı aldı.

Dünya Bankası'nın "Küresel Kalkınma Finans Raporu"ndan derlediği bilgilere göre, Dünyaya Bankası, düşük ve orta gelirli ülkelere "şiddetli", "ılımlı" ve "az" borçlu olarak üç sınıfa ayırıyor. Banka, 2001 yılı için 745 dolar ve daha az kişi başına milli geliri olan ülkeleri düşük gelirli, 746 dolar ile 9205 dolar arasında kişi başına milli geliri olan ülkeleri orta gelirli olarak kabul ediyor.

Dış borçta ilk sırayı 226.4 milyar dolarla Brezilya alırken, bu ülkeyi 170.1 milyar dolarla Çin, 158.3 milyar dolarla Meksika, 152.6 milyar dolarla Rusya,

136.7 milyar dolarla Arjantin, 135.7 milyar dolarla Endonezya, 115.1 milyar dolarla da Türkiye izledi.

Diğer yandan Merkez Bankası'nın 2002 yılı raporuna göre, Türkiye 1999 yılından sonra çok daha hızlı bir borçlanma sürecinin içine girdi.

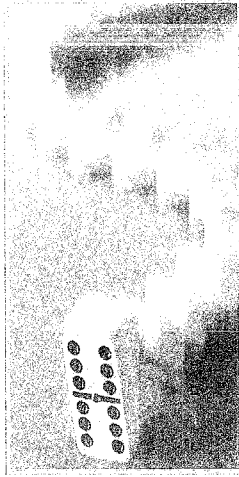
Rapora göre IMF'yle anlaşma yapılan 1999 yılında iç borç stokunun ulusal gelire oranı yüzde 29.3 düzeyindeyken 2002 yılında bu oran yüzde 55.2'ye çıktı. Aynı dönemde dış borç yükü 103 milyar dolardan 127.5 milyar dolara yükseldi ve 2002 yılında iç borçlanmanın vadesi de kısaldı.

Yabancı sermayenin Türkiye'den giderek uzaklaştığının yansıtıldığı rapora göre, 2002 yılında yatırım amaçlı yabancı sermaye girişi yüzde 18.2 oranında azaldı.

Ne demeli?

Eğer "ılımlı" borçluysanız bu durumlar-

daysak bir de "şiddetli" borçlu olduğumuzu düşünün: Galiba yerler de sürünürdük!

DOLAYLI VERGİNİN YÜKÜ AĞIRLAŞIYOR

Kayıt dışının yaygınlığı, vergi kaçırma eğiliminin yüksekliği ve tahsilat sorunları nedeniyle, son yıllarda giderek dolaylı vergilere yönelen devlet, artık vatandaşları "harcarken çarpan" bir konuma geldi.

Mal ve hizmet alımları, tapu, noter, trafik, mahkeme gibi kurumlarda yapılan işlemler üzerinden alınan vergiler bu yılın ilk üç ayında

yüzde 42 oranında artarak 8.9 katrilyon liraya kadar yükseldi.

Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre ekonomik krizin başta ücret olmak üzere gelirlerde yarattığı erozyon nedeniyle gelir üzerinden alınan vergilerde yaşanan reel azalma harcama ve çeşitli işlemler üzerinden alınan vergilerdeki artışla telafi edildi. Özellikle ücret gelirlerinde yaşanan reel azalma nedeniyle gelir vergisi tahsilatının sadece yüzde 20 oranında arttığı bu yılın ilk üç aylık döneminde, mal ve hizmetler üzerinden alınan KDV, ÖTV, harç, özel işlem ve özel iletişim benzeri vergilerin tahsilatı yüzde 42 oranında büyümeye kaydetti. Bu dönemde, düşük tahsilat oranına rağmen katma değer vergisi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 35.5 artarak 3.2 katrilyon liraya ulaştı.

Aynı dönemde,

özel tüketim vergisi tahsilatı ise 4.3 katrilyon lira ile vergi gelirlerinin en büyük kalemi oldu. İlk üç ayda devlet akaryakıt ve doğal gaz tüketicilerinden ÖTV adı altında 3 katrilyon lira topladı.

KARA HABER: KADINA YÖNELİK ŞİDDET SÜRÜYOR

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSS) ile Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği (KASA-İD) verilerine göre Türkiye, kadınların en çok şiddete maruz kaldığı ülkeler arasında yer alıyor. Türkiye, da-

yak konusunda yüzde 58'lik oranla Bangladeş (yüzde 47), Etiyopya (yüzde 45), Hindistan (yüzde 40) ve Mısır'ın (yüzde 34) önünde yer alıyor.

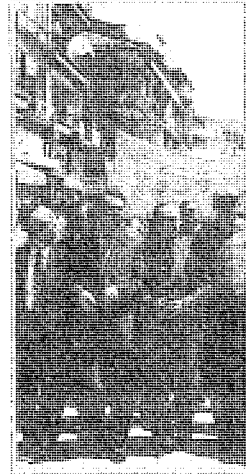
Kadınların yüzde 79'u fiziksel şiddete, yüzde 52'si sözel şiddete, yüzde 29'u duygusal şiddete, yüzde 18'i ekonomik şiddete maruz kalıyor.

Türkiye'de evliliklerinin ilk 3 yılında üniversiteli kadınların yüzde 73'ü, gecekonduda yaşayan kadınların yüzde 90'ı şiddetle tanışıyor.

Türkiye'de erkeklerin yüzde 45'i, kadının kendisine itaat etmemesi halinde "dövme hakkı" bulunduğuna inanıyor. Son 1 yılda karısını döven erkeklerin sayısı 1.5 milyona ulaşırken, kadınların büyük çoğunluğu yemek pişirme, temizlik yapma, çocuk bakma gibi görevleri üstleniyor. Bu işlerde sorumluluk yüklenen erkeklerin oranı ise yüzde

20'lerde kalıyor.

Dünya kadınlarının durumu da Türkiye'dekinden farklı değil. Pakistan'da ev kadınlarının yüzde 99'u, çalışan kadınların yüzde 77'si kocalarından dayak yerken, Fransa'da şiddete maruz kalan kadınların oranı ise yüzde 95.

KIRIKKALE'DEN ÖFKE YÜKSELDİ

19 Nisan'da Ali ağa'dan sonra 3 Mayıs 2003 tarihinde Kırıkkale'de düzenlenen yürüyüş ve mitingte hükümetin gerçekleştirmeye çalıştığı özelleştirme uygulamaları protesto edildi.

Çok sayıda sendika, demokratik ku-

ruluş ve siyasal parti temsilcilerinin de katıldığı mitingte konuşan Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın; "Tıpkı Irak'ta olduğu gibi Türkiye'de de özelleştirme hareketi var. Özelleştirme hareketiyle kamu kuruluşlarına saldırıyorlar; kamu kuruluşları işgal ediliyor" diyerek özetle şunları söyledi:

"Türkiye özelleştirmelerden ne iktisadin ne de sosyal açıdan hiçbir yarar görmemiştir. Özelleşen kuruluşlar, soyulmuş her özelleştirme bir suç dosyasına dönüşmüştür. Özelleşen kuruluşların yüzde 40'ı kapatılmış, tam 45 bin kişi işsiz kalmıştır. İşte bu fiyaskoya rağmen hala özelleştireceğiz diyorlar. Toplumun gözünün içine baka baka yalan söylüyorlar. İşte biz gerçekleri söylüyoruz. Eğer dürüstseniz, eğer

yüreğiniz yetiyorsa çıkın karşımıza, yalanlarınızı bir bir suratınıza vuracağız. Artık bu toplumu masallarla, ninnilerle kandıramayacaksınız.

Satacağız, borçlarımızı ödeyeceğiz diyorlar.

Koca bir yalan.

Çünkü özelleştirmelerden 17 yıldır bir tek kuruş elde edilememiştir.

Şimdi de kalkışlar "Ekonominin realitesi"nden bahsediyorlar

Şimdi size soruyorum: Ekonominin gerçekliği Türkiye'deki akaryakıt piyasasının yüzde 86'sını elinde bulunduran TÜPRAŞ'ı özelleştirerek halkı özel sermayenin insafına mı bırakmaktır?

Peki Tüpraş Özel tekel olunca piyasaları nasıl denetleyeceksiniz? Ürün kalitesini nasıl sağlayacaksınız, fiyatları nasıl kontrol edeceksiniz? Sizin amacınız sosyal devleti yıkmak, sizin ama-

cınız Kırıkkale'yi yok etmektir.

Size sosyal devleti yıktırmayacağız. Bu halkı, Kırıkkale halkını da ezdirtmeyeceğiz.

Özelleştirmeye karşı mücadelemizi bıkmadan, usanmadan, yılmadan

sürdüreceğiz.

Türkiye'nin her yerini bir mücadelele bir direniş alanına çevireceğiz.

19 Nisanda Ali-ağa'daydık, bugün Kırıkkale'deyiz.

25 Mayıs'ta Bursa'da, 7 Haziranda İzmit'teyiz.

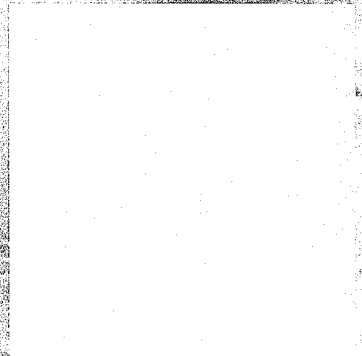
Onbinleri, yüz binleri, alanlara yığacağız. Sonuna kadar mücadele edeceğiz, sonuna kadar direneceğiz."

Mitingte bir konuşma yapan Türk-İş Genel Başkanı Salih Kılıç'ta, özelleş-

tirmenin talana dönüştürüldüğünü, hükümet üyelerinin kamu kurum ve kuruluşlarını "Babalar gibi satırım" diyerek vurguna yol açtığını söyledi.

Hazırlayan:

Haluk Şensu

İSTİHDAM SORUNLARI VE DÜNYA

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından son kez yayınlanan "Küresel İstihdam Eğilimleri" başlıklı yeni bir rapora göre dünya ekonomisini iki yıldır etkileyen durgunluk sonucunda işsiz sayısı daha önce görülmemiş düzeye ulaştı ve bu yıl istihdamda herhangi bir gelişme olasılığı bulunmuyor.

Raporun sunumu nedeniyle bir basın açıklaması yapan ILO Genel Müdürü Juan Somavia, **"Dünyadaki istihdam durumunun dramatik biçimde kötüye gittiğini"**

belirterek şöyle devam etti:

"On milyonlarca kişi işsizlerin ya da çok düşük ücretten çalışanların saflarına katılırken, ekonomide canlanma olup olmayacağı konusundaki belirsizlikler, bu eğilimin 2003 yılında tersine dönme ihtimalini çok düşürmektedir."

ILO'nun yayınlanan bu yeni çalışmasında yapılan tahminlere göre tüm dünyadaki işsiz sayısı 2000 yılından bu yana 20 milyon artış göstermiş ve geçtiğimiz yılın sonunda toplam işsiz sayısı 180 milyona ulaşmıştır. Yine aynı rapora göre, işgücü piyasalarındaki zayıflıklar yüzünden "çalışan yoksulların" sayısında 1990'lar da sağlanan azalma eğilimi de tersine dönmüştür. Bu durumdan özellikle olumsuz biçimde etkilenenlerin başında kadınlar ve gençler gelmektedir. Rapora göre özellikle kadınların ve gençlerin

çalıştıkları işler ekonomik şoklardan etkilenmektedir. Dahası, iş bulabilme amacıyla enformel sektöre yönelen işsizler de, bu sektörün işsizlik sigortası ve sosyal güvenlik kapsamının hemen bütünüyle dışında kalması nedeniyle belirsizliklerle karşı karşıyadır.

Somavia'nın aktardığı istihdama ilişkin bazı ilginç bulgular şöyledir:

-Dünya istihdamındaki bu olumsuz gelişmeler, özellikle ekonomik canlanmanın zayıf kalması ya da gecikmesi rahatsız edici bir tablo ortaya koymaktadır. Bugünkü eğilimlerin sürmesi halinde işsizlerin ve çok düşük ücretle çalışmak zorunda kalanların sayısı çarpıcı biçimde artacaktır. Küresel ölçekte çok yönlü bir ekonomik durgunluk, dünyanın geniş kesimlerinde toplumsal ve siyasal istikrar açısından son derece olumsuz sonuçlar

yaratabilir.

-2010 yılına gelindiğinde tüm dünyadaki toplam işgücünün hemen hemen yüzde 60'ı Asya'da olacak, tek başına Çin, dünya işgücünün dörtte birini ülkesinde barındıracaktır. Gelişmekte olan diğer bölgeler (Sahra Güneyi Afrika, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Latin Amerika ve Karayipler) ise 2010 yılına gelindiğinde toplam işgücü içinde bugüne göre daha fazla pay sahibi olacaklardır. Buna karşılık sanayileşmiş ülkelerle geçiş sürecini yaşayan ülkelerin toplam işgücü içindeki payları 2010 yılına gelindiğinde bugüne göre 1/5 oranında azalmış olacaktır.

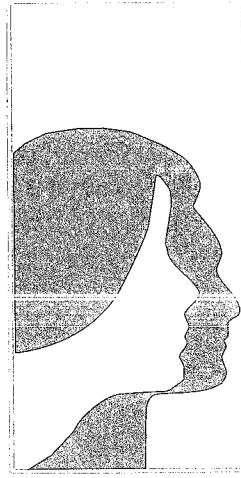
-Eğer bu yeni işler yoksulluğun hafifletilmesine katkıda bulunacaksa, bunların üretken ve insana yakışır koşullarda yapılan işler olması gerekir. Gerekli olan, hem hızlı

ekonomik büyü-
meyi, hem de insa-
na yakışır ve üret-
ken iş imkanlarını
sağlayacak politi-
kalaradır.

-Birçok ülkenin
bugünkü kırılgan
durumu göz önüne
alındığında, işsiz-
lik ve yoksulluğun
artması hükümet-
lerin bütçe hede-
flerini ciddi biçim-
de sınırlandıracak-
tır. Genel politika-
ları belirleyenlerin
ekonomik canlan-
mayı güvence altı-

na alıp yaygınlaştı-
racak, daha hızlı
büyümenin yeni iş
imkanlarına dö-
nüştürmesini sağla-
yacak, işsizliğin ve
yoksulluğun azal-
tılıp istihdamın ye-
niden genişleme-
sine uygun önlem-
ler üzerinde dur-
maları gerekmektedir.

(Not: ILO'nun sö-
ze geçen raporunun
giriş bölümünün çe-
virisi 76-91 sayfa-
mızda yer almaktadı-
r.)

UNDP:

"KADINLAR GÜÇLENMELİ"

8 Mart Dünya Ka-
dınlar Günü'nde

hem dünyada, hem
de ülkemizde başta
kadın örgütleri ol-
mak üzere kurum,
kuruluş ve demok-
ratik örgütler, etkin-
liklerle birlikte kadı-
nın toplumsal rolü-
nün güçlendirilmesi
konusunda açıkla-
malar yaparlar.

Bu özellikle son
10 yılda daha sıklık-
la yapılan bir davra-
nış durumundadır.
Çünkü artık kadının
eşit bir birey oldu-
ğu/olması gerektiği
çok temel bir ilke

DAKİKADA 1.9 MİLYON DOLAR

-55 milyon insanın öldüğü 2. Dünya Sava-
şı'ndan bu yana dünyanın çeşitli yerlerinde
150'nin üzerinde savaş çıktı. 4 trilyon dolara
mal olan bu savaşlarda 20 milyonun üzerin-
de insan öldü.

-1.Dünya Savaşı'nda ölen her 100 kişiden
14'ü; 2. Dünya Savaşı'nda ölen her 100 kişi-
den 70'i; 1990'lardaki savaşlarda ölen her
100 kişiden 90'ı sivildi.

-Bu gezegende; 500 bini bilim adamı ol-
mak üzere 15 milyon kişi, silah ve silah geliş-
tirme endüstrisinde çalışıyor. Dakikada 1,9
milyon dolar askeri harcama yapılıyor. Kişi
başına düşen patlayıcı madde miktarı 1,8
ton.

-Son 10 yılda yaşanan savaşlarda; 40 mil-
yonu çocuk 543 milyon kişi, yurt dışında ya da
dışına göç etmek zorunda kaldı. 2 milyon ço-
cuk öldü; 5 milyon çocuk sakat, 12 milyon
çocuk evsiz kaldı; 1 milyon çocuk ailesini
yitirdi; 10 milyon çocuk savaşla bağlantılı
psikolojik travma geçirdi.

olarak benimseniyor.

Ancak bunun yaşama geçirilmesi ile öncelikler konusunda farklılıklar bulunuyor. Bu da bu konunun yalnızca biçimsel bir konu olmadığını, içeriğin biçimi tamamlaması gerektiğini gösteriyor.

Bu yıl Dünya kadınlarının sorunları konusunda açıklama yapan birçok küresel kuruluştan biri olan Birleşmiş Mil-

letler Kalkınma Programı (UNDP)'ndan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne ilişkin yapılan açıklamada; "Toplumsal cinsiyet eşitliğinin, yalnızca yılın bir gününde vurgulanacak bir hedef olmaması gerektiği" belirtildi.

Kadınların sınırlardan çok daha büyük sorunlarla yüzyüze kaldığının vurgulandığı açıklamada; tüm dünyada kadınların yoksul

grupların da en yoksul kesimini oluşturduğu belirtilerek şu görüşler ileri sürüldü:

"-Kadınların, toprak, su ve enerji kaynaklarına erişebilirliği daha kısıtlıdır,

-Kadınların eğitim ve diğer toplumsal hizmetlere erişebilirliği daha kısıtlıdır, ve

-Çoğu durumda kadınlar karar verme süreçlerinin dışında kalmaktadır.

Bu durum yalnızca ulusal ya da yerel düzeyde değil, ev ve aile ortamında bile geçerlidir.

Yatak odasından meclis salonlarına kadar pek çok ortamda, kadınların büyük çoğunluğu, kendi yaşamları hakkında tercih yapma ya da çevresinde alınan kararları etkileme hakkından yoksundur.

Aslında, dünya üzerindeki yoksul-

BARIŞ: ŞİMDİ...

-10 milyon adet mermiye harcanan parayla; altı ölümcül hastalığa karşı 7,7 milyon çocuk aşılanabilir.

-Beş saatlik silahlanma için yapılan harcamayla Afrika'da her yıl 1 milyon çocuğun ölümlü engellenebilir.

-Bir tank için yapılacak harcamayla 30 bin çocuğa okul yapılabilir.

-11 adet radara yakalanmayan bombardıman uçağıyla, 35 milyon çocuğa dört yıllık öğrenim olanağı sağlanabilir.

-23 adet F-16 uçağına harcanacak para ile; zeka geriliğine yol açan iyot eksikliğini gidermek için 1,6 milyon insana 10 yıl yetecek iyot sağlanabilir.

-Bir bombardıman uçağının bedeli ile 16 tam teşekküllü hastane yapılabilir.

-Bir nükleer denizaltının bedeliyle; 48 milyon kişi için temiz içme suyu sağlanabilir. Kısa sürede dünyadaki tüm insanlar okur yazar duruma getirilebilir.

-Tek uçak gemisine harcanan para ile 400 bin kişi tüm bir yıl beslenebilir.

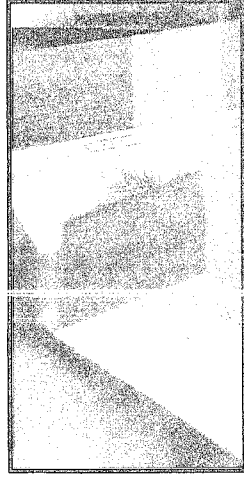
ların büyük çoğunluğunun kadınlar ve kız çocuklarından oluşması nedeniyle, toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde odaklanmamış olmanın yanlışlığı, dünya üzerindeki insani gelişmesinin de geride kalmasına yol açmıştır. Hepimizin, fırsat bulamayanlar için seçenekler yaratma konusunda bir payı olduğuna inanıyoruz:

•Eğitim şansı tanınmayan kız çocuklara bu olanağın verilmesi,

•Evde ve işyerinde kadınlara yönelik kötü uygulamaların önlenmesi ve böyle muamelelere karşı sessiz kalmak zorunda olan anne ve eşlerin korunması,

•Tüm ülkelerde, bütün kadınların politikada etkinlik ve ekonomik güce kavuşmaları.

Bu hedeflere ulaşabilirsek, kız ve erkek tüm çocuklarımız için daha iyi bir dünya yaratmış olacağımıza inanıyoruz.”

KAZANAN YINE AYNI: SİLAH ŞİRKETLERİ

Alçakca bir plan uyarınca Nisan ayı içinde ABD tarafından işgal edilmeye başlanan güney komşumuz Irak halkı büyük bir insanlık dramı ile karşı karşıya kaldı.

Günlük dilde “Irak Savaşı” olarak geçen, ancak gerçekte savaştan tarafın olmadığı, yalnızca askeri işgalin gerçekleştirildiği ABD işgal/istila hareketinden ABD silah şirketlerinin büyük karlar sağladığı gelen ilk bilgilerden... Hiç kuşku yok ki bunu petrol ve kimya devleri ile inşaat kuruluşları izleyecek...

İstila/işgal operasyonunun ardından haber ajanslarının geçtiği bilgileri derleyen Cumhuriyet gazetesinin yansıttığı şu haberler bunun iyi bir kanıtı:

Savunma devleri, finans uzmanlarının beklentilerinin aksine, yüksek kar oranları açıkladılar.

ABD'nin önde gelen savunma sanayii şirketlerinden Lockheed Martin, yılın ilk çeyreğinde kar oranını, bir önceki yılın aynı dönemine göre önemli ölçüde arttırdı. ABD'nin Irak istilasında bolca kullandığı F-16 ve F-22 savaş uçaklarının üreticisi olan şirket, 2002 yılının ilk üç ayında 224 milyon dolar olan karını bu yılın il çeyreğinde 250 milyon dolara yükseltti.

Şirketin uçak imalatı bölümünde satışlar iki katından fazla yükselirken yılın ilk çeyreğinde 2002 yılının ilk üç ayında 224 milyon dolar olan karını bu yılın ilk çeyreğinde 250 milyon dolara

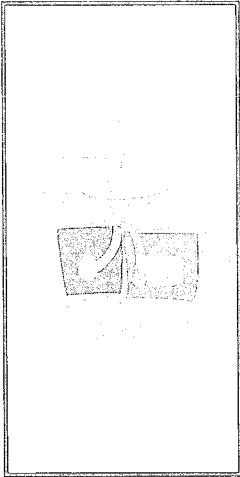
yükseltti.

Finans uzmanları, bu yıl için Lockheed Martin'ın kazançlarında düşüş ilan etmesini bekliyordu. Oysa savaş sonrasında şirketin hisse senetleri değer kazanmaya başladı.Şirket 2003 yılı karının da analistlerin öngördüğünden yüzde 5 daha yüksek olmasını bekleniyor.

Diğer yandan Lockheed Martin'ın küçük rakibi ve Tomahawk füzeleri üreticisi Raytheon, daha önce uçak üretiminde önemli problemler yaşıyordu. Raytheon, istila hareketi sırasında füze sistemleri satışlarının yüzde 18 oranında arttığını belirtti. Grubun, bir önceki yıl 3.9 milyar olan satışları 4.2 milyar dolara çıktı. Raytheon hisse senetleri de yükselişe geçti. Elektronik savunma sistemleri üreticisi L-3 şirketi bir önceki yılın ilk çeyreğinde 5 milyon dolar olan net karının istila hareketi sonucu bu yılın ilk çeyreğinde 50 mil-

yon dolara ulaştığını duyurdu.

Havaalanları için bombaların saptanmasını sağlayan cihazlar gibi güvenlik teçhizatı üreten şirket bir önceki yıl 700 milyon dolar olan satışlarının bu yıl 1.1 milyar dolara çıktığını bildirdi.

YAŞAMIN GELECEĞİNİ ŞEKİLLENDİRİN: ÇOCUKLAR İÇİN SAĞLIKLI ÇEVRELER

Dünya Sağlık Örgütü'nün kuruluş günü olan 7 Nisan 1948'den bugüne kutlanan "Dünya Sağlık Günü" bu yıl yeni bir temanın öne çıkartılmasıyla kutlandı.

"Yaşamın Gelece-

ğini Şekillendirin: Çocuklar için Sağlıklı Çevreler" temalı bu yılki etkinliklerde çevrenin insan sağlığı ve özellikle çocuk sağlığı üzerinde etkileri değerlendirildi.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan bir raporda konunun önemi vurgulanarak şu noktalar üzerinde duruldu:

"Her çocuğun sağlıklı bir çevrede büyümek, sağlıklı alanlarda yaşamak, öğrenmek ve oynamak hakkı vardır. Çocukların çevrelerinde koruyucu önlemleri alarak; milyonlarca hayatı kurtarabilir, hastalıkları azaltabilir ve çocuklarımıza gelecekte daha güvenli ve sağlıklı bir dünya bırakabiliriz.

Çocukların sağlığına yönelik en büyük tehditler, en güvenli olması gereken ev, okul ve toplum içinde bulunmaktadır. Kirli su, kirli hava, temel sanitasyon hizmetlerinin yok-

luğu, hastalık yayıcı böcekler ve kimyasal zararlılar gibi tehlikeler, çocukları dengesiz biçimde etkileyen sağlık sorunları doğurmakta, böylece de büyük ve olmaması gereken bir hastalık ve ölüm yüküne neden olmaktadır.

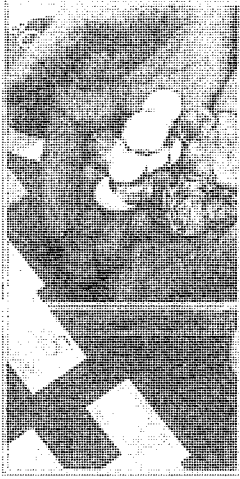
Her yıl beş milyondan fazla çocuk; ishal, solunum yolu hastalıkları, sıtma ve istemsiz yaralanmalar gibi çevreyle ilişkili hastalık ve koşuldan ötürü hayatını kaybetmektedir. Milyonlarcası da bu tip hastalıklardan dolayı sakat kalmakta veya çevreleriyle ilgili koşullar nedeniyle, alerjilerden mental – fiziksel yetersizliklere kadar değişen çeşitli kronik hastalıkla yaşamak zorunda kalmaktadır.

Günümüzde bu sıkıntılar kaçınılmaz değildir. Çözümler mevcuttur. Çevreyle ilişkili hastalık ve ölümlerin çoğu, etkili, dü-

şük maliyetli ve sürdürülebilir yöntem ve stratejilerle önlenabilir durumdadır."

Konuya ilişkin bir açıklama yapan UNICEF Genel Direktörü Carol Bellamy, çocukların yaşadığı risk ve tehlikelerin çok önemli olduğunu vurgulayarak, iyi beslendiği halde, evinde dayak yiyen ve okulunda cinsel suistimale uğrayan; aşıları tam olmasına rağmen, tehlikeli işlerde çalışmaya zorlanan çocukların gerçekten sağlıklı olamayacaklarını belirtti.

Bellamy, bu tür suistimal ve sömürü durumlarının milyonlarca çocuğun uzun dönemdeki sağlığını ve gelişimini ciddi biçimde tehdit ettiğini söyleyerek devletlerin ve toplumların hem çocukların içinde yaşadıkları fiziksel çevreleri, hem de onları zararlı eğilimlerden uzak tutacak "koruyucu" çevreleri gözetmeleri gerektiğini belirtti.

ŞİRKET BİRLEŞMESİ SORUNLAR YARATİYOR

Çokuluslu şirket-

lerin birleşme haberlerine son yıllarda sıkça tanık oluyoruz.

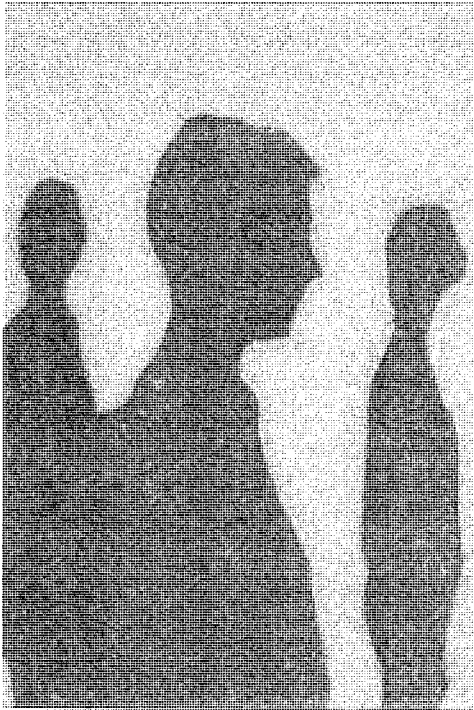
Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), bu durumun yarattığı sorunları mercek altına aldı. ILO'nun Mart ayında yayınlanan "Ticari Birleşme ve satın almaların istihdam üzerindeki etkileri" adlı raporunda ortaya çıkan sorunların önemli boyutlarda olduğu açıklandı.

ILO Ankara Çalış-

ma Ofisi'nin yayınladığı "Newsletter"ın 2003-1 sayısında rapora yansıyan ana noktalar özetle şöyle yansıtıldı:

-Birleşmeler ve şirket satın almalarında genellikle işi-
meye ilişkin kaygılardan kaynaklanmakta, istihdam ve çalışma yaşamına ilişkin konular pek gündeme gelmemektedir. Ancak, rapora göre, sanayi kesimindeki birleşmeler ve satın al-

malar istihdam açısından genellikle olumsuz sonuçlar yaratırken ticaret sektöründeki birleşmeler işten çıkarılmalara yol açmamıştır. Bununla birlikte, birleşmelerin küçük ve orta boy işletmelerdeki istihdam üzerinde olumsuz etkiler yarattığı bir gerçektir. Çünkü küçük ve orta boy işletmeler, artık birleşip daha da güçlü hale gelen rakiple-
riyle baş edemeyip

"TÜM ÇALIŞANLARA SAYGI"

"Çalışanların ve sendikalarının mücadeleleri birçok kişiye ılımlılık, ciddiyet ve saygı getirmiştir. İşçilerin Bayramı 1 Mayıs'ta saygı çağrısında bulunuyoruz.

Güçlü küresel ekonomik çıkarlarca tehdit edilen işçilerin hakları için saygı istiyoruz.

Geleceklerini eğitim ve iyi ve güvenli işler aracılığıyla kurmaya çalışan tüm gençlerin hakları ve sorunlarına saygı istiyoruz.

Yoksulluğun ve dışlanmanın sona erdirilmesine yönelik eylemlerle yoksullara saygı istiyoruz.

Kaliteli kamu hizmetlerinin savunulması ve geliştirilmesi yoluyla herkese saygı istiyoruz.

İşyeri ölümlerinin, kazaların ve hastalıkların vahim sonuçlarının tersine çevrilmesi ve sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması yoluyla işçilerin sağlık ve güvenlikleri için saygı istiyoruz.

(Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU)'nun 1 Mayıs 2003 Bildirisi'nden...)

piyasadan çekilme zorunluluğuyla karşılaşabilmektedirler. Küçük ve orta boy işletmeler bugün de ticaret sektöründe istihdam edilenlerin çoğunluğunu temsil etseler bile daha güçlü (genellikle çokuluslu) rakipleri karşısında giderek gerilemektedirler.

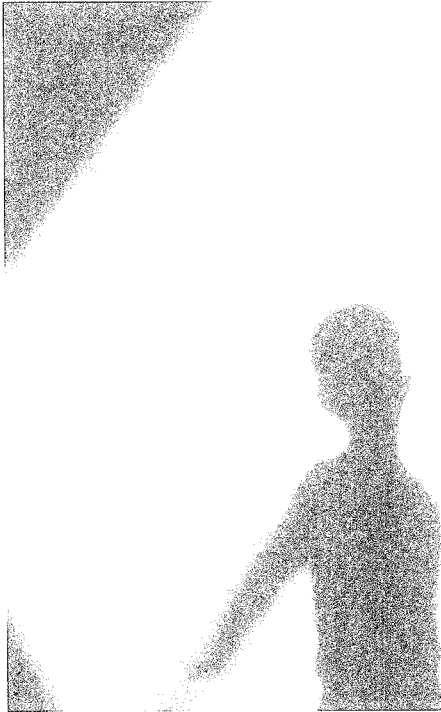
-Ticaret sektöründe son 20 yıla damgasını vuran birleşme ve yoğunlaşma eğilimi, kendini çeşitli örneklerle orta-

ya koymaktadır. Gevireleri açısından dünyadaki en büyük 500 şirket arasından 61 şirket, çoğu perakende ticaret alanında olmak üzere çokuluslu ticari kuruluşlardır. ABD'de Wal-Mart, The Gap, ve Toys'R Us; Almanya'da Metro group AG; Fransa'da Carrefour SA ve Pinault-Prin-

zincirleri bugün birçok sanayileşmiş ülkede en büyük ticari kuruluş durumunda dir.

-Ticari kuruluşların birleşmeleriyle ortaya çıkan piyasa değeri, 1999 yılında 2.3 trilyon doları buluyordu ve bu değer 24 bin kadar birleşme işlemine karşılık düşüyordu. Ancak 2000 yılı başlarından bu yana, genel ekonomik durgunluk ve stok değerlerinin erimesi sonucunda

hem birleşme işlem sayısında hem de değerinde azalma görüldü. Sonuçta, 2002 yılı Kasım ayına gelindiğinde küresel ölçekli birleşme ve satın almaların sayısı ve değerinde hızlı bir azalma görüldü (kimi tahminlere göre yüzde 50'den fazla). Böylece 2000 yılındaki yüksek düzeyden yeniden 1997 yılındaki düzeye geri dönmüş oluyordu.

ÇEVRELERİNE DİKKAT!

-Her yıl yaşları 0-14 arasında olan yaklaşık 50.000 çocuk, kasıtsız zehirlenmeler nedeniyle ölmektedir.

-2001 yılında 15 yaş altında yaklaşık 685.000 çocuk, trafik kazaları, düşmeler, yanıklar ve boğulmalardan kaynaklanan kasıtsız yaralanmalardan dolayı ölmektedir.

-Tüm dünyada bu tip yaralanmalara bağlı ölümlerin yaklaşık %20'si, 15 yaş altındaki çocuklarda görülmektedir ve bu yaş grubundaki en sık görülen ilk on ölüm nedeni arasındadır

-Çocuklardaki kasıtsız yaralanmalara bağlı ölümlerin en sık görülen nedenleri trafik kazaları (15 yaş altındaki çocuklar için %21) ve boğulmalardır (%19).

-Çocuklardaki kasıtsız yaralanmaların büyük çoğunluğu düşük ve orta gelirli ülkelerde görülmektedir: Kasıtsız yaralanmalara bağlı çocuk ölümlerinin %80'i Afrika, Güney Doğu Asya ve batı Pasifik bölgelerinde görülmektedir.

-Ticaret sektörü dünyada en hızlı büyüyen ve en fazla yeni iş imkanları yaratan sektörlerden biri olmasına karşın, bu sayede daha iyi yaşam ve çalışma koşullarına ulaşma yönündeki umutlar, bu kez karşıt yöndeki bir takım duyarlılıklarla törpülenmektedir. Bu endişeler, neredeyse tümüyle piyasa güçleri tarafından yönlendirilen küresel bir toplumsal düzenin şekillenmesine ilişkindir. Rapor, ticaret sektörünün bu çerçevedeki başta

özellikleri arasında kadın çalışan sayısının fazlalığına, çalışanların sık sık değişmesine, tam zamanlı ve sürekli işlerin ise giderek azalmasına dikkat çekmektedir.

-Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çokuluslu şirketlerin piyasaya girmesiyle yerel kuruluşlar devre dışı kalmaktadır. Örneğin, Tayland'da 1998 yılından bu yana 500 bin kadar perakende satış yapan ticari kuruluştan 200 bini dış kaynaklı rekabet nedeniyle sahneden

çekilmek zorunda kalmıştır. Brezilya'da perakende satış alanındaki büyük kuruluşlar, piyasaya paylarını artırmak ve maliyetlerini düşürmek amacıyla ulusal ve bölgesel satış zincirlerini satın almaktadırlar. Ülkedeki en büyük 7 satış zincirinden altısı yabancı sermayelidir.

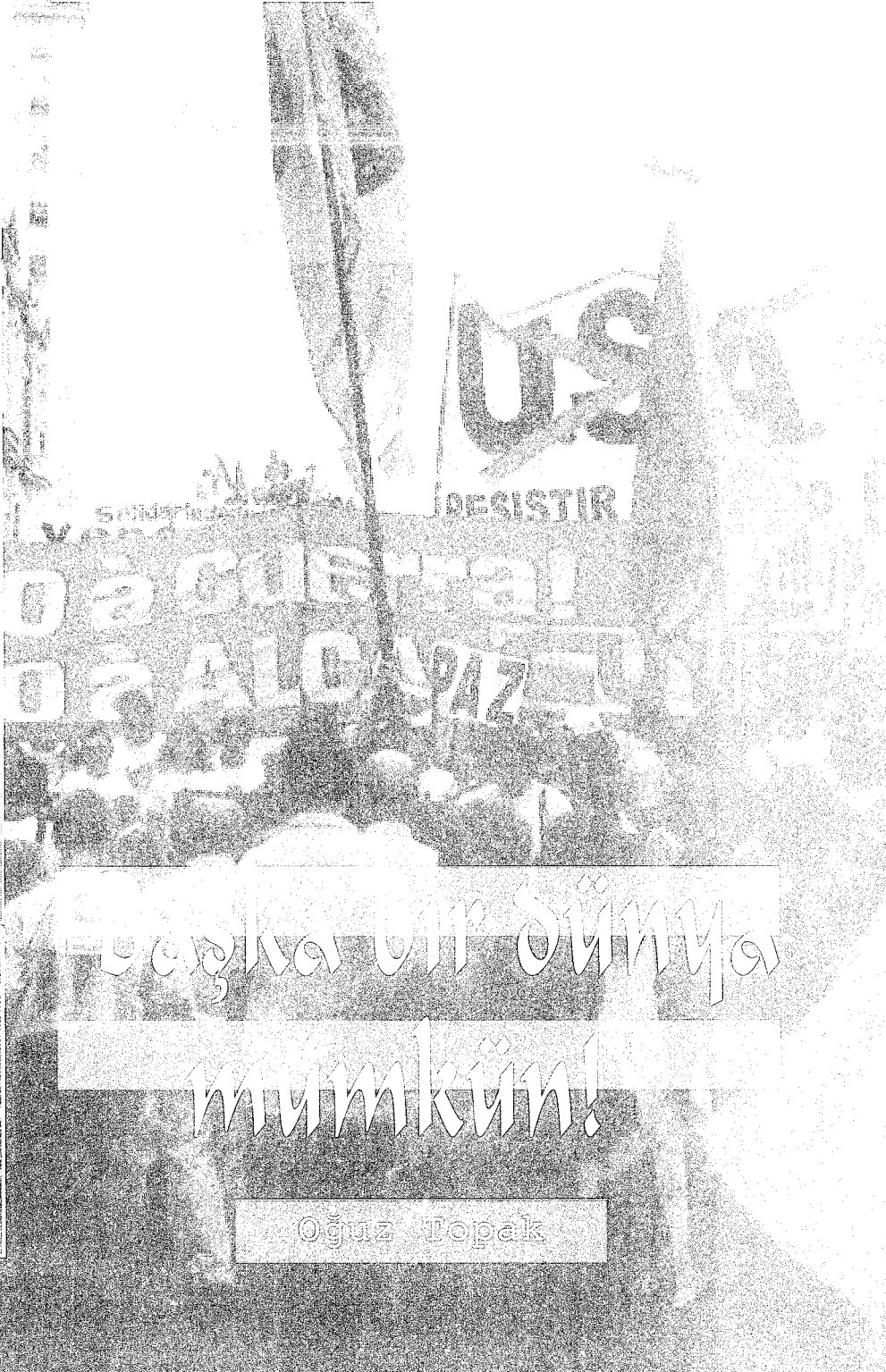
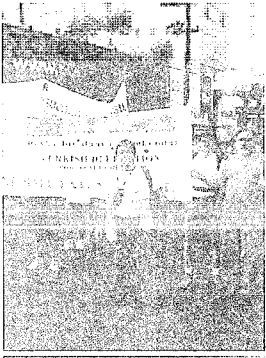
Şirket birleşmeleri ve satın almaları bağlamında önemli bir konu da, işçilerin, istihdam ve çalışma koşullarını etkileyen temel değişiklikler konusunda

bilgilendirilme ve görüşlerinin alınma hakkıdır.

İşçiler, bu hakkın yasalarla tanındığı durumlarda bile fiilen uygulanmadığından yakınmaktadır.

Oysa, raporun Hollanda ve kimi Kuzey ülkelerinden verdiği örneklere göre, çalışanların bilgilendirilmeleri ve görüşlerinin alınması, birleşme sonrasında yönetim-çalışan ilişkileri açısından olumlu bir ortamın yaratılmasına katkıda bulunabilmektedir.

Dünya Sosyal Forumu-Porto Alegre

Diğer bir dünya
mümkün!

Oğuz Topak

Ilki 2001 yılında gerçekleştirilen ve dünya genelindeki neo-liberalizme küresel ölçekte bir karşı çıkış olarak değerlendirilen Dünya Sosyal Forumu (DSF) Brezilya'nın Porto Alegre kentinde toplanmakta ve neo-liberal ideolojinin hegemonik saldırılarına karşı anti-emperyalist ve anti-küreselleşmecî akademisyen ve aktivistleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

Dünya Sosyal Forumu, 25 senedir Davos'ta, İsviçre'nin kayak merkezinde toplanan Dünya Ekonomik Forumuna karşı çıkışın tezahürüdür. İlk Dünya Sosyal Forumu çıkış belgesinde dünyanın sahipleri arasında gözüken ve 20 bin dolar kayıt ücretlerini ödeyen herkese kapısını açan bir zenginler kulübünün küreselleşmeyi dünyaya siyasi olarak kabul ettirme, neo liberal hegemonyacı anlayışının altyapısını oluşturmayı hedefleyen dünya ekonomik forumuna bir al-

ternatif olarak düşünüldüğü belirtilmektedir. Bu nedenle dünya ekonomik forumunun toplandığı tarihlerde gerçekleştirilmektedir.

Dünya Sosyal Forumunun ana prensiplerinden en önemlisi, hiç bir devletin, hiç bir kuruluşun ve hiç bir siyasi partinin egemenliğine ve temsiline açık olmaması. Tımarıyla demokratik bir katılım ilkesine göre özveriyle dünya sosyal forumunun ilkelerini kabul etmiş her türlü kuruluş, sivil toplum örgütü, kişisel çalışmaya açık olması. En önemli ilke, herkese açık olması ilkesi. Gezegelimizin yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla alınıp satılabilir bir ticari mal olmadığı, neo liberal hegemonyacı küreselleşmeye karşı, demokratik katılımcı bir çağdaşlaşma projesi olduğu, teknolojinin yeryüzünde daha adil, insan haklarına ve çevreye duyarlı bir şekilde paylaşımını amaçlayan bir çalışmayı öngörmesi. Bu anlamda

bir dünya süreci olarak tanımlanıyor Dünya Sosyal Forumu. 2002 Aralık ayında Floransa'da toplanan Avrupa Sosyal Forumu ve yine 2003 Ocak'ının ilk haftasında Hindistan'da toplanan Asya Sosyal Forumu gibi bir dizi bölgesel sosyal forum ile entegre ediliyor. Bunlar arasında hiyerarşik hiçbir alt üst ilişkisi yok. Tek bir vücut fakat, bu vücudun içinde tek bir kumanda merkezi olmayan, temel prensipler etrafında anlaşılan ve her şeyden önce de akademik ve bilimsel çalışmaları ön plana çıkartan bir birlikteliktir.

DSF, kuramsal olarak küreselleşme olgusunun ayırıcı özelliklerini çok uluslu şirketlerin ve finansal sermayenin küreselleşmesi olarak tanımlamakta ve küreselleşmeye karşı mücadele eksenini uluslararası düzeyde yürütülebilecek bir tartışma ortamı sunmaktadır. DSF'nin bu seneki toplantısı bu stratejik tema altında Ocak

2003'de Porto Alegre'de gerçekleştirildi. Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen araştırmacı ve aktivistleri bir araya getiren 2003 Forum'una, 121 ülkeden 4,962 kuruluş, 29,704 kayıtlı delege ile katılmıştır. Bu yılki Forum, beş ana tema etrafında toplanmıştır:

1-Demokratik sürdürülebilir kalkınma;

2-İlkeler ve değerler, insan hakları, çeşitlilik ve eşitlik;

3-Medya, kültür ve anti-hegemonyacı yaklaşım;

4-Siyasi güç, sivil toplum ve demokrasi;

5-Demokratik dünya düzeni, militarizme karşı savaşım ve barışın savunulması.

Bu temalar altında 23-28 Ocak 2003 tarihleri arasında 100.000'i aşkın kişinin katılımıyla gerçekleşen Forum'un ana tartışma konularının başında neo-liberalizm ve ABD'nin Irak'a yönelik istilas ağırlıklı bir yer tutmaktaydı. Yüzbinlerce kişi Forum boyunca bir

yandan ABD'ye karşı tek bir ses verirken bir yandan da Irak ve Filistin halklarıyla birlikte olduklarını dile getirdiler.

Dünya Sosyal Forumuna Türkiye'den de bir heyet katıldı. Türkiye'den katılan heyette Bilkent Üniversitesi'nden Profesör Erinç Yeldan, Hamilton College'den Profesör Erol Balkan, Ankara Üniversitesi SBF'nden Profesör Tülin Öngen, İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Doç. Dr. Özlem Onaran, Ankara Üniversitesi SBF'den Doç. Dr. Ahmet Köse, ODTÜ'den Doç. Dr. Cem Somel, Sabancı Üniversitesi'nden Doç. Dr. Ahmet Öncü, Selülöz-İş Sendikası Hukuk Müşaviri Murat Özveri, Liman-İş Sendikası Uzmanı Oğuz Topak, Tes-İş Sendikası Uzmanı Gökhan Atılğan, İktisat İşletme ve Finans Dergisi Editorü Ali Bilge, bulunmaktaydı.

Bağımsız Sosyal Bilimciler adına katılan grup, Türkiye'nin iktisadi ve

siyasi krizinden çıkartılan sonuçları tartışmayı hedeflediği bir çalıştay ile yine Türkiye krizinin derslerinin Latin Amerika'daki kuruluşlarla birlikte, kalkınmakta olan ülkelerin küreselleşmeye ve neo liberal IMF ve Dünya Bankası ikilisinin ülkemizde ve diğer ülkelerde uyguladığı, empoze ettiği programa karşı duruşun ortaklaşa tartışıldığı bir panel ile DSF'ye katılmıştı..

Foruma katılan Türk heyet, 22 Ocak tarihindeki dünyanın dört bir tarafından gelenler, Brezilya'daki işçilerin ve halkın katılımıyla birlikte 500.000 kişinin katıldığı açılış yürüyüşüne üzerinde Türk Bayrağı ve "Dünya Sosyal Forumu Türkiye Heyeti" yazılı bir pankart altında katıldı.

DSF'ye doğrudan destek veren uluslararası işçi örgütleri Global Unions, ICFTU, ETUC, WCL, OECD-TUAC, DSF'nin ilk gününde biraraya gelerek Porto

Alegre'deki Dünya Sosyal Forumu ile aynı günlerde yapılan Dünya Ekonomik forumuna sunulmak üzere bir bildiri yayımlarken Dünya Sosyal Formu içerisinde de CUT (Brezilya Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile ortak bir Konferans düzenleyerek Neo-Liberalizme ve savaşa karşı işçi hareketinin görüşlerini tartıştılar.

Örgütlerin ortak bildirisinde ise şu görüşlere yer verildi:

"En son Porto Alegre'de yapılan Dünya Sosyal Forumu ile New York'ta toplanan Dünya Ekonomik Forumu toplantılarının üzerinden bir yıl geçti ve Dünya, Birleşmiş Milletlere üye tüm devletlerin daha iyi bir dünya için üzerinde mutabık kaldığı herkes için insana yakışır iş ve diğer temel hedefler olarak özetlenebilecek BM-Milenyum Deklarasyonunun hedeflerine ulaşmaktan hâlâ çok uzak.

Halihazırdaki politi-

kalar yoksulluğun ortadan kaldırılması, sürdürülebilir kalkınma sürecinin başlatılması, çalışan kadın ve erkekler için daha iyi ve daha fazla iş olanağının yaratılması konularında umut verici değildir. Eşitsizliklerin artması ve derinleşmesi tahammülsüzlüğü, aşırı siyasî akımların güçlenmesini, yabancı düşmanlığı olgusu ile dünyadaki tansiyon ve çatışmalar riskini körüklemektedir. Malî ve ekonomik istikrarsızlığa şimdi de savaşın korkunç hayaleti eklenmiştir.

Uluslararası sendikal hareket tüm hükümetleri, Irak'taki sorunu barışçıl yöntemlerle BM'in çözüm önerileri çerçevesinde çözmeye ve Irak'ta yıkıcı bir silahlı çatışmadan kaçınmaya çağırır. Aynı zamanda Irak da, ilgili bütün BM sözleşmeleri ve özellikle de kitle imha silahları ile ilgili olanlarına tam olarak uygun davranmak zorundadır.

Bugün kalkınmaya ilişkin veriler bütün boyutlarıyla bir başarısızlığı ortaya koymaktadır. Ve uluslar arası toplum tepki gösterme kapasitesine ulaşıncaya kadar başarısızlıklar devam edecek ve bugünden itibaren önümüzdeki bir yıl boyunca daha iyi yaşam standartları, herkes için insana yakışır iş olanağı ve BM'in Milenyum Kalkınma Hedeflerine ulaşmak yine ve bu kez daha da uzaklaşmış bir hayal olarak kalacaktır. Fakat, böyle yaşanmak zorunda değildir.

Uluslararası sendikal hareket küresel ekonominin etkin yönetişimini sağlamak ve temel haklar ile insana yakışır istihdam olanaklarını yaratmak için derhal harekete geçmeye çağırır.

Düzenlenmemiş bir küresel piyasa ekonomisinin herkesin yaşam koşullarını iyileştireceği yanılışına yönelen tepkiler giderek art-

makta ve bu yanılsama bugün güvenilirliğini kaybetmiş bulunmaktadır. Görevimiz, gerçekleri kabul etmemek için direnenlerin yalnızca kendi çıkarlarına dayalı bu dirençlerinin üstesinden gelmek ve bizleri daha iyi bir dünya hedefine ulaştıracak politikaların uygulanmasını sağlamaktır. Bize düşen sorumluluk, angaje olmanın kabul edilemez olduğu bu saldırılara karşı gelişen tepkileri bir araya getirmek, çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmek için harekete geçmektir.

Enron gibi şirketlerin iflasları ve son zamanlarda Wall Street'e uygulanan muazzam para cezaları malî sektör ve şirketlerin yönetişimindeki sistematik başarısızlıkları ve kötü uygulamalara yol açan dinamiklerin ne denli geniş çaplı olduğunu ortaya koymuştur. İşadamları, şirket dünyasının liderleri muazzam ölçekli emeklilik fonu yolsuz-

luklarının da gösterdiği ve yığınla işçinin keder verici yaşamlarından da görüleceği gibi yeterince saydam, şeffaf ve saygın değillerdir. Çok taraflı sistem, şirketlerin hem çalışanları, hem müşterileri ve hem de ortakları tarafından tam olarak saygı görmelerini sağlayacak biçimde çalışmalıdır. Küresel piyasanın mevcut hak ve sorumluluklarla ilgili bağlayıcı kurallara ihtiyacı vardır. Uluslararası toplum, bu bağlayıcı kuralları koyma ve uygulama başarısızlığında daha fazla ısrarcı olamaz.

Küreselleşmenin, dünyanın her yerindeki yurttaşların temel haklardan yararlanmalarını ve yasaları garanti altına alan bir yönetişime ihtiyacı vardır. Bu yönetişim, köklerini demokrasiden almış olmak zorundadır. Küresel Yönetişim Merkezi, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi yapıların Birleşmiş Mil-

letler sistemine uygun çalışmalarını gerektirir ve bu kurumları daha şeffaf ve demokratik saygınlığa sahip yapılar hâline getirmek zorundadır.

Demokratik ve şeffaf yönetişim, sosyal tarafların gerçek bir sosyal diyalog sürecini başlatmaları ve başta temel kamu hizmetlerinin kalitesi ile ilgili kaygılar olmak üzere devlet ve kamu makamlarına güçlü bir rol verilmesi temelinde kurulmalıdır. Eğitim, sağlık, su gibi yaşamsal öneme sahip hizmetler piyasa emirlerine konu edilemez ve tüm dünya yurttaşlarının ulaşabileceği evrensel değerler olarak kabul edilmeleri gerekir.

Uluslararası kuruluşlar, tüm ülkelerde dengeli ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmalı, ulusal kaynakların hem üretici hem tüketici konumundaki ülkelerde çevreye duyarlı sürdürülebilir kalkınma politikaları çer-

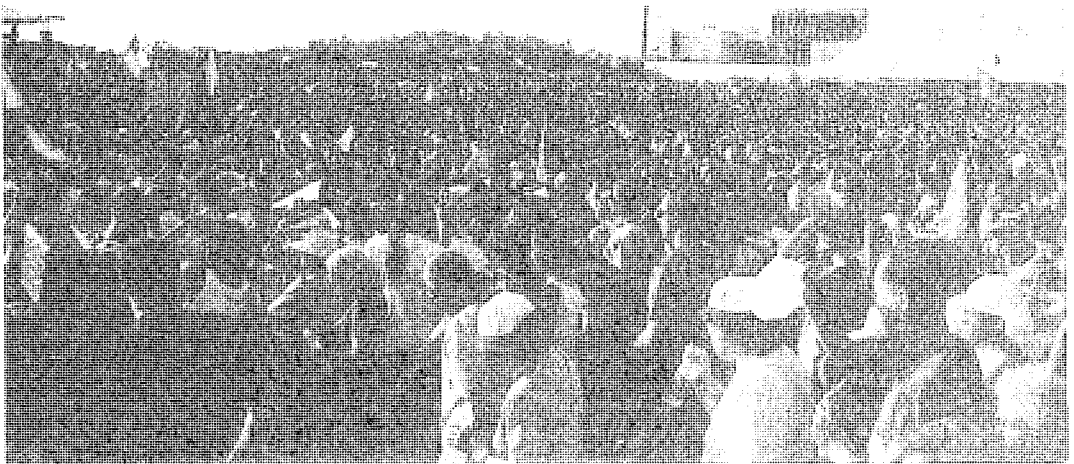

çevesinde kullanılması-
nı sağlamalıdır.

Yurttaşlarının demok-
ratik haklarını ve özel-
likle de işçilerin hakla-

rını ihlal eden hükü-
metler adalet ve kalkın-
ma düşmanları olarak
teşhir edilmelidir. Bu
hakları dikkate alma-

yan küresel bir sistem
de aynı derecede kınan-
mak zorundadır. Bu
adaletsizliklerden bazı-
ları kâr elde etmeye ça-

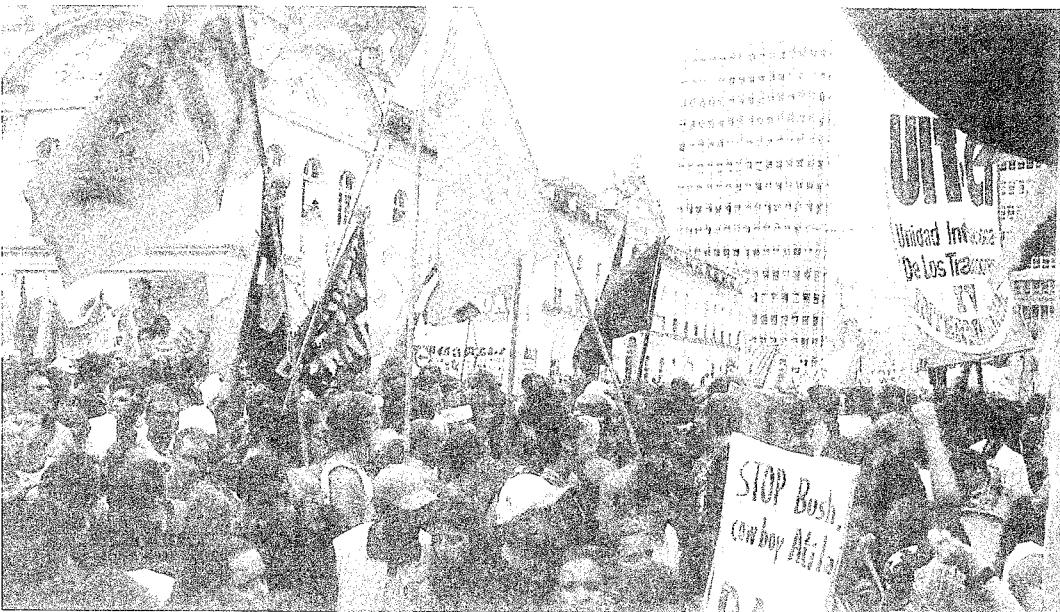

lısacaklardır. Fakat bu duruma tahammül etmek mümkün değildir. Küresel yönetişimin temeli olan demokrasi ve

haklar içinde kesinlikle ortak kaygılar ve temel değerler vardır. Bu ortak kaygıların özünde kalıcı barışın korunma-

sı yer almak zorundadır.

Dengeli ve adil diyalog bu sonuçlara ulaşmada temel bir role sa-

hiptir. Ulusların arasında diyalog, değişimin nasıl gerçekleştirileceği konusunda farklı sezgileri olan gruplar arasındaki diyalog, küresel düzeyde müzakere edilen anlaşmalar da dahil olmak üzere işverenler ve sendikalar arasında diyalog, ILO ilkeleri temelinde üçlü yapılar arasında diyalog ve OECD-Çok Uluslu Şirketlerle İlgili İlkeler vb. standartların uygulanması. Diyalog, güven, başta örgütlenme ve toplu pazarlık hakları olarak özetlenebilecek temel haklar olmak üzere işçi haklarının tanınması üzerine inşa edilmelidir.

Uluslararası sendikal hareketin Porto Alegre ve Davos'a bir mesajı vardır. Bugün yoksulluk içinde yaşayan yüz milyonlarca işçinin insana yakışır bir işte çalışmalarını sağlamak kalkınmayı küresel düzeyde gerçekleştirmek için vizyon, politik niyet ve gerekli kapasite-

ler bir araya getirilmek zorundadır. Bunun için yazılı taahhütlerde bulunulması gerekecektir. Bunun için, yönetim sistemlerinin haklarımızı, ortak kaderimizi ve demokrasiyi geliştirmesi gerekecektir. Bunun için etkin demokratik süreçler ve bunu gerçekleştirmek için de diyalog gerekecektir. Bizler sosyal adalete küresel düzeyde duyulan ihtiyaca yanıt vermesi için Dünya Ekonomik Forumu'na baskı yapacağız. Aynı zamanda küreselleşmenin çalışanların çıkarları doğrultusunda demokratikleştirmek için yapıcı yaklaşımlar geliştirmesi için Dünya Sosyal Forumu'na da katkıda bulunacağız.

Sendikalar, çalışanlara ve onların ailelerine saygı duyulmasını, kendileriyle diyalog ve müzakereler yürütülmesini ve çalışanların demokratik ve işçi haklarının tanınmasını talep ederler. Yaşam ve çalışma

koşullarının iyileşmesi bir bağış şeklinde ya da doğuştan gelen şeyler değildir. Gerçek kalkınma ancak halkların kendi kalkınma süreçlerine dahil olmalarıyla, kendi çıkarlarını savunmaları sonucunda (özellikle de kalkınma yardımlarında yapılacak artışlar ve yoksul ülkelerin dış borçlarının silinmesi sağlanarak) ve uluslararası dayanışmayı güçlendirerek gerçekleştirilebilir. Bunun için, dışlanma ya da yoksullaştırma değil, sürece dahil olma ve örgütlenme gereklidir. Bunun için, işçilerin kendi sendikalarını kurma hakkının ve kendi geleceklerini belirleme hakkının tanınması gereklidir. Bunun için, tüm insanların haklarının tanınması, tüm insanların ayrımcılığa ve sömürüye maruz kalmadan yaşamalarının garanti altına alınması gerekir. Bunun için eşitlik, adalet ve dayanışma gerekir.”

Forum boyunca ger-

çekleştirilen toplantılardan bir diğeri de özelleştirme ve Latin Amerika örneklerinin tartışıldığı toplantı oldu. Porto Alegre'deki bu toplantı başka bir açıdan da oldukça öğretici oldu.. Çünkü, orada Türkiye'den katılan heyetin katıldığı özelleştirme deneyimleri ve Latin Amerika dersleri adlı çalıştayda Bolivya, Meksika, Şili, güney Afrika, Arjantin ve San Salvador gibi ülkelerde yapılan özelleştirmeler ve bunlara karşı sürdürülen mücadele süreci tartışıldı. Bu ülkelerden gelen sendikacıların yaptıkları sunuşlar sonucunda özelleştirme uygulamalarının sadece iktisadi kamu işletmeleriyle sınırlı kalmadığını ve bunun yanında temel kamu hizmetlerinin de özelleştirmeye konu edildiği görüldü. Öte yandan, özellikle yapısal uyum programlarının

bir parçası olarak empoze edilen özelleştirme uygulamalarında bunların alıcılarının ya İngiliz yada ABD kökenli uluslararası şirketler ya da yerel mafyatik çıkar grupları olduğu görülüyor. Aynı şekilde yapılan sunuşlarda özelleştirmeye karşı çıkan ve mücadele eden sendikalara karşı da yasal olmayan yollarla müdahale edildiği, hatta paramiliter gruplar aracılığıyla baskı ve şiddet politikaları uygulandığı belirtildi. Özellikle tekel konumunda olan işletmelerin Hükümetler tarafından özelleştirilmeye çalışıldığı görülürken bu özelleştirmeler sonucunda bölgesel düzeyde işsizliğin arttığı, yoksullaşmanın hatta bir çok kırsal bölgede açlığın dahi ortaya çıktığı ifade edildi.

IMF ve Dünya Bankası tarafından empoze edilen yapısal uyum prog-

ramına yönelik olarak yapılan eleştirilerden birisini de yarattığı yoksulluk oluşturmakta, ancak Brezilya'da gördüğüm şey yoksulluktan daha öte bir şey: Açlık.

Özellikle kamu kuruluşlarının ve hizmetlerinin özelleştirilmesinden sonra ortaya çıkan ve giderek artan işsizlik olgusu da bu süreci tetiklemiş.

Öyle ki uygulanan yapısal uyum programının sonucunda işsizlik yüzde 15'lere çıkarken 183 Milyon olan Brezilya nüfusunun 53 milyonu mutlak yoksul olarak tanımlanırken 23 milyon kişi de açlık sınırının altında yer almaktaydı.

Ve Forum sonunda gerçekleştirilen mitingde binlerce insanla bir kez daha hep birlikte şu sloganı tüm inançlarıyla haykırdı:

Başka Bir Dünya Mümkündür?

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Bir kitle iletişim
teknikisi olarak
propaganda yaptığını

"Propaganda, kişi ya da kişilerin belirli bir amaca yönelik olarak tutum değiştirmelerini sağlamak üzere etkileme eylemidir. Burada tutum değişikliği, yeni tutumlar kazandırmak üzere varolan bir tutumu etkisiz kılmak ya da tam tersine güçlendirmek anlamında algılanmalıdır. "

Türkiye'de yıllardır bazı kavramlara olumsuz işlevler yüklendiğine çokca tanık olmaktadır. Örneğin;

"ideoloji" ve "propaganda" kavramları böylesi kavramlardır.

Çoğu kez gündelik yaşamda bir görüşün karşısında diğer

bir görüşü ileri sürerler, karşıt görüşü etkisiz ya da geçersiz kılmak ve aynı anda kendi görüşünü üstün tutmak için sıklıkla şu belir-

lemelerde bulunur:

-“Bu ideolojik bir yaklaşım, doğru değil.”

-“Söylediklerinin tümü propanganda, gerçekle ilişkisi yok.”

-“Soruna ideolojik yaklaşma, gerçekleri söyle.”

-“Söyledikleri propaganda, oysa gerçekler başka.”

Ve çoğu kimseye göre “ideoloji” ve “propaganda” yalanın adıdır. Eğer bir düşünce, bu iki kavram ile tanımlanırsa yalan söylenmiş, birileri aldatılmıştır.

Peki “ideoloji” ve “propaganda” için söylenenler bilimsel gerçekleri yansıtıyor mu?

İdeoloji, toplumsal bilincin siyasal, hukuksal, dinsel, etik,

sanatsal düşüncelerin tümüdür. Toplumsal içerikli görüşlerin bütünü, belirli bir toplumsal sınıfın çıkarlarına uygun düşer ve bu yanılla da o toplumsal sınıfın “ideoloji”si olarak tanımlanır. Bu nedenle, bir görüşün ideolojik olarak tanımlanması o görüşün mutlaka yalan, gerçek dışı ve uydurma olduğu anlamına gelmez; o görüşün toplumsal olarak hangi sınıfın çıkarına uygun düştüğünü yansıtır.

Propaganda kavramı ise bilimsel olarak şöyle tanımlanabilir: Propaganda, kişi ya da kişilerin belirli bir amaca yönelik olarak tutum değiştirmelerini sağlamak üzere etkile-

me eylemidir. Burada tutum değişikliği, yeni tutumlar kazandırmak üzere varolan bir tutumu etkisiz kılmak ya da tam tersine güçlendirmek anlamında algılanmalıdır.

Propaganda, bireylerde tutum değişikliği yaratmak üzere onu etkilemek eylemi olarak günümüzde çoğunlukla reklamcılar ve siyasal partiler tarafından kullanılır. Diğer yandan propaganda yöntemlerine toplumun birçok alanında tanık olunmaktadır. İşverenler gerek örgütleri aracılığı ile olsun, gerekse doğrudan kendi işyerlerinde olsun propaganda yöntemlerini uygulurlar. Sendikalar da gücünü koru-

mak ve geliştirmek için, üyelerinin tutumlarını toplumsal çıkarlarına ve haklarına odaklamak, psikolojik üstünlüğü kurmak, korumak, geliştirmek, işveren ya da işverenlerin gerçekleştirdiğı propagandaların etkisiz kılınması ve sendikanın görüşlerinin etkin kılınması gibi birçok nedenle propaganda yöntemlerini uyguladılar, uygulamak zorundadırlar.

Propagandanın ne olduğı, hangi yöntemlerin uygulandığı konusunda sizlere yararlı olacağına inandığımız aşağıdaki kısa notlara göz atmanız yararlı olacaktır:

-Bireylerin yerleşik tutumlarının

tersi yönünde etkilenebilmesi ve onların tutumlarını kolayca değıştirmeleri oldukça zordur. Birey kendisine gelen yeni önerilerle kendisinde var olan yerleşik tutumları arasında kalarak, yaşadığı tutarsızlıktan bir an önce kurtulmaya çalışacaktır. Propaganda konusunda yapılan araştırmalarda bunu kanıtlamakta ve insanların tutumlarını ters yönde değıştirmek çoğunlukla direnişle karşılaşıldığı belirtilmektedir. Bunun aşılabilmesi için propaganda uygulayıcıları, propagandalarının beklenen etkiyi vermesi amacıyla ön çalışmalar yapılması yoluna git-

mektedir.

-Propagandaya karşı direniş, somut olarak şu biçimlerde ortaya çıkmaktadır:

•Bireylerin propagandanın iletilerine bilgi ve mantıkla karşı çıkarak onun yanlışlığını saptayarak direnmesi.

•Bireylerin kendilerine yönelen propagandayı tümüyle duygusal tutumlarına aykırı olduğı gerekçesiyle yadsıması, yok sayması.

•Bireylerin propaganda yapan kuruluş, kurum ya da kişiler konusunda daha önceki yerleşmiş yargılarına bakarak yadsıması ya da yok sayması.

•Bireylerin propa-

gandanın mesajlarına karşı demagogik önermeler geliştirerek karşı durması.

•Bireyler propagandanın görüşlerini onun temel amaçlarından sapıtılarak yorumlaması.

-Propagandanın etkisini propaganda kaynağının özellikleri belirler.

•İnanırlılık: Saygınlığı olan propaganda kaynağına, hedef bireylerin inanırlılığı yüksektir. İnanırlığı yüksek kaynaktan gelen mesajlar, hedefte daha fazla ve daha hızlı tutum değişikliği yaratırlar.

•Güvenirlilik: Mesajın inanırlılığı için güvenilir bir kaynaktan çıkması

gereklidir. Propagandacı, propaganda yaptığı alanda ne kadar uzman olursa olsun, o propaganda dayı yapmadaki amacının, hedef kitleyi ya da bireyi kandırmak ya da yanıltmak olduğu yolunda bir görüş oluşmuş ise o hedef üzerindeki etkinliği azalacak hatta yok olacaktır. Yani hedefteki bireyler, propaganda kaynağının bireysel çıkarlarının aracılığı olmaya tepki gösterecek, o propaganda unsurlarını dışlayacaklardır.

-Propaganda kaynağının sevilmesi hedef kitle üzerindeki etkinliğin artmasına yol açmayı kolaylaştırmakta-

dır. Propagandanın hedef kitle tarafından sevilen birisi olması, hedefteki bireylerin tutum değişikliğine gitmesinin kolaylaşmasına yol açmaktadır. Bu nedenle reklam kuruluşları ve siyasal partiler, yürüttükleri etkinliklerde, toplum tarafından sevilen sporcu, sanatçı gibi kişilerin mesajlarını taşıması için çaba harcarlar. Böylece propaganda kaynağının beğenilmesine çalışılarak propagandanın etkili olması sağlanmaya çalışılır.

-Propagandanın etkinliğini sağlayan en önemli faktör mesajın içeriğidir. Propaganda kaynağı tarafından ileti-

len mesaj ile hedef kitle arasında görüş farkının büyük olması, tutum değişikliğini zorlaştıracığı gibi tepkinin artmasına da yol açacaktır. Eğer görüş farkı az ise hedef birey ya da kitle, propagandayı kabul ederken önemli ölçüde tutum değişimine gereksinim duymayacaktır. Buna karşılık görüş farkı arttıkça, tutum değişimi yükselecek ancak görüş farkı çok daha fazla artınca propaganda mesajı yadsınacağından yine tutum değişimine gereksinim duyulmayacaktır.

-Propaganda etkinliğini belirleyen bir başka faktör de mesajın çift yönlü

ya da tek yönlü olup olmadığıdır. Tek yönlü haberleşmede yalnızca mesajla ilgili görüşlere yer verilmekte, buna karşılık çift yönlü haberleşmede propagandacı kendi görüşü yanında karşıt görüşe de yer vermektedir. Çift yönlü haberleşme de genellikle karşıt tez ya da görüş çürütülmektedir.

-Mesajın etkinliğinde çift ya da tek yanlılık hedef kitlenin eğitim düzeyiyle ya da bilinç düzeyiyle yakından ilişkilidir. Buna göre eğer hedef kitlenin eğitim düzeyi yüksek ise çift yönlü mesajın, hedef kitlenin eğitim ve bilgi düzeyi düşük ise tek yanlı mesa-

jın etkili olacağı beklenmelidir. Çünkü çift yönlü mesajlar, bir tartışmayı ve eleştiriyi kapsadığından tek yanlı mesajlara göre daha karmaşıktır ve belirli bir düzeyde ön bilgi gerektirirler.

-Eğer mesaj kaynağının görüşleri ile hedef kitle ve bireylerin tutumları arasında uyum bulunuyorsa tek yönlü mesajın etkinliği artacaktır.

-Propagandanın tek ya da çift yönlü yapılması durumunda hangisinin etkili olacağı, mesajın konusunun içeriğine, kaynağın saygınlığına, hedef kitlenin özelliklerine ve bu değişkenlerin karşılıklı etki-

leşimine bağılı olarak belirlemektedir.

-Propaganda mesajının içeriğinin duygusal ya da mantıksal olup olmaması son derece önemlidir. Çoğunlukla mesaj, hem duygusal, hem de mantıksal bir içerik taşımakta ancak bunların birbirlerine karşı görece ağırlıkları olmaktadır. Propagandanın etkinliği açısından ilk akla gelen konu mantıksal ağırlığın eğitim ve bilgi düzeyi yüksek hedef kitlesinde; buna karşılık duygusal ağır basan mesajın da bilgi ve eğitim düzeyi düşük grupta etkili olacağıdır.

-Her propaganda, toplumsal bir ortamda yaşam bul-

maktadır. Ortamın özellikleri propaganda etkinliğinin oluşmasında belirleyici rol oynar. Gerçek yaşamda insanlar propaganda-nın etkisine yalnız başına maruz kalmazlar; propagandaları başkaları ile etkileşim içinde algılayıp yorumlarlar.

-Sendikaların etkinlikleri içinde, işçi sınıfına dönük karşı propaganda-nın algılanması ve bu propagandaların etkisinin ortadan kaldırılması önemli bir yer tutar. Çünkü sendikal hareket var olduğu tüm zamanlarda, üyeleri-ne dönük genel ya da özel, kapsamlı ya da dar, küçük ya da büyük karşı propaganda etkinlikle-

rini ortadan kaldırmak zorundadır.

-Sendikaların üzerinde durmaları gereken en önemli konulardan birinin de özelleştirmeyi olumlayan progandalara karşı durmaktır. Ancak bunun öncelikle özelleştirmenin zorunlu olduğuna ilişkin propagandanın nasıl yapıldığı, sürekli biçimde gündemde nasıl tutulduğu önem kazanmaktadır. Buna bağılı olarak karşı propagandanın unsurlarını belirlemek daha gerçekçi temeller üzerine oturacaktır.

-Doğru zamanda, doğru mesajlarla, doğru koşullarda; bilimsel kanıtlarıyla, güvenilir, inanılır ve gerçekçi un-

surlarla yürütülen propaganda, karşıt progandaların gücünü azaltacağı gibi sendikaların kamuoyundaki etkinliğini arttıracaktır.

-Sendikaların, tanıtım çalışmalarına ağırlık vermeleri, kampanyalarla kamuoyunu etkilemeye çalışmaları ve

onların gerçeklerle tanışarak tutum değiştirmelerini sağlamaları sendikal çalışmaların önceliği olmalıdır. Bir toplu iş sözleşmesi döneminde olsun, demokratik istemlere dönük kampanyalarda olsun veya özelleştirme karşıtı sendikal et-

kinliklerde olsun, sendikaların hem kendi üyelerini ve hem de kamuoyunu sürekli biçimde bilgili kılmaları, sorunu gündemde tutmak ve çözüm yöntemleri geliştirmek ve etkili olmak için gereklidir, zorunludur.

TÜRKİYE'DE ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK SOSYAL GÜVENLİK, İSTİHDAM VE TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIM İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER VE MEVCUT DURUM

Fatma Yılmaz

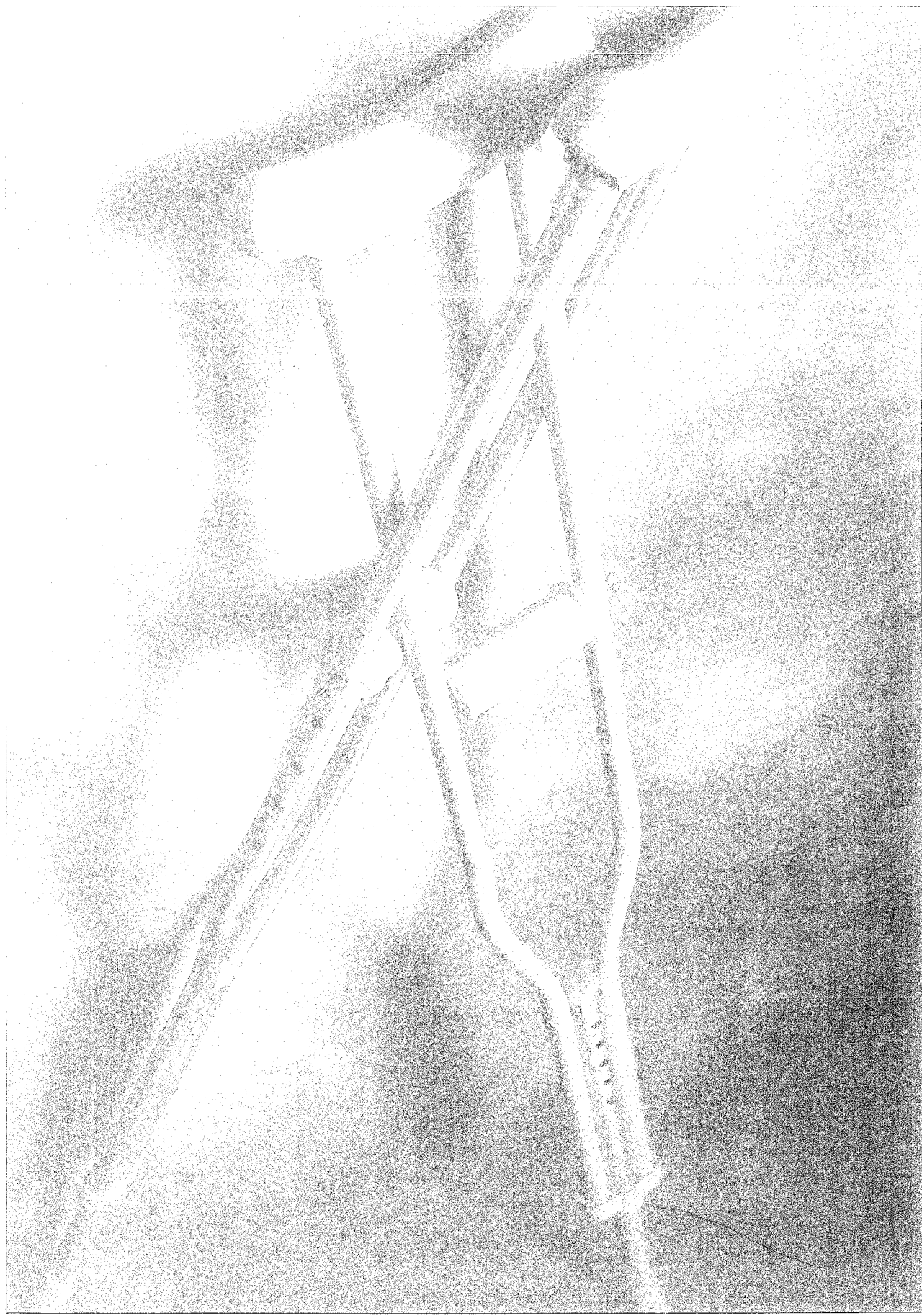
GİRİŞ

Engellilik, sakatlık, yetersizlik gibi kavramlarla da tanımlanan özürlülük "sorunu", giderek sosyal politikanın önemli ilgi alanlarından birini oluşturmaya başlamıştır. Bu gelişmenin arkasında yatan temel nedenlerin başında özürlülüğün basit bir sağlık sorunu olmanın ötesinde başka anlamlar da içermesi gelmektedir. Çünkü, özürlüler toplumun çok önemli bir grubunu oluşturmakta ve toplumsal yaşam açısından önemli sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün dar anlamda tanımlı çerçevesinde yapılan sınıflandırmaya göre gelişmişlik düzeyine bağlı olarak bir toplumda-

ki özürlü oranı yüzde 5-7 arasında değişmektedir. Geniş anlamda bir özürlü tanımlı çerçevesinde yapılan sınıflandırmaya göre ise özürlü nüfus oranı yüzde 10-12 arasında değişmektedir. Avrupa Birliği'nde nüfusun yüzde 12'sine denk düşen 37 milyon özürünün olması sorunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koyan bir göstergedir (ÖİB, 2001: 4). Sorun bu kadar önemli olduğu için

(*) Araş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü; I. Özürüler Şurası Raporörü

(Bu yazıda 1. Özürüler Şurası'nın Çağdaş Yaşam ve Özürüler Ön Komisyon Raporlarından, hazırladığımız "Özürülerle İlgili Sosyal Politika Yönetim ve Örgütlenme" bölümü temel alınmış, yeni veri, bilgi ve diğer kaynaklarla güncelleştirilmiştir.)

başlangıçta insan hakları çerçevesinde ele alınan özürlülük sorunu daha sonra sosyal politika çerçevesinde de ele alınmaya başlamış, oldukça önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Sosyal politika açısından özürllüler ile ilgili önemli düzenlemeler ne yazık ki ancak 20. yüzyılın son çeyreğinde yapılmıştır. Birleşmiş Milletler'in 9 Aralık 1975 tarihli "**Sakat Kişilerin Hakları Bildirisi**" ilk önemli düzenleme olurken, onu Avrupa Sosyal Şartı ve daha sonra da 1983 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (UÇÖ/ILO) 159 sayılı "**Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında Sözleşme**"si izlemiştir.

Birleşmiş Milletler'in Bildirisi eşitliği ve toplumsal yaşama tam katılımı ön plana çıkarırken, Avrupa Sosyal Şartı daha çok özürllülerin mesleki eğitimi, mesleğe ve topluma yeniden uyumu üzerinde durmuş ve soruna daha çok çalışma hayatı açısından bakmıştır. Türkiye'nin 1999 yılında onayladığı ILO'nun ilgili sözleşmesinde sorun tam katılım ve eşitlik çerçevesinde ele alınmış, istihdam ve sosyal bütünleşme ön plana çıkarılmıştır.

Özürllülerin sorunlarına dikkat çekmek için Birleşmiş Milletler 1981 yılını "**Uluslararası Özürllüler Yılı**" ilan etmiş, 3 Aralık tarihini "**Dünya Özürllüler Günü**" olarak kabul etmişti. Yine 1983-1992 yılları Birleşmiş Milletler tarafından "**Özürllü İnsanlar On Yılı**" olarak kabul edilmiş, bu yıllar arasında uygulanan "**Özürllü İnsanlara Yönelik Dünya Eylem Programı**" ile de özürllü-

lerin hayata kazandırılması için çaba sarf edilmişti.

Birleşmiş Milletler'in bu çabaları Avrupa Birliği'nde de yankısını bulmuş, 3 Aralık 2001 tarihinde bir Konsey Kararı ile (2001/903/EC) 2003 yılının "**Avrupa Özürllüler Yılı**" olması kabul edilmiştir. 2003 Avrupa Özürllüler Yılı ile amaçlananlar ise şöyledir: Özürllüler için getirilen haklar hakkında kişileri bilgilendirmek; Avrupa'daki özürllülerin, toplumun sosyo-ekonomik yaşamına eşit olarak katılmalarını sağlamak; yapılan doğru uygulamalar konusunda deneyimleri paylaşmak; konuya yönelik hükümetlerin, sosyal tarafların, özel sektörlerin arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmek.

Son yirmi beş yıllık ilgiye rağmen özürllülük ile ilgili tek bir tanımda anlaşılmış değildir. Her kurum soruna baktığı boyuta göre bir tanım geliştirmiştir. ILO'nun 159 sayılı "**Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı**" sözleşmesinin 1. maddesine göre "sakat" terimi uygun bir iş temininin, muhafazası ve işinde ilerlemesi hususundaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel veya zihinsel bir özür sonucu önemli ölçüde azalmış olan bir bireyi ifade eder.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise, hastalık sonuçlarına dayanan ve sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflandırma yapmış, sakatlık için üç ayrı kategoride tanım geliştirmiştir.

-Yetersizlik (impairment): Sağlık bakımından psikolojik, fizyolojik ve anatomik (fiziksel) yapı veya fonksiyonlardaki eksikliği ve anormalliği ifade eder.

-Özürlülük (disability): Bir aktiviteyi normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekleştirmekteki kısıtlılık veya yetersizliktir.

-Engellilik (handicap): Bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesidir (ÖİB, 1999).

Farklı tanımlara rağmen, özürlülük olgusunu sosyal politikanın bir gereği olarak en geniş anlamda ele almak en doğru yaklaşım olacaktır.

Böylesi bir yaklaşımın sorunun çözümüne yönelik arayışları da en geniş ke-simlere yaygınlaştırmış olacaktır.

I. TÜRKİYE'DE ÖZÜRLÜLER POLİTASININ GELİŞİMİ

Sanayileşmiş ülkelerde ve uluslararası kuruluşlarda son çeyrek yüzyıldır önemli bir sorun olarak algılanan özürlülük, Türkiye'nin de son zamanlarında üzerinde yoğunlaştığı önemli sosyal politika konularından biri olmaya başlamıştır.

Anayasa'da Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanmaktadır. Sosyal hukuk devletin özünü ise, insanın özürlü olsun olmasın onurlu bir yaşam sürdürmesini güven-ce altına almak, kişiliğinin özgürce gelişmesinin koşullarını sağlamak oluşturur. Bu, sosyal devletin başta gelen temel görevlerindendir. Sosyal devletin sosyal refah politikasının temel ilkele-rinden birisi de ihtiyaçlarına ilişkin kararlar ve sosyal refah programlarının

uygulanmasında daha fazla yararlanan kişinin ilgilenmesini mümkün kılarak katılımı arttırmaktır. Bu bağlamda, sosyal devlet olmak için kalkınma strateji-sinde özürlülerle ilgili politikalara yer verilmesi gerekli görülmektedir. Sağlık, beslenme, aile, gençlik, çocuk, eğitim, konut, istihdam, topluma uyum ve ko-runma, ulaşım, sosyal güvenlik gibi hu-suslarda özürlülük ile ilgili politikalara özel olarak yer verilmesi sosyal devlet olmanın bir gereğidir. Kuşkusuz, hükü-met programları, kalkınma planları bu politikaların belirlendiği en önemli alanlar olmaktadır. Türkiye'de bu yön-de ne derecede çaba gösterildiğini an-la-mak için politikaların geliştirildiği hü-kümet programları ve kalkınma planla-rına bakmak yararlı olacaktır (ÖİB, 1999).

I.1. Hükümet Programlarında Özürlülerle İlgili Politikalar

Cumhuriyetin ilk yıllarından günü-müze kadar, devletin özürlülere yöne-lik politikasını ortaya koyan Hükümet Programları'nda yer alan özürlülerle il-gili politikalar şöyle özetlenebilir.

1967 yılındaki 31. Hükümet'e kadar Hükümet Programlarında özürlülerle doğrudan ilgili bir öngöründe bulunul-mamış, genel sağlık ilkeleri ve sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi ile öngörülerle yetinilmiştir. Bir başka ifa-deyle, bu Hükümet dönemine kadar devletin özürlülerle ilgili doğrudan bir politikası olmamıştır. 31. Hükümet (3.11.1967) programında ilk kez doğru-dan özürlülerle ilgili bir öngöründe bu-

lunulmuş, "sakatları parasız tedavi imkanlarına kavuşturmak" hedeflenmiştir.

31. Hükümetten 1979 yılındaki 43. Hükümete kadar Hükümet programlarında doğrudan özürllülerle ilgili herhangi bir politikaya rastlanılmamış ancak, genel sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin genişlemesi konularına yer verilmiştir. 43. Hükümet (12.11.1979) programında özürllüler sorununa yönelik olarak "sakat vatandaşların devletçe korunmasını sağlayacak olan Sosyal Hizmetler Kanunu'nun bir an önce çıkarılmasını" öngörmüştür. Böylece, bir adım daha atılarak, genel sağlık, sosyal güvenlik ve ücretsiz tedavi hedeflerinden sonra, bu kez özürllülerin korunmasına yönelinmiştir.

45. Hükümet programında (13.12.1980) doğrudan özürllülere ilişkin bir politikadan söz edilmemişse de dolaylı olarak, özürllüleri de ilgilendiren sağlık hizmetleri, sağlık sigortası ve koruyucu hekimlik gibi konulara yer verilmiştir. 47. Hükümet programında (15.11.1989) "toplumsal olarak korunması gereken sakatlara yönelik hizmetlerin koordinasyonu ve istihdamı hususlarına ayrı bir önem verilecek" öngörüsünde bulunarak, özürllülerin istihdam sorununa yönelmiştir.

48. Hükümet (30.06.1991) "özürllüler için gerekli sosyal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir" öngörüsünde bulunurken, 54. Hükümet de aynı dilekte bulunmuştur. Böylece, çok gecikmeli de olsa, ilk kez kurumsallaşma yönünde ve kurumsallaşarak soruna çö-

züm arama yönünde adım atılmak istenmiştir.

55. Hükümet (7.7.1997) "özürllülerin eğitim ve öğrenim olanaklarının geliştirilmesini, mesleki eğitim olanaklarının geliştirilmesini, sosyal yaşama aktif katılımlarının sağlanmasını, yasal ve idari öndemlerinin alınmasını" öngörmüştür.

56. Hükümet (12.1.1996) bakıma muhtaç özürllülerin sağlıklı ve güvenli bir yaşama kavuşturulmaları için devletin tüm olanaklarını seferber edeceğini ve yasal düzenlemelerin hızla uygulamaya geçirileceğini belirtmiştir. Tüm bu dileklere rağmen, 1997 yılına kadar önemli bir gelişmeden söz etmek oldukça zordur. 1997 yılında 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Özürllüler İdaresi Başkanlığı (ÖİB) kurulmuş, daha kurumsal bir işleyiş için çaba gösterilmeğe başlanmıştır.

57. Hükümet engellilerin istihdamı için getirilmiş olan yasal zorunluluklara uyulmasının sağlanacağı ifadesinde bulunmuştur. 57. Hükümet ayrıca kaynaştırma eğitiminden yararlanamayan engelli çocuklara yönelik temel eğitim kurumlarının sayısının süratle arttırılacağı ve mesleki-teknik eğitimde engellilere özel bir önem verileceğini programında belirtmiştir.

58. ve 59. Hükümetler de bir önceki programlarda belirtilen genel yaklaşımları benimsemiştir.

Hükümet programlarındaki hedefler daha çok kağıt üzerinde kalmış, 1997 yılından itibaren ÖİB'nın kuruluşu ile daha önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Ancak siyasi çekişmelerden

kendisini kurtaramayan kurum etkin bir politikanın oluşturulup, uygulanmasında ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır.

1.2.Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Özürlülerle İlgili Politikalar

Özürlülere yönelik politika oluşturma ve uygulamada önemli bir diğer kurum Beş Yıllık Kalkınma Planları'nı hazırlayan Devlet Planlama Teşkilatı'dır (DPT). Özürlülük konusu, Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda (BYKP) "Sosyal Hizmet ve Yardımlar" başlığı altında, özel ilgi grupları içinde yer almıştır. Bu konuda planların değerlendirilmesi, plan döneminin başlangıcında ülkenin genel sosyo-ekonomik durumu, planlanan ekonomik ve sosyal politika ve hedefler, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar ve özürlülüğün sektörel durumu ve değerlendirme olmak üzere dört bölümde yapılmıştır.

Birinci BYKP'nda sosyal güvenlik kapsamında bazı temel noktalar belirlenerek, "ekonomik gelişmeye paralel olarak sosyal adaletin de gerçekleşmesi hedef alınmıştır. Sosyal güvenlik bu hedefin gerçekleşmesinde en etkili öğelerden biridir. Tüm gruplar için zorunludur. Ancak, gelir ve statü başlıkları açısından ücret, maaş karşılığı çalışan, düşük gelirli gözetilmeye muhtaç kimseler (kimsesiz çocuklar, sakatlar, yaşlılar) için bu ihtiyaç acil ve yoğundur" ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla, özürlülerin sosyal korunma gereksiniminin de diğer gruplarla birlikte acil ve yoğun olduğu vurgulanmış, ancak özürlülere

yönelik politikalara ayrıntılı yer verilmemiştir. Mevcut hizmetlerin dağınık ve yetersiz olması nedeniyle, çeşitli kuruluşlar arasında işbirliği sağlamak amacıyla Sosyal Hizmetler Kurumu'nun kurulması gerektiği planda yer almış olmasına rağmen, bu gerçekleştirilememiştir.

İkinci BYKP'nda, 1965 yılında 62.630 ruh ve beden bozukluğu gösteren çocuk olmasına rağmen, 1966 yılında 1.465 çocuğun eğitildiği 5 "sağır okulu" ve 2 "körler okulunun" faaliyet gösterdiği belirtilmiştir. 1475 sayılı İş Kanunu'nun 1971 yılında kabul edilmesiyle, kanunun 25. maddesi uyarınca sakatların istihdamını düzenleyen tüzük çıkarılmıştır.

Üçüncü BYKP döneminde özürlüleri de kapsayan önemli bir düzenleme olarak değerlendirilebilecek olan 65 yaşını doldurmuş yaşlılara, muhtaç ve sakatlara maaş bağlanmasını öngören 2022 sayılı yasa 1977 yılında yürürlüğe girmiştir.

Dördüncü BYKP'nda "toplumsal güvenlik sisteminin yaygınlaştırılmasının yanı sıra, yaşlı, sakat, kimsesiz, korunmaya muhtaç çocuklar, toplumsal sorunları olan gençler, zihinsel engelliler ve diğer engelli gruplara sosyal hizmet ve sosyal yardımların götürülmesi, bu amaçla huzurevi, kreş, rehabilitasyon ve diğer toplumsal hizmet tesislerinin kurulması ve geliştirilmesi, bu hizmetleri tek elde toplayacak bir sosyal hizmetler kurumunun kurulmasıyla sağlanacaktır" ifadesine yer verilmiştir.

Dördüncü BYKP döneminde, 1981 yı-

linda Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu, 1982 yılında Türkiye Sakatları Koruma Vakfı kurulmuştur. Ayrıca, bu plan döneminde, Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle sakatlara vergi indirimi sağlanmış, sakatlık derecelerini yeniden tespit eden yönetmelik yürürlüğe girmiş; sakatların bir işe kavuşturularak topluma kazandırılmaları amacıyla 1981 yılında kamu kuruluşlarında sakatlar için ayrılmış bulunan kadroların doldurulması kararlaştırılarak uygulamaya geçilmiştir.

Beşinci BYKP'nda sosyal hizmet programlarının korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenerek yaygınlaştırılması; sosyal hizmet programlarının uygulanmasında korunmaya muhtaç çocuk, muhtaç sakat, ve muhtaç yaşlıya öncelik tanınması; körler, sağır-lar, ortopedik özürlüler ve uyumsuz çocuklar için özel eğitim veren kuruluşları sayıca ve nitelikleri itibari ile ihtiyaca cevap verebilecek seviyeye çıkarılması; malullerin ve sakatların istihdamı ile ekonomik, sosyal ve psikolojik durum-ların iyileştirilmesi için ilgili kuruluşlar arasında ortak çalışmaların yeniden gözden geçirilerek etkili hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Altıncı BYKP'nda sağlığın korunması ve geliştirilmesi için kişi ve topluluk-ların sağlık bilincini geliştirecek eğitim üzerinde durulmuş; özürlüler, yaşlılar ve akıl hastalarına yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerin geliştirilmesi,

mevcut hizmetlerin kapasitesinin artırılması hedeflenmiştir. Bu planda, özür-lülüğü de kapsayacak bağlamda, eğiti-min her kademesinde kalitenin yükseltilmesi, imkan ve fırsat eşitliğinin sağ-lanması esas amaç olarak belirlenirken, özel eğitim gerektiren üstün yetenekli-lerle, zihinsel, konuşma ve ortopedik özürlüler, uyumsuzlar ve sürekli hasta-lığı olan çocukların eğitimi için gerekli altyapının geliştirilmesine yönelik poli-tika belirlenmiş; istihdamın gelişmesini sağlayacak ortamın yaratılması ve ida-mesi esas olarak belirlenmiş; işgücü pi-yasasına girişte zorluklarla karşılaşan özürlülerin sorunlarını giderici önlem-lerin alınması amaçlanmıştır.

Yedinci BYKP'nda sosyal güvenlik anlayışı çerçevesinde özürlülere yöne-lık hizmetlerin hızla geliştirilebilmesi amacıyla öncelikle kamunun üstlendiği her türlü sosyal yardım ve hizmet kuru-munun oluşturulması; bunun yanı sıra gönüllü kuruluşların faaliyetlerinin desteklenmesi ve kaynakların etkin kul-lanımının sağlanması hedeflenmiş; özel sektörün de bu alanda belirli gelir dü-zeyine sahip gruplara hizmet götürme-sinin teşvik edilmesi politika olarak be-lirlenmiştir. Bu plan çerçevesinde hazır-lanan 1997 Yılı Programında sosyal hiz-met ve yardımlara ihtiyaç duyan grup-ların tespitinin yapılması ve bu alanda faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluş-ların kullanacağı ortak kriter ve stan-dartların oluşturulması; 1998 Yılı Prog-ramında ise, sosyal hizmet ve yardımla-rı sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler ile gönüllü kuruluş-

lar arasında işbirliği oluşturularak tespit edilecek gerçek ihtiyaç sahiplerine azami şekilde ulaşılabilmesi amaç olarak belirlenmiş; sosyal yardımlarda ortak kriter oluşturma ve kaynakların etkin kullanımı amacıyla ilgili kuruluşların işbirliğiyle mevzuat çalışması başlatılması kararlaştırılmıştır. Bu plan döneminde, Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

BYKP'larının sonuncusu olan Sekizinci BYKP'ında ise bir önceki dönemde yapılmış olanlar kısaca özetlendikten sonra, "hukuki ve kurumsal düzenlemeler" bölümünde; "Çocuk, yaşlı, özürlü, özel ilgiye muhtaç, yoksul ve diğer risk gruplarına yönelik sosyal hizmet ve yardımların geliştirilebilmesi amacıyla, kamuya ait her türlü sosyal hizmet ve yardım programının düzenlenmesi, idaresi ve koordinasyonundan sorumlu yeni bir kurumsal yapılanma oluşturulması" benimsenmiştir. Özürlülük sorununu diğer sorunlarla birlikte alıp, sadece kurumsal düzenlemeyi öngören böyle bir yaklaşımın eksik olduğunu belirtmeye gerek yok.

Son BYKP'nın da açıkça gösterdiği gibi Türkiye'nin özürlülere yönelik politikası gerçek anlamda bir sosyal politikayı içermekten çok, AB mevzuatına ve müktesebatına uyum kaygısını içeren zorunlu kurumsal düzenlemeleri yapmayı hedeflemektedir. Kuşkusuz bu yaklaşım sorunlara gerçekçi bir çözüm bulmaktan uzaktır. Bu nedenle Türkiye'nin özürlülere yönelik politikasını gözden geçirerek, yeniden oluşturması gerekmektedir.

Türkiye'de nüfusun yaklaşık %10'unu oluşturan özürlülerin korunması ve gereksinimlerinin sağlanması konusunda kabul edilen uluslararası normlar temelinde Anayasa'da, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda, Hükümet Programlarında, siyasi parti programlarında; sosyal güvenlik kapsamında politikalara yer verilmiş olmasına rağmen özel koruma önlemleri yetersiz kalmıştır. Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar oluşturulan özürlülerle ilgili politikalar ve bu politikaların günümüze yansıyan uygulamaları temel ilkeler açısından yukarıda kısaca özetlenmiştir. Bu temel ilkeler çerçevesindeki yaklaşım zamanla mevzuata uyarlanarak Türkiye'nin özürlülere yönelik sosyal politikası somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu mevzuatı biraz ayrıntılı olarak ele almak yaklaşımın ulaştığı boyutu göstermek açısından açıklayıcı olacaktır.

II.ÖZÜRLÜLER VE SOSYAL GÜVENLİK

1948 yılında Birleşmiş Milletler'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 22. maddesi her kişinin sosyal güvenlik hakkı olduğunu belirtmiştir. ILO'nun 1951 yılında 35. Konferansında kabul edilen 102 sayılı sözleşme sosyal güvenliğin sağlanması ile ilgili olup, özürlüleri doğrudan değil, genel düzenlemenin bir parçası olarak dolaylı ilgilendirmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20.12.1993 tarihinde yapılan 48. toplan-

tısında 48/96 sayılı kararla kabul edilen Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar; eşit katılım için ön koşullar, hedef alanlar ve yürütme önlemlerini içermekte olup "Gelirin Korunması ve Sosyal Güvenlik" başlıklı 8. kural aşağıda belirtilmiştir. Bu kurala göre:

Devletler, sakatların sosyal güvenlikleri ile gelirlerinin korunmasını yasal hale getirmekten sorumludurlar.

Devletler, sakatlıkları yüzünden ya da sakatlığa bağlı faktörlerden dolayı gelirlerini kaybetmiş ya da gelirlerinde bir azalma olmuş veya işe kabul edilmemiş sakat kimselere, yeterli düzeyde bir gelir sağlanmasını hükme bağlamalıdır.

Sosyal güvenliğin, sosyal sigortanın veya sosyal yardım rejimlerinin bulunduğu ya da bunların toplumun tüm kesimine yönelik olarak iyileştirildiği ülkelerde, devletler bu rejimlerce sakatların kapsam içine alınmamasına veya ayrımcılık yapılmasına engel olacak hükümler getirmelidirler.

Devletler, sakat bir kimsenin bakımını üstlenen bireylerin, sosyal güvenlik kapsamına alınmasını ve bunlara gelir desteği yapılmasını sağlayan şartı da hükme bağlamalıdır.

Sosyal Güvenlik sistemleri, sakatların kazanç sağlama kapasitelerini geliştirecek teşvikleri kapsam içine almalıdır. Bu sistemler, meslek edindirme kurslarının organizasyonunu, geliştirilmesini ve finansmanını sağlamalı ya da bunlara katkıda bulunmalıdırlar. Bunlar, aynı zamanda, işe yerleştirme hizmetlerine de yardımcı olmalıdırlar.

Sosyal güvenlik programları, sakatların kazanç sağlama kapasitelerini oluşturmaları veya yeniden düzenlemeleri için iş aramalarını teşvik edici özellikte olmalıdırlar.

Gelir desteği, sakatları iş göremeyecek hale getiren, sakatların iş aramalarında cesaret kırıcı etkilerini kaybedinceye kadar sürdürülmelidir. Bu destek yalnızca sakatların yeterli ve güvenli bir geliri elde etmeleri durumunda azaltılmalı veya kesilmelidir.

Devletler, sakatlıkla ilgili bilgileri ulusal, bölgesel ve yerel çevreleri içerisinde tüm siyasi ve idari düzeylere yayacak önlemleri almalıdırlar.

Ayrıca özürlü kişinin bakımını üstlenen bireylerin sosyal güvenlik kapsamına alınması ve bunlara destek geliri sağlayan koşulların hükme bağlanması, özürlülerin kazanç sağlama kapasitelerini geliştirecek teşviklerin kapsam içine alınması, iş bulamayacak durumda olanlara gelir desteğinin sağlanması ve bu desteğin ancak yeterli ve güvenli bir geliri elde etmeleri durumunda azaltılması ya da kesilmesi önerilmektedir (ÖİB, 1999).

BM'nin bu düzenlemesi oldukça önemli olmakla birlikte ulus devletler sosyal güvenlik mevzuatlarına bağlı olarak bazen dolaylı bazen de doğrudan özürlüler ile ilgili düzenlemeler yapmışlardır. Türkiye, özel mevzuat yerine genel mevzuattaki genel düzenlemelerle yetinmeyi tercih etmiştir. Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur gibi mevzuat bu türden düzenlemeleri oluşturmaktadır.

5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu

08.06.1949 tarih ve 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununda kamu çalışanlarının malullüğü ve özürlülüğü dikkate alınmıştır. 44. maddede her ne sebeple olursa olsun vücutlarında hasıl olan arızalar ve duçar oldukları tedavisi imkansız hastalıklar yüzünden vazifelerini yapamayacak duruma gelen iş-tirakçilere malul deneceği ve hakkında bu kanunun malullüğe ilişkin hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. 45. maddede vazife malullüğünü, 46. madde adi malullüğünü, 54. madde de harp malullüğünü tanımlamış, derecelerini tespit etmiştir.

T.C. Emekli Sandığı Yasasının geçici 139. maddesi ve her yıl yayınlanan bütçe uygulama talimatı hükümlerine göre tedavi, sandıktan aylık alan emekli, adi malul ve vazife malullerinin bakmakla yükümlü oldukları zihinsel, konuşma, işitme, görme, fiziksel (spastik atatoit) geriliği, psikolojik geriliği, psikolojik rahatsızlığı olan çocuklarının eğitim tedavi ve rehabilitasyonu ile ilgili grup eğitimi ve bedensel eğitimlerinin her yıl bütçe talimatı ile belirlenen kısmı Emekli Sandığınca karşılanmaktadır.

5434 sayılı kanuna emeklilik yönünden tabi olarak Sandıkla emeklilik yönünden ilgili 2914, 2802, 211 sayılı kanunlara göre çalışıp halen sandık iştirakçisi olanların özürlü çocuklarının da cari yıla ait bütçe uygulama talimatı hükümlerine göre özel eğitim giderleri kurumlarınca karşılanmaktadır.

Özürlülerin Emekli Olma ve Kendile-

rine Malul Aylığı Bağlanma Şartları:

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'na tabi olarak işe girenler; çalışma gücünün en az %40'ını kaybettiğini belgeleyerek özürlü olarak işe girmiş olanlar, en az 15 (on beş) yıl fiili hizmet süresini doldurdıkları takdirde istekleri üzerine emekliye ayrılabilirler (39. Madde'nin J Bendi).

5434 sayılı Kanuna tabi olarak çalışırken herhangi bir hastalık veya kaza sonucu çalışma gücünü kaybederek (hayatını çalışarak kazanamayacak derecede) malul duruma düşenlere 10 yıllık emekliliğe tabi hizmetleri olmaları halinde aylık bağlanır.

Yukarıdaki maddelerde bahsi geçenlerin ölmeleri halinde dul ve yetimlerine de Sandıkça aylık bağlanır. (Madde 53)

5 sene emekliliğe esas bir hizmette bulunmak şartıyla tedavisi mümkün olmayacak bir şekilde malul duruma düşen adi malullere 15 sene hizmetleri varmış gibi aylık bağlanır. Ancak bu aylıklar dul ve yetimlere intikal etmez (53 üncü maddenin son paragrafı).

5434 sayılı Yasaya tabi olarak çalışırken (en az 5 yıl fiili hizmeti olmak kaydıyla) veya 5434 sayılı Yasaya göre emeklilik hakkını kazanmış yada emekli aylığı alırken ölmüş olanların yaşları ne olursa olsun malul ve muhtaç erkek çocuklarına emekli aylığı bağlanır(74. Madde).

506 Sayılı SSK Kanunu

506 Sayılı SSK yasının 53. maddesinin a fıkrası çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirenlerin, b fıkrası ise çalış-

ma gücünün 2/3'ünü yitirmediği halde kurum sağlık tesisleri, sağlık kurullarınca düzenlenen raporlarda çalışabilir durumda olmadığı belirlenenlerin, c fıkrası ise iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını kaybedenlerin malullük sigortası bakımından malul sayılır.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na tabi olarak işe girenler sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalık ve arızası bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan veya sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanmaya hak kazanmış durumda olan sigortalılar, yaşları ne olursa olsun, en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödenmiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar (60. Madde'nin C bendinin a ve b fıkraları).

Malul sayılanlara (çalışma gücünün 2/3'ünü ya da iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını yitirdikleri resmi sağlık kurulu raporuyla saptanan) emekli aylığı bağlanabilmesi için toplam 1800 gün ve en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması gerekmektedir (54. Madde'nin C Fıkrası).

506 sayılı Kanun kapsamında sigortalı çalışırken (en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup sigortalılık süresinin her yılı için ortalama 180 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş olma-

sı kaydı ile) yaşlılık aylığı almaya hak kazanmış veya yaşlılık aylığı alırken, ölenlerin malul ve muhtaç erkek çocuklarına (Sosyal Sigortaya yahut Emekli Sandığına tabi çalışmalarından dolayı gelir ve aylık almama şartıyla) aylık bağlanır. (23.Madde'nin C Bendinin b Fıkrasının V. Paragrafı ve 68.Madde'nin C Bendinin b Fıkrasının V. Paragrafı)

1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu

28. madde çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirdiği tespit edilen sigortalının malul sayılacağını hükme bağlamıştır. 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'na tabi olarak çalışanlar; çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirerek malul duruma düşenlere en az 5 (beş) tam yıl Bağ-Kur primi ödemiş olmaları ve yazılı istekte bulunmaları şartıyla malullük aylığı bağlanır (29. Madde).

Bağ-Kur'da fiili sigortalılığı devam ederken bir iş kazası veya meslek hastalığı sonucu çalışma gücünün en az üçte ikisini kaybedenler için 5 yıl sigorta primi ödenmiş olma şartı aranmaz. En az 3 (üç) tam yıl Bağ-Kur primi ödemiş olmaları şartıyla ölen Bağ-Kur'lunun veya 5 (beş) tam yıl Bağ-Kur primi ödeyerek malulen emekli olduktan sonra ölen yada herhangi bir şekilde yaşlılık aylığını hak eden yada yaşlılık aylığı alırken ölen Bağ-Kur'lunun malul ve muhtaç erkek çocuklarına aylık bağlanır (Madde 41).

2022 Sayılı Kanun'a göre Sakatlık ve Malullük Aylığı:

Ülkemizde engelli bireylerin sosyal güvenlikleri bazı yasal düzenlemelerle sağlanmaya çalışılmıştır. 2022 sayılı ya-

sa gereği 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanuna 1992 tarih ve 3783 sayılı kanunla değişik fıkralar eklenerek muhtaç durumda olanların sosyal yardım kapsamına alınması, sosyal yardıma hak kazanmanın koşulları, sosyal yardım kapsamına engellilerin de alınması hükme bağlanmıştır.

Sakatlık aylığı: Çalışma ve işgörm gücünün %40 ile %70 arasında kaybetmiş muhtaç sakatlara bağlanan aylıklardır. Aylık bağlanabilmesi için 18 yaşını doldurmuş olmak, çalışma ve işgörm gücünü en az %40 oranında kaybettiklerini tam teşekküllü hastanelerden alacakları sağlık kurulu raporu ile kanıtlamaları gerekmektedir.

Malullük aylığı: Çalışma ve işgörm gücünü %70'in üzerinde kaybetmiş muhtaç sakatlara bağlanan aylıklardır. 18 yaşını doldurmuş olmak, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde malul olduğunu tam teşekküllü hastanelerden alacakları sağlık kurulu raporu ile kanıtlamaları gerekmektedir.

Aylığı almakta olan aile reisinin aylığı; eşinin de bu aylığı hak etmesi halinde veya bu aylığı alma hakkına sahip biriyle evlenmesi durumunda %50 oranında artırılmaktadır. 2022 sayılı Yasaya göre aylıklar üç ayda bir peşin olarak alınır. Aylık bağlananlar devlet hastanelerinde ücretsiz tedavi görürler.

Bu kanuna göre T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nden "Yaşlılık ve Malullük Aylığı Alanlar" kanunun 7.

maddesi gereği devlet hastanelerinde ücretsiz tedavi edilirler. Bu kişilerin yatarak tedavileri sırasında gerekli olan ilaç ve tıbbi malzeme hastane idarelerince temin edilerek Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden talep edilmek sureti ile Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan Sağlık Bakanlığı'na aktarılan avans sisteminden karşılanmaktadır (3294 sayılı kanun yasal dayanaktır). Yine bu yasa gereği T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nden yaşlılık ve malullük aylığı alanların ayakta tedavi reçeteleri, gözlük, beyaz baston, tekerlekli sandalye, protez vb. giderleri 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik kanunu gereğince il ve ilçe vakıfları tarafından karşılanmaktadır.

18.6.1992 tarihinde yayımlanan 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşlarının Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkındaki Kanunun amacı; hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvenesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türk vatandaşları bu giderlerin, genel sağlık sigortası uygulamasına geçilinceye kadar devlet tarafından karşılanması ve bu hususta uyulacak usul ve esasların belirlenmesidir.

Maluliyete temel oluşturan sağlık kurulu raporunun nereden ve nasıl alınacağı her üç yasada da hükme bağlanmıştır. Ancak bu durum farklı kesimlerde farklı ölçütler oluşması durumunu ortaya çıkarmıştır. Daha da önemlisi

özürlü bireyin yaşamın öngördüğü haklarını kullanabilmede veya herhangi bir hizmet talebi halinde, talebin konusuna göre değişebilen kurumlara başvurup her defasında farklı ölçütler doğrultusunda engelini belgelendirmesi gerekmektedir (ÖİB, 1999).

Tüm bu zorunlu ve karmaşık işlemler sadeleştirilerek özürlü bireylere ve aile fertlerine hak ve hizmetlere ulaşmada kolaylık getirmeyi amaçlayan "Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik" 18 Mart 1998 tarih ve 23290 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından özürlülere sağlanacak haklardan ve verilecek hizmetlerden yararlanmak üzere istenilen sağlık kurulu raporlarının alınışı, geçerliliği, değerlendirilmesi ve sağlık kurulu raporu verebilecek yetkili sağlık kuruluşlarının tespiti ile ilgili usul ve esaslar belirlenmektedir (ÖİB, 1999).

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan, engellileri doğrudan ilgilendiren sağlık kurulu raporlarının standardizasyonunu sağlayan "Özürlü Sağlık Kurulu Raporları Yönetmeliği" 18.3.1998 tarih ve 23290 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, çalışan ve çalışabilecek engellilerin bu alandaki mağduriyetlerini gidermekte, devlet hastaneleri, SSK hastaneleri ve üniversite hastanelerindeki farklı olarak uygulanan "Çalışma Gücü Kayıp Oranlarını" standartlaştırmakta ve böylece tüm sağlık kuruluşlarında uygulanan çalışma gücü kayıp

oranları arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca yönetmelik, özürlü vatandaşlarımızın rapor almalarını kolaylaştırmakta ve tekrar tekrar sağlık kurulu raporu alımını ortadan kaldırmaktadır (ÖİB).

"Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Yönetmeliği" rapor vermeye yetkili sağlık kuruluşlarını belirleyerek bunların dışındaki kurumların özürlü sağlık kurulu raporu vermelerine izin vermemektedir. Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile sağlık raporlarını vermek üzere 34 devlet hastanesi, 32 üniversite hastanesi ve 21 SSK hastanesi yetkili sayılmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından 05.2.1999 tarih ve 23602 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Tebliğ ile yetkili sağlık kuruluşu sayısı 137'ye çıkarılmıştır. Buna göre rapor vermekle yetkili devlet hastanesi sayısı 77, SSK hastanesi sayısı 25, üniversite hastanesi sayısı ise 35 olmuştur.

Ne var ki, bürokratik işlemlerin azaltılarak bazı kolaylıkların sağlanmak istenmesi uygulamada mümkün olmamıştır. Bu nedenle, Yönetmeliğin yayımlanmasından sonra uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla 4 adet genelge hazırlanmış, özürlü vatandaşların sağlık kurulu raporu alımı sırasında karşılaştıkları sorunların çözümlenerek mağduriyetlerinin giderilmesi, üniversite ve özel dal hastanelerinin rapor düzenlenmesinde karşılaştıkları sorunların çözümlenmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından Mart-Nisan 1999 tarihlerinde dokuz bölgede

sağlık kurulu raporu vermeye yetkili tüm hastanelere yönelik hizmet içi eğitim programı düzenlenmiştir. Sorunların giderilmesi, Yönetmeliğin değiştirilmesi ve yetkili sağlık kuruluşlarının artırılması çalışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca yetkili sağlık kuruluşlarının düzenlemiş oldukları sağlık kurulu raporlarına ilişkin istatistikî verilerin belirli aralıklarla toplanmasını sağlayacak bir çalışma sürdürülmekte olup sağlık hizmetlerinden yararlanan özürlü sayısı, hangi amaçlarla rapor alındığı, hangi hastanelerde yığılma olduğu gibi hususlarda veri toplanmış olacaktır (ÖİB, 1999; 2001).

Bu doğrultuda 05.02.1999 tarih ve 23602 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Tebliğ ile 137'ye ulaşan yetkili sağlık kuruluşları 9 gruba ayrılmıştır:

1. Grup: Ankara'daki yetkili sağlık kuruluşları.
2. Grup: İç Anadolu'daki yetkili sağlık kuruluşları.
3. Grup: İstanbul'daki yetkili sağlık kuruluşları.
4. Grup: Marmara bölgesi hastaneleri (Bursa).
5. Grup: Ege Bölgesi hastaneleri (İzmir).
6. Grup: Akdeniz Bölgesi hastanesi (Adana).
7. Grup: Güneydoğu Anadolu Bölgesi hastaneleri (Diyarbakır).
8. Grup: Doğu Anadolu Bölgesi hastaneleri (Van).
9. Grup: Karadeniz Bölgesi hastaneleri (Samsun).

Yirminci yüzyılın sonunda özürlülere daha insanca bir yaklaşım çerçevesinde hayata geçirilmek istenen sosyal güvenlik uygulamaları ne yazık ki sorunlu bir alan olmaya devam etmektedir. Üstelik sosyal güvenlik kapsamı dışında kalmış özürlü sayısı da azımsanmayacak bir düzeydeki varlığını sürdürmektedir. Kırsal kesim nüfusunun bu haktan büyük ölçüde yoksun olması ise sorunun önemini bir kez daha ortaya koyan bir başka önemli gösterge olmaktadır. Sosyal güvenlik hakkı daha kolay ve hızlı ulaşılabilir bir hak olduğu zaman özürlüler için büyük bir anlam taşıyacaktır. Bunu sağlamak için mümkün olduğunca mevzuattaki ayrıntıların azaltılması hedeflenmeli ve sosyal güvenlik tüm özürlülerin sahip olması gereken bir hak olarak algılanmalıdır.

III. ÖZÜRLÜLER VE İSTİHDAM

Özürlüleri başkalarına bağımlı ve topluma yük olmanın ezikliğinden kurtaracak, kendini toplumun bir parçası olarak görmesini sağlayacak ve bir işe yaramanın mutluluğunu hissettirebilecek başlıca yol, onların istihdam edilmesidir. Çünkü, çalışmayı sadece gelir elde etmenin fonksiyonu olarak görmek gerekir. Bir işte çalışma, bireyin kendine güveni ve saygı duygusunu geliştirmekte, ona bir değer katmanın mutluluğunu vermekte ve topluma olan bağlılık duygusunu güçlendirmektedir. (Ekin, 1971) Ayrıca, özürlülerin de, diğer insanlara göre özürlerinin oluşturduğu güçsüzlük ve eksikliklerinin istihdam edilme ile dengelenmesi

gerekir. Özürlülerinden dolayı toplumun bir üyesi olarak kendilerinden beklene- ni verememenin acısını duyan özürlüler, istihdam edilebildikleri ölçüde toplumla olan bağlarını da güçlendireceklerdir. Günümüz devletlerinin çağdaş uygulamaları “sosyal devlet” ve “hukuk devleti” anlayışı içinde yapıldığı zaman özürlülere ilişkin sorunların başında gelen istihdamın çözüme kavuşturulması gerekmektedir (ÖİB, 1999).

Gerek ülkemizdeki yasal düzenlemeler gerekse bağlı olduğumuz kuruluşlarla yapılan anlaşmalar özürlülerin toplumla bütünleşmelerini ve istihdamlarını sağlamak için imkanların kullanımında ve uygulamalarda bu kişilere eşitlik getirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu konuda uluslararası pek çok girişim olmuştur.

9 Aralık 1975 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne ek olarak kabul ettiği 3447 no’lu “Sakat Kişilerin Hakları Bildirisi” özürlülerle ilgili uluslararası düzeyde belgelerin başında gel-

mektedir. 13 maddeden oluşan bu bildiri, özürlülerin toplumda gereken yerleri alarak yaşamaları, topluma yük olarak değil üretken kişiler olarak katılmaları konusunda olduğu kadar toplumun özürlülere karşı sorumluluklarını da tespit eder. Bildirinin 7. maddesinde özürlü kişilerin ekonomik ve sosyal haklara sahip oldukları, ayrıca yeteneklerine göre bir iş sağlamak, yararlı, verimli ve karlı bir işe girmek veya bir ticaret birliğine üye olmak gibi haklara sahip oldukları belirtilmektedir.

1961 yılında Torino’da imzalanan ve 1989 yılında Türkiye tarafından da onaylanan Avrupa Sosyal Şartı’nın 15. maddesinin ikinci bendi, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin, özürlüleri işe yerleştirmek için uzmanlaşmış iş bulma hizmetleri ve korumalı çalışma olanakları gibi yeterli önlemleri ve çalıştıranların özürlüleri işe kabul etmelerini teşvik edici tedbirleri almasını öngörmektedir.

1983 yılında Cenevre’de Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından hazırlanan

HASTANELER	18 MART 1998 TARİHİNDEKİ HASTANE SAYISI	5 ŞUBAT 1999 TARİHİNDE EKLENEN HASTANE SAYISI	TOPLAM
Sağlık Bakanlığı (Devlet) Hastaneleri	34	45	79
SSK Hastaneleri	21	4	25
Üniversite Hastaneleri	32	1	33
TOPLAM	87	50	137

Özürlülere Sağlık Kurulu Raporu Vermeye Yetkili Hastane Sayısı

Kaynak: ÖİB, 2001: 4.

ve ülkelerin onayına sunulan Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamına ilişkin 159 no'lu sözleşme, özürlü kişilere gereken biçimde uyarlanmış mesleki rehberlik, mesleki eğitim, işe yerleştirme ve benzeri hizmetlerin sağlanmasını öngörmektedir. Ancak adı geçen Sözleşme Bakanlar Kurulu tarafından imzalanarak Kanun Tasarısı olarak TBMM Genel Kurulunda beklenmektedir.

1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun "Özürlüler için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar"ı kabul etmesiyle özürlüler konusundaki yeni yaklaşım daha belirgin hale gelmiştir. 22 kuraldan oluşan düzenlemenin 7. kuralı, özürlülerin istihdamını ele almaktadır. Bu kural da devletlerin, sakatların en doğal haklarını özellikle istihdam alanında kullanmak zorunda oldukları prensibini kabul etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. İstihdam ile ilgili kanunların ve tüzüklerin sakatlara karşı ayırım yapmayan ve sakatların istihdam edilmeleri yolunda engeller koymayan bir yapıda olmaları zorunluluğu belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler tarafından son yirmi yıldır düzenlenen konferanslarda özürlü kişilerin durumu, insan hakları, kalkınma ve demografik değişim, sosyal politika ve kalkınma açısından dikkate değer bir konu olarak ele alınmıştır.

İnsan hakları konusundaki Dünya Konferansında (Viyana, 14-15 Haziran 1993) kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı, tüm insanların

özgür ve eşit doğduğunu ve özürlülerini de içeren insan haklarının evrenselliğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla özürlü kişilerin de diğer insanlar gibi eşit yaşama ve sosyal refah, eğitim ve iş, bağımsız yaşama ve toplumun her alanına eşit aktif katılım hakkına sahip oldukları belirtilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü, özürlü kişilere iş, çalışma yaşamında yer alanlara eşit ücret sağlanması ihtiyacını ortaya koymuş ve hükümlere bu amaç doğrultusunda gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları konusunda çağrıda bulunmuştur. Özürlü çalışanların ilerleme şansları olmadığı ve diğer çalışanlara görece olarak daha düşük ücretlerle çalıştıkları vurgulanmıştır.

Özürlülerin istihdamı konusu 5-13 Eylül 1994 tarihinde Kahire'de düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda da ele alınmış ve özürlülerin ekonomik hayata katılabilmelelerinin güvence altına alınması istenmiştir.

6-12 Mart 1995 tarihinde Kopenhag'ta düzenlenen Dünya Kalkınma zirvesinde ortaya çıkan Kopenhag Deklarasyonu ve Eylem Programında da özürlü kişilerin yoksulluğa, işsizliğe ve toplumsal izolasyona itildiği belirtilmiştir. Adı geçen eylem programında konuya yoksulluğun ortadan kaldırılması, üretken istihdamın genişletilmesi, işsizliğin azaltılması ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması şeklinde yaklaşımıştır.

Öte yandan, 2001 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü Engelliler Programı çerçevesinde, Uluslararası Çalışma Ö-

gütü Engelli Çalışanlar Forumu düzenlemiştir. "Potansiyelin Açığa Çıkarılması: Engelliler İçin Yeni Çalışma Örneği" başlıklı bu forumda daha çok işverenlerin neden özürlü istihdam etmesi gerektiği açıklanmaya çalışılmış, nüfusun gözardı edilemeyecek bir boyutunu kapsaması nedeni ile özörlöölere hem üretici hem de tüketici gözü ile bakmanın işverenler açısından önemli avantajlar sağlayacağı ileri sürölmüştür (ILO, 2001).

Özürlöölerin istihdamına yönelik hizmetleri üç grup altında ele almak gerekir. İlk grup, özürlöölerin çalışma yaşına kadar aldıkları ya da almaları gereken tıbbi, sosyal ve mesleki rehabilitasyon ve eğitim hizmetleridir. İkinci grup, çalışabilecek özürlöölülerle çalıştıracak kişi ve kuruluşlar arasında iletişim, işbirliği ve koordinasyonu sağlama çabalarıdır. Son grup ise, işe girdikten sonra ya da halen çalışmakta olan özürlöölelerin sorunlarıdır.

Ölkemizde özürlöölerin istihdamına ilişkin gerek Anayasa gerekse sosyal, ekonomik ve mali içerikli kanun, tüzük, yönetmelik, genelge ve tebliğlerle çeşitli kurumsal ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Özürlöölelerin bu konudaki hakları Anayasa'nın çalışma, kamu hizmetlerine girme, sosyal güvenlik başlıkları altında düzenlenmiştir.

Türkiye'de özürlöölerin istihdamı 1475 sayılı İş Yasasına göre işçi statüsüne göre (kamu veya özel sektör), 657sayılı Devlet Memurları Kanununa göre memur statüsünde ve kendi nam ve hesabına serbest meslek erbabı statüsünde

gerçekleşmektedir.

1475 Sayılı İş Yasası'na Göre

1475 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesi (A) fıkrasına göre; işverenler 50 ve daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde %2 oranında özürlü kimseyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlü tutulmuşlardır. Özürlü çalıştırma oranı 6 Haziran 1997 tarihinde yürürlöğe giren 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 21.10.1998 tarih ve 4382 sayılı Kanunla 01.01.1999 tarihinden itibaren %2'den %3'e çıkarılmış, ayrıca çalıştırılacak özürlü sayısının tespitinde, bu kanuna tabi işyerlerinde çalışan işçilerin sayısının esas alınacağı hükmü getirilmiştir.

1475 sayılı Kanun'un 98/C maddesine göre, 25. madde hükümlerine aykırı hareketle özürlü çalıştırmayan işveren ve vekiline çalıştırmadığı her özürlü ve çalıştırmadığı her ay için 500.000 lira olarak uygulanan para cezası, 21.10.1998 tarihli ve 4382 sayılı Kanun ile değiştirilerek 1998 yılı için 70 milyon liraya yükseltilmiş ve bu para cezasının her takvim yılı başından geçerli olmak üzere bir önceki yılda uygulanan ceza tutarının, o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun "yeniden değerlendirme oranı"nda arttırılarak uygulanacağı hükmü yer almış olup, bu miktar 1999 yılı için 124 milyon lira, 2000 yılı için 188 milyon lira olarak belirlenmiştir.

21.10.1998 tarih ve 4382 sayılı yasa ile, yasal yükümlölükleri üzerinde özürlü istihdam eden işverenlerin, çalıştırdığı her fazla özürlü için, sigorta primi işveren hissesinin yarısının Hazine tarafın-

dan ödeneceği hüküm altına alınmıştır.

1475 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesine istinaden çıkarılmış bulunan ve 16.03.1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Sakatların İstihdamı Hakkında Tüzük" çalıştırılması zorunlu sakatların niteliklerini, çalıştırılabilecekleri işleri, genel hükümler dışında bağlı olacakları şartları, ücret şartlarını, mesleki rehabilitasyonlarını İş ve İşçi Bulma Kurumu'nca mesleğe kazandırılmalarını ve işverenlerce nasıl işe alınacaklarını düzenlemiştir (1). Tüzükte 06.01.1997 tarihinde yapılan değişiklikle çalışma gücü kaybına %70'lik üst sınır getiren hüküm kaldırılmıştır.

Özürlü istihdam etme yükümlülüğü nü yerine getirmeyen işverenlerden toplanan ceza paraları, özürhümlerinin mesleki eğitim, mesleki rehabilitasyon, kendi işini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak üzere İş ve İşçi Bulma Kurumunda (İŞKUR) toplanmaktadır.

Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa illerindeki İş ve İşçi Bulma Kurumu şubelerine işverenler tarafından verilen normal, özürhümlü ve eski hükümlülere yönelik işgücü talepleri internette www.iibk.pcu.org.tr adresinde yayınlanmakta ve her hafta güncelleştirilmektedir (Yeni adres 2000'den itibaren www.iskur.gov.tr olmuştur). İş arayanlar, anılan şube müdürlüklerinde kayıtlı açık işlere yukarıda belirtilen internet adresinden yararlanmak suretiyle de ulaşabilmektedir.

Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda hizmet akitleri, tabi oldukları iş kanunları ve toplu iş sözleşmeleri ge-

reğince tazminata hak kazanacak şekilde sona erenlere, kanunlardan ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ilave olarak iş kaybı tazminatı ödenmesini hükme bağlamıştır. Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 4046 sayılı Kanun'la, kapatma ve tasfiye halleri dışında özürhümlü statüsü ile çalışanların işten çıkarılmayacağı, kapatma ve tasfiye halinde ise işten çıkarılan özürhümlülere iş kaybı tazminatının bu Kanunun tanıdığı hakların iki katı oranında ödeneceği belirtilmektedir.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na Göre

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda %2 olan özürhümlü çalıştırma yükümlülüğü 6 Haziran 1997 tarihinde yürürlüğe giren 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 21.10.1998 tarih ve 4382 sayılı Kanunla 01.01.1999 tarihinden itibaren %2'den %3'e çıkarılmıştır.

Aynı KHK ile bu şekilde istihdam edilecek özürhümlülere ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceğini, kurum ve kuruluşların çalıştırdıkları personel sayısını Devlet Personel Başkanlığı'na bildireceklerini, özürhümlü çalıştırma yükümlülüğünün yerine getirilmesinin ta-

(1) İş ve İşçi Bulma Kurumu 2000 yılından itibaren Türkiye İş Kurumu'na (İşkur) dönüşmüştür. Türkiye İş Kurumunun kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması; 29/6/2000 tarihli ve 4588 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 24/8/2000 tarihinde kararlaştırılmıştır.

kip ve denetiminin de Devlet Personel Başkanlığı tarafından yürütüleceğini hükme bağlamıştır.

Anılan Kanun'un 50. ve 53. maddeleri özürlülerin memur olarak işe alınmalarının usul ve esaslarını düzenlemiş olup bu maddelerde 572 sayılı KHK ile yapılan değişiklikle "özürlüler için sınavlar, özürlü kontenjanı açık olan kurum ve kuruluşlarca ilk defa devlet memuru olarak atanacaklar için açılan sınavla eş zamanlı, böyle bir sınava ihtiyaç duyulmamışsa, özürlü kontenjanı açığı bulunduğu sürece ayrı zamanlı olmak üzere özür grupları ve ulaşılabilirlikleri göz önüne alınarak yapılır. Özürlüler için sınavlar, özür grupları dikkate alınarak sınav sorusu hazırlamak ve değerlendirmek üzere özel sınav kurulu teşkil edilerek ayrı yapılır." hükmü getirilmiştir.

Özürlüler kendileri için ayrı yapılacak sınavlara girebilecekleri gibi devlet memurları için yapılan merkezi sınavlara da girme hakkına sahiptirler.

1997/71 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve "Sakatların Devlet Memurluğuna Alınma Şartları İle Hangi İşlerde Çalıştırılacakları Hakkında Yönetmelik" gereğince; Özürlü açığı bulunduğu sürece, kamu kurum ve kuruluşlarına, Nisan-Mayıs, Temmuz-Ağustos, Ekim-Kasım dönemlerinden birinde veya birkaçında sınav açma zorunluluğu; sınav duyurularını Nisan-Mayıs dönemi için en geç Mart ayı, Temmuz-Ağustos dönemi için en geç Haziran ayı, Ekim-Kasım dönemi için en geç Eylül ayı sonuna kadar Devlet Personel Baş-

kanlığına gönderme yükümlülüğü; işin özelliği gerektirmediği sürece sakatlık grupları arasında bir ayırım yapılamayacağını, sakatlık oranına bir üst sınır getirilmeyeceği hükme bağlanmıştır.

Terörle Mücadele Kanunu

12.04.1991 gün ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na, 13.11.1995 tarih ve 4131 sayılı Kanunla eklenen hüküm gereğince; Kamu kurum ve kuruluşlarında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi memur kadroları ile sözleşmeli personel ve sürekli işçi kadrolarının %0,5'i oranında. İşverenler, 50 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde %2 oranında ve daimi işçi statüsünde, terör eylemleri nedeni ve etkisiyle; a) Şehit olan veya çalışamayacak derecede malul olan kamu görevlileri ile er ve erbaşların varsa eşlerini, yoksa çocuklarından birisini, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisini veya, b) Malul olup da çalışabilir durumda olanları istihdam etmekle yükümlüdür. Bu hükme uymayan işverenlere, çalıştırmadığı her ay için o yıl için tespit edilen asgari ücretin 10 katı para cezası verilir. Ayrıca, Terörle Mücadele Sırasında Malül Sayılamayacak Şekilde Yaralananlar ile Üstün Başarılı Olanların ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Yükümlülük Süresi Uzatılan Yedek Subay, Erbaş ve Erlerin İşe Alınmalarında öncelik sağlanmıştır (ÖİB,2002).

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 53. maddesi çerçevesinde Kamu Kurum ve Kuruluşlarının özürlü çalıştırma yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin takip ve denetimi Devlet Per-

sonel Başkanlığınca yapılmaktadır. Bu yönetmelik hükümleri çerçevesinde istihdam edilen ve işten ayrılan özörlöle-re ilişkin bilgiler kurum ve kuruluşlarca her yıl belli dönemler itibariyle Devlet Personel Başkanlığına gönderilmek zorundadır. Ancak bu denetimin yeterince yapıldığı tartışmaya açıktır.

Kendi Hesabına Çalışanlar

24 Şubat 1999 tarih ve 23621 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Maliye Bakanlığı Gelir Vergisi Genel Tebliğı" sakatlık indiriminin kimlere uygulanacağını belirtmektedir. 4369 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununda değişiklik yapılmış ve sakatlık indiriminin kapsamı genişletilmiş ve kapsama özörlö serbest meslek erbabı, serbest meslek erbabının bakmakla yükömlö olduğı özörlö kişiler, basit usulde vergilenen bazı esnaf ve sanatkarlar da dahil edilmiştir.

Kendi işini kurmak isteyenlere Halk Bankası özörlö girişimci kredisi vermektedir.

572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname belediyelere ait ve belediyeler tarafından işletilen veya kiraya verilen büfeler, otoparklar gibi işyerlerinin özörlöler tarafından işletilmesi konusunda kolaylıklar sağlanması hususunu hükmüne bağlamıştır.

1475 sayılı İş Yasasına göre, sorumlu olduğı halde istihdam etmeyen işverenlerden alınan ve İşkur'da toplanan ceza paraları özörlölerin kendi işini kurmalarında da kullanılmaktadır.

Kendi işini kurmak isteyen özörlöler bulundukları yerde Sosyal Yardımlaş-

ma ve Dayanışma Vakfına müracaat edip, yardım talebinde bulunabilmektedir.

III.1. İstihdam Politikası

Uygulamaları ve Sonuçları

Kurumsal olarak özörlölere sunulacak hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütölmesini temin etmek için proje, teklif, koordinasyon ve işbirliği işlevini 30 Mayıs 1997 tarihinden bu yana, 571 sayılı KHK ile kurulan Özörlöler İdaresi Başkanlığı yerine getirmektedir.

Ancak özörlölerin mesleki eğitim, rehabilitasyon ve istihdamlarından sorumlu ve yetkili devlet birimi, İŞ-KUR'dur.

Kurum, ölkemizdeki özörlölerin, iş gücü piyasasında rekabet ederek istihdam edilebilmelerine veya kendi işlerini kurmalarına yönelik olarak kamu ve özel kuruluşlarla işbirliğiyle, çeşitli mesleklerde düzenlenen kurslardan yararlanmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

Türkiye'de eldeki mevcut verilerle özörlölerin işgücü piyasası içindeki profili hakkında net ve kesin bir bilgi vermek oldukça güç görünmektedir. Var olan az sayıdaki veri ise farklı kaynaklardan farklı amaçlara yönelik olarak toplandığından birbirini destekler nitelikte olmadığı için sonuç elde etmek son derece güçtür. Özörlölerle ilgili sayı vermek veri yetersizliği nedeniyle mümkün olmasa da nüfusun yaklaşık %10'unun özörlö olduğı varsayılmaktadır. Buna göre ölkemizde yaklaşık 6,5 milyon özörlö olduğı ve bunların yak-

laşık %55'inin çalışma çağında olduğu tahmin edilmektedir. (Fırat, 1998).

Özürlülerin istihdamı konusunda temel istatistiki veriler İş ve İşçi Bulma Kurumu istatistiklerine dayanmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerine göre, iş için sıra bekleyen özürlülerin %65'inin öğrenimsiz, okur-yazar veya ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Sıra bekleyen özürlülerin %20.5'inin lise mezunu ve sadece %1.7'sinin ise yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir.

Bunun yanında, sıra bekleyen özürlülerin %75'inin herhangi bir mesleği bulunmamaktadır.

Ülkemizdeki çalışma çağındaki özürlülerin, bunlardan çalışanların ve İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvurmadan diğer kanallarla iş arayanların sayısı ve nitelikleri bilinmediği için işsizlik oranları ile ilgili net bilgiler vermenin de çok sağlıklı olamayacağını belirtmek gerekir.

Genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlar ile mahalli idarelerde istihdam edilen memur sayısı 30.09.1998 itibariyle toplam 1.967.028'dir. bu sayının yaklaşık 11.000'i sadece özürlülerden oluşmaktadır.

Oysa memur statüsünde istihdam edilmesi gereken özürlü sayısı yaklaşık 60.000 olmalıdır (DPB, 1998). 1998 yılı içinde 34 kamu kuruluşu toplam 2988 memur kadrosu için sınav açmış olup, çoğunluğu işe alınmıştır. Ayrıca 1999 Nisan ayı sonu itibariyle kamu kurum ve kuruluşları 73 kişinin istihdam edilmesi yönünde sınav açmışlardır (ÖİB,

1999).

Özürlülerin istihdamı açısından bakıldığında hem kamu hem de özel kesimin oldukça isteksiz davrandığı görülmektedir.

Çalışma hayatına ilişkin yasal düzenlemelerde esneklik ve benzeri alanlarda AB mevzuatını ve uygulamalarını sürekli ön plana çıkaran işverenler ve örgütleri sıra sosyal politika ile ilgili önemli düzenlemelere geldiğinde ya sessiz davranmakta ya da büyük bir direnç göstermektedir.

Örneğin İş Kanunu'na konmuş olan yüzde 3'lük kotaya direnen işverenleri nedense bu kotanın AB'de daha yüksek olduğunu görmezden gelmektedir (Örneğin bu oran, Avusturya'da Yüzde 4, Fransa ve Almanya'da yüzde 6, İtalya'da yüzde 7'dir). AB ülkelerinde bir işe sahip olan özürlülerin toplam özürlülere oranı yüzde 44 civarında iken Türkiye'de bu oran ise çok düşüktür. İş isteyen yaklaşık 55 bin özürlüden sadece yüzde 20'sine bu olanak sağlanmış.

Toplam özürlülere istihdam edilen özürlü sayısı oranlığında ne yazık ki yüzde 1'e bile ulaşmamaktadır. Bu veriler Türkiye'nin özürlülerin istihdamına yönelik uygulamalarda ve politikalarda daha çok yol alması gerektiğini göstermektedir. Üstelik, özürlü çalışanların toplam çalışanlara oranının Finlandiya'da yüzde 2, Fransa'da yüzde 3, Hollanda'da yüzde 2, Almanya'da yüzde 4 olduğu göz önüne alınırsa (MESS, 2003), Türkiye'nin bu alanda ne kadar geri bir konumda olduğu daha iyi anla-

şılmış olur.

IV.ÖZÜRLÜLER VE TOPLUMSAL HAYATA KATILMALARINA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA ÖNLEMLERİ

Özürlülerin toplumsal hayata katılmaları, onların yaşamlarını kolaylaştıracak bazı düzenlemelere bağlı bulunmaktadır. Ulaşılabilirlik açısından en önemli engel ulaşım sorunu ve kent mekanlarının mimarisidir.

Toplu Taşıma: 572 sayılı KHK ile büyük şehir belediyeleri ve belediyelere özürlüler için, ulaşım ile sosyal ve kültürel amaçlı hizmetlerden ücret almamak veya indirimli tarife uygulamak görevi verilmiştir. Bu hükme istinaden bir çok belediye, toplu taşıma ve bazı hizmetleri özürlülere ücretsiz veya indirimli sunmaktadır.

28.02.1995 tarih ve 4082 sayılı, 08.07.1999 tarih ve 4404 sayılı Kanunlarla değişik madde gereğince; malul olanlar, ölenlerin dul kalan eşleri, terörlle mücadele görevini ifa ederken yaralanarak veya sakatlanarak hakkında 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanmış olan erbaş ve erler, ölen erbaş ve erlerin dul kalan eşleri, TC Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olarak çalışmayan ve bu kuruluşlardan aylık almayan kız çocukları, çalışarak hayatını kazanamayacak derecede malul ve muhtaç olan erkek çocukları, reşit olmayan çocukları ile anne ve babaları, yurt içinde Devlet Demiryollarında, Deniz Yolları Şehir Hatlarında ve belediye toplu taşıma araçları ile

belediye tarafından kurulan şirketler veya özel firmalar aracılığıyla yaptırılan toplu taşıma işinde kullanılan araçlarda ücretsiz seyahat ederler.

*Özel Tertibatlı Araçlar ve Vergi Muafiyetleri:*1615 sayılı Gümrük Kanunu ile bu Kanunu yürürlükten kaldıran 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 167. maddesi 05.02.2000 tarih ve 23955 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 13.01.2000 tarih ve 2000/53 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "Gümrük Vergilerinden Muafiyet ve İstisna Tanınacak Haller Hakkında Karar" uyarınca, malul ve sakatlar için özel tertibatlı araçlar ile körlerin kullanımına mahsus eşyalar gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilebilmektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 3505 sayılı Kanunla değişik 28. maddesinin verdiği yetkiye istinaden 22.12.1992 tarih ve 92/2896 sayılı Bakanlar Kurulu kararı eki III sayılı liste kapsamında yer alan binek otomobilleri ile motosikletler ve bir yardımcı motoru bulunan tekerlekli taşıtlar %26 oranında, IV sayılı liste kapsamında yer alan binek otomobilleri %40 oranında katma değer vergisine tabi bulunmaktadır. Ancak, aynı listelerde "münhasıran sakatlar için imal edilmiş olanlar hariç" ibaresine yer verilerek, münhasıran sakatlar için imal edilen her iki liste kapsamına giren binek amaçlı araçlarda genel katma değer vergisi oranının "halihazırda %18" olarak uygulanması öngörülmüştür.

Gümrük Vergisi Kanunu gereğince, it-

hali gümrük vergisinden istisna tutulan teslim ve hizmetler, katma değer vergisinden istisna tutulmuştur. Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu gereğince, bizzat maluller tarafından kullanılan özel tertibatlı olarak imal edilmiş taşıtlar, motorlu taşıtlar vergisinden istisna edilmiştir. Taşıt Alım Vergisi Kanunu gereğince, bizzat maluller tarafından iktisap edilerek kullanılan ve özel tertibatlı olarak imal edilmiş taşıtlar, taşıt alım vergisinden istisna edilmiştir. Geçici 2. madde ile de bu tip taşıtlar, ek taşıt alım vergisinden istisna tutulmuştur.

Sürücü Belgesi ve Trafik:2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 38. maddesine göre özel tertibatlı olarak imal, tadil veya otomobil türünden araçları kullanacak hasta veya sakatlar A Sınıfı Sürücü Belgesi verilmektedir.

Anılan Kanun'un 77. maddesi ile Yönetmeliğin ilgili maddelerinde, sakat ve hasta kişilere kullanacakları araçların özel ayırıcı işaret bulundurabilecekleri ile trafik ortamı içerisinde kendilerine gerekli kolaylığın sağlanacağına dair hüküm bulunmaktadır.

Karayolları Trafik Yönetmeliği'nin il ve ilçe trafik komisyonlarının görev ve yetkilerini düzenleyen 18. maddesinin (d) bendinde "karayolu üzerindeki park yerlerinde özürllüler için işaretlerle belirlenmiş bölümler ayrılmasını sağlamak" hükmü yer almaktadır. Karayolları Trafik Yönetmeliği'nin ekinde yer alan 1 Sayılı Cetvelin "C-Hususiyetlerine Göre Araçlarda Bulundurulacak Teçhizat" bölümünde, sağır ve dilsizlerin araçlarına örneğine uygun şekilde

aracın arkasında sağ ve sol tarafta iki adet işaret konulması gerekmektedir.

Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü: Yüzde 40 (dahil) ve daha fazla oranda özürllü vatandaşların, Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığından aldıkları kimlik kartına istinaden Kuruluşun anahat yolcu trenlerinde yapacakları seyahatlerde 20.07.1999 tarihine kadar %50 indirim imkanı tanımış olup bu tarihten sonra %40 indirim imkanı tanınmaktadır.

Özürllü vatandaşların toplu taşıma araçlarına iniş-biniş ve seyahatleri esnasında gerekli teçhizatları ile birlikte daha rahat yolculuk yapabilmeleri için yeni alınacak taşıtlarda UIC (Uluslararası Demiryolları Birliği) standartlarına uygun bölümler talep edilmektedir.

Büyük garlarda ve Genel Müdürlüğün iş yerlerinde özürllülerin kullanılabileceği şekilde bay ve bayan tuvaletlerinde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Büyük garlarda özürllü yolculara tekerlekli sandalye ve personel tahsis edilmektedir.

Eğitim ve dinlenme tesislerinde de özürllülerin kullanımlarına ait gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Kuruluşa ait binalar ile perondan perona geçişi sağlayan alt ve üst geçitlerde özürllü yolcular için yolcu rampaları ve en az 10 araçlık park yerlerinde sakat araçları için park yerleri yapılmıştır. Banliyö trenlerinde bazı vagonlarda 4-6 kişilik yer kapasitesinin, uyarıcı levha konulmak suretiyle özürllü yolculara tahsisi sağlanmıştır.

Türk Hava Yolları A.O.: Özürllü yol-

culara belirlenen usul ve şartlarda %40 indirim uygulanmaktadır. Ayrıca gerekli olduğu durumlarda, uçakta ve uçuş esnasında personel tarafından ihtiyaç duyulan hizmet ve kolaylıklar (tekerlekli sandalye temini, kendi sandalyesinden diğerine geçiş, bagaj alımı/teslimi vb.) sağlanmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğü: 01.08.1996 tarih ve 172 sayılı Genelge ile, 2918 sayılı kanunun 77. maddesi ve ilgili Yönetmelik hükmü gereğince, yurt dışından ithaline izin verilen veya yurt içinde imal edilen özel tertibatlı araçlar ile bunları kullanacak olanların araçlarında plakalarının üzerine ilave edilen ayırıcı işaretlerin konulması veya taktırılmasının uygun görüldüğü İl Emniyet Müdürlükleri'ne bildirilmiştir.

Özürlü vatandaşların şehrin hareketli yerlerinde bulunan işyerlerine kendilerine ait araçlarla gelip gitmeleri ve bu yerlerde 15 dakikayı geçmemek kaydıyla park etmelerini temin etmek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü ve Bedensel Engellileri Güçlendirme Vakfı arasında protokol imzalandığı 29.01.1996 tarih ve 23 sayılı Genelge ile aynı konu 04.02.1999 tarih ve 18 sayılı Genelge ile İl Emniyet Müdürlüklerine bildirilmiştir.

16.01.1999 tarih ve 0014 sayılı genelge ile, işitme engelli işaretinin kullanılacağı araçların kayıt ve tescil işlemleri sırasında engel işaretinin orijinalinin araç sahipleri tarafından Sağır ve Dilsiz Derneği ya da Bedensel Engelliler Güçlendirme Vakfı'ndan temin edilerek

araçların arka camının sağ ve sol köşelerine dışarıdan görülebilecek şekilde yapıştırılmasının sağlanması 81 İl Valiliğine bildirilmiştir.

2000 yılı eğitim planında yer alan Halkla İlişkiler ve İmaj Geliştirme eğitim programları çerçevesinde, İl Emniyet Müdürlükleri ve Polis Okulu Müdürlüklerinde özürlü vatandaşlara yönelik olarak eğlence programları düzenlenmiş, belirli günlerde polis teşkilatını temsilen heyet halinde ziyaretlerine gidilerek polis-vatandaş kaynaşması ve dayanışmasının sağlanması amaçlanmıştır (ÖİB, 2001).

AB ülkelerinde özellikle son yıllarda ulaşılabilirlik ve kent mekanlarının kolayca kullanılması yönünde önemli düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Türkiye için henüz böyle bir duyarlılık-tan söz etmek mümkün görünmemektedir.

Sağlam insanların bile kullanmakta zorlandığı kaldırımlar, yollar bu açıdan çok önemli düzenlemelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Mevzuattaki kimi düzenlemelerin ise oldukça yetersiz olduğunu belirtmeye gerek yoktur.

V.ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK VERGİ İNDİRİMİ

Ayrıca özürlülerin gelir vergisi indirimi, ulaşım, sosyal ve kültürel faaliyetlerden ücretsiz ya da indirimli yararlanmasını kolaylaştırmak amacı ile kimlik kartı verilmesi kararlaştırılmış, sonuçta "Özürlü Kimlik Kartı Yönetmeliği" 13 Ağustos 1998 tarihinde 23432 sayılı Resmi Gazete'de yayım-

lanarak yürürlüğe girmiştir. Özürlü kimlik kartı dağıtımına 2 Aralık 1998 tarihinde başlanmıştır.

Ayrıca özürlü kişinin bakımını üstlenen bireylerin sosyal güvenlik kapsamına alınması ve destek gelir sağlanması amacıyla Vergi Kanunu'nda değişikliklere gidilmiş, serbest meslek ve ticaret erbabı olan engelli ile serbest meslek erbabı ve ticaret erbabı kişilerin bakmakla yükümlü olduğu engelli kişisi bulunması halinde vergi indiriminden yararlanmaları hususu 4396 sayılı yasada yer almıştır. 4369 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişiklikle, sakatlık indiriminin kapsamı genişletilmiş ve 1.1.1999 tarihine kadar ücretlilerin (hizmet erbabının) yararlanmakta olduğu vergi indiriminden bu tarihten sonra ; hizmet erbabının bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişiler, özürlü serbest meslek erbabı, serbest meslek erbabının bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişiler, basit usulde vergilenen bazı (tüccar ve ücretli durumuna girmek-sizin, imalat, tamirat ve küçük sanat işleri ile uğraşan, ilk madde ve yardımcı malzeme müşteriye ait olarak faaliyet gösteren terzi, tamirci, marangoz gibi) özürlü esnaf ve sanatkarlar da yararlanacaktır.

Sakatlık indiriminden yararlanmak isteyen özürlü hizmet erbabı için bir dilekçe ve çalıştığı işyerinden alacağı hizmet erbabı olduğunu gösterir belge, nüfus cüzdanı örneği ve üç adet fotoğraf; hizmet erbabının bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişiler için bir dilekçe

ve ücretlinin çalıştığı işyerinden alacağı hizmet erbabı olduğunu gösterir belge, özürlü kişilerin nüfus cüzdanı örneği ve üç adet fotoğrafı, özürlü kişiye bakmakla yükümlü olduğunu gösteren belge olarak, ücretlinin çalıştığı işyerinden veya durumuna göre kayıtlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşundan aldığı özürlü kişiye ait sağlık karnesinin kimlik bilgilerini içeren sayfelerinin bir örneğini, özürlü serbest meslek erbabı için bir dilekçe ve vergi kimlik numarasını gösteren belge, nüfus cüzdanı örneği ve üç adet fotoğraf; serbest meslek erbabının bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişiler için bir dilekçe ve serbest meslek erbabının vergi kimlik numarasını gösteren belge, özürlü kişilerin nüfus cüzdanı örneği ve üç adet fotoğrafı, özürlü kişiye bakmakla yükümlü olduğunu gösteren belge olarak, serbest meslek erbabının kayıtlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşundan aldığı bakmakla yükümlü olduğu özürlü kişiye ait sağlık karnesinin kimlik bilgilerini içeren sayfelerinin bir örneğini; sakatlık indiriminden yararlanma hakkına sahip basit usulde vergilendirilen özürlüler için bir dilekçe ve vergi kimlik numarasını gösteren belge, nüfus cüzdanı örneği ve üç adet fotoğraf, ile birlikte illerde Defterdarlık Gelir Müdürlüğüne, bağımsız vergi dairesi bulunan ilçelerde Vergi Dairesi Müdürlüğüne, diğer ilçelerde Malmüdürlüğüne başvurulacaktır.

Maliye Bakanlığınca yapılan işlemler ise şöyledir:

Defterdarlık Gelir Müdürlükleri, Ver-

gi Dairesi Müdürlükleri ve Malmüdür-
lükleri kendilerine başvuran özür-
lülerin kişisel bilgilerini "Özürlülere
Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hak-
kındaki Yönetmelik" ekindeki rapor
formuna yazacaklar ve bu formları bir
yazıya ekleyerek, özür-lülerini yetkili sağ-
lık kurulundan en yakın olanına sevk
edeceklerdir.

Yetkili sağlık kuruluşu tarafından
verilen raporlar yukarıda sayılan
müdürlüklerce Maliye Bakanlığı Mer-
kez Sağlık Kurulu'na gönderilecektir.
Merkez Sağlık Kurulu tarafından in-
celenen ve sakatlık dereceleri belirlenen
raporlar, ücretlilerde işverene, diğer-
lerinde kendilerine verilmek üzere Def-
terdarlığa gönderilecektir.

Özürlülere bakmakla yükümlü olu-
nan kişiler de bazı olanaklardan yarar-
lanmaktadır. Bunlar özürlü kişinin tabi
olduğu çalışma mevzuatı veya bağlı
bulunduğu sosyal güvenlik kurumu-
nun mevzuatına göre bakmakla
yükümlü sayılan anne, baba, eş ve
çocukları anlaşılabacaktır. Çocuklarda yaş
sınırlamasına gidilmeksizin işlem
yapılacaktır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun
31/2. maddesi gereğince ücretli çalışan
sakat hizmet erbabı olanlar (memur ve
işçi olarak çalışanlar) sakatlık in-
diriminden faydalanmaktadır. Bu
Kanunu'nun 89. maddesine 4369 sayılı
Kanunla eklenen (B) bendine göre
01.01.1999 tarihinden itibaren, sadece
ücretlilere uygulanan vergi indiriminin
kapsamı genişletilmiş olup serbest mes-
lek erbabı olan özür-lüler ile serbest

meslek erbabı ve ücretlilerin bakmakla
yükümlü olduğu özürlü kişisi bulun-
ması halinde de vergi indiriminden
yararlanmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 31. mad-
desi sakatlık indirimi, çalışma gücünün
asgari %80'ini kaybetmiş olan hizmet
erbabı birinci derecede sakat, asgari
%60'ını kaybetmiş olanlar ikinci dere-
cede, asgari %40'ını kaybetmiş bulunan
hizmet erbabı üçüncü derecede sakat
sayılır ve aşağıda belirtilen sakatlık in-
diriminden yararlanırlar şeklinde
değiştirilmiştir.

Sakatlık indirimi özel indirim
tutarının; birinci derece sakatlar için
sekiz katı; ikinci derece sakatlar için
dört katı; üçüncü derece sakatlar için iki
katıdır.

Bu maddenin birinci fıkrasında bu
şekilde hesaplanan sakatlık indiriminin
gelirin niteliğine göre aylık veya yıllık
tutarı, özürlü bireylerin ücretli (hizmet
erbabı) ise aylık tevkifat matrahından,
serbest meslek erbabı ise beyan edeceği
serbest meslek kazancından, basit usul-
de vergilendirilen ise vergi tarhına esas
kazancından indirilecektir. Farklı özel
indirim tutarları belirlenen illerde
çalışan özür-lüler ile bunların bakmakla
yükümlü bulunduğu özür-lülerin yarar-
lanabileceği sakatlık indirimi tutarının
hesaplanmasında, bu illerde uygulanan
özel indirim tutarı dikkate alınacaktır.
Ücretlilerde sakatlık indirimi tutarına
ayrıca özel indirim tutarının ilave
edileceği malumdur. İndirim, beyan
edilecek serbest meslek kazancı ve basit
usulde vergilenen kazanç tutarı ile

sınırlı olup, kazancın yetersiz olması halinde sonraki yıla devredilmeyecektir. Muhtelif yerlerden ücret alanlarda, sakatlık indirimi, özel indirimin uygulandığı ücret gelirine uygulanacaktır.

Özel indirim: Günde 315.000, ayda 9.450.000 yılda 113.400.000 TL. olarak belirtilmiş, özel indirim tutarlarının Doğu illerindeki farklılığı yer almıştır.

3294 sayılı yasa ile ekonomik yoksulluk içinde bulunan yurttaşlara yardım etmek amacıyla kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun (SYDTF) engellilere yönelik sosyal yardım programlarının yasal zemininin güçlendirilmesi amacıyla 571 ve 572 sayılı KHK ile SYDTF yasasına iki madde eklenmiştir.

Buna göre; Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın engellilere ilişkin geliştireceği projelere SYDTF kaynaklarının %5'ine kadar kısmının ayrılabilmesi, sosyal güvenlik kurumlarına tabi engellilerin araç gereç gereksinimlerinden kurumlarınca karşılanmayan kısımlarının SYDTF tarafından karşılanacağı hükümleri getirilmiştir. Bu doğrultuda fondan engelli kişilere çeşitli yardımcı araçlar sağlanmış, iş ve meslek sahibi olmalarını sağlamak amacıyla proje yardımlarında bulunulmuş, engellilere yönelik faaliyette bulunan derneklere kurdukları okul ve rehabilitasyon merkezleri için katkı verilmiştir (ÖİB, 1999).

Halk Bankası Özürlü Girişimci Kredisi

Bu krediden yararlanmak için çalışma gücünün en az % 40'ını kaybetmiş özürlü olmak; bir işte verimli bir şekilde

çalışabileceğini sağlık kurulu raporu ile belgelendirmek; 18 yaşından gün almış (üst yaş sınırı yoktur) olmamak gerekir. Bu krediden faydalanabilmek için nasıl bir iş yapılacağı, hangi tür sanayi ve hizmet sektörü ile ilgili ticari faaliyette bulunulacağı belirlenip, en yakın Halk Bankası şubesine başvurmak gerekir.

Özürlü girişimci kredisinden yararlanacak kişinin öncelikle özürlü kişi tanımına uygun olması ve herhangi bir faaliyetinin bulunmaması gerekmektedir. Elinde yapacağı işle ilgili belgesi bulunanlara öncelik tanınacak, elinde belgesi olmayanlara beyan ve inceleme sonucuna göre kredi kullanılabilecektir. Bu kredi bir işyeri açacaklara verilebileceği gibi, kendi evinde el becerilerine uygun bir iş yapabilecek olan ve maddi desteğe ihtiyaç duyan özürlülere de verilebilir.

VIII.SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Çağdaş toplumların temel özelliklerinden birine dönüşmeye başlayan özürlülerin toplumsal hayata katılması son yirmi yıldır, özellikle Birleşmiş Milletler'in teşviki ile, önemli bir sosyal politika yaklaşımı olarak benimsenmektedir. Henüz yolun başında olunmasına rağmen bu politikayı daha içtenlikle hayata geçirmek isteyen ülkelerde önemli yol kat edilmiştir.

Özürlülerin sosyal, ekonomik ve kültürel olanaklardan giderek artan ölçüde yararlanmasını amaçlayan bu yeni yaklaşım, herkesin potansiyel bir özürlü ol-

duğu düşüncesi ile bütünleştirildikçe daha anlamlı sonuçlar vermeye başlamıştır.

Özellikle her yıl dünyada 300 milyon civarında iş kazası ve meslek hastalığı ile karşı karşıya kalındığı düşünülürse, çalışanların bu türden bir sorunla karşılaşma riskinin daha yüksek olduğu da anlaşılacaktır. Böyle olduğu için de sosyal politikanın önemli araçlarında biri olan sendikaların soruna duyarsız kalmaması gerekmektedir. Üyesi olan ve olmayan işçiler için bir potansiyel özür-lü yaklaşımı ile hareket edecek olan sendikalar hükümetleri ve devleti bu alanda daha duyarlı ve etkin olmaya yönlendirebilecektir. Türkiye türü ülkeler açısından ise bu türden bir baskı çok daha anlamlı olacaktır.

KAYNAKÇA

DPB, (1998). *Personel Kayıtları ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, Kamu Personeli*, Ankara.

DPT, *Beş Yıllık Kalkınma Planları* .

EKİN, N.(1971). *Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik*, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Yayınları, No: 296, İstanbul.

FIRAT, Z. (1998). *AB’nde Özürlülerin İstihdamına Yönelik Yeni Stratejiler ve Türkiye*. Uludağ Üniversitesi, İİBF, (yayınlanmamış çalışma), Bursa.

İİBK, (1998). *Aylık İstatistik Bülteni Aralık 1998*, Ankara.

ILO, *Unlocking Potential*, (2001) (Çeviren: Özdemir, Şennur. Yayınlanmamış çalışma)

MESS, (2003). *İşveren Gazetesi*, Sayı 758, Yıl: 40.

ÖİB, (1999), *I. Özürlüler Şurası (Çağdaş Toplum, Yaşam ve Özürlüler: Ön komisyon Raporları)*, Ankara.

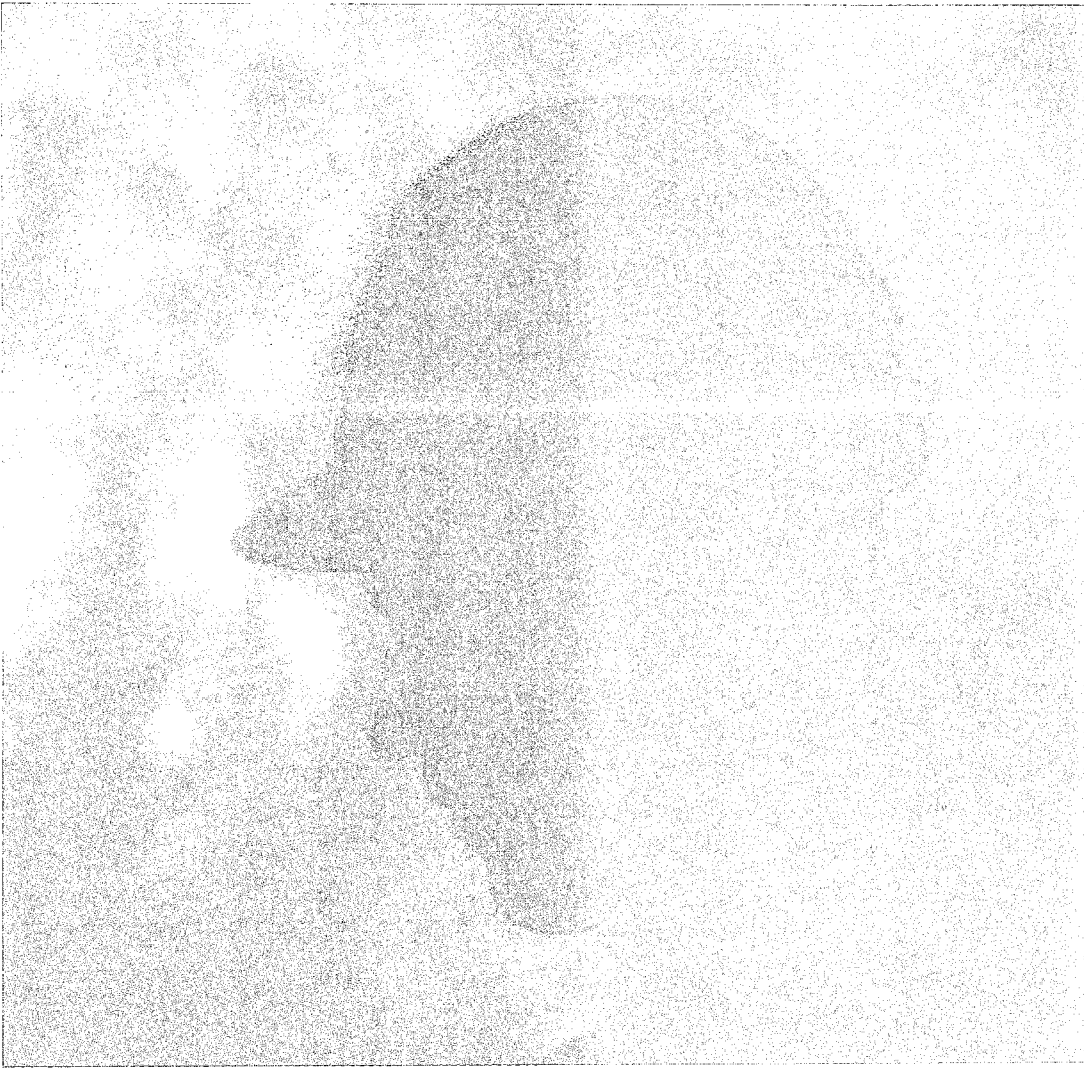
ÖİB, (2001), *Özürlüler İçin Ülke Raporu 195-2000*, Ankara.ÖİB, (2002), *Özürlülerle İlgili Mevzuat*, Ankara.

TBMM, *Hükümet Programları*
www.iskur.gov.tr

KÜRESEL İSTİHDAM EĞİLİMLERİ

(Bu yazı ILO'nun "Global Employment Trends" (Mart-2003) adlı
Raporun giriş bölümünden özetlenmiştir.)

GERİLEYEN İSTİHDAM

İki yıllık ekonomik durgunluk küresel istihdamda gerileme yarattı. Ekonomik toparlanmaya ilişkin genel görünüm belirsizken, istihdam eğiliminin 2003'te tersine dönmesi pek olası gözüküyor.

ILO, 2001'in başın-

dan beri işsiz sayısının 20 milyon arttığını ve 2002 sonunda 180 milyona ulaştığını tahmin ediyor. Bu artış, ekonomik şoklara karşı kırılan olan sektörlerde genellikle çalışan kadınları ciddi biçimde etkiledi. Üstelik, işgücü piyasasına giren artan sayıda genç nüfus da iş

bulamamaktadır. Böylece, genç işsizlerin 1990'ların sonunda düşen oranı yeniden tırmanışa geçti.

Buna paralel olarak, ekonomideki istikrarsızlık özellikle kapsamlı bir işsizlik sigortası sisteminden yoksun ülkelerde pek çok insanı kayıtdışı işlere itiyor.

Kayıtdışı işlerin güven vermeyen ve kötü kazançlı doğası gereği, kayıtdışı ekonominin genişlemesi tipik olarak daha yoksul bir çalışan nüfus üretiyor. Bu da, geleneksel olarak düşük büyüme oranlarıyla açıklanan yoksulluk artışıyla beraber, 1990'ların sonunda çalışan yoksulluğun azaltılması başarısının tersine döndüğünü gösteriyor. Yine ILO'nun tahminlerine göre 2002 sonu itibarıyla da daha altında bir gelirle yaşayan işçi sayısı, 1998'de kaydedilen 550 milyona yeniden yükselmiş durumda. Böyle bir eğilimin devam ediyor oluşu 2015'e kadar yoksulluğu yarıya indirmeyi hedefleyen Birleşmiş Milletler Milenyum Kalkınma Hedefi'ni (MDG) zora sokuyor.

Daha yüksek işsizlik oranları ile yaygın çalışan yoksulluğun oluştuğu bileşim, dünya ölçeğinde istihdam

problemlerinin sinyallerini veriyor. 2000'den beri açık işsizlikteki en dik yükseliş sanayileşmiş ülkelerde kaydedilirken, 2 yıllık zaman diliminde kalkınmakta olan ülkelerin de pek çoğunda işsiz insanların sayısı artış gösterdi. Geçmiştekinin aksine, kalkınmakta olan ülkelerin kayıtdışı ekonomileri kayıtlı işlere yerleşemeyenleri istihdam etmeyi başaramıyor.

İşsizlik, 2001 baharında Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) balonunun ekonomik büyümede bir düşüşü de kışkırtarak sönmesinin hemen ardından büyümeye başladı. Bu, dünya çapında bilgi ve iletişim teknolojisi sektöründe şiddetli bir istihdam düşüşünü beraberinde getirdi. Newyork ve Washington'daki 11 Eylül saldırılarının ertesinde ekonomik büyümede görülen azalma hız kazandı. Turizm ve seyahat sektörleri, tahmini olarak 10,5 milyonluk iş

kaybıyla en kötü etkilenen sektörler oldu (WTTC, 2002).

Aradaki zamanda, sanayileşmiş ülkelerde yavaşlayan büyüme kalkınmakta olan ülkelerin ihraca dayalı sanayilerinde iş kayıplarına neden oldu. En büyük darbeyi de tekstil sektörü gibi emek yoğun sektörler yedi. İstihdamdaki bu düşüş en çok, genellikle emek-yoğun ve ihracata dayalı sanayilerde çalışan kadınları etkiledi.

Dahası, yatırımcılar arası zayıflayan güven birçok bölgede ülkelerin finansal kırılganlığını açığa çıkardı ve insanları işsiz bırakan krizlere neden oldu. Örneğin, Arjantin'de işsizlik komşu ülkelerde de yankı bularak % 20'nin üzerine sıçradı.

Son iki yıl içindeki silahlı çatışma ve şiddet olayları da Kolombiya ve Nepal kadar birbirine uzak ülkelerde daha fazla işsizliği ve yoksulluğu besleyen faktörler-

dendi. Ortadoğuda, İsrail’de ekonomik durgunluk sürerken Batı Şeria ve Gazze Şeridini işsizlik sarmalıyordu.

Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) 2002’de küresel ölçekte, 2001’le karşılaştırıldığında yalnızca yüzde 0,5 artıp, 2000’nin büyüme oranına göre 4,7 düşerek ortalama 2,8 büyüyeceği tahmin edilmiştir. ABD’deki mütevazı büyüme, Avrupa Birliği’ndeki toparlanma hızındaki düşüş ve Japonya’daki gerileme dünyanın kalkınmakta olan ülkelerini geri dönmekten alıkoyuyor. Dünya Ticaret Örgütü’ne (2002) göre, dünya ticaretindeki büyüme 2002 ortalarından itibaren eski haline dönmeye başladı, 2001 yılındaki yüzde 4,5 düşüşten sonra 2002 için yüzde 1’lik oldukça bir büyüme tahmini sundu. Kalkınmakta olan ülke ihracatlarına dair 2003 yılı beklentileri büyük ölçüde sanayileşmiş ülke ekonomile-

rinin canlanmasına bağlı. İşgücünün önemli bir bölümünün ihracat faaliyetlerinde çalıştığı ülkelerde, kısa vadede işsizlik durumunun iyileşeceği şüphelidir.

BÖLGESEL EĞİLİMLER

Dünya çapındaki ekonomik büyümedeki yavaşlama ve 11 Eylül sonrası gelişmeler dünyanın çeşitli bölgelerini farklı şekillerde etkilerken işsizlik tüm bölgelerde 2000 yılına nazaran arttı. Latin Amerika ve Karayipler, üretim artışı bakımından 2001 büyümenin küresel ölçekteki düşüşünden en fazla etkilenen kesimdi. Ekonomik büyüme 2001’de yüzde 0,6’ya düştü, 2002 içinse yüzde 0,6’lık bir daralma bekleniyor. İşsizlik Latin Amerika ve Karayipler’in neredeyse bütününde 2001 ve 2002 arasında arttı ve işgücüne katılanlar az sayıda olmasına rağmen işsizlik oranını 2002’de yüzde

10’a yaklaştırdı. Latin Amerika ve Karayipler’in belli başlı bir sorunu da, 1997’de yüzde 12 iken 2001’de yüzde 16’lara vuran genç işsizliktir. Üstelik genç insanlar için iş fırsatlarının neredeyse tamamını kayıtsız ekonomi yaratmaktadır.

Sanayileşmiş ülkelere ihracatı azaltan bilgi ve iletişim teknolojisi sanayiindeki durgunluk Asya’ya zarar verdi. Güneydoğu Asya, tam da 1997 mali krizinden tam anlamıyla kurtulmaya başlamışken 2001 durgunluğuna çarptı. Her bir Güneydoğu Asya ülkesinin performansı önemli ölçüde çeşitlilik göstermekteydi, ne var ki daha fazla ticarete dayanan Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland, küresel ekonominin yönelimlerine maruz kaldılar. Kamboçya, Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Vietnam ise aksine yüksek büyüme oranları yakaladı. Kam-

boçya ve Vietnam sana-yileşmiş ekonomilere daha iyi nüfuz edebilmelerinin faydasını gördüler. Diğer yandan Kamboçya'da ve Laos'da tarım sektörü de başarı gösterdi. 1997 öncesi kriz seviyelerine düşmeyen işsizlik Endonezya, Malezya ve Tayland'da arttı. Yoksulluğu azaltmada kaydedilen son dönemki ilerlemeler, özellikle de düşük büyüme oranlarına sahip ülkelerde kısmen aşındırılmıştır.

Doğu Asya iki senelik zaman diliminde *üretim büyümesinde* ciddi düşüş kaydetti ve istihdam durumu kötüleşti. Kritik bir gelişme de, Kore Cumhuriyeti'deki toplam işsizliğin yüzde 22'sinden biraz fazla olan ve Moğolistan'da da yüzde 37'den fazla olan açık işsizliğin ortaya çıkmasıydı. Bölgenin genç işsizlerinin büyük bir oranı yüksek vasıflı ise de vasıfları pazarın ihtiyaçlarıyla örtüşmemektedir. Çin'de kentsel

alanlarındaki resmi işsizlik oranı 2001 yılında yüzde 3,6 iken, hem tarım sektöründeki eksik istihdamın hem de genellikle *emek stoklama* denilen ve fazla işçilerin kamu teşebbüslerinde istihdam edilmeleri uygulamasının terk edilmesinin bir sonucu olarak yüzde 7,5'e kadar yükselmiş olabileceği yakın zamanlarda tahmin edilmektedir.

Güney Asya ekonomileri, 2001-2002'nin dünya çapındaki yarattığı ekonomik zorlukları karşısında esneklik gösterdiler. Buna rağmen güvenlik kaygıları, kötü hava koşulları, ihracatta düşüş ve turizm gelirlerinde görülen gerileme istihdam durumunun kötüleşmesine neden oldu. Yoksulluk ve çalışan yoksulluk arttı. Bölgenin işsizlik oranı 1995 yılındaki yüzde 2,9'dan 2002'de yüzde 3,4'e yükseldi. İstihdamda 2001-2002 yıllarının elverişsiz şartları da işsizlik oranlarında ani bir

yükselişten çok, düşük gelirli ve kayıtsız ekonomide çalışan yoksul insanların sayısında artışa işaret ediyor. Çocuk işçiliği ve göçmen işçi kaçakçılığı Asya bölgesi için temel başlıklar olmayı sürdürüyor.

Sahra Güneyi Afrika-sı oldukça istikrarlı bir büyüme oranı sağlamayı başardı.. Ancak genellikle kişi başına yüzde birin altında olmak üzere. Son on senedir bölgeyi vuran en ağır beslenme krizi nedeniyle 2002 tahminleri gözden geçirilmek durumunda kalınabilir. Açık işsizlik oranı 2000 yılında yüzde 13,7'den 2002'de yüzde 14,4'e tırmandı . Gittikçe ciddileşen bir başka sorun da kıtayı, zaten fazlasıyla muhtaç olduğu *beşeri sermayeden* yoksun bırakan "beyin göçü"dür. Eğitimdeki iyileşmelere rağmen bu sorun, genç insanların işsizlik ve eksik istihdam sorunlarıyla ilişkilidir. Sağlık durumu da beşeri serma-

yeyi ağır bir şekilde etkiliyor. Örneğin son zamanlarda Tanzanya'da gerçekleştirilen bir araştırmaya göre HIV/AIDS salgını ülkenin işgücünün yaş kesitlerine göre yapısını değiştirmektedir. Bir önceki on yıla nazaran 2000-2001 yıllarında, 20-35 yaş arası yetişkinlerin işgücündeki payı düşerken 10-19 yaş arası çocukların ve gençlerin payı arttı. (Arndt ve diğerleri, 2002)

Orta Doğu ve Kuzey Afrika geçtiğimiz iki sene içerisinde ekonominin genelinde bir daralma yaşadı. GSYH'nin 2000 yılında kaydettiği yüzde 6'lık büyüme oranı, 2001 yılında yüzde 1,5'e düştü. Diğer kalkınmakta olan bölgelerle karşılaştırıldığında bu bölge, işgücünde dünyadaki en büyük devlet istihdam payına, GSMH'ye oranla devletin en büyük personel giderlerine ve kamu sektöründeki en kapsamlı üretime sahip böl-

gedir. Ne var ki 1990'larda girişilen reformlar kamu sektörünü daraltmaya başladı. Neden olduğu işten çıkarmalar ve fazlalıklar işsizliği yukarılara, iki basamaklı düzeylere çekti. Dahası, Körfez ülkeleri gitgide daha fazla göçmen işçileri yerli işçilerle ikame edecek politikalar benimsemektedir. Bunun istihdam kadar emek arzı veren ülkelere işçi dövizini transferleri üzerinde çarpıcı sonuçları olacaktır. Nüfus artışının yüksek oranı göz önüne alındığında, gençlik istihdamı bölgenin yüzleştigi en önemli sorundur.

Geçiş ekonomilerinde yaşanan işsizlik, 2000 ve 2001 yıllarındaki ekonomik toparlanmaya ve yüksek büyüme oranlarına rağmen tekrar artışa geçti. Bunun nedeni, işletmelerin daha rekabetçi hale gelmek için emek-yoğun teknolojileri yavaş yavaş elden elden çıkarmaları ve *emek stoklamaya* son ver-

meleridir. Bu bölge 1995 ve 2000 arasında işsizlikte düşüş kaydeden yegane bölgedir. AB'ye kabul edilmek beklentisiyle yapısal değişimin hızlandırılması da aday ülkelerde işsizliği yukarı çekmiştir.

İSTİHDAM BEKLENTİLERİ BELİRSİZ

2010'a kadar Çin, dünyadaki işgücünün tek başına bir çeyreğini oluştururken, neredeyse yüzde 60'ı Asya'da olacaktır. Diğer kalkınmakta olan bölgeler de (Sahra Güneyi Afrikası, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Latin Amerika ve Karayipler) 2010 itibarıyla dünyadaki işgücünün daha da büyük bir dilimini oluşturuyor olacak. Diğer yandan da sanayileşmiş ülkelerin ve geçiş ekonomisi ülkelerinin dünya işgücündeki payları 2010 yılına kadar beşte bir oranında azalacak. 2010'a dek yaratılması gereken işlerin çoğu Asya'da

(yüzde 60) ve Sahra güneyi Afrikası'nda (yüzde 15) olacaktır.

Gelecek sekiz yıl içerisinde dünya emek pazarına yeni girişleri emecek 400 milyon kadar işe ihtiyaç vardır. Ancak bu işlerin yoksulluğun hafifletilmesine katkıları olacaksa üretken olmaları ve insanca koşullar sağlamaları gerekmektedir. Aksi takdirde çalışan yoksulların safalarına yenilerini eklemekten ibaret kalacaktır. Sorun, bu on yılın sonuna kadar yeni girişler için bir milyar iş sağlayabilmek ve çalışan yoksulluğun ve işsizliğin azaltılması için etkili adımlar atabilmektir. Hem daha hızlı bir ekonomik büyüme, hem de insanca ve üretken iş olanaklarının yaratılmasına ön ayak olacak politikalara ihtiyaç vardır.

Küresel ekonomik büyüme açısından manzara oldukça belirsizdir. Asya'da birçok ekonomi geriye dönüş sinyalleri veriyorlar, fakat tam

bir toparlanmaya engel olan bazı unsurlar halen mevcut. Çoğu Asya ülkesinin petrol ithalatçısı olduğu düşünüldüğünde, 2001'de daha düşük olan petrol fiyatlarının ekonomik toparlanmaya destek olmasına karşın son zamanlardaki fiyat artışları bu itkiyi azalttı. Üstelik Japonya'nın ekonomik sorunları bölgenin diğer yerlerinde de etkisini hissettiriyor ve Asya'nın önemli bir bölümünde işsizlikteki son dönem artış hanehalkı harcamalarındaki artışı aşağıya çekebilir. Kalkınmakta olan Asya'da ekonomik büyümenin yine de 2001'de görülen yüzde 5,6 oranından, 2003'te yüzde 6,3'e çıkacağı tahmin ediliyor. Sözkonusu GSYH büyüme tahminleri ABD'deki ekonomik toparlanmanın belirsizliği altında iyimser gözüküyor. Bununla beraber, büyüme tahmin edilenden ağır kalsa bile, Doğu ve Güney Doğu Asya'da işsiz-

lik ve yoksulluk 1998 seviyelerine göre 2010'a kadar yarı yarıya azaltılabilir.

GSYH'da yüzde 4'e tekabül eden fert başına yüzde 3'lük bir büyüme oranı yeterli olacaktır. Güney Asya'ya yönelik tahminlerse daha kötümser, çünkü bu güney bölgesinin aynı neticeyi elde etmesi için 1990'lardakinin iki katı bir hızla büyümesi gerekecektir.

Dünya işgücünün çeyreğine sahip Çin dünya-daki istihdama dair meydana gelen gelişmelerin ana unsurlarından biridir. Daha verimli bir emek pazarı, özellikle de az gelişmiş hizmet sektöründe daha fazla istihdam vaad edebilir. Ne var ki, devlet mülkiyetindeki işletmelerin ve tarımın yeniden yapılandırılmasında, zarar etmekte olan birimlerin devamlı verdikleri açıklarının kapatılmasının önüne geçmek için mali sistemin reformdan geçirilmesinde ağır sorun-

lar yatmaktadır. Şüphesiz ki Çin, yerli pazarlarla bağlantı olanakları sunan ve öteki Asya ülkeleriyle ihracat yapabilmesinin bir zemini olarak kullanabileceği bir yabancı doğrudan yatırımı belli ölçüde çekmeyi sürdürecektir. Bir çok Asya ülkesi de Çin'i, yavaş büyüyen sanayileşmiş ülkelere bağımlılıklarını hafifletecek önemli bir ihracat pazarı olarak görüyorlar.

Latin Amerika ve Karayipler, Arjantin daha düşük bir performans gösterecek. Latin Amerika'da uygulanan uyum tedbirleri yeni bir büyüme tetiklemiş gözükmedikleri gibi istihdamı da zayıflatmışlardır. ABD pazarına bağımlılık arttı. Birçok Latin Amerika ülkesi halen mali çatlaklara karşı kırılgandırlar ve ödeme dengelerindeki açıklarını birkaç Asya ülkesinin 1997 krizinin ertesinde yaptığı gibi tersine çevirememektedirler.

ABD'nin durgunluğa kapılmayacağı varsayımı üzerine, GSYH'nin 2002'de daralacağı ve 2003'te de yüzde 3 büyüyeceği tahmin ediliyor. Bu yiyimser öngörü dahi bölgenin istihdam durumunu ciddi ölçüde iyileştirebilecek yeterlilikte değil. İşsizliği ve çalışan yoksulluğu yarı yarıya azaltmak için en azından, beş ila on yıl arasında sağlanacak yüzde 4,5'lik bir büyüme gerekmektedir. Dolayısıyla manzara pusludur: istihdamda kayıtsızlık ve yoksulluk kısa dönemde artmaya devam edecektir. Bölge rekabetçiliğini artıracaksa, üretkenliğini de artırmak durumunda-
dır. Hiç olmazsa kısa dönemde bu, istihdam büyümesini zorlayabilir

Kuzey Afrika ve Orta Doğu'ya dair tahminler bulutlu. Petrol fiyatları görece yüksek, fakat bunun, hem yatırımı hem de turizmi etkileyen bitmek bilmez güvenlik kaygılarının karşısına

çıkartılması gerekir. IMF 2003 için GSYH'de yüzde 4,7'lik bir büyüme öngörüyor. Böyle bir oran yakalanır ve sürdürülebilirse, istihdam durumunda bir iyileşmeye önayak olabilir. Bu sayede bölgenin, işsizlik ve çalışan yoksul oranlarını yarıya indirmesine de fırsat verir. Genel olarak daha birçok ülkenin tam bir piyasa ekonomisine geçebilmesi gereklidir ve hızlı nüfus artışı şartlarında kamu sektörünün yeniden yapılandırılması ciddi bir istihdam sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Körfez ülkelerinde yerli emeğin göçmen emekle ikame edilmesi diğer bölgelerden gelen göçmenleri etkilemektedir ve ayrıldıkları memleketlerinde istihdam ve işçi dövizleri üzerinde ciddi etkileri olmaktadır.

Geçiş ekonomilerinin yabancı yatırım çekmeyi sürdürmeleri bekleniyor ve güçlü bir yerli ta-

lebin yaratılması gerekiyor. Büyümenin 2003'te yüzde 4,5'e ulaşacak şekilde hızlanması gereklidir. Geçiş tamamlan- dıkça ve gelir düzeyleri Batı Avrupa'dakilerle örtüştükçe istindama ilişkin beklentiler iyile- şecektir. Ne var ki büyü- menin, derinlikli yapı- sal işsizlikle başedecek hedefli politikalara eşlik etmesi gerekmektedir.

Öte yandan, sanayi- leşmiş ülkelerdeki ya- vaş büyüme, kaçınılmaz bir şekilde dünyanın ge- ri kalanından gelen ih- racatları etkiliyor ve en azından daha şiddetli bir rekabete, ücretler ve çalışma şartları üzerin- de daha büyük bir bas- kıya yol açıyor. Fazla arz birçok temel meta- nın fiyatlarını aşağı çek- ti. Azalan talep bu aşağı doğru baskıyı kamçıla- ma ve kalkınmakta olan ülkelerin kırsal bölgele- rinde yaygın gelir dü- şüşlerine neden olma riski taşıyor. ABD'de hanehalkı harcamaları, kısmen yüksek gayri-

menkul fiyatlarından ötürü hala sağlamdır. Buna karşın canlı gayri- menkul pazarı bir başka hava kabarcığı olup çı- kabilir, ki patladığı du- rumda daha ağır bir durgunluğu tetikleyebi- lir. Japonya'da hem bü- yümeyi hem istihdamı daraltacak bir deflasyon döngüsünden korkulu- yor. Bunun belirttiği du- rumda bundan AB ve ABD de etkilenecekler- dir.

TOPARLANMAYI ŞEKİLLENDİRMEK VE KORUMAK

Gerilemekte olan dün- ya istihdamı ve hem za- yıf hem de gecikmeli bir toparlanmanın işsizliği, eksik istihdamı ve çalı- şan yoksulluğu azdıra- cağı riski kaygı verici- dir. Son iki yılın eğilim- lerinin sürmesi dünya çapında aşırı yoksullu- ğun 2015'e kadar yarıya indirilmesi için har- canan çabaları geriye çekecektir. Eğer gerile- me tam anlamıyla bir durgunluğa dönüşürse

dünyanın büyük bölge- lerinde yaşanacak top- lumsal ve siyasi dur- gunluğun *vebali* ağır olacaktır. Dahası, daha fazla işsizlik ve yoksul- luk hükümet bütçeleri üzerine, böylece birçok ülkenin kırılgan mali istikrarı üzerine de bü- yük bir basınç uygula- yacaktır. Siyasete yön verenlerin, toparlanma- yı sağlayacak ve yaya- cak önlemler üzerine yoğunlaşmaları ve hızlı büyümenin azami sayı- da insanca iş fırsatı ya- ratmasını garanti etme- leri gerekmektedir.

Çin'de büyümenin ya- kalanması Asya'nın to- parlanmasında anahtar bir unsurdur. Çin'in bü- yümesi, 1990'ların mali krizinin yarattığı istih- dam sorunlarından he- nüz tam anlamıyla kur- tulamamış bir çok Asya ülkesi için daha da fazla bir talep kaynağı olu- şturacaktır. Oysa ki, Çin ekonomisi, güçlenmekle beraber gitgide artmak- ta olan işsizlik ve eksik istihdam sorunlarıyla

karşı karşıya. Bütün bunlar, ülkenin pazar merkezli sisteme ve kentli bir sanayi ve hizmet ekonomisine doğru kaymasıyla beraber devlet işletmelerinde ve tarımda istihdamın azalmasıyla yaşanan, devasa yapısal değişimlerin ürünüdür. Çin'in, geniş çaplı yerli reformun ağır toplumsal yükünü taşımasına ve bölgesel ekonomik lokomotif rolünü üstlenmesine güvenmek ciddi bir stratejik risk doğurmaktadır.

Son iki onyıldır Latin Amerika'nın yaşadığı en ağır iki krize, Sahra Güneyi Afrika'sında bozalayan büyümeye ve Kuzey Afrika ile Orta Doğu'daki yaygın işsizliğe karşı harekete geçmek, küresel ölçekte bir mücadele davetidir. Geleşmiş ülke pazarlarına daha fazla erişebilmek ve dış borçlarla borç tahsisini azaltmak için, yönetişimi yetkinleştiren, yeni iş sahaları yaratan, yoksulluğu azal-

tan ve bunun için kaynak tahsis ederek reform programları hayata geçiren bellibaşlı uluslararası yardım programlarına ihtiyaç vardır. Böyle bir yardımın yokluğunda kalkınmakta olan ülkelerin çoğunluğu bir ekonomik toparlanma yaşayamaz.

Ekonomik beklentiler dünya ekonomisinin üç motor gücü olan ABD, AB ve Japonya'nın performansına dayanıyor. Ancak, Japonya'nın eski haline kavuşması uzak bir beklenti gibi gözüküyor, Avrupa ise konjonktürü tersine çevirecek, kararlaştırılmış mali ve finansal politikaları uygulamak yerine bunlar için gerekli mekanizmaları yaratma uğraşı içerisinde.

Bu durumda geriye, dünya ekonomisinin üçte birini oluşturan ve 2002'deki mütevazî küresel toparlanmanın yarından fazlasında sorumluluğu olan ABD kalıyor. Fakat ABD'deki hanehalkının borçluluk

düzeyi sürdürülemezcek bir noktaya geliyor. Yabancı yatırımcılar dünya rezerv parasının memleketi dışında herhangi bir ülkeye paralarını yatırıyor olsalardı, dış açığın büyüklüğünü görüp bunu sermayeyi geri çekmek için bir sinyal olarak zaten algıladılar. ABD'de son yıllarda verimlilikten kazanç muazzam düzeyde, ancak talepteki yavaşlayan büyüme daha fazla iş kaybı riskini gündeme getiriyor. Bu da, yüzde 6 oranıyla şimdiden iki yıl öncesinden yüzde 50 daha fazla olan işsizliğin artması ve tüketici güveninin sarsılması konusunda tehdit oluşturuyor.

Dünya ekonomik döngüsünün bu kritik safhasında, büyümeden daha fazla sapılması riski azaltıldığı ve potansiyel toparlanma kaynakları yardıma koşulduğu zaman, birarada hareket etmenin işsizliği ve yoksulluğu nasıl azaltacağı konusunun ciddi bir bi-

çimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Dünyanın kalkınmakta olan kesiminde istihdam artışını gelecek on yıl içinde bir milyar iş yaratılabilmesi için gereken oranlarda tutmak, hükümetlerin üç temel yapısal engele müdahale etmelerini gerektirir.

Birincisi, kayıtlı ekonominin emeğe yönelik talebi düşüktür ve genellikle de düşme eğilimindedir. Dünyanın en çok nüfuslu iki ülkesi Çin ve Hindistan, üretimin büyüdüğü yerde düşük yoğunluklu istihdamın olduğu birer örnektir. Yapısal reformlar ve daha fazla rekabetçi olabilme arayışı genişlemekte olan sektörlerde düşük bir istihdam büyümesine ve geleneksel sanayilerde işten çıkarmalara neden olmaktadır. Benzer gelişmeler Doğu ve Orta Avrupa'nın geçiş ekonomilerinde, Güney Afrika ve bazı Latin Amerika ülkelerinde de görülebilir. Üretim büyümesinin

yanıbaşındaki çok düşük yoğunluktaki istihdam veri alındığında, üretim artışındaki çok yüksek oranlar, yapısal değişikliklerle ilgili olarak hem işgücündeki büyümeyi hem de işten atmaları karşılayacak işlerin yaratılmasını gerektirmektedir. Bu oranlar herhangi bir verili kurgu dahilinde gerçekleştirilmeyeceğine göre, istihdam yoğunluklu yatırımı teşvik edecek makro-ekonomik bir çerçeve oluşturulması çok önemlidir. İstihdam yaratmayı tercih eden özel sektörü destekleyecek bir teşvik sistemiyle beraber kamu sektörü altyapı programları bu yolda önayıcı olmalıdır.

İkincisi, siyasetçilerin kalkınmakta olan ülkelerin ve toplumun en yoksul kesimlerinin dış şoklara karşı kırılganlığını azaltmaya odaklanmaları gerekir. Latin Amerika'nın ve Güney Doğu Asya'nın yakınlardaki tecrübeleri, ekonomik şokların işsizliği

ve yoksulluğu artıracak şekilde nasıl aktarılıp büyütüldüğü konusunda örnekler sunmaktadır. Konjonktürü tersine doğru çeviren makro-ekonomik politikalar, durgunlukların ve gerilemelerin istihdam üzerindeki olumsuz etkilerini yumuşatmada önemli roller üstlenmektedir. Uluslararası kurumların, kendi kaynaklarıyla bu politikaları en zor finanse edebilen ülkelere destek olacak kanalları olmalıdır. Sosyal güvenlik ağlarının da dahil olduğu aktif emek pazarı politikaları, küreselleşen dünyada ekonomik korunaksızlığı azaltmada bütünlüklü bir yaklaşım geliştirmenin hayati bir parçasıdır. Kalkınma stratejileri uzun vadede ekonomileri küresel değer-zincirine erdirmeyi ve ticari büyümeden daha büyük bir pay kapmayı hedeflemelidir. Bu da, kırılganlık risklerini seyreltecek şekilde yaymak için üre-

tim tabanını çeşitlendirmeyi, sanayi mallarına yönelik ülke gümrüklerini indirmeyi, sermaye ihracatında savrulmalara maruz kalınmasını azaltmayı ve zengin ülkelerin tarım sektörleri üzerindeki korumaların azaltılmasını gerektirmektedir. Diğer ihtiyaçlar ise en yoksul bölgeleri yerli ve uluslararası pazarlara bağlayan daha güçlü nakliyat, enerji ve iletişim altyapılarının kurulması ve işgücü vasıflarının daha fazla yatırımla ve eğitimle genişletilmesi ve yenilenmesidir.

Üçüncüsü, yoksulluk istihdama engel olmaktır. Yoksulluk, işçilerin işlerini korumakta yetersiz bir eğitim ve niteliğe sahip olmaları, üretken bir şekilde çalışmalarına elvermeyecek kadar sağlıklarının zayıf olması ve yetkiden yoksunluk ile yaygın ay-

rımcılığın onları emek pazarının diplerine itmesi anlamına gelmektedir. Bu yüzden yoksullar lehine politikaların, erkek ve kadınların üretken ve karşılığı verilen bir işte, serbest, güvenli ve insan onuruna yakışır bir şekilde çalışabilmelerini sağlaması gerekir. Gittikçe daha sağlam kanallarla kalkınmaya uluslararası ölçekte yardım sağlayan yoksulluğu azaltma stratejisi çalışmaları, istihdam yaratılmasını hedeflemelidir. İşgücünün üretken bir biçimde çalışabilmesi için daha iyi olanaklar sağlamak üzere, küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi ve kayıtlı ekonomiye entegre edilmeleri ile eğitim ve sağlık sistemlerine yatırım yapılması bunlara dahildir. Dahası, örgütlenme hakkı üzerindeki kısıtlarıncılığın sona erdirilme-

si, ayrımcılığın, çocuk emeğinin ve zorla çalıştırmanın alt edilmesi, yoksulların ekonomik, sosyal ve politik olarak yetkili kılınmasında elzemdir.

Büyümekte olan iş krizine yanıt üretmek ekonomik ve sosyal politikanın merkezine insana yakışır işi yerleştiren bütünlüklü stratejiler gerektirmektedir. Hükümetlerin öncelik hesapları yaptıkları sırada, istihdam meselesi sıklıkla ikincil bir başlık muamelesi görmektedir. Küresel istihdam perspektifini geliştirmede daha hızlı ekonomik büyüme gerekli fakat yetersiz bir koşuldur. Altından kalkınması gereken sorun, yoksuldan yana ve işten (istihdamdan-çev.) yana bir toparlanmanın benimsenmesidir.

Çeviren:

Gözde Kök-Ali Somel)

THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

FROM 1776 TO 1876

BY JAMES M. SMITH

NEW YORK: 1876

THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

FROM 1776 TO 1876

BY JAMES M. SMITH

NEW YORK: 1876

THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

FROM 1776 TO 1876

BY JAMES M. SMITH

NEW YORK: 1876

THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

FROM 1776 TO 1876

BY JAMES M. SMITH

NEW YORK: 1876

THE HISTORY OF THE

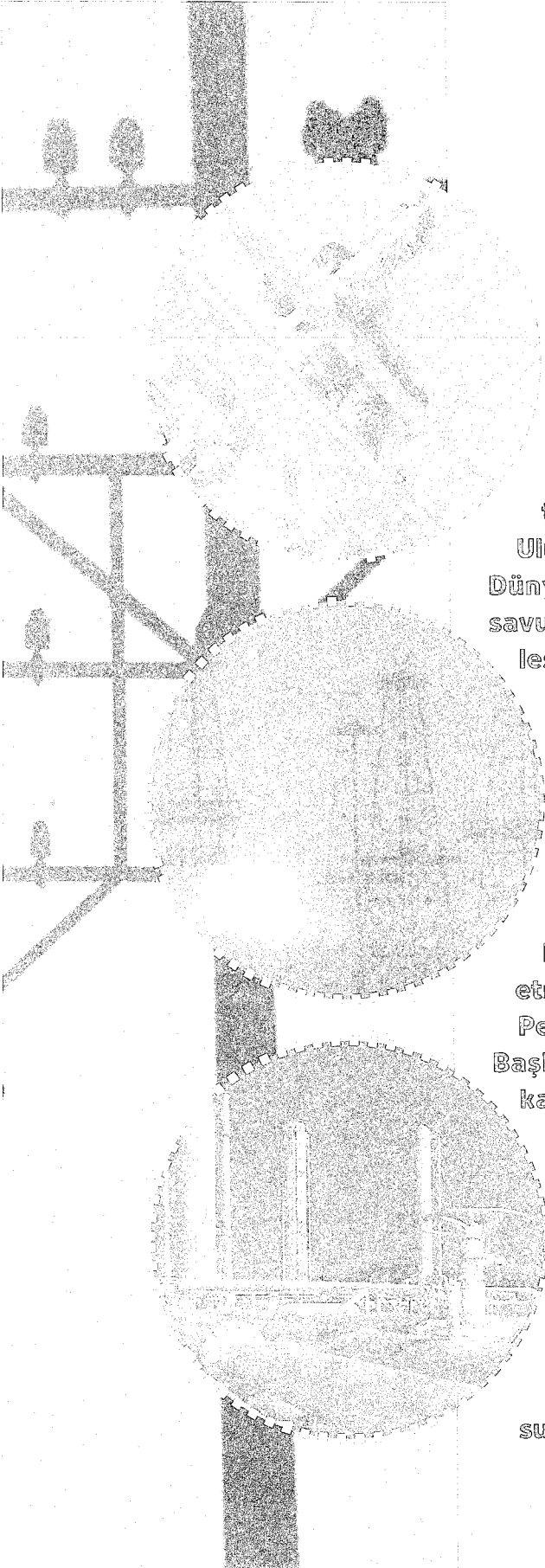
REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

FROM 1776 TO 1876

BY JAMES M. SMITH

NEW YORK: 1876

Petrol-İş'in üyesi bulunduğu Uluslararası Kimya Enerji ve Genel İşçiler Sendikaları Federasyonu (İCEM)'in İtalya'nın başkenti Roma'da 27-29 Kasım 2002 tarihinde toplanan Dünya Enerji Sanayi Konferansı'na katılan sendika temsilcileri, toplumsal çıkarlar aleyhine Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın öncülüğünde savunulan enerji sektöründe özelleştirme girişimlerini ve modellerini reddettiler. 9 milyon enerji işçisini temsilen 65 ülkeden 300 sendika temsilcisi, temel insani ihtiyaçları karşılayacak ve iş yaratacak güvenli, üretilebilir enerjinin yaratılması isteminin gerçekleştirilmesi yönünde mücadele etme kararlılığını vurguladılar.

Petrol-İş Sendikası adına Genel Başkan Mustafa Öztaşkın'ın katıldığı toplantıda delegeler, hükümetlerine ülkelerindeki enerji sanayilerini kalkındırma, geliştirme ve düzenleme sorumluluğundan kaçınmalarını çağırısında bulundular.

Sendikal Notlar'da yayınladığımız bu yazı Konferans'a sunulmuş raporun özeti'dir.

I. RIO'DAN JOHANNESBURG'A: YENİ DÜNYA DÜZENSİZLİĞİ Mİ?

Küresel ölçekte çevre konusu, 1992 yılında Rio'da gerçekleştirilen zirvenin gündem maddelerinin önde geleniydi. Rio'da yapılan politik anlaşmaların merkezinde "Genel, ama farklılaştırılmış sorumluluklar" prensibi bulunuyordu.

Bu toplantıdan sadece 2 yıl sonra, 1994 yılında, Marrakech Anlaşmasıyla Dünya Ticaret Örgütü (WTO) kuruldu: Bu oluşumun dayandığı kurallar, entellektüel mülkiyet, rekabet, yatırım ve uluslararası ticareti düzenlemeye dönüktü. Birleşmiş Milletler Zirvesi'nin bakışı, uluslararası ilişkilerde gönüllü anlaşmayı ve ortaklıkları hedeflerken, WTO'nun anlaşmazlık çözme sistemi ticari karşılık ve yaptırımlara dayandırılıyordu.

Bu iki paradigma arasındaki rekabetin ortaya koyduğu, bundan küreselleşmenin kazançlı çıktığıydı; öyle ki bunun ne hızı, ne doğrultusu, ne de etkisi kontrol altına alınabilir gibidir.

Günümüzün hakim eğilimi, giderek artan bir biçimde devletle-

rin üretken ekonomideki rolünü azaltmak ve özel sektörü yönlendiren kuralları zayıflatmak veya ortadan kaldırmakla, toplumsal servet ve gücün yeniden dağılımıyla ilgili sosyal politika ve yasalara karşı çıkmaktır.

Dünya ekonomisinin küreselleşmesi, uluslar arasında artan karşılıklı bağımlılık anlamına gelirken, dünyanın yoksul ve zengin ile güçlü ve güçsüz arasında olmak üzere daha parçalı bir hale gelmesini de beraberinde getirmiştir.

Buradaki anahtar soru, bu eğilimin geri çevrilebilir olup olmadığıdır. Kendimize hatırlatmamız gereken şey, sosyal değişimin gerçekleşmesinin gücünün zayıflatılmasına değil, zayıfın güçlendirilmesine bağlı olduğudur.

Son beş yıldır büyüyen küresel sosyal adalet hareketi, şirket yönelimli küreselleşmenin başarısızlıklarıyla ilgili önemli soruları ve bir küresel sosyal adalet tartışmasını ana politik gündeme sokmayı başaracak zorlayıcı gücü ortaya koyabilmiştir.

Eğer geçmişte yapılan hatalardan uzak durulacak olursa, kabul etmek gerekir ki, bugün bu sivil toplum hareketi henüz yeterli bir-

lik ve bütünlüğe sahip olmasa da bu hareketin küresel politikanın biçimlendirilmesine katılımı her zaman olduğundan daha yüksek bir düzeydedir.

Bu hareketin bir parçası olarak Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçiler Sendikaları Federasyonu (ICEM)'nin de oynayacağı önemli bir rol bulunmaktadır.

2. 21. YÜZYILDA ENERJİ: GEÇİŞ DURUMUNDAKİ SANAYİ

ICEM, Dünya ölçeğinde 108 ülkeden 20 milyon işçiyi temsil etmektedir. Bunların 4 milyonu elektrik güç sektöründe çalışanlar, 3 milyonu petrol ve gaz çalışanları ve 2 milyonu da kömür işleyiciliği çalışanlarıdır. Gerçekten de biz, dünya enerji çalışanlarının uluslararası yuvası durumundayız; bu nedenle de küresel enerji endüstrisinin en temsil edici gücü olduğumuzu iddia edebiliriz.

Bu bağlamda enerji sanayiinde liderlik rolümüze sahip çıkmakla ilerletici bir etki yaratmamız önem kazanmaktadır. Bu amaçla, genel perspektifimizle stratejimizi eklemlenmemiz gerekmektedir.

Biz öyle bir sanayi istiyoruz ki;

-Bütün yurttaşlar enerjiye ödebilecekleri fiyatlar karşılığında ulaşabilsinler;

-Enerji çalışanları karar alma süreçlerine bütünüyle katılabilsinler, onların çıkarlarına saygı gösterilsin ve bu çıkarları korunsun;

-Biz öyle bir sanayiye sahibiz ki bunun, adil, eşitlikçi ve sürekli bir topluma ulaşmada önemli bir katkısı olacaktır.

Bu perspektif bağlamında iyi insani ve endüstriyel ilişkileri destekleyecek kilit ilke ve standartlar şunlardır:

Hükümetler için:

-ILO'nun temel prensiplerine bağlılık;

-Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'ne saygı;

-Bu hakların güçlendirilmesi ve ihlal edilmelerinin önlenmesi için güçlü ulusal yasal çerçeveler ve kamu kurumları yaratılmalıdır;

-Çalışanların, kendi emeklerinden yarar sağlamalarını sağlayacak yasal çerçeveler oluşturulmalıdır.

Şirketler için:

-Demokrasi, eşitlik, onur, saygı ve özgürlük gibi temel değerlere sahip çıkılması;

-Şirket etkinliğinin bütün alanlarında çalışanların karar alma, toplu pazarlık ve sosyal diyaloga etkili biçimde katılım mekanizmalarının oluşturulması;

-Bilginin paylaşıldığı işyerlerinin geliştirilmesi;

-İnsan kaynakları politikalarının ve çalışanların korunması ve desteklenmesi pratiklerinin oluşturulması.

2002 Johannesburg Dünya Zirvesi'nde enerjinin su, tarım, sağlık ve bio-farklılıkla birlikte sürekli kalkınmanın temel taşlarından biri olarak ele alınması, esasen bu sanayinin gelecekteki gelişimi için anlamlı bir göstergedir.

Özellikle de küresel ölçekte çalışan şirketler, şimdi, varlıklarını sürdürürebilmek için geçmişte olduğundan çok daha fazla bir sosyal ehliyete gereksinim duymaktadır.

Sanayii patronları, kamusal farkındalık arttıkça yalnızca hissedarların çıkarlarını değil, aynı zamanda diğer şirket katılımcılarının çıkarlarını da dikkate almak

durumunda kalmaktadır.

ICEM ve O'nun dünya ölçeğindeki uzantıları olarak bizim konumumuz, bu şirketlerin sosyal stratejilerini ve insan haklarıyla sendikal hak ve özgürlükleri destekleyen eylemlerini onaylama bakımından çok elverişlidir.

3. ENERJİ SANAYİNİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

"Bizim amacımız güvenli, ulaşılabilir ve ekonomik enerji tedarik etmektir. Bu özelliklere sahip enerji, ekonomik büyüme, çevre korunması ve sosyal ilerleme için zorunludur." (Sürdürülebilir Büyümeyi Desteklemek" isimli rapordan bir alıntı.)

3.1. Dünya Enerji Arzı ve Talebi

3.1.1 Petrol ve gaz üretimi

Enerjinin üretim ve tüketim kılıpları değişmektedir. Bunun sonucunda küresel enerji yatırım ve politikası da değişim göstermektedir. 1995 ile 2020 dönemi arasında dünya ölçeğinde enerjiye duyulan ihtiyacın, yıllık yüzde 2'lik bir oranla toplamda yüzde 65 oranında artması tahmin edilmekte-

dir. Yeni kaynaklar için yapılan arama çalışmaları da –Kuzey Amerika’daki ve diğer eski petrol ve gaz alanlarında rezervler tükendikçe- bu süreçte yoğunlaştırılmaktadır.

3.1.2 Yeni alanların araştırılması

Yeni enerji ihtiyacı, ya artan üretim oranlarına sahip olan Orta Doğu ülkelerinden karşılanacak, ya da yeni alanların açılmasına ihtiyaç olacaktır.

Afganistan’daki savaş, bölgedeki petrol ve gaz politikasının yeniden değişmesine yol açtı: İran’a alternatif bir Orta Asya enerji aktarımı yolu Afganistan’da Taliban rejimine son verilip yeni bir “Batı dostu” uluslararası gücün oluşturulmasıyla yaratılmış oldu.

Suudi Arabistan’dan sonraki ikinci büyük petrol rezervine sahip ülke olan Irak da Batı dünyası için zengin bir kaynak durumundadır.

Hem Türkmenistan’ın hem de Özbekistan’ın büyük petrol rezervleri bulunmaktadır, ama bunların ihracat yolları sınırlıdır. Azerbeycan, Türkiye ve Ermenistan, Uzak Doğu’ya ulaşımında kilit duruma gelmiştir.

Bu süreçte Rusya, OPEC’e dahil olmayan ülkeler arasında üçüncü bir rol üstleniyor ve dünyanın önde gelen petrol üreticisi durumuna geliyordu.

İki blok arasındaki Afrika da –dünyanın üçüncü rezervine sahip bölgesi olarak- çok yakında kilit bir stratejik bölge durumuna gelebilir. Halihazırda ABD, Orta Doğu’dan, Mozambik, Etyopya ve Somali’den olduğu kadar Batı Afrika’dan (Nijerya ve Angola) da enerji ithal etmektedir. Şu anda Orta Doğu petrolünden daha pahalıya gelse de Afrika’daki kaynaklar, bir alternatif durumuna gelebilir.

3.1.3 Kömür –Enerjinin büyük babası-

Şu anda çok daha temiz, daha etkin ve çevresel olarak da bulmaya daha elverişli olsa da, günümüzün kömür sanayii hala kömürün “kirli”lik yaratan bir yakıt olduğu imajından kurtulamamıştır.

Oysa kömürün teknolojik ilerlemeler sayesinde yeryüzünde temiz ve etkin kullanımı mümkündür.

Günümüzde kömür, dünyanın üç büyük nüfusunu oluşturan ül-

ke elektriğinin; ABD’de %55’ini ve Hindistan ve Çin’de de %70’ini yaratmaktadır. Birçok ülke elektrik için kömür enerjisine bağımlıdır: Polanya (%96), Güney Afrika (%90), Avustralya (%86), Çin (%81), Hindistan (%75), Yunanistan (%70), Danimarka (%59) ve Amerika (%56).

3.1.4. Yenilenebilir enerji

Bu enerji alanında son yıllarda yeni bir döneme girilmiştir: Örneğin, rüzgar enerjisindeki hız, 1992’nin başlarında 2.170 megawatt iken 2002 yılında 24.800’e çıkmıştır. Yıllık güneş enerjisi üretimi de, 1991’de 55 megawattken; 2001’de bu, 391 megawatt’a çıkmıştır.

Bunların çevre koruması ve arz güvenliği bakımından taşıdığı yararlar dikkate değerdir.

Günümüzde yenilenebilir enerji, bir yüzyıl önce petrolün gelecek büyüme açısından sunduğuna benzer bir olasılık sunmaktadır. 1902’de petrol toplam içinde %2’lik bir miktar tutuyor, ama hızla artarak pazarlarda yaygınlaşıyordu.

Rüzgar ve güneş enerjisi de, şimdi, her üç yılda bir katlanarak artış göstermektedir; ve yenilene-

bilir enerji potansiyeli hem hükümetler hem de iş dünyası tarafından giderek artan oranda kabul görmektedir.

3.1.5 Nükleer güç

Nükleer gücün geleceği belirsizliğini korumaktadır. Bu gücün geleceği politik kararlara bağılı da olsa, bu gücün küresel elektrik üretiminin %7’sini temsil ettiği not edilmelidir.

3.2. Geleceğin enerji talebini karşılamak

Son tahminler 20. yüzyılın sonunda dünya nüfusunun 6 milyarı çok geçtiği yönündedir. 1990’da dünya nüfusunun yaklaşık %75’i –gelişmekte olan ülkeler ve yeni sanayileşen ülkelerde yaşayanlar– toplam küresel enerji tüketiminin %33’ünden yararlanırken; 2020 yılında bu ülkelerde yaşayan küresel nüfusun %85’inin dünya enerji tüketiminin %55’inden yararlanacağı tahmin edilmektedir.

Enerji talebindeki bu artış göstermektedir ki, temel enerji konuları gelecekte küresel bir boyut kazanacaktır.

Çalışanlar olarak bizlerin de yoksulluğun azaltılmasında enerjinin oynadığı rolü kabul etmemiz gerekmektedir.

4. ENERJİ REFORMUNDA VE YENİDEN YAPILANDIRILMASINDA KİLİT POLİTİK YÖNLENDİRİCİLER

4.1. Uluslararası Finans Kurumları (IFI's)

Dünya Bankası ve IMF, küresel ölçekte özelleştirmeyi yönlendirmektedir -su, elektrik, sağlık ve barınma hizmetleri gibi temel mal ve hizmetlerin üretiminde özel sektöre dayanılma zorunluluğunu artırmak suretiyle özellikle de gelişmekte olan ülkelerde. İş yaşamında etkinlik ve rekabetin artırılması hedeflendiğinde, ilk kurbanlar genellikle işçiler olmaktadır. Bu değişikliklerin, sadece bu süreçle doğrudan bağlantılı olanlar açısından değil, ama aynı zamanda geniş toplum kesimleri ve ekonomi için de derin sonuçları olduğundan kamusal kullanımın yeniden yapılandırılması politik bir duyarlılık yaratacaktır. ILO'ya göre özelleştirme, dünya ölçeğinde işlerin %30'unu ortadan kaldırmıştır.

Uluslararası finans kurumlarının politikası, özel şirketlerin içkin bir biçimde kamusal olanlardan daha etkili olduğu vaadine

dayandırılmaktadır.

Telekomünikasyon alanında da ciddi bir özel sektöre geçiş gözlemleniyorsa da özelleştirilen her 6 birimden bir tanesi enerji sektörüne aittir. Dünya Bankası halihazırda enerji sektörünün yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesinin finansmanı ile meşguldür.

Elektrik sektöründeki reformlar ve bunların neden olduğu yatırımlar uzun vadeli sürekli kalkınma hedefleri bakımından hem olumlu, hem de olumsuz önemli bazı sonuçlara gebe. Eğitim, sağlık ve beslenme ile ekonomik gelişme fırsatlarındaki artış dahil olmak üzere, herkesin elektriğe ulaşmasını sağlayacak biçimde planlanan bir reform modelinin sağlayacağı önemli sosyal yararlar olacaktır.

4.2. Gelişmiş ekonomilerdeki gücün reforme edilmesi

Avrupa Birliği, Avrupa elektrik pazarını, 10 yıldan fazla süren bir pazarlık sonucunda 1999 yılında resmen açtığında, muhtemelen en büyük neo-liberal enerji projesi geliştirildi: Pazarın, 2003 yılında %30'a çıkartılmak üzere, başlangıçta %26'sının açılması gereki-

yordu.

Bu modelin hayata geçirilmesinde 250.000 kadar işçi azaltımına gidildi; ve İngiltere’de “yakıt yoksulluğu” olarak adlandırılan yeni bir problem ortaya çıktı.

4.3. Gelişmekte olan ekonomiler için farklı bir senaryo

1990’ların başlarında Arjantin’deki elektrik reformu makro-ekonomik bir kriz ortamında gerçekleştirildi. Her ne kadar reform durumundaki ekonomiler yabancı sermayeyi çekme konusunda gerekli girişimde bulunmadıkları gerekçesiyle eleştiriliyorlarsa da böylesi girişimlerin politik olarak mümkün ve sosyal açıdan da istenilir olduğu konusunda bir netlik bulunmamaktadır.

Arjantin’deki reformlar küçük bir grup teknokrat tarafından hızlı bir biçimde tasarlanıp uygulamaya konuldular. Canlı bir sivil toplumun varlığına karşın bu politikaların oluşturulmasında sivil toplum oluşumlarının ve diğer sivil girişimlerle sendikaların katılımları söz konusu olmadı.

Arjantin’deki bu uygulamadan 10 yıl sonra Güney Afrika’da da bir elektrik reformu gündeme geldi. Ancak burada reformun sınır-

ları, işçi hareketinin de büyük katkıda bulunduğu bir demokratik hareket tarafından çizildi. Enerjinin yeniden yapılandırılmasının temel amacı yoksulluğun etkilerini hafifletmek ve özellikle de siyahların barınma yerlerine daha fazla erişimi sağlamaktı. Ama, işle ilgili etkinlik kaygılarından ötürü özelleştirme yönündeki neo-liberal gündem öncelik kazanarak istihdam azaltıldı. Bunu büyük bir karşı mücadele girişimi takip etti. Bu kampanya, stratejik ulusal malların özelleştirilmemesi gerektiği yönündeki genel kampanya kapsamında yer almaktadır.

4.4. Özel ve kamu sektörlerindeki kirlenme felaketiyle uğraşmak

Sınırsız özelleştirme, liberalleştirme ve pazar yeniden-düzenlemeciliği de uluslararası finansal istikrarsızlığın artmasıyla atbaşı gitti. Şeffaflık, iyi bir yönetim ilkesi olmaktan ziyade istisnayı temsil etmektedir. Özellikle işçiler, tüketiciler ve hatta parlamenterlerden oluşan hissedarlar marjinalleşti. Bir çok örnekte, kamu mallarının yönetimini üstlenenler zimmetlerine para geçirmekle

suçlandılar.

Petrol endüstrisindeki kirlenmeye yönelik büyük bir kampanyanın, uluslararası finansörlerin ne kadar ödeme yaptıklarını (net vergiler, ödentiler ve diğer ödemeler) ilan etmeye çağrılmalarıyla ilgili olduğu bilinmektedir. Bilgilerini açıklayan şirketlere dayanmak şimdiye kadar başarısızlıkla sonuçlanmıştır; çünkü bunlar daha az onurlu davranacak olan şirketlerin rekabetinden çekinmiştir.

4.5. Örnek olay: Enron –düzenleme karşıtı şampiyonun yükselişi ve düşüşü

Bu şirket, düzenleme-karşıtı ABD enerji endüstrisinin şampiyonu olarak bilinmektedir. Bir zamanlar ABD'nin yedinci en büyük şirketi olan Enron, 40 ülkeye yayılmış faaliyet alanıyla, yakın zamanlara kadar 70 milyar dolarlık bir sermaye hacmine sahipti. Üst düzey politikacılarla sahip oldukları yakın ilişkiler sayesinde bu şirket enerji sağlayıcıların elektriğin güvenliği ve dayanılabilirliğinden sorumlu tutulmaması uygulamasına geçilmesini sağlamıştır (oysa ki enerji sektörü için oldukça belirgin bir düzenle-

me durumu söz konusu idi.) Bu şirketin global ölçekteki çöküşü, bir dizi gözle görülür kar hırslarının, aşırı olarak enerji ticaretine bağımlı olmalarının, geçen yıl Kaliforniya'da yaşanan enerji krizinin, şirketin çarpık muhasebe sisteminin ve şirketin önde gelen personelinin işlemlerindeki başka bazı düzensizliklerin bir sonucudur; ki bu nedenlerle Wall Street, bu şirketi çok büyük tutarlarla cezalandırmıştır. Bunun bir sonucu olarak bu şirket, Amerika'da yaşanan en büyük iflası temsil eder. Bu nedenle Arthur Anderson yolsuzluktan dolayı para cezasına çarptırılmıştır.

Enron şirketinin çöküşünün neden ve etkileri ve Kaliforniya'daki enerji krizi, Hindistan ve Mozambik gibi yoksul ülkeleri bu şirketlerin günahlarını ödemenin kendi tüketicileri için neye mal olacağını düşünmeye sevk etti: Bedel çok yüksek olabilirdi. Asıl mağdurlar, çoğunlukla işverenlerinin tavsiyelerine uyarak birikimlerini şirkete yatıran işçiler oluyordu; yönetim kademelerindekilerin payına düşense, ceplerinde büyük miktarda paralarla yürüyüp gitmek oluyordu. Bu ne-

denle enerji çalışanları açısından bu skandal, kendi ülkelerindeki hızlı özelleştirme ve düzenlemekarşıtlığı eğilimine karşı çıkışı artırmıştır.

5. KÜRESEL ŞİRKET BÜTÜNLEŞMESİ

"Enerji günümüzün dünyasının en büyük çaplı işidir. Onunla kıyaslanabilecek bir başka endüstri söz konusu bile değildir."

(Lee Raymond, ExxonMobil'in Başkanı)

Ulusötesi şirketler stratejik kamu mallarını ele geçirmekte ve kendi üretim ve dağıtım zincirlerini küresel ölçekte planlamaktadır. Artan rekabetin verdiği itkiyle bu şirketler örgütlerini yeniden yapılandırmakta, işlemlerini rasyonelize etmekte, maliyetleri düşürmekte ve çalışanların işine son vermektedir.

5.1. Ölçek hangi durumda dikkate değerdir? –Birleşme yönündeki kararlılık

Endüstri analizleri, enerji şirketi tanımının çok hızlı değiştiğini ileri sürmektedir. 50 yıl önce bu bir kömür şirketi idi; 20 yıl önce bir petrol şirketi; şimdiyse bu bir pet-

rol ve gaz şirkettir ve 10 yıla kadar bu bir gaz ve elektrik şirketi olacaktır.

7 büyük şirket –sözde "yedi kızkardeş"- uzun zamandır petrol endüstrisine hakim durumdaydı. Şu anda ise bu sanayii büyük bir bütünleşme sürecinden geçmektedir. En büyük 15 şirket toplam pazar değerinin %90'ını elinde bulundurmaktadır. Ve şirket birleşmeleri için gösterilen temel neden, maliyetleri azaltmak ve rekabet koşullarını iyileştirmektir. Bu arada bu şirketler aktif bir biçimde sektördeki özelleştirme ve liberalleştirme ile düzenleme karşıtlığından kaynaklanan fırsatları da kullanmaktadır.

5.2. Örnek olay: British petrol-
lerinin yeniden icadı- British
Petrol'ün ötesinde

BP'nin merkezi Londra'dadır. Şirket yöneticilerinin çoğu İngiliz vatandaşıdır. Alexandar Petrol ve Gaz Bağlantısı'na göre, yatırılan sermaye itibarıyla İngiltere sadece toplam sermayenin beşte birine sahiptir. Buna karşılık, ABD'ninin payı bunun iki katını aşmaktadır. Ayrıca İngiltere, gelecek yılki yatırımın %15'ile temsil edilirken; Amerika'nın payı %44;

ve Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın payları da %29'dur. Bu tablo, sağlanan kar sözkonusu olduğunda daha da belirgindir.

Bu durumda BP'nin İngiltere dışındaki harcamalarının içerdekilerden daha fazla olması anlaşılır olmaktadır. Böylece, bir girişim mantığıyla olaya yaklaşıldığında kabul etmek gerekir ki, BP gerçekte bir Amerikan petrol şirkettir. Bu durum hep böyle değildi; daha bir on yıl önce bu şirket "7 kız kardeşin en zekisi" değildi. BP, pek çok bakımdan zayıf durumdaydı; Asya ve Afrika'daki olası faaliyetler açısından çok az uzun vadeli fırsatı yakalayabilmişti. Ama Amoco tarafından satın alınmasıyla birlikte Amerikan pazarında büyük bir yer tutmaya başladı ve faaliyet alanını genişletti.

BP'nin son itici gücü ise Rusya'dır: 11 Eylül sonrasında bir Rus şirketi olan Sidanco'nun denetimi BP'ye verildi. BP, bundan böyle Batılı değerlere bağlı kalmayabilir; diğer şirketlere kıyasla bu değerleri muhtemelen bundan böyle çok daha gevşek bir biçimde taşıyacak ve "petrolün ötesine" geçecektir.

6. SÜREKLİ KALKINMA

-YENİ SLOGAN-

6.1. Sürekli Kalkınma İçin Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi (WSSD)

Birleşmiş Milletler'in en büyük toplantılarından birisi olan bu zirvede, politika oluşturulmasında geniş katılımın gerekli olduğu ve gezenenimizin devamlılığı açısından sosyal tarafların bağımsızlığı ve rollerinin önemi kabul edilmiştir. Nihai bildirmede ise, "daha etkin, demokratik ve sorumlu uluslararası ve çok boyutlu kurumlar" için çağrı yapılmıştır.

Ayrıca, delegeler bu toplantıda dünyanın en evrensel ve temsil gücüne sahip örgütü olan Birleşmiş Milletler'in öncü rolüne bağlılıklarını sürdüreceklerini de bir kez daha dile getirmişlerdir.

Johannesburg'daki bu WSSD zirvesinde yüzyılın kalkınma hedeflerine -yoksulluk koşullarında yaşayan insan sayısının 2015 yılında yarı yarıya azaltılması dahil olmak üzere- ulaşabilmesi bakımından üye devletlerin bel bağlanabilir ve karşılanabilir enerjiye erişim konusunda dayanışmaları ve bu yöndeki çabalarını artırmaları konusun-

da da çağrıda bulunuldu. Özet olarak, şu hususlarda çaba gösterilmesi karara bağlandı:

-Bel bağlanabilir, karşılanabilir, ekonomik açıdan makul, sosyal olarak kabul edilebilir ve çevre açısından zararlı olmayan enerji hizmetlerine ve kaynaklarına erişim olanaklarının ulusal koşul ve ortam dikkate alınmak suretiyle geliştirilmesi;

-Modern biyo-kitle teknolojilerine erişimin geliştirilmesi;

-Enerjinin daha temiz kullanımının desteklenmesi;

-Yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak ulusal enerji politikalarının ve düzenleyici çerçevelerin geliştirilmesi;

-Enerji hizmetlerine erişimin geliştirilmesi için uluslararası ve bölgesel işbirliğinin güçlendirilmesi;

-Yoksulların enerjiye erişimini mümkün kılmak üzere hızlı finansal ve teknik destek ve yardım yapılması.

6.2. Enerji ve çevre

Japonya'da oluşturulan (çevre) Protokolü'nün ve 2002 yılı Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi'nin

baskısı altında enerji endüstrisi günümüzde temizlik hususunda geçmişte hiç olmadığı kadar gözetim altındadır.

Şimdiye kadar 178 ülke (çevre) Protokolü'nü imzalamıştır. Bu çerçevede, her ülkenin ihtiyaçlarıyla sürdürülebilir kalkınmanın üç ilkesini –sosyal, ekonomik ve çevresel- birlikte dikkate alması gerekmektedir. 2008 yılında etkin hale geldiğinde bu Protokol, bütün taraflardan atık azaltım hedeflerini tutturmalarını bekleyecektir. Bu sistem, ayrıca, bazı ülkelerin diğerlerinden atık kredileri satın almalarını da mümkün kılan bir sistem olacaktır. Örneğin, karbon atığı yaratmayan bir ülke, atık satın alabilecektir: bunun anlamı bir kirlilik ticareti endüstrisinin tohumlarının atıldığıdır.

6.3. Enerji ve yoksulluk azaltımı

Gelişmekte olan ülkelere enerji temini, eğitim, sağlık ve yeni endüstrilerin geliştirilmesi için şarttır. Enerji güvenliği, aynı zamanda enerjiye erişimle de ilintilidir. Ve bu erişimin anlamı eşitlik demektir; zira enerji, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için hayatidir. Dünya nüfusunun en

yoksul %20'si toplam enerjinin %3'ünden azını kullanırken, üretilen enerjinin %75'ini dünyanın en zengin %20'si tüketmektedir. Dünya nüfusunun üçte bir kadınının elektririk enerjisine erişim olanağı bulunmamaktadır; ve bu insanlar neredeyse bütünüyle odun, tarımsal ve hayvansal olanaklara dayanarak yaşamlarını sürdürmek durumundadırlar. Birleşmiş Milletler'e göre, her yıl yaklaşık 2.5 milyon kadın ve çocuk ısınma veya yemek yapmak için kullanılan yakıtın ev içinde yarattığı kirliliğin uygun araçlarla giderilemiyor olmasından dolayı yaşamlarını kaybetmektedir. Yaşam standartının geliştiğinin ilk işareti elektrik kullanımıdır. Başlangıçta bu sadece aydınlatma anlamına gelir, ama daha sonra çabucak hanehalkı ve her türden endüstriyel kullanım için zaruri hale gelmektedir. Yaşam standardı yükseldikçe ve yakacak olarak odundan yararlanma olanakları azaldıkça az gelişmiş ülkelerin yemek pişirme, soğutma ve ısıtma için elektriğe, gaza ve diğer yakıtlara yönelmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde nüfu-

sun ve yaşam standartının artması, enerji artışları için duyulan talebi küresel ölçekte genellikle dramatik miktarlarda artırmış durumdadır. Enerji hizmetleri, yeni işlerin yaratılması, ulaşım ve su ve sağlık alanındaki sosyal hizmetlerin geliştirilmesi için gereklidir. Bu, genel ekonomik kalkınma süreci açısından da merkezi bir öneme sahiptir.

Ama, yeni politikalar oluşturulmadıkça insanların büyük çoğunluğu bunlardan yoksun kalmaya devam edecektir. Bu politikalar için daha güçlü hükümet etme biçimlerine ve daha etkili uluslararası işbirliğine gerek vardır.

7. YÖNLENDİRİCİ BİR EMEK GÜNDEMİ

"Biz bir sivil toplum oluşumu değiliz. Biz, sanayinin geleceğinde büyük çıkarları olan üyeleri temsil eden bir sendikayız. Sendikaların, kendi sanayilerini daha iyi duruma getirmek için oynadıkları önemli bir rol vardır. Ama biz, savunulamaz olanı savunmaya-
cağız."

(Fred Higgs, ICEM Genel Sekreteri)

7.1. Sürdürülebilir Sanayilere Doğru

ICEM'in Güney Afrika-Durban'da gerçekleştirdiği 1999 Dünya Kongresi'nde -ki bu belgeyle ICEM için hem küresel ölçekte kilit katılımcılarla, hem de örgütsel temelde bütün üyelerle etkileşim halinde olmayı gerektiren geniş kapsamlı bir stratejik doğrultu ortaya konulmuş olmaktadır- benimsenen sürekli kalkınma ve adil geçiş belgesine yeniden bir göz atacak olursak;

-Çalışanlar ve ailelerinin daha sürdürülebilir bir kalkınma ihtiyaçlarına hitap edecek "Adil Geçiş" politikalarının ve stratejilerin geliştirilmesi için ilgili kuruluşlarla birlikte çalışmak;

-“Adil Geçiş” konusunda uluslararası ölçekte de ısrarlı olmayı sürdürmek -özellikle de yeni ortaya çıkan ve yapılanan ülkelerdeki işçiler ve aileleri söz konusu olduğunda;

-Örgütün olası en yüksek sağlık ve güvenlik kriterlerini güvence altına alan küresel anlaşmaların geliştirilmesi ve uygulanmasında büyük şirketlerle birlikte çalışma potansiyelini

artırmak;

-Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili tartışma ve karar-almayla ilgili süreçte ICEM ve bağlı kuruluşların etkinliğini ve profilini artıracak yaratıcı yolların bulunması;

Çevresel, ekonomik ve sosyal düşüncenin karar-alma süreçlerinde entegrasyonunun gerektirdiği şey, mümkün olan en çeşitlendirilmiş kaynaklara dayandırılan ve mümkün olan en çok sayıda disiplini içeren insan bilgisi ve deneyimidir.

Bu nedenle, sürdürülebilir bir toplumun içerdikleri şunlardır:

-Maliyetler kadar yararlar da toplumu oluşturan topluluk ve bölgeler arasında adil bir biçimde paylaştırılırlar;

-Topluma dönük indirimli ve denetimli üretim en aza indirilir;

-Şirketlerin karar organları şirket ortaklarının yegane şirket destekçileri olmadıklarını kabul ederler;

-Programlar, ekonomik ve çevresel değişimden olumsuz etkilenecek insanları korumak için vardır.

Temel soru, sürdürülebilirliğe

geçişten kimin yarar, kimin zarar göreceği sorusudur. Bu sürecin işçileri dışlaması ve onların iş güvenliği sorununa etkili ve açık bir biçimde hitap edilmediği bir durumda ya da geçişin sendika üyelerine düşük gelirli, korumasız ve sendikasız bir çalışma ortamı anlamına gelecekse, sendikaların etkili bir değişim sağlamaları mümkün olamayacaktır.

7.2. İnsan ve emek hakları-Sürdürülebilir kalkınma için bir temel

ICEM, emek standartlarını kapsamlı, dengeli ve sürdürülebilir bir sosyal ve ekonomik gelişmenin önündeki bir engel olarak değil de bunun bir ön koşulu olarak görmektedir.

Uygulama ve ulusal uyarlanmalar açısından ulusal çabayı gerektiren gönüllü uluslararası anlaşmaların tam da bu gönüllülük özelliği nedeniyle yetersiz kaldığı yönünde giderek artan bir fikir birliği göze çarpmaktadır.

Sendikalar ve sivil toplum bu ilkeleri savunmaya devam etmek zorundadır. Bunu yapmanın çeşitli yolları bulunmaktadır. Bunun yakınlardaki bir örneği, insan hakları ihlallerine karşı

ulusötesi şirketlerinin bütününün yer aldığı bir dünya atlası yayınlanmasıdır. Uluslararası Af Örgütü'nce (Amnesty International) yayınlanan bu yayın, türünün ilk örneğidir. Bu rapor, cinayetten çocuklara yönelik kötü muamelelere varan ihlallerin yapıldığı 35 ülke hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır.

7.3. ILO'nun temel emek standartları

8 ILO Sözleşmesi, çalışan insanların hakları açısından temel kabul edilmiş ve bu prensiplerin gelişmiş olsun veya olmasın, bütün ülke çalışanlarına uygulanması gerektiği kabul edilmiştir. Buna göre, diğer haklar bu 8 temel hakın üzerinde yükseltilmektedir.

-Örgütlenme özgürlüğü

◦Sendika kurma özgürlüğü ve sözleşme yapma hakkının korunması (1948- Sözleşme No.87)

◦Örgütlenme ve toplu sözleşme yapma hakkı (1949- Sözleşme No. 98)

◦Zorla işçi çalıştırmayla ilgili sözleşme (1930- Sözleşme No. 29)

◦Zorla işçi çalıştırmayla ilgili sözleşmenin iptali (1957- Sözleşme No. 105)

-Eşitlik

•Mesleki ve istihdamla ilgili ayrımcılık sözleşmesi (1958- Sözleşme No. 111)

•Eşit ücret Sözleşmesi (1951- Sözleşme No. 100)

-Çocuk emeğinin kullanımına son verilmesi

•Çalışmaya başlama yaşı sözleşmesi (1973- No. 138)

•Çocuk emeğinin kötüye kullanım biçimleri sözleşmesi (1999- No.182)

Bunlara ilave olarak, ILO'nun, çokuluslu şirketler ve sosyal politikayla ilgili ortaya koyduğu ve yasal yaptırım temeli bakımından daha zorlayıcı olan bir Bildirgesi daha bulunmaktadır. Bu Bildirge, şirketlerin sözkonusu haklara saygı duymasını sağlamaya dönük mevcut iki uluslararası sözleşmeden sadece bir tanesidir. İkinci sözleşme ise, OECD'nin Çokuluslu Şirketler İçin Kılavuz'udur.

7.4. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteryası "Küresel Anlaşma" Girişimi

Genel Sekreter Kofi Annan 1999 yılında 9 temel ilkenin dünya ölçeğinde yapılan girişimlerin benimsenmesine yönelik bir mücadeleye girişmiştir. Bu "Küresel

Anlaşma", gönüllülük esasına dayalı bir girişimdir. Buna bağlı olarak varolan yegane yaptırım, şirketlerin kendi kendilerine uyguladıkları yaptırımlarla Kofi Annan'a verdikleri raporlar biçimindedir. Bu bir öğrenme ve iyi uygulamalar ortaya koyma ortamı olarak düşünülmüştür. Sözkonusu dokuz ilkenin ikisi temel insan haklarıyla; dört tanesi emek haklarıyla; ve üç tanesi de çevreyle ilintilidir:

İnsan haklarıyla ilgili 2 prensip:

-Kendi etkinlik alanları bağlamında uluslararası insan haklarının korunmasına saygı gösterilmesi ve destek verilmesi;

-Kendi şirketlerinin insan hakları ihlallerine karışmadığından emin olunması;

Emekle ilgili 4 prensip:

-Örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme yapma özgürlüğü;

-Zorla çalıştırma ve çalışmaya mecbur bırakmayla ilgili bütün istihdam biçimlerine son verme;

-Çocuk emeğinin etkin biçimde elimine edilmesi;

-İstihdam ve mesleki bazdaki ayrımcılığa son verilmesi;

Çevreyle ilgili 3 prensip:

-Karar almada önceden tedbir alan bir yaklaşımın benimsenmesi;

-İşletmelerinin kendilerini çevreye karşı sorumlu hissedenden bir biçimde idare edilmesi;

-Çevresel olarak uygun teknolojilerin geliştirilmesi ve uygulama alanı bulmasının sağlanması.

Genel Sekreter, bu amaçlara ulaşılmasında şirketler kadar sendikaların katılımının da esas olduğunu bu şirketlere bildirmiştir. Ve ICEM olarak bizim genel sekreterimiz Fred Higgs, bu çerçevede, bir Danışma Kurulu çalışması davetini kabul etti. Zira biz, ICEM olarak inanıyoruz ki, "Küresel Anlaşma"yla ilgili uygulanabilirlik, küresel sendika-işveren anlaşmalarının gerçekleştirilmesi yoluyla mümkün olabilecektir.

8. İSTİHDAM VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ALANINDA KARŞI ÇIKIŞLAR

8.1. İyi işler için verilen mücadele

Petrol ve gazla ilgili endüstrilerdeki yapısal değişimler muhtemelen devam edecek ve sektörü, çalışma ilişkileri de dahil olmak

üzere birçok bakımdan etkileyecektir. Tecrübelerin gösterdiği şey, endüstri ilişkileri alanının daha kompleks bir hal alacağı yönündedir.

Toplu iş sözleşmesine hakkına sahip işçiler, genellikle, daha iyi çalışma ve emeklilik koşullarına sahiptir. Petrol çalışanlarının genel olarak iyi ücretler alıyor olmalarına karşın, bu açıdan da aynı şirket içinde aynı işi yapan insanlar arasında denksizlikler olabilmektedir.

Petrol ve gaz endüstrisinde meydana gelen değişikliklerin istihdam ve sendika üyelik eğilimleri üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır.

Bu süreçte, genel olarak sendika üyeliği temelinin zayıfladığı görülmektedir. Yeni iş biçimlerinin yol açtığı bir diğer sonuç da sendikalarla işverenler arasında yapılan toplu sözleşmelerin zayıflaması biçimindedir.

Buna ilave olarak sendikalı çalışanlar arasında yeni bir tür alt-sözleşme kategorisi yaratılmıştır, ki bu uygulamada, istisnaları da bulunmakla birlikte, işçiler emek ve güvenlik yasalarının korumasından ve mevcut toplu sözleşme

sonuçlarından yararlanamamaktadır.

Diğer çok önemli bir konu da çalışanlara teknolojik ve diğer değişimlere ayak uydurmalarını sağlayacak eğitim ve teknik eğitim programlarından yararlanma olanaklarının sağlanmasıyla ilgilidir.

Bir araştırmada katılımcılara kendi gündemlerini işgal eden ve üyelerin belli başlı kaygılarını yansıtan en önemli konuların ne olduğu sorulmuştur. Verilen yanıtlar kısaca aşağıdaki gibidir:

- İşletme düzeyinde çok boyutlu endüstriyel yeniden yapılanmaya karşı verilen savaşım (özelleştirmeyi ve karar alma sürecine çalışanların da katılma hakkı ve bunun önemini de içerecek şekilde);
- Güvenli çalışmayı da içermek üzere temel işçi haklarının korunması için verilen mücadele;
- Uygun iş, çalışma koşulları, iş güvenliği, nitelikli işlerin yaratılması ve nitelik eğitimi konularında çalışmalar yapılması;
- Çalışanlar için daha iyi emeklilik koşulları;
- Ortadan kaldırılan işler veya işten çıkarmaların sosyo-eko-

nomik etkileriyle meşgul olunması;

-İşle ilgili standartların düşmesine neden olan yeni düzenlemelere karşı uygun tedbirlerin geliştirilmesi;

-Diğer işçilerle bağlantı içinde olmak ve onlarla dayanışma içinde olmanın koşullarını yaratmak;

-Bilgiye erişim hakkı;

-Enerji endüstrisine dayanan sürdürülebilir topluluklar oluşturmak;

-Güvenli, karşılanabilir enerjiye ve çevre korumasına erişim.

8.2. ILO için önemli bir rol

-Sosyal diyalogun artırılması

2002 yılı Şubatında ILO'nun Petrol ve Gaz sektörleri üzerine gerçekleştirdiği toplantıda iyi endüstri ilişkilerinin geliştirilmesinin önündeki zorluklar tartışıldı. Tarihsel olarak hükümetlerin sendikalara karşı takındıkları olumsuz tutum, ulusötesi şirketlerinkine ilave olarak, sürmektedir.

Bu toplantıda ILO'nun temel standartlarının temelinde dünya ölçeğinde uygun işlerin yaratılması olduğu ve bunun endüstri ilişkilerinin geliştirilmesi açısından da temel önemde olduğu hu-

susunda görüş birliğine varılmıştır. Gönüllülük temelinde gerçekleştirilen anlaşmaların ve iyi uygulamaların önemi vurgulanmıştır. Şirketlerin yeniden yapılanma sürecinin işçi haklarını ve çıkarlarını koruması gerektiği ve sosyal diyaloga dayanması gerektiği üzerinde de anlaşmaya varılmıştır. Bu çerçevede, sağlık ve güvenlik konusunda da taviz verilmeyecektir.

9. ICEM SOSYAL ENERJİ POLİTİKASI

9.1. Enerjinin yeniden yapılanması için bir sendika gündemi oluşturmak

Son Dünya Konferansı'nda bir Sosyal Enerji Politikası Çerçevesi oluşturuldu. Bu çerçeve, 8 temel ilkedен oluşan bir dizi prensibi içermektedir:

1-Ulusal enerji politikası ve demokratik temeli: ICEM ve bağlı kuruluşları, geniş çaplı iş kayıplarına, işten çıkarmalara, sosyal standartlarda düşüşe, sendikalara karşı saldırıya ve küçük tüketiciler için yüksek fiyat sunumuna yol açan toptancı özelleştirmelere karşıdır.

Enerji politikaları ve mülk edin-

me yapılarının demokratik ve şeffaf biçimlerde tanımlanması gerekmektedir. Bu açıdan her ülke için durum, bunların yapıları, gelenekleri, kültürleri, kaynakları ve çevresel ortamları farklı olduğu için, farklıydı.

Yeniden yapılanma ve özelleştirmeden kaynaklanan iş kayıplarının etkisini gidermek için bir Sosyal Dayanışma Fonu oluşturulmalıdır. Bu Fon, aynı zamanda, işçileri farklı sektör veya işletmelerdeki işlere hazırlayacak niteliklerle donatmak üzere teknik eğitim faaliyetlerini de içermelidir.

2-Kamusal girişimler oluşturulmak: Sendikalar, etkisiz ve yolsuzluğa bulaşmış kamu hizmetlerini savunamaz. Varlıklarını bu yeni ortamda da sürdürebilmeleri için kamu hizmetlerinin etkin olma ve sosyal kalkınmanın bir aracı olması zorunludur.

3-Sendikalar sürece katılmalı ve danışmanlık üstlenmelidir: Sendikalar ve diğer çıkar gruplarının bu yeniden yapılanma sürecinin planlanması ve düzenleyici gövdelerin temsilinde her aşamada etkin olması bir zorunluluktur. Ulusal ve uluslararası enerji poli-

tikaları kadar düzenleyici çerçevelerin formülasyonunda da şeffaf ve etkili danışmanlık rolünün üstlenilmesi hayatidir.

Düzenleyici organlar güçlü bir demokratik kontrolü gerekmektedir. Sendikalar ve topluluklar bu süreç üzerinde de etkili olmalıdır.

4-Düzenleme-karşıtlığı güçlü düzenlemeyi gerektirir: Bu stratejik sektörün demokratik kontrolünü sağlamak için, bu konuyu bütünüyle çokuluslu şirketlere havale etmek yerine güçlü düzenleyici çerçevelerin oluşturulması bir zorunluluktur. Herhangi bir yapısal değişimden önce ulusal enerji politikalara dayandırılan uygun bir düzenleyici çerçeve oluşturulmak zorundadır.

5-Bütün taraflara yönelik kamu hizmeti yaptırımları: Sendikalar çalışmalarını bir dizi kamu hizmeti yaptırımı içeren düzenleyici çerçeveyi güvence altına almak üzere hükümetlere baskı uygulamak için yaşadıkları topluluk ve tüketicilerle birlikte yürütmek durumundadır:

- Arz zorunluluğu (evrensel hizmet),
- Arz güvenliği,
- Tüketiciler arasında eşitlik,

-Adil fiyat mekanizmaları (eşitlenmiş gümrükler ve yoksullara verilen yardım hizmetlerini de içermek üzere),

-Çevreyle ilgili kurallar ve güvenlik standartları,

-Hizmette nitelik ve düzen.

Bunlar pazarda yer alan özel ve kamu kuruluşlarına eşit biçimde uygulanmak zorundadır.

6-Ulusal toplu pazarlık yapısının güçlendirilmesi zorunluluğu: Enerji sektöründe yeni şirketler ortaya çıktıkça, ulusal ölçekte işçilerin örgütlenmesi içinde bulunan koşullarda daha bile önemli hale gelmiştir.

7-Sosyal düzeyin korunmasını sağlayacak kurallar: Pazara yeni kişiler girdikçe düzenlemenin, istihdamı, sağlık ve güvenlik standartlarını, personelin nitelik ve eğitimleri konularını içermesi zorunlu hale gelmektedir. Yasalar, düzenlemeler ve toplu sözleşmeler bunun başarılmasını sağlayacak temel araçlardır.

8-Sınır-ötesi kurallara olan ihtiyaç: Minimum sosyal standartlar, uyumlandırma ve sendikaların politikaya yön veren ticari yapılanmaları ve komisyonlarına dahil olması güvenceye bağlan-

malıdır. ICEM ve bağılı kuruluşları, sosyal standartları ulusal yasamaya dahil edecek dengeli bir bakış açısına sahip olunmaksızın iş kayıpları, sosyal standartlarda düşüş, tüketiciler arasındaki eşitsizliğin açılması, yatırımların azalması ve çevre korumasının ihmalinin kaçınılmaz olacağı fiktirindedir.

Latin Amerika, Afrika, Asya-Pasifik ve Orta ve Doğu Avrupa'daki bazı ICEM'e üye sendikalar bu ilkeleri kendi ulusal enerji politikalarıyla bütünleştirmeyi başarmış durumdadır.

9.2. Sosyal enerji için eylem

9.2.1 Enerji sektöründeki küresel anlaşmaların izinde

ICEM, çokuluslu şirketlerle birlikte 1999 yılında gerçekleştirilen Dünya Kongresi'nde bu şirketlerin küresel ölçekteki faaliyetleri sırasında insana, emeğe ve çevre haklarına saygıyı güvenceye alan ILO Sözleşmeleri ve diğer "en iyi pratikleri" temel alan Küresel Anlaşmaların takipçisi olacak bir stratejiyi benimsedi.

Bu anlaşmaları imzalayan şirketlerden küresel ölçekteki faaliyetlerinde bu standartları sıkı biçimde güvenceye almaları bekle-

nir ve kendileri de zaten bunu yapmayı taahhüt etmiş olurlar. Ayrıca bunlar, çalışanlarının işletmeyi gözetim altında tutmalarına ve ihlalleri düzeltmelerine de müsaade ederler.

Buradaki amaç, standartları dünya ölçeğinde yüksek tutmak için ICEM ve üye sendikaların şirketlerin bu konularda ve diğer konularda küresel ölçekteki performanslarını gözetim altında tutma hakkını güvence altında tutmaktır.

Bu yılın Ocak ayında bizim İspanyol üyelerimizle FIA-UGT ve FM-CCOO ve Endesa arasında bir Protokol Anlaşması imzalandı. Dünya ölçeğinde yaklaşık 30.000 işçi çalıştıran bu şirket ile yapılan bu anlaşma, küresel bir anlaşmanın habercisi durumundadır.

9.2.2 Dünya ölçeğinde bir sendikal ağ oluşturulması

Küresel bir enerji endüstrisi, küresel sendikal faaliyeti gerektirir. ICEM bütün sektörlerde -enerjiyi içermek üzere- sendikal bir ağ oluşturulması için aktif bir biçimde faaliyet göstermektedir.

Şimdiye kadar 6 ağ faaliyete geçmiş durumdadır. Bizim Sosyal

Enerji programımız çeşitli ülkelerde –Asya-Pasifik, Latin Amerika, Kuzey Amerika, Afrika, Orta Avrupa ve Akdeniz’de- bulunan enerjiyle ilgili ağ açısından düzenli bir referans noktası durumundadır.

Küresel enerji eğilimleri konusundaki bilginin paylaşılması ve bu bilgi üzerinde yapılacak tartışmaya ilave olarak bizim Sosyal Enerji Politikamız kendi bağlı kuruluşlarımız arasındaki tartışma ve bilgi paylaşımı açısından da önemli bir referans noktası durumuna gelmiştir.

Enerji politikası birçok ülkede genellikle politik mobilizasyon nedenidir. Çalışanlar, topluluklar ve sosyal hareketler içindeki ve arasındaki yeni işbirlikleri bu yenden yapılanma sürecinin olumsuz etkilerini gidermeye yöneliktir.

Latin Amerika ve Karayibler: Bizim Latin Amerika’daki enerji programımız 4. yılına girmiştir. IMF ve Dünya Bankası’nın enerji alanındaki özelleştirme uygulamasının sosyo-ekonomik alanda neden olduğu olumsuz etki en büyük sorun durumundadır.

Brezilya, Arjantin ve Şili’deki

krizler bu ülkelerdeki projenin etki ve önemini vurgulamaktadır. Bizim Arjantin bağlı kuruluşumuz olan FETERA’yla özelleştirmeye karşı dayanışmak üzere bir ağ koordine ettik. Bu kampanya, Cordoba’da kamu mallarının özelleştirilmemesi konusunda kamu desteği sağlamada başarılı oldu.

Paraguay ve Peru’daki bağlı sendikalarımız da bu anti-özelleştirmeci kampanyada aktif bir biçimde yer aldılar.

Asya Pasifik: Burada aynı çokuluslu şirket içinde yer alan kuruluşların dayanışmasını artırmayı hedefleyen yeni bir Petrol ve Gaz Ağı oluşturuldu. Elektrik Gücü Ağı ise bize bağlı derneklerin birleşik eylemi için bir temel yaratacak önemli bir bölgesel konsensüs biçiminde düşünülmüştür.

Bize bağlı kuruluşlar enerji endüstrisinin düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde; ve bütün vatandaşların elektriğe eşit erişiminin sağlanmasında hükümetlerin merkeziliğini kuvvetle savunmaktadır.

Sendikalar için kilit bir sorun, işçilerin politik ve sosyo-ekonomik nedenlerle ve hakları etrafında

meydana gelen anlaşmalar hususunda greve gitme haklarının yasal olarak ya kısıtlanmış ya da tamamen yasaklanmış durumda olmasıdır; zira, böylece, endüstriyel eylem, yasa-dışı ve dolayısıyla da cezalandırılabilir kılınmaktadır.

Afrika: Güney Afrika Elektrik Gücü Ağı (SAEN) halihazırda iki toplantısını gerçekleştirmiş durumdadır.

Bu ağın yoğunlaştığı faaliyet, artan biçimde sınır ötesi bir nitelik kazanan elektrik arzı bağlamında güçlü bir işlerliğe sahip bir yapı oluşturmaktır.

Dernekler nasıl genel bağlamla olan bağlantılarını koruyup, güçlü ve birleşik olmaya devam edecekleri konusunda ciddi bir iç tartışmayı başlatmalıdır. Bu bir iç politika meselesiyken, bu ağın ulaşılabilir hedeflerin gerçekleştirilmesinde kuvvetli üyeliklerin inşası açısından oynadığı rol kritiktir.

Balkanlar ve Güney Doğu Akdeniz Ağı: Bu ağ için kilit konu özelleştirmeye karşı üyelerine fiziki ve moral destek sağlıyor olmasıdır.

Özellikle de Romanya'da, Bosna'da ve Sırbistan'da hükümetler,

özelleştirme politikalarını uygulama konusunda pek hevesliydi-ler, ama bütüncül bir yeniden yapılanma politikaları ve programları bulunmuyordu.

Ağ için önemli bir rol, üyeleri arasında birlik ve dayanışmayı sağlamaktı. Bölgede yakınlarda yaşanan savaşlar ve kitlesel yer değiştirmeler düşünüldüğünde, bu büyük bir başarıydı.

9.2.3 Yerel Girişimlerin Desteklenmesi

Enerji reformlarının hızı dikkate alındığında, bağlı kuruluşlarımız oldukça yüksek bir düzeyde politik tavsiye ve destek beklentisi içindedir.

Romanya'da, Hindistan'da, Bulgaristan'da, Güney Afrika'da ve Kore'de kamu mallarının çok boyutlu yeniden yapılandırılması karşısında gerçekleştirilen sert eylemlere tanık olduk. Buna ilave olarak, Sırbistan, Kanada, Birleşik Devletler, Arjantin ve Avrupa Birliği ülkelerindeki üye sendikalarımız enerji sanayiindeki kamu mallarının demokratik kontrolünü sağlayacak daha iyi yasal ve düzenleyici çerçevelerin yaratılması için aktif bir biçimde çaba sarfetmektedir.

10. SONUÇ

Yakınlarda ILO Genel Direktörü, hem Dünya Ekonomik Forumu'nda hem de Dünya Sosyal Forumunda dünya ticaretinin küreselleşmesinin nasıl çalışanların ihtiyaçları açısından daha iyi hizmet verebileceğini araştırmak üzere üçlü bir komisyonun oluşturulduğunu açıkladı. Bu proje, hali hazırda dengesiz bir durumda bulunan işçi çıkarlarının korunmasında ve geliştirilmesinde bir adım ilerisini temsil etmektedir.

“Küresel düşün yerel hareket et” mantığı, sorunların çözümü açısından içinde bulunduğumuz dönemde her zamankinden daha acil bir hale gelmiştir.

ICEM için, bu alanda yapılan iyi işlerin ve iyi çalışma ilişkilerinin geliştirilmesi hem bir mücadele hem de bir dayanışma alanıdır. Biz, her iki senaryo için de daima ve mutlak bir surette hazırlıklı olmak durumundayız.

Çeviren ve özetleyen:

Şennur Özdemir

(Raporun Orjinal Adı: World Conference for the Energy Industry, 27-29 November, 2002, Rome-Italy.

International Federation of Chemical Energy Mining and General Workers' Unions (ICEM), Industry Report)

İCEM'İN ENERJİ POLİTİKALARI ÜZERİNE ÇALIŞMA PLANI

27-29 Kasım 2002'de Roma'da toplanan ICEM Dünya Enerji Sanayi Kongresi, dünyadaki enerji sanayiinde karşımıza çıkan eğilimleri ve sorunları tahlil ettikten, tartıştıktan ve düşünce alış-

verişinde bulunduktan sonra, bir eylem kılavuzu ve çağrısı olarak aşağıdaki sonuçları görüşbirliği içinde kabul etmiştir:

1.Ulusal, bölgesel ve küresel olarak, temel ihtiyaçların karşılanması ekonomik kalkın-

maya önayak olunması, insana yakışır iş yaratılması, insani ve sendikal hakların, barışın ve güvenliğin sağlanması esas amaçlarına hizmet eden enerji politikalarının izinden gideceğiz.

2.Hükümetlerin, bu hedefleri gerçekleştirmek üzere enerji sanayiini kalkındırması, geliştirmesi ve denetlemesinde ısrar ediyoruz. Ulusal ve/veya sanayi politikalarının geliştirilmesi, şeffaflık, sendikaların katılım ve konsensusun sağlanması ilkelerinden hareketle desteklenmelidir. Hem üyelere yönelik, hem de toplum çapında, konumumuza ilişkin eğitici çabaların artması daha geniş bir toplumsal fikir alışverişi için gereklidir.

3.Ulus devletin enerji arzını erişilebilir ve düzenli kılacak belirli yakıt kaynaklarının elde edilmesini hesaba katan ulusal politikalar geliştirilmesi, fakat ülkenin politik, sosyal ve çevresel şartlarında enerji

sektörünün etkisinin de gözönüne alınmasını destekliyoruz.

4.Başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere dünya finans kurumları tarafından öncülük edilmekte olunan özelleştirme modelini kabul etmiyoruz ve bu bakımdan bu kurumları, tek taraflı bir yeniden yapılandırmanın sürdürülebilir olmadığı ve kesinkes başarısızlığa uğrayacağı konusunda uyarıyoruz. Bu politikaları uluslararası finans kurumlarına ve uluslararası enerji bürolarına aktarmaya devam etmeli ve onlara, finansal kaygılarla toplumsal çıkarlar aleyhine yürütülen özelleştirme modelini sona erdirecek bir perspektif vermeliyiz. Bu stratejinin bir parçası olarak ortaklarımızla, hem özelde, hem de kamuda demokratik olmayan ve yolsuz faaliyetlerin teşhir edilmesi için çalışacağız.

5.Romanya, Sırbistan ve Ukrayna'da ortaklarımızın, örgüt-

lenme, üyeleri temsiliyet, pazarlık ve işyeri değişikliklerinde tam anlamıyla kendilerine danışılmasından oluşan temel sendikal hakları, hükümetlerin tanımaları için verdikleri cesur mücadelelerin arkasındayız. Tüm talepleri karşılanana kadar desteğimizin tam olduğunu temin ederiz.

6.Bugünün ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayacak sürdürülebilir enerji politikalarına önayak olmak ve bunlar için mücadele etmek üzere, mevcut yapılar ve iletişim ağları aracılığıyla daha fazla iletişim, bilginin paylaşımı, birebir veya genel olarak ortaklar arası eğitim ve işbirliğini ilerletmeye ICEM kapsamında sürekli olarak gayret edeceğiz.

7.ICEM'in gücü ortaklarıdır. "Birleş ve Örgütlen" kurucu sloganımızla yeni üyelerin kaydı ve ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte, enerji arama, çıkarma, üretim ve arz sanayilerindeki tüm işçiler arasında

birliğin ve dayanışmanın zorlanmasıyla daha da güçlenebiliriz. Bölgesel ve küresel iletişim ağlarımızın güçlendirilmesi ve bu hedefe odaklanması gerekmektedir. Küresel sözleşmeler imzalama ve küresel iletişim ağları kurma stratejimiz, örgütsüzleri örgütlemek üzere hedefli kayıt faaliyetleriyle bu amaca ulaşmada ortaklarımızca kullanılmalıdır.

8.Konferans, enerji sektöründe üstlenmemiz gereken diğer faaliyet alanlarını da şöyle sıralamaktadır:

a.Enerji sektöründe cinsel eşitlik, iş güvencesi, iş yaratılması ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkilerde uygun çözümler bulma arayışında uzun vadeli politikalar geliştirilmesi;

b.Ortaklarımızın, ILO İnsana Yakışır İş Gündemi'ni ilgili pazarlık düzenlemeleri üzerinden nasıl ilerleteceklerinin ve geliştireceklerinin araştırılması;

c.Toplumsal enerji hedeflerimizin önünü açacak enerji yeniden yapılandırması için alternatifler ve politika tercihleri geliştirmelerinde ve araştırma yürütmelerinde ortaklarımıza yardımcı olmak;

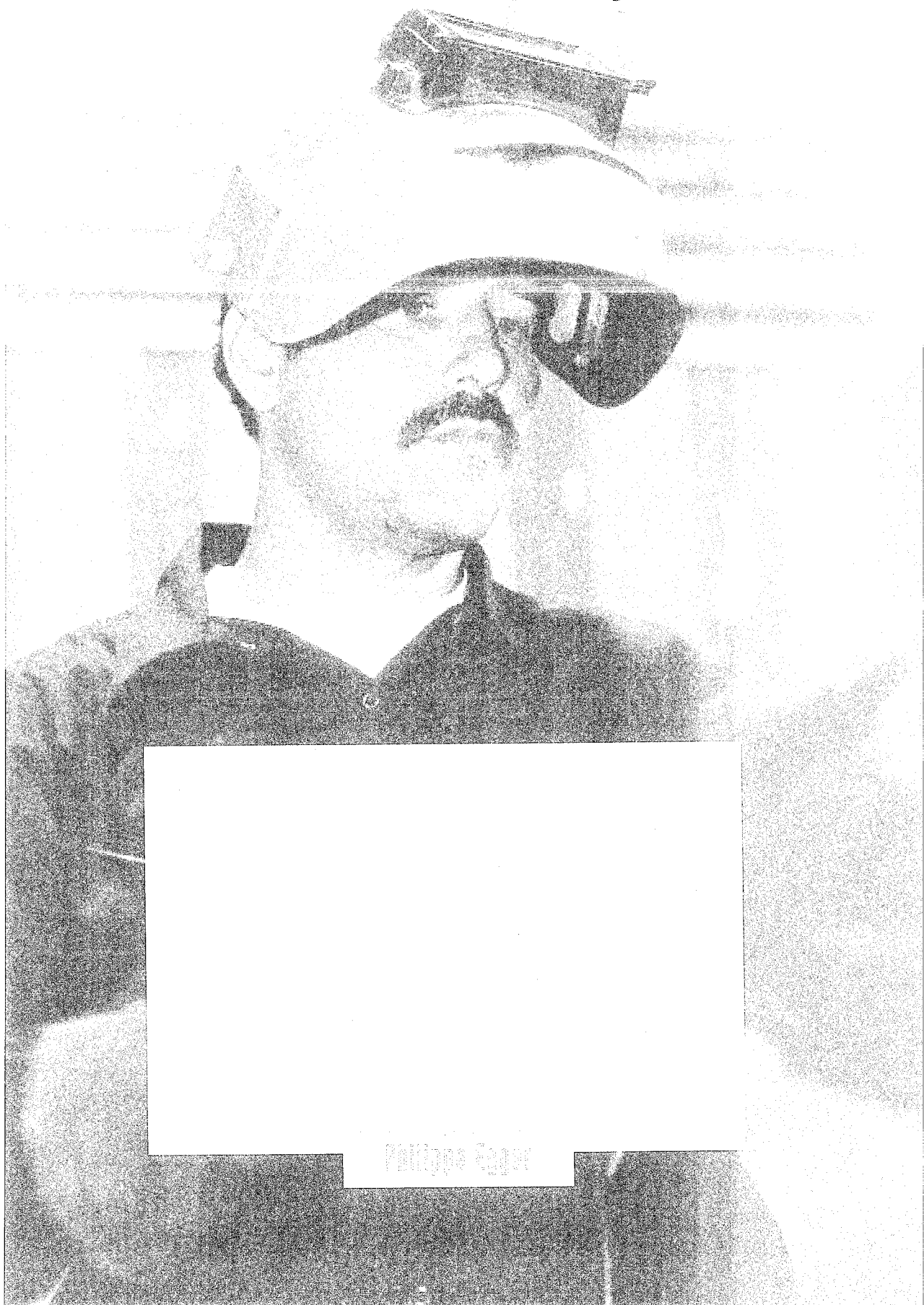
d.Enerjiye ilişkin görüşlerimizi toplumsal çatışma ve savaş için değil, barış için paylaşmak;

e.HIV/AIDS salgınına karşı mücadelede birarada hareket

etmeyi sürdürmek;

f.Uluslararası Atom Enerjisi Bürosu'nun, nükleer güç tesislerinin kaldırılması sırasında uygulanabilecek sosyal güvenlik önlemleri için bir dizi standart belirlemekle ilgilenmesini sağlamak.

9. Konferans'ta sergilenen işbirliği ve dayanışma ruhunun büyüyeceğinden ve güçlenerek tüm üyelere ilham kaynağı olacağından eminiz.

Philippe Eager

İLO ETKİNLİKLERİNİN YENİDEN MASAYA YATIRILMASI

Son yıllarda ILO etkinlikleri, merkezi ve birleştirici bir "insana yakışır iş" kavramı üzerinde yoğunlaşıyor. İnsana yakışır iş, sosyal adaletin ve insanca çalışma koşullarının sağlanması gibi ILO'nun temel ve kutsal kabul ettiği değerler, ilkeler arasındadır. İnsanların özgür, onurlu, ekonomik güvence ve fırsat eşitliği sunan koşullarda, esenlik içinde manevi gelişimleri sağlayabilmelerini olanaklı kılacak ortamın yaratılması başta olmak üzere, ILO'nun tüzüğü çalışanların yaşam şartlarıyla yakından ilgilidir (Philadelphia Deklarasyonu, II (a)). Bu ilkeler 1999 Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 87. oturumunda ILO'nun amaç ve hedeflerine değinen, özellikle de tüm dünyadaki erkek ve kadınların insanca ve üretken çalışmalarını korumanın önemi üzerinde duran Genel Müdür'ün raporuna esin kaynağı olmuştur.

ILO'nun finansman ve teknik olanakları ile ILO bileşenlerinin değişkenlik gösteren ihtiyaçları karşısında örgüt faaliyetlerinin gitgide çeşitlenmekte oluşu, insanları yeniden bu konuya odaklamıştır. Öte yandan bu, küreselleşen ekonomide teknoloji, ticaret ve iletişimdeki hızlı gelişmelerin karşılığını vermekte yetersiz kaldığı

ve kamuoyu nezdinde önemsenen sorunlardan, işyeri hakları, istihdam olanakları ve çalışma koşullarına da bir yanıtıdır. Küreselleşmenin getirilerine ilişkin tartışmalarda sıkça değinilen, küçük bir azınlığın ekonomik başarısı ile çoğunluğun sosyal durağanlığı arasındaki açık karşıtlık tam da ILO'nun amaçları ve misyonunu ilgilendiren bir meseledir. Buradan da belli ki ILO'nun küresel gündemlerin şekillenmesinde öncü bir rol oynamasının kritik bir önemi vardır.

ILO'nun konu üzerine yeniden eğilmesi ve bu bakımdan, küresel sahnenin etkin bir aktörü haline gelmesi ancak bir çok kanaldan yürütülen ILO politikalarının daha sağlam bir bütünlük yakalamasıyla olanaklıdır, çünkü "İnsana Yakışır İş Gündemi" de böylece daha iyi değerlendirilecektir. ILO bileşenleri de bu yaklaşımı destekliyorlar ve Büronun kendilerini ülke düzeyinde insana yakışır iş politikaları ve programlarında desteklemesini istiyorlar. Buna cevaben Genel Müdür, 2001 Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 89. oturumunda sunduğu raporda ILO'nun yüzleştiği ve başedilmesi gereken güçlüklerden bahsetti:

-İnsana yakışır işe dönük ulusal düzeyde bütünlüklü bir yaklaşımın yerli yerine oturabilmesi için ILO bileşenleriyle

çalışmasına elverecek bir kapasiteye ulaşması ve

-Küresel ekonomide sürdürülebilir kalkınma ve büyümeyle ilişkin, ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflere aynı anda varılmasını sağlayacak dengeli ve bütünlüklü bir yaklaşımın geliştirilmesi.

ULUSLARARASI ÇALIŞMA STANDARTLARI VE İŞLER

ILO, evrensel asgari çalışma standartlarını belirleyen Sözleşmeler ve Tavsiyeler'i benim-

(*) Bu makale Genevre'deki ILO Politika Entegrasyonu Departmanı'ndan Philippe Egger tarafından yazılmıştır. Turin'de, 30 Eylül-2 Ekim 2001 tarihlerinde gerçekleşen İnsana Yakışır İş Sorunları ve Politikaları üzerine düzenlenen bir konferansa yapılan katkılardan derlenmiştir. 60 farklı ILO departmanı ve biriminden gelen heyetlerin katıldığı konferans, somut politika alanlarına yöneldi ve işbirliği sorununa odaklanarak; hem teknik sorunlar, hem de yaşama geçirilebilecek politik duyarlılıkları değerlendirmeye çalıştı. ILO'nun bir politik perspektif başlığı olarak insana yakışır iş üzerine konferansın asli oturumunda ILO Genel Müdürü bir konuşma yaptı. Bu perspektif, temel başlıkları itibarıyla konferanstaki sunumlardan ve tartışmalardan esinlenmiştir. Dolayısıyla herhangi bir şekilde konferansın bir özeti ya da sureti değildir. Konferans metinlerini görmek için <http://training.itcilo.it/decentwork> adresine bakınız.

semek ve uygulanmasını yönlendirmek suretiyle, çalışma koşullarını iyileştirmek amaçlı olarak kurulmuştur. Şüphesiz, ILO'nun çok sayıda Sözleşme ve Tavsiye kararını benimsemiş olması örgüte çalışma sorunlarını düzenleyici bir rol vermektedir, fakat kullanılan araçların esnekliği göz önünde tutulduğunda bunun yanlış bir yorum olduğu belli olmaktadır.

Muhafazakar okula (1) göre, asgari standartlar tesis etmeye yarayan uluslararası çalışma sürecinde kullanılan araçlar, emek maliyetini piyasa değerinin üzerine çıkararak emek talebine zarar vermektedir. Bu tartışmanın özünde, daha fazla istihdam ile daha az denetim veya daha fazla himaye ile daha az istihdam (2) arasında bir pazarlık öngörülmektedir. Bu tür fikirler, örgütlenme özgürlüğü veya zorla çalıştırmanın yasaklanmasından ziyade istihdam güvencesi ve sosyal güvenlikle ilgilenmektedir. Uluslararası çalışma standartlarının, ücret ve kazanç düzeylerinin tespit edilmesinden çok politik bir kılavuz olarak iş görmesi bu görüşlerin sahipleri için o kadar da önemli değildir. Ancak burada çalışma standartlarındaki içsel esnekliği hatırlamakta fayda var. Uluslararası çalışma standartları değişik türden eylemlikleri gerektirmektedir; ulusal düze-

yindeki yasamanın yanısıra yönlendirici politika ve toplu sözleşme de bunlar arasındadır, ki en etkili olanları ulusal düzeyde ve işletme düzeyinde olanlardır. Her koşulda, kabul gördüklerinde, onaylayan ülkenin özgün koşulları göz önünde tutulmaktadır (3). Üstelik bu standartlar, işyerinin asli birer unsuru olan işveren ve işçi örgütlerinin aktif katılımı ve karşılıklı danışmalarını teşvik etmektedir. Buna rağmen uluslararası çalışma standartlarını kimileri emek maliyetini yükseltiyormuş ve istihdamı düşürüyormuş gibi algılamaktadır.

ILO'nun bu eleştirisi karşısında yapması gereken, bu argümanı geçersizleştirecek bir yanıt vermenin ötesinde, ILO uluslararası çalışma standartlarında pek çok unsurundan sözü edilen insanca çalışmanın, üretimde pozitif bir faktör olduğunu gözler önüne sermektir (4). Böylece iyi tasarlanmış bir çerçeve, üretkenliği ve istihdamı artırmak suretiyle daha yüksek düzeyde sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlayacak araçlar sunabilir. Çalışma standartlarının, işveren veya işçi kesimlerinden birinin pazardaki tüm gücünü diğeri aleyhine kullanmasını engelleyerek rekabeti dengeleyen rolü Sengenberger ve Campbell (1994) tarafından önceden incelenmişti.

İYİ İŞ, KÖTÜ İŞ VE DAHA FAZLA İŞ

Genel Müdür'ün Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 89. oturumunda sunduğu "İnsana Yakışır İş Açığını Azaltmak: Küresel bir Sorun" raporu üzerine yürütülen tartışma, temel kavramlara dair farklı görüşler açığa çıkardı. Bunlar arasında iş yaratmaya öncelik verilerek mi insanca işin ele alınması gerektiği sorununa ilişkin olanı dikkate değerdir (5). Araştırmacılar da çok benzer noktaları vurgulamaktalar (6). Bu ikilem ILO için yeni değildir. ILO'nun 1970' lerde üzerinde durduğu "yoksul çalışanlar" kavramı yoksulluk ve istihdam sorunlarını gündeme taşıırken örgüt, enformal sektörde çalışan işçilere yönelik de üretken ve korumacı (üretkenlik ve koruma düzeyini artırırken sektörün iş yaratma kapasitesini de muhafaza eden) bir yaklaşım geliştirmeye çalıştı. İş sağlanmasını ve denetim işlevini dengelemeye hizmet eden 1984'te kabul edilen 169 numaralı İstihdam Politikası Tavsiye Kararı'na bunlar yansımıştır (7). Ne var ki, bir çok düşük ve orta gelirli ülkede enformal sektör, üretken olmayan kötü işlerin bir havzası olmayı sürdürürken talebin arz tarafından belirlendiği ve çalışma standartlarının çok az uygulandığı bir alandır.

ILO hiçbir zaman "iş iştir"

mantığıyla hareket etmemiştir ve işin niteliğini daima göz önünde tutmuştur. Kimi işler her nerede görülürlerse görülünler daima kötü işlerdir. Zorla çalıştırma, çocuk işçiliği, üretkenliği düşük enformal sektör işleri bu türden işlerdir. Bunlar gibi kötü işler evrensel anlamda temel toplumsal değerlere aykırıdır, dolayısıyla da kabul görmezler. Uluslararası çalışma standartları bu tür çalışma biçimlerini yasaklayıcı ilkeler benimsiyor. Başka türden işler vardır ki, bir ülkede (uzun çalışma saatleri, tehlikeli çalışma koşulları veya düşük ücretler nedeniyle) kötü olarak nitelendirilir veya geçerli sayılmazken, bir diğer ülkede kayda değer bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Ekonomik ve sosyal gelişmelerin, çalışma standartlarının ve geçerli ve mantıklı olana ilişkin insanlardaki algı değişiminin bir sonucu olarak böylesi işler olumlu yönde gelişme eğilimindedir. İşin tatminkarlığı ölçüt alınarak saptanan bireylerin iş kavrayışları, işi nitilemede önemli ve esaslı bir unsur olabilir. Nitekim kişisel ve kolektif tercihler işe dışsal kalan unsurlarla içiçe geçmekte, fakat burada da herşey göreceli kalmaktadır. İş tatminkarlığı verilen maaşın basit bir fonksiyonu olmadığı gibi tatminkarlık dereceleri de tamamen rastgele bir dağılım göstermez (Hamermesh,

1999). İş tatmininde görülen farklılaşma, belirleyici tek bir faktör tarafından açıklanabilir: İyi ücretlendirme, işyeri güvenliği ve iş güvenliği gibi unsurlara genellikle beraber rastlanır ve bunlar iyi işleri nitelerler.

Kısa, kişisel kavrayış ve tercihler kadar uluslararası çalışma standartları da hangi iş niteliklerinin iyi olduğunu belirleyecek ölçütleri koymaktadır. O halde gündemdeki konu, mevcut iş olanaklarını ve bu alandaki olumlu gelişmeleri sektöre uğratmadan kötü işlerden tedricen iyi işlere geçilmesini sağlayacak koşullardır. Bunu elde edebilmek için büyüme ve istihdam sağlayan makroekonomik politikalar ile koruma ve üretkenliğin önünü açan sosyal politikaları sosyal diyalog aracılığıyla birleştirecek safhalı bir strateji gerekmektedir. ILO'nun önündeki zorlu görev tam da bunu yaratma işidir.

KÜRESELLEŞME VE İLO

1994'teki 75. yıldönüm kutlamalarında ateşlenen ILO'nun geleceği tartışmaları, Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi'ne ilişkin Çalışma Heyeti Yönetim Organı (daha sonra da Küreselleşmenin Sosyal Boyutlarına dair Çalışma Heyeti'nin ve dört sene sonra, ILO Temel İşyeri Hakları ve İl-

keleri Deklarasyonu'nun kabul edilmesiyle yankı buldu (ILO, 1998a). Deklarasyon, hem küreselleşmenin hız verdiği ya da düzeltemediği çarpık gelişime, hem de ticaret ve çalışma standartları arasındaki ilişkiye (yani ticarete dayanan kısıtlar yerine çalışma standartlarının hayata geçirilmesine) dair tartışmaya da cevaben hazırlanmıştı. Uluslararası kamuoyu (8) tarafından temel kabul edilen sekiz Kongre'nin onay görmesine yönelik kampanyalara ek olarak artık, temel Kongreleri onaylayan ülkeler gibi onaylamayan ülkelerdeki duruma da dikkat çekecek düzenli bir prosedür vardır. Serbest ticaretin getirilerine ilişkin sürüp giden tartışmanın ortasında yayınlanan Deklarasyon kullanışlı bir araç olarak yaygın kabul görmüş, ne var ki bazılarının göreyse ILO'nun denetimci imajını pekiştirmiştir. Pek çok ülkede temel çalışma haklarıyla ilgili sorunların yanı sıra, doğrudan veya dolaylı olarak ticaret ve küreselleşmeyle ilişkili istihdam, ücret, vasıflılık ve yoksulluğun azaltılması sorunlarına yönelik yaygın bir duyarlılık bulunmaktadır. Bu duyarlılığa ILO'nun yanıtı, çalışma hakları, istihdam, sosyal koruma ve örgütlenme özgürlüğüne dayalı sosyal diyalogu kapsayan 'insana yakışır iş'tir. İşin zorlayıcı tarafı iki yönlü-

dür: sosyal korunma ve istihdamla beraber temel çalışma standartları da sağlayacak küresel çaplı politikaların geliştirilmesi ve düzenlenmesi. Yoksullukla başa çıkılması ve istihdam sorunu küresel oldukları kadar ulusal sorunlardır. ILO Deklarasyonu, ticaretin serbestleştirilmesi ve makroekonomik politikalar bu sorunları çözümümüzü sağlayacak araçlardır. Önerilen öncelikli bir yanıt ise küreselleşmenin sosyal desteklerine dayanmaktadır (eğitim ve öğretim, sosyal koruma kurumları, çalışma yasaları, endüstriyel ilişkiler ve temel çalışma standartları) (Torres, 2001). Bu politika alanlarına, özellikle de etkileşim yollarına yönelik katkı koyabilecek potansiyel kaynakların daha da derinlemesine araştırılması gerekmektedir.

KÜRESEL KAMU MALİ OLARAK ULUSLARARASI ÇALIŞMA STANDARTLARI

Ulusal ölçekte kamu malları özelleştirilemez ve başkaları aleyhinde kullanılamazlar. Aynı uluslararası ölçekte de geçerlidir. Bir ülkede tam anlamıyla hayat bulan örgütlenme özgürlüğü bir diğer ülkedeki özgürlüğü veya onun uygulanma potansiyelini her hangi bir şekilde azaltmaz. Aksine, örgütlenme özgürlüğünün kü-

resel ölçekte geçerli kılınmasını sağlayacak genişlemeye katkıda bulunur. Aynı mantık uluslararası çalışma standartları bütününe uygulanabilir. Ne var ki, küresel anlamda yoksulluk, sağlıksızlık veya kötü çalışma şartları halini alan kamu nezdindeki “kötülükler”, ILO’nun Tüzüğü’nde kabul edildiği gibi başka ülkelere de taşmaktadır (9). Son zamanlarda bu hayli çarpıcı bir gerçeklik kazanmıştır.

Küreselleşme, pek çok ülkede uygulanabilen küresel ölçekli denetimlerin gelişimine ve elbette dünya piyasasında mal ve hizmetlerin alım-satımına yönelik de bir ilgi uyandırmıştır. Bankaların uzun vadeli hesaplarla denetlenmesinden, mülkiyet, patent ve hisse sahipleri haklarının korunmasına, yiyeceklere konan standartlara ve sübap veya telekomünikasyon teçhizatı şartnamelerine kadar, mal ve hizmetlerin ticaretindeki belirgin artış buna benzer denetimler gerektirmektedir. Neredeyse kimse bunu sorgulamamaktadır. Gerçekten de bu denetimler aktif olarak yürütülmektedir. Uluslararası finansal kurumlar ve başka odakların desteği açık hale gelmişse de çalışma standartları için durum o kadar da netleşmiş değildir. Nitekim istihdama, haklara ve büyüme, ekonomik ve sosyal politikalara hitap edecek ortak bir

çerçeve oluşturulduğunu söylemek zordur.

Bununla bağlantılı ve daha genel bir sorun evrensel “temel haklar”dır –istihdam düzeyine bakılmaksızın, herkesi bağlayan asgari haklar. Arthur Okun hakların alınıp satılır olamayacağını ve olmaması gerektiğini söylüyor (Okun, 1975). Haklar gerçekleştirilebilir veya yasamayla, ulusal kayıtlarla veya kısıtlayıcı şartlarla sınırlandırılabilir, fakat özel çıkarlar için kullanılamazlar. Piyasa toplumuna karşı piyasa ekonomisinin toplum içinde “yerleşmiş” olması gerektiğini ilk söyleyen Karl Polanyi’ydi (Polanyi, 1944, p. 60), ve Okun’da bu görüş “Piyasanın bir yere ihtiyacı var ve piyasanın yerli yerinde tutulması gerekir” sözleriyle yankı buldu (Okun, 1975, p.199). Küresel piyasanın da, tüm grupların hak ve sorumluluklarının piyasayı dengelemek üzere tanımlandığı kural belirlenimli bir küresel toplum içine konumlandırılması gerektiği önerisi, bu noktadan küçük bir ileri adımı ifade eder. Uluslararası çalışma standartları, belli piyasa ilişkilerini yasaklarken temel hakların piyasanın kudreti karşısında korunmasını amaçlanmaktadır. Zorla çalıştırmanın, buna benzer şekillerde emek kullanımının veya çocuk işçiliğinin en kötü uygulamalarının yasaklanması bu tutumu

yansıtmaktadır. Ulusal yasama, belirli kuralların dayatılması, ekonomik koşulların değişmesi ve toplumsal duyarlılığı artması ile bu tür çalıştırma biçimlerinin ortadan kaldırılması gerekiyor. Bunun emek piyasası üzerinde göstereceği muhtemel etki, eğer olacağı varsa, emek arzının cüzi oranda azalmasıdır. Fakat piyasaya ve topluma verilen mesaj, çok düşük üretkenlikte ve insan onurunu kırmak pahasına çeşitli çalıştırma biçimlerinin, toplumun piyasanın sınırsız gücünü dizginlemekte kullandığı ilkeler ve haklara ters düştüğüdür. Uluslararası çalışma standartları bu evrensel ilkelere politik araçlara çevirmektedir.

KALKINMACI BİR YAKLAŞIM

İşin doğrusu, uluslararası çalışma standartları, yoksulluğun hafifletilmesi, istihdam ve sosyal himaye arasında sayısız ilişki vardır. Çarpıcı örnekler arasında çocuk işçiliği ve yoksulluk vardır; fakat bu ilişkiler tekil işletmeler içerisinde insanca iş sağlanabilmesi için de kurulmuştur.

Çocuk işçiliği

Pek çok bakımdan çocuk işçiliği, çocuklarını okula gönderecek maddi olanağı olmayan ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için çocuklarıyla elde ettikleri ekstra gelire ihtiyaç du-

yan ailelerin yoksulluğunun bir sonucudur. Bu durum, ebeveynlerin ve ileri yaştaki çocukların istihdam olabilmelerini sağlamak suetiyle çocuk işçiliğine ihtiyacı yok edecek önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Bu aynı zamanda 1973 tarihli Asgari Yaş Sözleşmesi'nin amacıdır (No. 138). Karar, ulusal yetkilileri çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması (Madde 1) için etkili politikalar yürütmeye çağmaktadır. Çocuk işçiliği, çocukları eğitimden, beceri kazanmaktan ve sağlıklı ortamlardan alıkoyarak uygun yaşa geldiklerinde onları yoksulluktan kurtaracak uygun bir iş bulmalarını güçleştirdiği oranda yoksulluğun nedenidir de. Çocuk işçiliğini etkin bir şekilde caydıran politikaların olmayışı veya belirli bir yaşa kadar tüm çocukların etkin okul eğitimine katılımının sağlanamayışı, doğrudan veya dolaylı yoldan çocuk işçiliğinin varolabileceği koşulların sürmesini teşvik etmekte ve böylece ileride beceri kazanılmasının ve ekonomik büyümenin altını oymaktadır. Brezilya'nın bazı bölgelerinde düşük gelirli ailelerin çocuklarının okula gitmeleri, çocukların kayıt olması ve katılımı şartıyla anneye verilen bir gelir yardımı ile teşvik edilmektedir. Brezilya'da ve diğer ülkelerde, bu yaklaşımın daha geniş ölçüde uygulanabilmesi göz önün-

de tutularak, verdiği olumlu sonuçlar dikkatle incelenmektedir. Temel eğitimin ve okul eğitimlerine etkin katılımın yoksulluğu azaltacağına garantisi yoktur, fakat pek çok ülkedeki deneyimden çıkarılan ders bu tür politikaların yoksulluğa karşı atılan adımlarda başat bir yerde durduğudur.

1999 yılında ortak alınan Çocuk İşçiliğinin En Kötü Uygulamaları Sözleşmesi'nde (No. 182) vurgulandığı gibi, çocuk işçiliğinin belirli uygulamaları hiç bir koşul altında hoş görülmemelidir. Buna en uygun önlem yasaklamadır. Kötü işlere karşı en uygun önlem ise emek arzı (daha fazla çocuk okulda, daha azı işgücü piyasasında ve daha iyi eğitilmiş ve vasıflı bir işgücü) ile emek talebinin (üretken emeğe yönelik daha fazla talebin) her ikisini etkileyecek bir dizi politikadır. Her iki politika da uluslararası çalışma standartlarında kullanılmaktadır (10).

Yoksulluk

Yoksullukla ilgili de benzer şeyler söylenebilir. Hiçbir uluslararası çalışma standardının yoksulluğu yasaklamak gibi tek bir amacı veya gücü bulunmamakla beraber, istihdamda ve işte kabul edilemeyecek uygulamaları kaldırmaya hizmet eden standartların yanısıra başka pek çoğu yoksulluğun temel unsurlarına yönelmektedir. Yoksulluk olayları ve yok-

sulluğun ağırlığı büyük ölçüde ekonomik büyüme modelinin ve düzeyinin bir sonucudur. Ancak çalışma standartları, büyümenin getirilerinin adil dağılımını ve emek üretkenliğinde sürdürülebilir bir artışı olanaklı kılacak bir dizi ilke ve yol gösterici kural sunar. İşçilerin kolektif çıkarlarını temsil eden ve genellikle toplumun egemen kesimlerine karşı duyarlılıklarını dillendirebilmeleri ve düşüncelerini savunabilmelerini sağlayacak kanalları onlara veren bir örgütü seçme, kurma ve ona katılma hakkı, yoksullukla mücadelenin ana yollarından biridir. Sendikalaşmanın faydaları genellikle kentli işletme ortamlarında farkedilebiliyorsa da örgütlenme özgürlüğü her yerde geçerlidir (11). Örgütler, ister kent yoksullarını, ister yoksul kentli kadınları veya ücretli işçileri temsil etsinler bunlar yine işçi örgütleridirler. En başta düşük vasıflı emeği istihdam eden sektörler -yani tarım, inşaat ve küçük ölçekli sanayi- olmak üzere mesleki güvenliği ve sağlığı iyileştirmeyi amaçlayan önlemler, işçilerin üretkenliğini, dolayısıyla da değerlerini, motivasyonlarını ve kendilerine olan saygılarını artırmada ciddi anlamda etkili olabilir. Yoksulluğun azaltılmasında sosyal politikalar çok kritiktir, çünkü işçilere sağlık ve eğitim olanakları sağlayarak üretken-

liği besler ve öte yandan, yaşlılıkta ve özürlülük durumlarında gelir korunması sağlar. Keza, uygun bir şekilde tasarlandığında ve gerçekleştirildiğinde, asgari ücret politikası emek talebinde ciddi sorunlara neden olmaksızın düşük ücretli işçiler için gerekli korumayı sağlar. Eşitlikçi ödeme usulünü de mümkün kılar. Yoksulluğu azaltma politikalarının ve önlemlerinin toplumsal cinsiyet duyarlılığının etkinliklerinde kilit bir yeri vardır. Kadınların hedeflenmesinin, daha düşük doğurganlık oranlarından daha fazla okul eğitimine, daha iyi koşullarda barınma ve beslenmeye kadar pek çok alanda sayısız olumlu gelişmeye önayak olduğu gözlenmiştir. Uluslararası çalışma standartları tüm bu alanlarda, sabit ücret, prim, tazminat standartları veya düzeyleri değil, temel bir dizi prensip peşindedir. Ulusal koşullara uyum sağlanmasını gerektiren bu esneklik, işçiler ve işverenler arasında verimli bir etkileşim kurmaya çalışan söz konusu çalışma standartlarının özünde var olan bir unsurdur.

İşletmelerde insana yakışır iş

Çalışma koşulları genellikle, ulusal ve uluslararası düznelmelerin etkisi altındaki işyeri politikalarına ve pratiklerine fazlasıyla bakar. ILO, küçük işletmeler arasında görece iyi

olan işyeri güvenliğinin iş hayatında pozitif çıktılara dönüştüğü koşulları kaydetmeye başlamıştır. Zamk sürerken parmak yerine fırça kullanılmasından, tehlikeli maddelerle uğraşırken uygun korunma yöntemlerinin ve teçhizatın kullanımına, iş haftasının veya çalışan anneler için çocuk bakımının daha iyi organize edilmesine kadar bir dizi gündemi kapsamaktadır. Bu tip sorunlar küçük işletmeler için olasıdır ki hayli masrafa yol açacaktır. Ama bir o kadar da yüksek kaliteli iş veya aynı çalışma saatleri içerisinde daha çok çıktı anlamına gelecektir. Dolayısıyla iş niteliği, küçük işletmelerde bile getirileriyle masrafını çıkarır. O halde küçük çaplı işlerin girişimcilerini eğitmede ILO'nun yaygın bir şekilde kullandığı işletmecilik öğrenim araçlarının bu karşılıklı hesabı yeterince yansıtması gerekir. Yöntemler ve nesnellikler değişse de orta ve büyük ölçekli işletmelerde gündemdeki sorunların çoğu aynıdır. Yüksek performanslı işyerleri, iş güvenliği, sosyal koruma, tatminkar çalışma koşulları ve katılım aracılığıyla motivasyonun -ki yaygınca incelenen ve uygulanan bir örnektir- başarılı bir kombinasyonunu uyguladıkları izlenimi veriyorlar. Beşeri sermayeye ve genel olarak işçiye dayanan işletmelerinin değeri gitgide daha fazla

Kabul görüyor. Ne var ki işletmenin, geniş işten atmalarla sonuçlanan yeniden yapılandırılmasında hisselerinin değeri borsada yükseklerde seyrettikçe, kazanılanın (şu anda hisse değeri yüksek olanın) kaybedileni (yani işçileri ve beşeri sermayeyi) tazmin edip etmediği belirsizleşmektedir. ILO'nun bu dengenin ve maliyetinin altını kalınca çizerek yeniden dile getirmesi gerekmektedir.

BÜYÜME VE İSTİHDAM POLİTİKALARI

Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde (Kopenhag, 1995) benimsenen Kopenhag Sosyal Kalkınma Deklarasyonu, imzacı ülkelere "ekonomik ve sosyal politikalarımızın bir önceliği olarak tam istihdam hedefini ilerletmeye ve her kadın ve erkeğin özgürce seçtikleri üretken bir iş ile sürekli ve güvenli bir esenliğe sahip olmalarını olanaklı kılma" sorumluluğunu verdi (Birleşmiş Milletler, 1995, 6. Kısım, 3. Taahhüt). Devletleri, "bir ana hedef olarak, tam istihdamı ve özgürce seçilmiş üretken bir çalışma hayatını geliştirilmek üzere tasarlanan aktif bir politika belirlemeye ve izlemeye" (Madde 1) çağıran 1964 tarihli İstihdam Politikası Sözleşmesi'ne (No.122) çok benzeyip onu yankılayan bu son ilkeyi ILO'nun uygulatması önerildi.

Her iki metin de istihdam politikalarının öneminin ve bu tür işlerin belli bir standardının olmasının altını çiziyor. Gerçekte tam istihdamı olanaklı kılacak "aktif politika"nın içeriği ayrıntılarıyla tespit edilmiş değildir. İstihdam düzeyi esas olarak büyüme oranı ve kompozisyonuna bağlı makroekonomik bir sorundur. Makroekonomik istikrarın ortak kabul edilen parametreleri içinde bu, en yüksek düzeyde emek üretkenliği veya genel üretkenliğe göre yüksek düzeydeki işgücü talebini sağlayacak para, vergi ve döviz kuru politikaları gerektirir. Bazı ülkelerde (yabancı doğrudan yatırım ve uluslararası ticaret anlamında) küreselleşme, tam da bu amacın gerçekleştirilmesine bir fırsat olmuştur. Pek çok Doğu Asya ülkesi bu stratejiyi kullanarak ilk önce tarımdaki çıktı seviyesini yükseltmiş, sonra da tedrici bir geçişle emek-yoğun ihracata ve yüksek katma değerli faaliyetlere kaymışlardır. Yoksulların üretkenliğini artırarak yoksulluğu ciddi oranda azaltan sözkonusu ülkeler bu yolda arz ve talep politikalarının her ikisini de kullanmışlardır. İşin arz tarafından bakacak olursak, daha iyi eğitim, öğretim ve sağlık, kimi sosyal himaye biçimleri, daha iyi mesleki güvenlik ve sağlık, iş organizasyonu ve benzerleri, yavaş yavaş işgücünün niteli-

ğini ve üretkenliğini artırmaktadır. Talep bakımından ise yoksulların emeğine daha fazla muhtaç olan sektörlerde çıktı kompozisyonunda daha üretken ve etkin faaliyetlerin ağırlık kazanması, istihdam ve ücret düzeylerinin olumlu getirileriyle ortalama üretkenliği artırma eğilimindedir. Bu tür politikaların çarpıcı bir unsuru göreceli bir makroekonomik istikrar ortamında büyümeyi yüksek düzeylerde tutabilme kapasitesidir. Bir diğeri, seçici önlemlerle kimi sanayilerin ve sektörlerin kısıtlı bir süre için korunması ve ihracatı artırıcı önlemlerin bir kısmının kullanılmasıyla bu ekonomilerin uluslararası ticarete yavaş yavaş açılmalarıdır. 1997 ekonomik krizi sosyal koruma sisteminde ciddi eksiklikleri ortaya çıkardı. Bunlar zaman içinde elden geçirilip sağlamaştırılıyorlar. İstihdam ve diğer alanlarda, sürdürülebilirlik politikalarının geneli içerisinde değişim işletmeciliği kritik bir faktör haline geliyor.

İnsana yakışır iş politikaları, istihdam yaratılmasında ve yoksulluğun azaltılmasında sağlam makroekonomik politikalarla yaşamsal biçimde dayanıyor. ILO'nun stratejisini uygulayabilmesi için, makroekonomik politika seçeneklerinin çeşitli kombinasyonlarının istihdamda yarattığı etkileri tanımladığı kadar, tam anlamıy-

la üretken bir istihdam stratejisinin makroekonomik sonuçlarını da belirlemesi gerekmektedir. Temel hizmetlere erişimi güvenceye alan sosyal politikalarda olduğu gibi, iş harcamalarını azaltmayı ve özel yatırımı çekmeyi amaçlayan kilit altyapı projelerine yönelik vergi politikası ve kamu harcamalarının düzeyi ve kompozisyonunu da özellikle önemlidir. Bu bakımdan ILO'nun bu ve benzer konular üzerine IMF ve Dünya Bankası ile sürekli bir tartışma sürecinde bulunması gerekmektedir. Ülkelere ve bileşenlerine, tam istihdam ve güvenli ve sürekli bir insanca yaşam iddialarını nasıl gerçekleştirecekleri üzerine tavsiyelerde bulunabilmek için ekonomik ve sosyal politikaları şekillendiren küresel gündeme istihdam sorunlarının doğru dürüst yerleştirilmesini sağlayacak bir konumda olunmalıdır.

ILO'nun etkisi, etkin bir sosyal diyalog, sağlam bir teknik çalışmayla birleştirildiğinde en fazla olmaktadır. Bu ikisi bağımsız olarak mevcuttur fakat peşpeşe geldiklerinde çok daha fazla etkili olmaktadır. Bu sıradan gözlemin derin sosyo-ekonomik ve sosyo-politik sonuçları vardır. İster işyeri güvenliği, ister iş organizasyonu üzerine olsun, işletme, işkolu ya da ulusal ölçekteki görüşmelerde işçileri katılıma teşvik

etmek, bunu yapmamaktan çok daha sonuç alıcı olmaktadır. Sosyal politikalar ve çalışma politikalarını şekillendirmede işçi ve işveren örgütlerinin katılımı sağlam bir politikanın tasarlanmasında, uygulanmasında ve gerçekleştirilmesinde kritiktir. Bunun pek çok bilindik nedeni vardır. Mesela, sanayi ustabaşlarına ve sendika liderlerine nazaran çalışma bakanları çok daha havai bir konumdadırlar. Üstüne üstlük meşruiyetin politika etkinliğine önemli bir katkısı vardır. İşverenlerin işçilerle görüşmelerinden çıkan politikaların daha meşru ve etkili olduğu bilinmektedir. Bu meşruiyet, demokrasinin, ve sosyal ve ekonomik istikrarın (garantisi olmasa da) köşetaşdır.

POLİTİKA ENTEGRASYONU

Bu bahsettiğimiz konular doğal olarak politika entegrasyonuna işaret ediyor.

Öncelikle, ILO'nun uğraşmakta olduğu sorunlar (yoksulluğu azaltma, kalkınma, küreselleşmenin sosyal boyutları gibi birçok konu) kompleks ve birden fazla farklı alanı kesen tiptedirler. İkincisi, birden fazla düşünce akımı hesaba katıldığında ve bir araçlar çeşitlenmesi kullanıldığında ILO'nun verdiği cevabın etkisi artacaktır. Küçük ölçekli işletmelerin önünün açılması sözkonusu

olduğunda sağlık ve güvenlik konuları görmezden gelinmez. Ne istihdam ve emek piyasası konuları sosyal korumanın kapsamı tartışılırken bir tarafa konabilir, ne de etkili bir sosyal diyalog onu önceleyen bir teknik çalışma yürütülmemişken olanaklı olabilir. Politika entegrasyonunun burada sözü edilen farklı yanlarına değişik şekillerde el atılabilir. Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla'nın farklı düzeylerinde sosyal ve ekonomi politikalarının yaptığı katkılar arasındaki dengeyi ve tamamlayıcı unsurları ifade edebilmek için daha analitik bir çalışmanın gerektiği açıktır. Örneğin, sosyal hi-maye düzeyinin ve sistemlerinin işlemekte olduğu ve bu sayede emek gücünün sağlığını iyileştirmede destek olabildiği, normal aktif yaşam döngüsü (15-64 yaş) dışında kalan herkesi emek pazarından çıkara-bilen ve çocuklar (6-14 yaş) için evrensel temel eğitimi olabildiğince sağlayan düşük gelirli ülkelerde? Yoksulluğu azaltma stratejisi kapsamında, sosyal koruma ve istihdam politikası veya gelir transferi ve öğretim arasındaki gerçek denge nedir? Bu tür sosyal politikalar, beklenen işgücü büyü-mesiyle orantılı istihdam düzeyleri üreten çıktı kompozisyonlarına dayalı bir dizi makroekonomik politikaya uyumlu hale getirilmelidir. Sosyal

politika, emek ve ekonomi politikaları arasında bir dengeleme olabilir fakat bir çok da tamamlayıcı unsur vardır. Ailelerin ve toplulukların arzuları sonuçlara ulaşmak için değişik politika kombinasyonları kapsamındaki bu dengelemeye ve sinerjiye daha iyi bir tanım acilen gerekmektedir.

İNSANA YAKIŞIR İŞİN SUNUMU

İnsana yakışır iş kavramı ve gündemi olumlu karşılandı. ILO'nun şimdiki görevi bunun, daha iyi sonuçlar verecek, kalkınmacı politikalar ve programlar vaadedenden dinamik bir gündem olduğunu göstermektir. Bu gözlemlerden işleme konabilecek nitelikte bir kaç akıl yürütmeye gidilebilir. Şimdi bunları sırayla ele alacağız.

İnsana yakışır işin ölçümü

İnsana yakışır iş kavramının kullanışlı bir politika çerçevesi olması için, ILO'nun onu ölçebilmesi ve zaman içerisinde yönlendirebilmesi gerekir. Bileşenleri ve kamuyu bilgilendirmek için kesin nicel bilgi esastır. İnsana yakışır iş göstergelerinin, muhtemel ki iki düzeyde tasarlanmaları gerekir: ilki, bir dizi uluslararası çapta karşılaştırılabilir gösterge; diğeryse ulusal ölçekte ayrıntılandırılabilen bir dizi gösterge. Olabildiğince uluslararası çapta karşılaştırılabilir tanımlar kullanarak, hak, istihdam, sos-

yal koruma ve sosyal diyalogun temel göstergeleri gerekmektedir. Tercihlerin arzu edilen ve kullanışlı olana göre ülkeler ve bölgeler üzerinde yapılması gerekir. Aşamalı bir yaklaşım gerekebilir. Böylesi bir süreç, erişilebilen göstergeler ve verinin öncelikle kullanımından, yavaş yavaş tanımların gözden geçirilmesi ve sistimli yürütülen mevcut araştırmaların genişletilmesinden veya yenilerinin yapılmasından oluşacaktır. ILO'nun eldeki veritabanlarının tümü değerlendirilecek, gerektiğinde başka ulusal ve uluslararası veri kaynaklarıyla ve olanaklı ise de bizzat o sorun üzerine yürütülen (ad hoc) araştırmalarla desteklenecektir.

Ülkelerdeki insana yakışır iş programları

İnsana yakışır iş ulusal düzeyde etkili olacak politikalar gerektirir. ILO'nun bütünlüklü insana yakışır iş programı üzerinden ülke düzeyinde yaptığı çalışmaların tanınması da bir destek yoludur. Bu tür programların bir ana taslağı yoktur, bu aşamada tek bir yaklaşımdan yola çıkmak yerine eldeki tecrübelerden bilgilenererek ve öğrenerek faydalanmak gereklidir. ILO'nun insana yakışır iş pilot programının ilk deneyimleri, ulusal çapta insana yakışır iş programlarının geliştirilmesi için değişik kombinasyonlara ve uygulama safhalarına elve-

ren aşağıdaki dörtlü yol haritasının takip edilmesini önermektedir:

(i)Hak, istihdam, sosyal koruma ve sosyal diyalog bakımından verili bir ülkedeki şartların derinlikli ve sağlıklı bir analizle gözden geçirilmesi ve daha yüksek düzeyde bir insana yakışır işin gerçekleştirilebilmesi için farklı politika seçeneklerinin ele alınması;

(ii)Ülke düzeyinde insana yakışır işin gerçekleştirilme sürecinden beliren politik konuların, olanaklı ise de ILO'nun üzerinde çalıştığı teknik başlıkların, değerlendirilmesi ve tartışılmasını sağlayacak ikili ve üçlü sosyal diyaloga düzenli olarak fırsat tanınması;

(iii)Ortak ve bütünlüklü program ve gündemlerin anlaşılabilmesi ve bunlara yönelik yaklaşımları olanaklı kılacak bir bakış açısıyla, ILO'nun sürmekte olan ve planlanmış teknik işbirliği faaliyetleri arasında sinerji ve destek unsurlarının araştırılması;

(iv)Yoksulluğun azaltılması, kentsel enformal istihdam, küreselleşme ve rekabet gibi konularla ilişkili entegre faaliyetlerin tasarlanması ve uygulanması.

İnsana yakışır iş politikaları üzerine orjinal bir bilgi tabanının inşa edilebilmesi için yaratıcı yaklaşımların değerlendirilmesi, testten geçirilmesi, belgelenmesi ve yaygınlaştırılma-

sı gerekir. Bu da ILO'nun coğrafi ve teknik birimleri arasında güçlü örgüt içi ortaklıkların kurulmasını gerektirir. Üstelik, çok muhtemel ki yakınlarda benimsenen uluslararası hedefler çerçevesinde, uluslararası, mali ve teknik araçların yakın ve etkin işbirliği de gerekecektir.

Kaynak: International Labor Review, 2002/1-2, ILO, 2002.

Çeviri: Ali Somel

DİPNOTLAR

(1) Eleştirel bir inceleme için bakınız Wiliam (1994)

(2)1996 yılında kalkınma iktisatçısı Jeffrey Sachs ILO'da verilen bir seminerde bu konulara değindi. Büyümeye en büyük zarar, ya asgari standartları ya daha yüksek ve hakça ücretler için asgari koşullar, ya da, daha da kötüsü, tüm ekonomi çapında ücretlerin genişletilmesini dayatan sınır-ötesi çalışma standartlarıdır; özetle, Alman sisteminin Güney Afrika'ya ya da bir başka gelişmekte olan ülkeye uygulanması" (Sachs, 1996, sayfa 14)

(3)Uluslararası çalışma standartlarının ancak yasama işlemiyle etkin kılınabileceği fikri sık rastlanan bir kavrayış hatasıdır. Elbette ki, standartların yasaları kurumsallaştırdığı ve yasaların geçerliliğine dayanmadan hiç bir sosyal politikanın etkili olmayacağı doğrudur. Nitekim ILO standartları ulusal düzeyde spesifik, formel yasamanın uygulanmasını şart koşturmuyor. Genellikle, devletlerin takip etmeye davet edildiği ancak hiç bir za-

man tam anlamıyla gerçekleştirilemeyen bir hedefin yönlendirici anahatlarını sunmakla yetinmiyorlar" (Valticos, 1996, sayfa 475)

(4)Çalışma standartlarının faydalarını ispatlamanın yükü ILO'nun omuzlarındadır (Larsson, 2001, sayfa 8)

(5)Genel tartışmayla ilgili aşğıdaki üç alıntının gösterdiği üzere: "Japonya'da insana yakışır işin gerçekleştirilmesine ilişkin sorunlar düşünüldüğünde, önceliğimiz istihdam yaratılmasıdır" (İşveren, Japonya); "... herhangi bir işi değil, insana yakışır işi olanaklı kılan politikaları desteklemeliyiz" (İşçi, Arjantin); "ILO bileşenleri [insana yakışır işi gerçekleştirebilmenin] iki aşamaya, önce iş, sonra insanca koşullar şeklinde bölünebileceğini ummamalılar ve zan etmemeliler" (İşçi, İtalya)

(6)"Kötü ücrete kötü iş, hiç iş bulamamaktan iyidir" (Paul Krugman, Kimberly ve Freeman'nın alıntısı, 2001, sayfa 25); "Kadınların yüzleştiği bir ikilemdir -kötü nitelikte bir iş sahibi olmak ya da hiç iş sahibi olamamak" (Anker, 1998, sayfa 9).

(7)"Enformal sektörün fromal sektöre entegre olmasının emeği emme ve gelir üretme kabiliyetini azaltabileceğini üyeler hesaba katmalılar. Her halükârda, enformal sektöre yönelik denetimlerin tedricen genişletilmesi gibi bir kaygıları olmalı" (Tavsiye Kararı No. 169, paragraf 29 (2)).

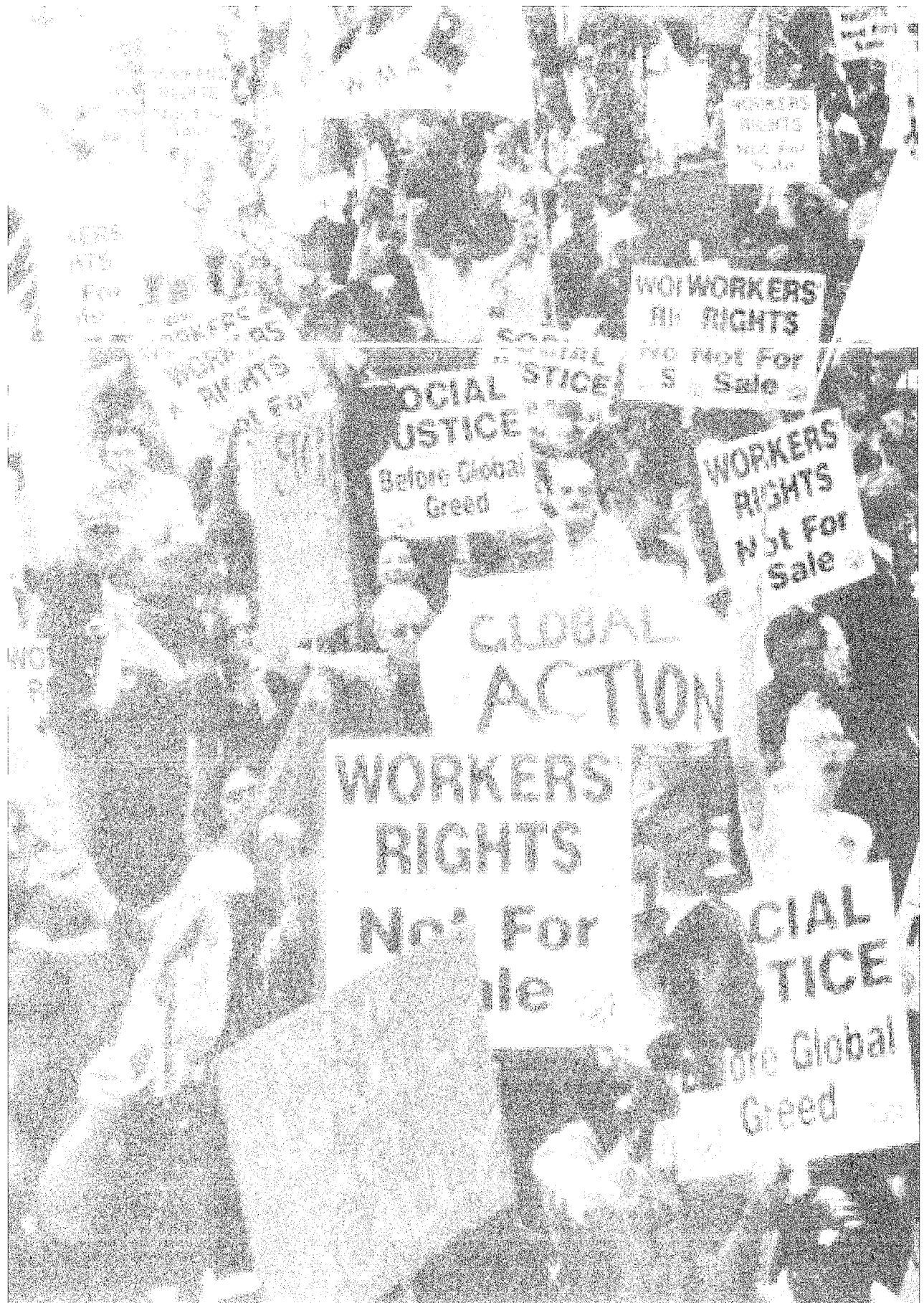
(8)Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi, 1948 (No. 87) ve Örgütlenme Hakkı ve Toplu Sözleşme Sözleşmesi, 1949 (No.98); Zorla Çalıştırma Sözleşmesi, 1930 (No. 29) ve Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Söz-

leşmesi, 1957 (No. 105); Asgari Ücret Sözleşmesi, 1973 (No. 138) ve Çocuk İşçiliğinin En Kötü Uygulamaları Sözleşmesi, 1999 (No. 182); ve Eşit Ücretlendirme Sözleşmesi, 1951 (No. 100) ile Ayrımcılık (İstihdam ve Meslek) Sözleşmesi, 1958 (No. 111).

(9)"İnsanca çalışma koşullarını sağlama konusunda her hangi bir ulusun başarısızlığı, kendi ülkelerinde koşulları iyileştirmek isteyen öteki ulusların önünde bir engeldir" (ILO, 1998b, Önsöz).

(10) Benzer şekilde Dünya Bankası da ticaret kısıtlarını emek standartlarına ve kalkınmaya bağlamayı savunuyor: "Çoğu gelişmekte olan ülkede yaygın görülen çocuk işçiliği, ağırlıklı ihracat sanayiinde değil tarımda yoğunlaşmıştır ve sömürden ziyade yoksulluğa işaret eder. Kişi başına GSMH arttıkça çocukların işgücü payı aniden düşer. Bu da ticaret kısıtlarıyla gerçekleştirilebilecek bir şey değildir." (Dünya Bankası, 2000, sayfa 311).

(11) "Sendika faaliyetleri daha fazla etkinlik ve üretkenlik vaad eder. Sendikalar üyelerine önemli hizmetler sunarlar. İşletme düzeyinde sendikalar işçilere kolektif bir ses kanalı sağlar. Sendikalar, işçiler ve işletme arasındaki güç dengesini denkleştirerek, işverenin keyfi, sömürücü ve kışkırtıcı davranışlarını sınırlar. Şikayetlerin aktarılması ve hakemlik prosedürleriyle sendikalar fireleri azaltır ve işgücünde istikrar yaratır -sanayi genelindeki iyileşmeler ile birleştirildiğinde bu koşullar işçi üretkenliğini artırır." (Dünya Bankası, 1995, sayfa 80)

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI DAYANIŞMA

Küreselleşme, geçmişte ekonominin uluslararasılaşmasının temel göstergesi kabul edilmiş olan, uluslararası ticaretin yayılmasının ötesinde, bir karşılıklı bağımlılık düzeyine işaret eder. Çokuluslu şirketlerin uluslararası yatırımlarıyla üretimin ulusal sınırların ötesinde bütünleşmesini kapsar. Örneğin bir yüzyıl boyunca ulusal sınırlarda ve tek coğrafyada gerçekleşmiş otomobil üretimi artık düzinelerce ülkedeki yan sanayinin ürettiği parçaların montajıyla gerçekleşmektedir. General Motors firması 200'ü aşkın ülkede küresel varlığa sahiptir ve 50 ülkede imalat yürüterek dünya çapında 30 bin yan sanayii işletmesiyle çalışmaktadır.

Küreselleşme sadece üretim ve arz ilişkilerindeki değişim değil-

dir. Her ne kadar henüz hala yerel pazarlar ve koşullarla da sınırlansa gittikçe artan biçimde çokuluslu şirketlerce belirlenen hizmetler sektörü, kamu ve özel hizmetlerin satışını da etkilemektedir. Küreselleşmenin bir yönü, karmaşık ve yaygın yan sektörler ağının oluşmasıdır.

Küreselleşme her ne kadar teknoloji ve diğer değişimlerle dünyanın birbirine bağlanması anlamına gelse de gelişimini büyük oranda etkileyen pek çok ideolojik etken de bulunmaktadır. Toplumların örgütlenmesinde, piyasaların erdemini ve rolünü ve aynı zamanda piyasalardaki aktörlerin önemini abartan bir “serbest pazar” dogması ortaya çıkmıştır. Sorunlu bir küreselleşme için seçilmesi gereken strateji, dogma olanla kaçınılmaz olanı birbirinden ayırabilmek olmalıdır. Aksi durumda küreselleşme, ilerlemeyi gözardı eden ve toplumları bölen anti-sosyal politikaların açıklaması ve gerekçesi haline gelir.

Küreselleşmenin önemli sosyal ve politik sonuçları olduğu ortadadır. Dünya nüfusunun büyük bir bölümünün ciddi işsizlik sorunuyla, ücret ve gelir eşitsizlikleriyle önemli ölçüde dışlanmasına neden olabilir. Ekonomik politika-

ların ulusal ölçekte ele alınması gittikçe zorlaşmaktadır. Bu aynı zamanda demokratik kuruluşların kalkınma ve ekonomi politikalarında denetimi yitirmelerine yol açmaktadır.

Tüm dünyada zengin ve yoksul arasındaki uçurum derinleşmektedir. 1960’da dünyanın en zengin yüzde 20 ve en yoksul yüzde 20 ülkesi arasındaki açık 30’a birdir. Bu oran 1990’da 60’a 1’e ve 2000’de 75’e 1’e yükselmiştir. Dünya Bankası son yirmi yılda Aşağı Sahra ülkelerinde gelir düzeylerinin yılda binde 7 gerilediğini, bunun yanı sıra sanayileşmiş ülkelerde yılda yüzde 2 geliştiğini açıklamaktadır. Son on yılda sanayileşmiş ülkelerdeki yüksek ücretliler gelirlerinin ortalamanın üzerinde bir hızla arttığını söylerken gittikçe artan sayıda aile güvensiz, düşük ücretli ya da düşük sosyal faydalı işlerle karşı karşıyadır.

Küreselleşmenin hedeflemesi gereken bu durumu yok saymak ya da reddetmek olmamalıdır. Genel çıkarları gözeterek, temel hakları destekleyecek ve en geniş kesimlere zenginlik getirecek şekilde değişimi yönetecek yollar bulunmalı, küreselleşme buna göre yapılandırılmalıdır. Bu noktalarda sendikalara düşen küresel görev,

uluslararası düzeyde politikaları etkilemek, hükümetleri ve işletmeleri küreselleşmenin sorumluluklarını gözetmeye davet etmek ve etkin ve etkili dayanışma geliştirmektedir.

KÜRESELLEŞMENİN BİLEŞENLERİ NELERDİR?

Küreselleşme birbiriyle bağlantılı çeşitli gelişmelerin ve süreçlerin sonucudur. Bu süreçler şunlardır:

1-Çokuluslu şirketlerin rolünü artıracak biçimde doğrudan yabancı yatırımların öneminin gittikçe artması;

2-Finansal pazarların uluslararasılaşması;

3-İletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması;

4-Kuralsızlaşma ve serbestleşme;

5-Kamu sektörünün özelleşmesi;

1-Doğrudan Yabancı Yatırım

Son 30 yıldır uluslararası ekonomik gelişme, büyük oranda Doğrudan Yabancı Yatırımların (üretim faktörlerinin yabancılar tarafından yaratılması ya da yabancıların varlıkları satın alması) dra-

matik büyümesiyle belirlenmiştir. 1970'lere kadar uluslararası ekonomide ticaret itici güç olarak gerçekleşmiştir, uluslararası etkinlik temel olarak ulus devletlerin aralarında mal ve hizmetlerin alış-verişiyle gerçekleşmiştir.

O dönemlerden itibaren küresel ekonomide sermaye hareketlerinin önemi artmıştır. Bu değişen sistemde doğrudan yatırımları gerçekleştiren çokuluslu şirketler temel rol oynamaktadır. Bir şirket yalnızca ihracat yaparak çokuluslu nitelik kazanmaz, başka bir ülkeye yatırım yaparak operasyonların bir kısmını oraya aktarmış olmalıdır.

1980'lerde uluslararası ticaret Gayri Gafi Milli Hasıla (GSMH)'nın iki katı hızla büyümüştür. Bunun yanında doğrudan yabancı yatırım ticaretten iki kat fazla artmıştır. Tüm bunlar çokuluslu şirketlerin dünya ekonomisindeki büyüyen rolünü gösterir.

UNCTAD'ın (BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı) 2000 Dünya Yatırım Raporuna göre 1999 boyunca çokuluslu şirketlerin yabancı operasyonlarının satışının 14 trilyon dolara ulaştığı görülmektedir. Bu, dünya ihracat rakamlarının neredeyse iki katına yaklaşmıştır. Başka bir deyişle bu-

gün için doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) küreselleşme için dünya çapında daha güçlü ve görünür bir boyut haline gelmiştir. Bunun yanında dünya ticaretinin önemli bir bölümü de bu şirketlerde gerçekleşmektedir. UNCTAD, toplam şirketler arası ticaretin bunun neredeyse üçte biri olduğunu saptamaktadır. Sonuç olarak geçmişte uluslararası entegrasyon da olandan farklı biçimde uluslararası üretimin büyümesi sadece piyasaları değil tek tek ülkelerin üretim sistemlerini de bağlantılandırmaktadır.

2-Finansal Piyasalar

2. Dünya Savaşı sonrası uluslararası para politikalarının istikrarını bir ölçüye kadar sağlama amaçlı olarak geliştirilen ve IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşların oluşumuyla sonuçlanan Brethon Woods parasal sistemi, 1970'lerde terk edilmiş ve esnek para politikaları ortaya çıkarılmıştır. Ulusal düzeyde pek çok sermaye denetimi ortadan kaldırılmıştır. Bunu 1980'lerde finansal sektörün önemli ölçüde kuralsızlaştırılması izlemiştir. Bunun sonucu da sermayenin dünyada büyük ölçüde hareketlenmesi olmuştur. Günlük

finansal işlemler 1,5 trilyon ABD dolarına ulaşmış durumdadır. Sınır ötesi borçlanma patlama yaşamış ve yeni finansal kurumlar gelişmeye ve yeniden yapılanmaya başlamıştır.

Finansal piyasalar ve bu piyasaların anahtar oyuncularını, ulusal hükümetlerin iktidarını ciddi oranda sınırlayan bir rol geliştirdiler. 1997'de Asya'da başlayan ve küresel ölçekte yaygınlaşan kriz döneminde ortaya çıkan spekülasyon yaygınlaşmada görüldüğü üzere, önemsizleşmiş ulusal egemenliklerin yerini bu piyasaları yöneten uluslararası kurallara almıştır. Bu krizlerin gösterdiği bir diğer şey de esas kurbanların yerel işçiler oluşudur. Onlar, küreselleşmenin yanlış giden yönünün kahredici sonuçlarıyla yaşamak zorunda kalmışlardır.

Uluslararası sendikal harekette ve hatta daha geniş olarak küresel toplumda bu süreçlerin gelecekte de doğacak olumsuz sonuçlara karşı bir şeyler yapılması gerektiği görüşü yerleşmektedir. ICFTU yıllardır özellikle yeni etkin uluslararası düzenlemelere gidilmesi doğrultusunda öneriler getirerek bu süreçlerin olumsuz sonuçlarını önleme girişimlerinde bulunmaktadır.

Bu noktada hedeflerden biri, finansal ticarete bulunanların spekülasyonları terketmesini sağlamak ve böylece büyük ölçekli finansal iflas riskini azaltmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası'nın reformuyla küresel finansal istikrarın ve sürdürülebilir kalkınmanın yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Bu kurumların programları, iyi yönetişimi, insan haklarına ve temel emek standartlarına saygılı olmayı, istihdamın artırılmasını, yoksulluğun azaltılmasını ve kamu hizmetlerinin gözden geçirilmesini desteklemelidir.

Bu ölçütlerin hedefi, finansal piyasaların etkinliklerini kısa dönemli karlılığa yönelik spekülatif işlemlerden, uzun dönemli üretme dönük, istihdam yaratan yatırımlara doğru yönlendirmektir. Böylelikle uluslar arası kuruluşlar ve hükümetlerin, finansal gerilimlerin ve istikrarsızlığın ardında yatan neden olan sosyal sorunlarla ilgilenmesi cesaretlendirilecektir. Bunun yanında yapısal uyumu sosyal adaletle birleştiren sürdürülebilir kalkınmayı destekleyeceklerdir.

3-Küreselleşme ve Şirketleşme

Çoğu ülkede genellikle küresel, bölgesel ve yerel ticaretin ve yatı-

rım pazarlıklarının sonucu olarak indirilmiş ticaret ve yatırım kotaları bulunmaktadır.

Azaltılan bu sınırlamalar ulusal yaptırımlar kadar ticaret kotalarını ve tarifelerini de içermektedir. Kuralsızlaşma ve serbestleşme farklı ülkelerde farklı hızda ilerlemektedir ve bu eğilim dünya çapındadır.

IMF ve Dünya Bankası temel finansal kurumlarda kendi programlarını piyasa temelli ekonomik politikaları yerleştirerek bu açıdan kısmen sorumludurlar.

1980'ler ve 1990'lar özellikle Asya'da pek çok gelişmekte olan ülkenin büyük yatırımlar alması ve ihracatını geliştirmesine, küresel pazarın genişlemesine sahne olmuştur.

Sovyet bloğunun dağılmasıyla önceden merkezi planlamayla yönetilen ekonomilerin küresel pazara katılması ve açılması gerçekleşmiştir.

Bu dönem süresince pek çok gelişmekte olan ülke, çoğu IMF ve Dünya Bankası'nın yapısal uyum programlarının baskısı altında olarak ihracata dayalı pazar ekonomisine geçmiştir.

Ekonomik reformlar çoğunlukla büyük devlet işletmelerinin özelleştirilmesi ve kamu hizmetleri-

nin büyük ölçüde azaltılması ile gerçekleştirilmiştir.

Küresel ticaretin arkasındaki itici güçlerden biri küresel ve bölgesel düzeylerde hükümetler arası ticari anlaşmalar çerçevesinin oluşturulmasıdır. Küresel ölçekte 50 yılı aşkın süredir süren GATT (Dünya Ticaret Örgütü'nün ön kuruluşu) tartışmaları gittikçe artan sayıdaki sektörde dünya çapında ticarete yönelik azalan kısıtlamalara, dünya çapında ticari serbestleştirme anlaşmalarına yol açmıştır.

Yerel ölçekte, serbest ticaret bölgeleri ve diğer bölgesel ekonomik düzenlemelere katılan ülkeler arasında daha yüksek oranda ticareti teşvik etmektedir.

Neredeyse dünyanın her bölgesi kendi biçimiyle bir bölgesel serbest ticaret anlaşmasına ya da grubuna sahiptir. Avrupa'da AB, SADC Afrika'da, Güney Amerika'da Ant Paktı ve MERCOSUR, Kuzey Amerika'da NAFTA, Güney Doğu Asya'da ASEAN ve Pasifiğin Asya ve Amerika kıyısındaki ülkelerini kapsayan APEC.

Bu entegrasyonun yeni ilişkilere ve gerçekliklere yol açtığına hiç şüphe yoktur. Uluslararası üretim dünya ekonomisinin merkezi yapısal özelliği haline gelmiştir.

4-Küreselleşme ve Kamu Sektörü

Küreselleşme devletin rolünü sorgulamak isteyen serbest pazar ideologlarının temel metni olarak da kullanılmaktadır. Bu saldırı 2. Dünya Savaşı sonrası gelişmiş ülkelerde kamu ve özel sektörler arasında var olan dengeyi değiştirmiştir. Bugüne kadar kimi zaman reddederek ya da etkisizliğini vurgulayarak, refah devletinin düşüşü tartışılmıştır.

Özel işletmelerin daha fazla esneklik talebini karşılayacak biçimde sosyal güvenlik sistemlerinin yeniden şekillendirilmesinin yanı sıra, bir çok ülke devletin kamu hizmetleri sağlayan rolünü de sorgulamaya başlamıştır. Bazı ülkelerde sosyal programların yönetimi dahi özel sektöre devredilmiştir.

Kamu sektörünün verimsiz, hantal ve israfçı oluşu ve öte yandan özel sektörün etkin ve sorumluluk sahibi aktör olduğu görüşü yanlıcıdır ve büyük zarara yol açmaktadır. Bu bakış açısı her kamu yatırımı ne ölçüde elzem olursa olsun *israf*, her özel yatırımı da ne kadar anlamsız olursa olsun *isabetli* olarak değerlendirecektir. Pek çok durumda ideoloji, olguların pragmatik açıklamasının önü-

ne geçmiştir. Sonuç olarak bazı ülkelerde sağlık ve eğitim gibi önemli sektörler parçalara bölünmüş, özel sektör çıkarlarına devredilmiştir.

Uluslararası sendikal hareket bu politikaların gerçeklikten koparmış ekonomik analizlere dayandığını düşünmektedir. Bu yaklaşım, hükümetin doğası gereği büyük açıdan özel sektör tarafından oluşturulan ülkenin kollektif zenginliğine kanal oluşturmaktadır. Bu kavramlaştırma ekonominin işleyişinin bir tarafını (özel sektör) zenginlik yaratan etkinliklerinin diğer tarafın (kamu sektörü) ticari olmayan etkinliklerini finanse ettiği yanlış kurgulanmış bir sistem ortaya çıkarmaktadır. Eğer bu mantık işlenirse örneğin kamu sektörünün etkinliği olan mesleki eğitimin üretken olmayan etkinlik kabul edilmesi gerekecektir.

“Serbest Pazar”ın koşulsuz savunucuları özel sektör yatırımlarını akıllıca ve tasarlanmış olarak değerlendirip, kamu sektörünü anlamsız harcama olarak tanımlarken, özelin borçlarının ekonomik savunusunu yaratır, kamu borçlarını suçlarlar. Kamu sektörünün küçültülmesi ve istihdam yaratan halden çıkarılması için sürekli yöntem önerilmesi de bu

dogmanın parçasıdır.

Sürekli kampanyalarla gerçekleştirilen kamu sektör özelleştirmeleri beklentilerini gerçekleştirmede başarısız olmuştur. Toplumların ve ekonomilerinin iç içe geçmiş ve bağlantılı parçalarını oluşturan kamu ve özel sektörün yapay bir biçimde ayrıştırılmaya çalışılmasının kararlı bir şekilde önüne geçilmelidir.

Kamu açıkları ve borçları üzerinde takıntılı şekilde durmak kamu sektörüne ardarda gelen saldırının temelini oluşturur. Küreselleşmenin ortaya çıkışında kamu maliyesini akılcı hale getirme gereksinimi kamu harcamalarında yenilenen kesintilerle haklı kılınmıştır. Açık ve borçla başa çıkma gerekçesiyle eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetleri ve sosyal programlara saldırı sürdürülmektedir. Her ne kadar kamu maliyesini düzenleme savunusuna dayandırılrsa da bu durum devletin rolünün önemini azaltmada kullanılmaktadır. Bununla birlikte IMF gibi bir dış kurumun zorlaması bulunmadığı durumlarda bunu hükümetler kendileri üstlenmektedir. Bu noktada Avrupa ortak para birimi Euro’nun kabulünün bazı hükümetlerin birçok kısıtlayıcı ölçüt uygulamalarına yol açar

rak, sorunsuz gerçekleşmediğini hatırlamak gerekir.

Küreselleşmenin sonucu olarak artan rekabet, parasal alanlar üzerinde etkili olmaktadır. Güçlü işveren lobileri yıllardır her tür vergilendirmeye ama özellikle sosyal programları destekleme amacıyla kullanılan ücret harcamalarının vergilendirilmesine karşı çıkmaktadırlar. Serbest ticaret ve sermayenin dolaşımı ulusal vergi sistemleri arasında rekabete yol açarak vergi gelirlerinin azalmasına ve sosyal harcama açıklarının oluşmasına neden olmuştur. Her ülke ölçütlerini belirlerken düşük ortak paydaya kalma gerilimini hissetmektedir. Ancak görmekteyiz ki bu stratejiler kamu sektörünü fonları ortadan kaldırarak boğmaktadır.

5-Teknoloji

Bilgi işlemde, iletişimde ve ulaşımdaki teknolojik ilerleme küresel üretim zincirleri ve dağıtım ağları oluşturmada büyük kolaylık sağlamıştır. Şirketler hem destekçi firmalarla hem de müşteri ve üreticileriyle entegre ilişkiler kurabilmektedir. Mesafelerin yakın olması gittikçe daha azalan bir gereklilik oldukça pek çok çokuluslu şirket için dünyanın herhangi

bir yerinde ve yerinden çalışmak mümkün olmaktadır. Elektronik posta, internet ve video konferans gibi yeni tekniklerin kullanımı uzaklık sorunlarını azaltmaktadır.

Bilişim teknolojilerinin kullanımı belli başlı şirketlerin iş yapma biçimlerini değiştirmiştir. Teknoloji ve onun getirdiği olanaklar daha önceleri ticareti yapılamaz hizmetleri ticarileştirmiştir.

Bu duruma iyi bir örnek öğrencileriyle internet üzerinden ya da diğer uzaktan öğrenme teknolojileri aracılığıyla ilişki kuran “sanal üniversiteler”dir.

Teknolojinin kullanımı yalnızca sınırlar ötesi çalışmayı geliştirmekle kalmaz aynı zamanda iş ilişkilerinde de değişim getirir. Gittikçe daha çok insan evlerinden ya da çağrı merkezlerinden çalışmaktadır. Üretim teknikleri de değişmektedir. Standart ürünler çıkaran eskinin kitle üretim sistemleri daha kısa üretim süreçleriyle daha farklılaşmış ürünler yapan yöntemlere yer açmaktadır.

Teknoloji bunların yanı sıra paranın dünya çapında hızlı hareketini sağlayarak küresel sermaye pazarının gerçeğe dönüşmesini olanaklı kılmaktadır. Parasal transferlerin saniyeler içerisinde yapılabiliyor oluşu, sadece firma-

ların davranışlarını değiştirmekle kalmaz aynı zamanda finansal spekülasyonu ve istikrarsızlığı da cesaretlendirir.

Üretimin bu hareketliliği ve esnekliği işçiler üzerinde büyük baskı yaratabilir. Bu durum sendikalara bu yeni ortama uyum sağlamak, yaklaşım ve strateji geliştirmek açısından yeni görevler yüklemektedir. Sendikalar açısından uyum sağlamanın bir yolu, uğraştıkları şirketlerin hızına ve etkinliğine yetişmek için yeni teknolojileri kendilerinin de kullanmasıdır. Bu tür teknolojiler uluslararası dayanışma açısından kritik olan iletişim olanaklarını ve aynı zamanda bir çok sendika için bilgi toplama işini kolaylaştırmaktadır. (Örneğin bazı büyük firmalarla ilgili günlük haber veren uzmanlaşmış web siteleri bulunmaktadır.)

KÜRESELLEŞMENİN İŞÇİLER İÇİN ANLAMI

Tüm bunlar işçiler ve sendikalar için yeni görevler ortaya çıkarmaktadır. Hükümetler üstünde düzenlemelerden uzaklaşmaları ve rollerinden vazgeçmeleri yönünde baskı oluşmaktadır. Ulusal, sosyal ve ekonomik politika-

lar üreten ulus merkezli sistem şu anda sosyal adalet ve ekonomik denklik getirmekle birlikte, bu ulusal temelli yaklaşım ciddi boyutta baskı altında bulunmaktadır. Ulusal kurumların azalan rolüne karşın dünya seviyesine kayış yaşanmıştır. Ancak bu kayış, adalet ve eşitliği sağlayacak uluslararası çerçeveden ve kurumlardan yoksundur.

Sendikalar için bir başka gündem ise işverenin değişen doğasıdır. Sermayenin işçilerden daha hareketli olabildiği bir dünyada istihdamı etkileyecek ve toplu pazarlığı tehdit edecek değişik iş örgütlenmeleri ve ilişkileri ortaya çıkmıştır.

Bir bakıma çokuluslu şirketlerin kökü sabit olmayan karakterleri sonucu pek çok şey değişmiştir. Hedeflenen yönetimde, "en iyi uygulama" genellikle "en kötü uygulama"ya dönüşen yeni yönetim tekniklerine dönüşmüştür. Bunun yanında ülkenin daha düşük sosyal ve çevresel standartlar geliştirmesine ve bağımsız sendikaların ortadan kalkmasına yol açmaktadır. İstihdam ilişkilerindeki değişimin yanında yeni iş örgütlenmeleri ortaya çıkmıştır. Fason üretimden, taşeronluğa sözleşmeli çalışmaya kadar pek çok

çeşitli istihdam uygulamaları örnekleri uygulanmaktadır. Küreselleşme aynı zamanda çocuk emeği ve zorunlu çalışma ile ağır sömürü koşullarında üretilen ürünler için pazarı genişletmiş ve sorumluluğu artmıştır.

Bu değişimler sonucu olarak örgütlü emeğin temel hedefleri olan işçilerin haklarının rekabet konusu olmaktan çıkması için standartların oluşması çabası tehdit altındadır. Küresel ortamda esneklik ve rekabetçilik şirketlerin ortaya koydukları hedeflerdir. Firmalar açıkça işçileri birbirleriyle rekabet içine sokmakta, sosyal güvenlik ağlarını baskı altına almakta ve yıllarca sürmüş mücadeleler sonucunda elde edilmiş işçi haklarını hor görmektedir.

Birçok siyasi lider tarafından uygulanan bu küresel politikalarının, daha yüksek yaşam standartları ve daha çok iş sağlayacağı düşünülmektedir. Oysa bu gündem ülkelerarası ve ülkeler içinde zengin ve yoksul arası ayrımın gittikçe arttığı bir dünyaya yol açmaktadır. Bir grup elitin iktidarı ve zenginliği artarken pek çokları için yaşam standartları düşmekte, büyük sayıda çalışan insan için güvensizlik artmaktadır.

Uluslararası sendikal hareket

birçok ülkede elde edilmiş olan koruma önlemlerini küreselleşme sürecine eklemleme ve işçileri ve sendikalarının küresel ekonomiye katılım sağlamaları, demokratik bir çerçeve oluşturmaları için çalışmaktadır. Rekabet baskısı firmaları kaliteli ürünler ve hizmetler üretmelerini sağlamak, bunun yanında hükümetlerin yatırımları çekmek için kendi halklarını feda etmelerine yol açmaktadır. İşçilerin hakları ve uygun çalışma koşulları rekabet baskısıyla geri çekilmemelidir.

Küreselleşme çağında sendikalara düşen görev, yapısal değişimin ve uyumun, tam istihdam ve sosyal adalet hedeflerinden taviz vermeden gerçekleşmesini sağlamaktır. Bizler hükümetleri acilen dünya ekonomik gelişiminin hızlanması ve daha eşit yayılması gerekliliği konusunda ikna etmeliyiz. Gerek yerel, gerekse küresel ölçekte, temel işçi haklarının güvence olması ve bunun ekonomik bütünleşmeyle ilgili her tür anlaşmada yer alması sağlanmalıdır.

SENDİKAL ÇALIŞMANIN ULUSLARARASI BOYUTLARI

Yardımlaşma değil, dayanışma
Farkında olsalar da olmasalar da

sendikalaşmaya çalışan ya da zorlu bir toplu pazarlık süreci yaşayan işçilerin yanında dünyanın dört bir yanındaki sendikalar bulunmaktadır. Uluslararası sendikal dayanışma bunalımlarda, işçilere güç sağlamanın yanı sıra her geçen yıl daha da farklılaşan konularda fark yaratmıştır. Ancak uluslararası dayanışma, geniş kapsamlı bir karşılıklı yardımlaşmayı içerir.

Sendikalar diğer ülkelerdeki kendileriyle aynı işverene sahip sendikalarla dayanışma gösterebilir. Yabancı ülkelerdeki karşılıklarıyla karar aşamasında görüş alıp vererek birbirilerinin üyelerini etkileyecek kararlarda da dayanışma gösterirler. Sendikaların uluslararası etkinliklerinin, uluslararası sendikal harekete güç verecek şekilde örgütlenmesi da dayanışma anlamına gelir.

Uluslararası boyutun farkına varmak

Uluslararası dayanışmanın kurulması, sendikaların yaptıkları işin uluslararası boyutlarının farkına varmalarına bağlıdır. Uluslararası boyutu değerlendirme en azından uluslararası ticari ilişkilerin varlığında gerçekleşmelidir. Bu tür ilişkiler açık olmayabilir.

Bazı koşullarda ise uluslararası açılımı olmayan bir sorunun uluslararası bir çözümü bulunabilir. Örneğin sendikal hakların korunması her zaman için uluslararası bir konudur.

İşçilere herhangi alanda bir dayatma yapılması gerektiğinde çokuluslu şirketler dahil birçok işveren, uluslararası rekabeti öne sürerek ulusal çıkarları bahane gösterir. İşçilerin kendi çıkarlarıyla işverenin çıkarlarının nerede ayrılıp nerede birleştiğini ayırt edebilmeleri gerektiği gibi, sendikacılar da bu çıkarların hangi oranda hangi aşamada yalnızca ulusallaştığını ayırt edebilmelidir. Uluslararası boyutun farkına varmak demek küreselleşmenin uluslararası dayanışma gerektiren durumları gidererek artırdığının farkına varmak demektir.

İdeal olan her ulusal sendikanın uluslararası konularla ilgilenen ve uluslararası sendikal örgütlenmelerle ilişkileri yürüten kişileri olmasıdır. Uluslararası ilişkileri yöneten kişi ya da kişilerin sendikaların örgütlenme, toplu pazarlık, araştırma gibi diğer birimleriyle de iletişim içinde çalışması, uluslararası alanın sendikanın bir parçası haline gelmesi açısından önemlidir. Bunun yanında eğer

şirketlerle ilgilenen yerel birimler oluşturulmuşsa bunların da uluslar arası çalışmayla ilişkili olması önemlidir.

Uluslararası ilişkiler sendikal eğitimin düzenli bir bölümünü oluşturmalıdır. İşçiler bilgi alabilmek için sadece basına işverenlere ya da hükümetlere bağlı kalmamalıdır. Sendika, üyelerine sendikacılık hakkında her tür alanda bilgi sağlamakla yükümlüdür. Uluslararası dayanışmanın gittikçe önem kazanması gibi, uluslararası konuların sendikaların işçi eğitim programlarına alınması da önemli hale gelmektedir. Sendika temsilcileri ya da diğer yetkililerin uluslararası dayanışmaya dair sorularla karşılaştıkça hızla bu alanın önemini kavradıklarını göstermektedir. Bu yüzden sendikalar pratik dayanışma eylemlerine öncelik vererek uluslararası sendikal etkinlikleri içeren kurslar düzenlemelidir.

Sendika görevlilerinin ve çalışanlarının da uluslararası alanda etkinlik gösterebilecek şekilde eğitim almaları gereklidir. Uluslararası sendikal örgütlenmelere ilişkin bilgilenmek kolaydır ancak elbette kimse bu bilgiye sahip doğmaz. Bazı koşullarda, dil eğitimi de katmak gerekir. Uluslara-

rası çalışmayı geliştirmenin bir diğer yolu da sendika çalışanlarından bazılarını (işyeri temsilcileri ya da sendika aktivistleri) uluslararası sendikal yapıların genel merkezlerine ya da başka ülkelerdeki sendikalara ortak çalışma ve öğrenmek için göndermek olacaktır. Ancak elbette uluslararası dayanışma işyeri çalışmasının ya da işverenle mücadelelerde planlama ve stratejilerin yerini alacak bir şey değildir. Aslında uluslararası boyut, sendikanın planlama sürecine katılmalı ve genel stratejilerin parçası haline getirilmelidir.

İlk adım birleşmektir

Uluslararası sendikal hareket yaratmak, bir konuşmadan, bir sözleşmeden ya da iyi niyetten çok daha fazlasını gerektirir. Sendikalaşmanın da temel mantığı olan birlik olma ile işe başlamak gerekir. İşçilerin kalıcı bağımsız ve temsil niteliği olan örgütler olarak sendikaları kurmaları gibi, uluslararası sendikal hareket de kalıcı, bağımsız ve temsil niteliği olan yapılar kurmalıdır. Sendikaların işçilerin temsilcisi olarak meşruiyeti üyelerinin katılımını sağlayan demokratik yapılarından kaynaklanmaktadır. Sendika-

ların işçileri temsil edebilmesi meşru olmalarına bağlıdır ancak aynı zamanda işçilerin kendileri tarafından oluşturulmuş ve desteklenen kalıcı ve bağımsız örgütler olmaları da gereklidir.

İşçiler ve onların sendikaları için küreselleşmenin karşısında akılcı bir tepki, uluslar arası sendikal hareketi oluşturan kalıcı ve bağımsız örgütleri güçlendirmektir.

Dayanışma "Yardımlaşma"dan farklı olarak çift yönlü bir yoldur. Karşılıklı sorumluluğu kabul etmek anlamına gelir. Bunun yanında işçilere destek etkin ve anlamlı olarak örgütler aracılığıyla gerçekleşir. Uygun bir uluslar arası sendikal örgüte katılmak uluslararası dayanışmaya doğru atılacak önemli bir adımdır.

Birleşme elbette yalnızca ilk adımdır. Toplantılara, dayanışma eylemlerine, kampanyalara katılım, bilgi istemlerine karşılık verme ya da istemde bulunma, anketlere, araştırmalara yanıt verme, tüm bunlar güçlü bir uluslar arası sendikal hareket yaratmanın parçalarıdır.

Eylemde uluslararası dayanışma

Uluslararası dayanışma, etkin ulusal eylemliliğin yanında ger-

çekleşip destekleyici nitelikte olduğu sürece işe yarar. Bazı ülkelerde uluslararası sendikal örgütlenmelerin baskısı ile işten atılan sendika liderleri geri aldırılmış ya da sendikalara yönelik yasal saldırılara son verilmiştir.

Uluslararası dayanışmanın en çok bilinen yöntemleri protesto ve dayanışma mesajlarının iletilmesi yöntemidir. Ancak bunun ötesi de vardır. Bunlar dışında, uluslararası kampanyalar, çokuluslu şirketlerin bulunduğu ülkelerde mitingler düzenlemek ve bağlantılar kurmak gibi etkinlikler söz konusudur. Aynı zamanda kamuoylarının eşgüdümü, deneyimlerin paylaşılması, hükümetler arası müdahaleler ya da dünya çapında ve yerel şirket konseyleriyle, formal ve informal sendikal iletişim ağlarına katılmak gibi eylemlilikler gerçekleştirilir.

Her ne kadar kaynaklar sınırlı olsa da, dayanışma mali yönden de sağlanabilmelidir. Sendikalar işverenler ya da hükümetler tarafından büyük maliyetli cezalar ya da yasal yaptırımlarla yüzyüze kalarak üyelerinin çıkarlarını gözetemez hale gelebilmektedir.

Son yıllarda dünyanın her yerinde sendikal haklarda yasal kısıtlamalar gündemdedir. Sendika kar-

şıtı yasal düzenlemelerin temel hedefleri boykot gibi farklı dayanışma eylemliliklerini kısıtlamaktır. İşverenler yasaları kullanmada oldukça saldırgan davranmaktadır. Sendikalara karşı uygulanan yaptırımlar yapılan ihlalin boyutundan bağımsız olarak korkunç boyutlara ulaşabilmektedir.

Açıktır ki sendikal bu sendika karşıtı düzenlemelere karşı durabilmeli ve ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışma eylemliliklerine girebilme haklarına sahip çıkmalıdır. Küreselleşme, işçilerin küresel eylemliliğini anlatırken, şirketlerin sınır ötesi etkinlik gösterme hakkını ortaya çıkarmalıdır. Deneyimler göstermiştir ki, yasal düzenlemeler eyleme geçmemek için neden oluştururken aynı zamanda mazeret de oluşturabilmektedir. Çoğu zaman “yasalar herhangi bir şey yapmamızı engelliyor” demek, “şunları yapabiliriz” demekten daha kolay gelmektedir. Oysa bazı kapılar kapanırken diğerleri açılmaktadır. Etkin uluslararası eylemlilikler düzenlemek, neler yapılamayacağına değil, neler yapılabileceğine yoğunlaşmak anlamına gelmelidir.

Dayanışma her koşulda anlaşmazlıklar üzerine ortaya konmak

zorunda değildir. Bunun ötesinde anlaşmazlıkların oluşmasını önleyecek ilişkiler, örneğin şirketler ile küresel anlaşmalar yoluyla kurulabilir. Dayanışma, demokratik örgütlenme ve katılımı sağlayarak en iyi yolu bulmaktır.

Uluslararası dayanışma talep etmek ve sunmak

Dayanışmanın özü yardım talep etmek ve sağlamaktır. Her ikisi de göründükleri kadar kolay değildir. Sağlanan yardımın boyutları ve niteliği nasıl talep edildiğine bağlıdır. Sendikalar açısından uluslararası dayanışma talep etmek ya da sağlamak ulusal düzeydeki uygulamalara benzer ancak bazı önemli farklar içerir.

Farklılıkları gözetmek

Tek bir önemli farklılık gerçekten anlamlı olabilir. Diğer ülkelerdeki sendikacıların bir konudaki anlayışlarını farklı algılamak mümkündür. Sendikacılar genellikle her yerde olanın kendi örneklerindeki gibi yürüdüğünü düşünürler. Oysa kimse bir ülkedeki endüstri ilişkileri sisteminin diğeriyle aynı olduğunu düşünmemelidir. Diğerlerinin ülkeye özgün yasalar ve uygulamaları anlayamayışı dayanışmanın etkili oluşunu sınırlayabilir. Dayanışma

gösterirken yabancı sendikalar ilgili ülkenin endüstri ilişkileri ve emek politikalarını öğrenmelidir. Bu bilgilenme, ilgili şirketle görüşülerek, ortaklar araştırılarak, hükümet yetkilileri ya da medya aracılığı ile olabilir.

Aynı şey belli bir anlaşmazlığın ayrıntıları açısından da geçerlidir. Bir ülke için bilinen ya da aktarılmış olan bir konu, diğer ülkeler için açık olmayabilir. Uluslararası sendikal birlik bile her ne kadar daha çok bilgi sahibi olması beklenirken, tüm ayrıntıları bilmeyebilir. Yardım bekleyen sendika açısından gerekli ve yeterli bilgiyi sağlamamış olmak ciddi kayıplara yol açan sonuçlara neden olabilir. Dayanışma mesajı gönderen ya da ilgili çokuluslu şirket ile görüşme yapan diğer sendikalar zaman zaman bu yüzden hükümetler ya da şirketler tarafından düzeltilmiş veya bilgilendirilmiştir. Bu tür durumların en olumsuz sonuçları yardım talep eden sendikanın konumunun zedelenmesidir. En iyi ihtimalle hükümet ya da çokuluslu şirket bunu bir mazeret olarak kullanabilir.

Diğer ülkelerdeki sendikalardan belli bir konuda bazı eylemler talep eden sendikalar zaman zaman hayal kırıklığı yaşayabilir. Bazı

eylemler, talep eden sendikalar için uygun ve olabilirken diğer ülkelerin sendikaları için olanaksız olabilir. Oysa öte yandan diğer ülkelerdekiler hem kendilerine uygun hem de etkili olabilecek başka tür eylemlilikleri olabilir.

Ülkeler arası bir diğer farklılık da bir işin gerçekleştirileceği zamana ilişkindir. Uluslararası buluşmalar düzenlemek masraflı ve zaman alıcı bir iş olduğunda pek sık yapılmamaktadır. Değişik ülkelerdeki tekil sendikalar arasındaki etkin ilişkilerin kurulabilmesi zaman alıcıdır. Dil sorunu gibi uygulamadaki diğer farklılıklar da zaman sorunu yaratmaktadır. Yardımlaşma, bilgi sağlama, eşgüdüm için gerekli zaman ve çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için, uluslar arası örgütlerle yeterince erken ilişkiye geçmek büyük önem taşımaktadır.

Farklı yapılara saygılı olmak

Hem ulusal hem uluslararası alanda dayanışma talep etmek ve göstermek, sendikal örgütler arasındaki ilişkilere, yapısal özelliklere önem vermek gerekir. Sendikalar demokratik örgütlerdir, bu yüzden onların yapılarına saygı göstermek bürokratik bir süreç olarak değil, demokratik yapılara saygı olarak algılanmalıdır. Bazı

zamanlar sendikalar dayanışma talep ederken ya da sağlarken kendi ülkelerinde yapmayacakları şekilde davranabilmektedir. Genellikle bunun nedeni diğer ülkelerin ya da uluslararası örgütlerin yapılarını bilmemeleridir. Bazı zamanlar acil durumlarda yardım çağrıları herhangi birine ve herkese iletildiğinde etkisiz eylemler, yetersiz ilgi sorunları ortaya çıkmakta ve ilk olarak başvurulması gereken yapılar atlanmaktadır. Her ne kadar bu tür davranışlar anlaşılır olsa da böyle ufak tefek atlamalar değerli zaman kayıplarına ve yanlış anlamalara neden olmaktadır. Sendikalar için altın kural, "sana davranılmasını istediğin gibi davran"dır.

Hem dayanışma talep ederken hem de dayanışma sağlarken karşı tarafın özelliklerini göz önünde tutmak gerekir. ICFTU ve Uluslararası Sendikal Birlik sendikalar arası başarılı işbirliğinin sağlanabilmesi için bilgi alma ve danışmada aşağıdaki koşulları sıralamıştır:

1. Sendika dışı örgütler ya da ortak uluslararası oluşuma bağlı olmayan sendikalar ile ilişkiye geçileceğinde, muhatap sendikalar bilgilendirilmeli ve görüş alınmalıdır.

2. Ulusal sendikalar diğer ülkelerdeki ulusal yapılarla ilişkiye geçeceklerinde kendi ülkelerinin ulusal yapılarını devreye sokmalıdır.

3. Uluslararası sendikal birlik üyeleri karşılıklı yardım çağrılarını birliğe iletmelidir.

4. Ulusal yapılar ICFTU'yu diğer ülkelerdeki örgütler tarafından kendilerine yapılan çağrılar konusunda bilgilendirmelidir.

5. Dayanışma eylemleri ya da kampanyaları en az bir ulusal yapıyı ya da ICFTU'yu içeriyorsa yardım talep etmiş diğer ülkeler de bilgilendirilmeli ve kampanyaya katılmalıdır.

Ulusal sendikalar için dayanışma çağrısı ya da desteği için birden fazla yol bulunmaktadır; ulusal yapılar aracılığıyla, doğrudan yabancı eş sendikalar aracılığıyla ve bağlı oldukları uluslar arası sendikal birlik sayesinde dayanışma gerçekleştirilebilir. Daha önce de belirtildiği gibi belirli bir şirketin var olduğu durumlarda uluslararası sendikal birlik desteğiyle başlamak en uygun yol olacaktır.

Bazı durumlarda uluslararası birliğin ya da diğerlerinin yardım sağlaması olanaklı olamamaktadır ancak bu bir genellemeye yol

açmamalıdır. Ciddi durumlarda, asıl işverenle toplu iş sözleşmesi bulunan bir sendikanın temsilcisinin zor durumdaki sendikayı kişisel olarak ziyaret etmesi ve sorun ve uzlaşmazlık bilgilerini yerinde öğrenmesi etkili olacaktır.

Uluslararası çalışma itfaiye ya da ambulans yardımından farklı bir şeydir. Ortak sendikal görevlerimizde daha iyi çalışabilmemizi sağlayacak şekilde ilişki geliştirme, destek sağlama ve karşılıklı anlayış anlamına gelir. Hiçbir işçi topluluğu ister çalışma koşulları ya da sendikal haklar açısından tam garantiye sahip değildir. Bu durumlarda sendikalar kendi varoluşları için diğer ülkelerdeki sendikaların dayanışma gösterebilme koşullarına muhtaç kalmaktadır.

Uluslararası sendikal kampanya

Kampanya düzenlemek, uluslararası sendikal örgütler açısından temel ve gelişen bir etkinliktir. Bir kampanya, dayanışma mesajı göndermekten, birden fazla etkinliğin sırasıyla gerçekleştirildiği biçimlere, değişik şekillerde örgütlenebilir. Burada anahtar sözcük planlamadır. Her ciddi kampanyanın bir başlangıcı, gelişimi ve

sonu olmalıdır. Başlangıç aşaması, kampanyaya karar vermeyi, planlamayı ve hazırlığı içerir. Kampanyanın mantığı, diğerlerine bir hedefe ulaşmada yardımcı olacak etkinlikler düzenlemektir. Bir kampanya, belli bir hükümeti ya da işvereni etkilemek için yapılırsa da aslında kamuoyunu da katarak bir uzlaşmazlığı yaygınlaştırmanın yoludur. Çoğu kampanya topluma yönelik olduğu için ulusal sendikal merkezlerin işe katılması önemlidir. Bu yapılar tüm işçilerin sesi olacakları için, genel kamuoyuna mesaj iletmede etkili olacaktırlar.

Neden kampanya?

Hemen tüm uluslararası sendikal kampanyalar, sendikal hakların bölünmezliği ve evrenselliğine, işçilerin ortak işverenlerine karşı birleşme gereksinimleri gerçeğine dayanır. Çoğu kampanyanın toplumsal olması, yani hükümetlerin ya da şirketlerin eylemlerine karşı ve sendikaların yardım taleplerine cevap olarak yapıyor olması şaşırtıcı değildir.

Ancak tüm uluslararası sendikal kampanyalar tepkisel değildir. Kampanyalar bir sendikal amacın gerçekleştirilmesinde stratejinin bir parçası olarak örgütlenebilir. Uluslararası sendikal hareket,

uzun dönemli hedefi işçileri de koruyacak bir uluslararası iş etkinliği çerçevesi yaratmak olan çeşitli kampanyalar gerçekleştirilmiştir. Bazıları uzun erimli olan bu kampanyalar, küreselleşmenin sonuçlarına karşı sendikal yanıt olmuşlardır. Son yıllarda da uluslararası sendikal işbirliğini kullanarak buna benzer kampanya girişimleri olmaktadır.

Bu bölümde dört değişik uluslararası sendikal kampanyadan ve hedeflerinden söz edilecektir.

1-Sendikal haklar kampanyaları

Uluslararası sendikal kampanyaların en yaygını, sendikal haklara ilişkin düzenlenen kampanyalarıdır. Bu tür kampanyada hemen her zaman belli hükümetler, yurттаşların temel sendikal haklarını sağlamak ve korumak konusunda hedef alınır. Uluslararası kampanyalar, işçilerin örgütlenme haklarına müdahale, sendika aktivistlerinin tutuklanması, sendikal kısıtlamalar gibi konularda düzenlenmiştir.

Eğer bir şirket işçilerinin haklarına saygı göstermiyorsa, bu hak ihlali hükümetlerin sorumluluğundadır. İşçilerin haklarını koruyacak yasaları uygulamak ve ku-

ralsız davranan işletmeleri denetlemek hükümetin görevidir. Kampanyalar hem hükümetlere hem de şirketlere yöneltilebilir, çünkü çoğu uzlaşmazlık işçilerin haklarının ihlali yüzünden çıkmaktadır. Açıktır ki hem şirketleri hem de hükümetleri hedef alma daha etkili bir yöntemdir ancak bunun hükümetlerin sorumluluklarının üzerini örtmemesine dikkat edilmelidir.

Sendikal haklar kampanyalarının hedefleri ve kullandıkları teknikler diğer insan hakları örgütlerinininkine benzer. Bu kampanyalar uluslararası kamuoyunun dikkatini, tehdit altında olan ya da tutuklu bulunanların acil olarak korunmaları üzerine çekerek, baskıların sürdürülmesini engellenmeye çalışırlar. Kampanyaların yaygın yöntemi mümkün olan en fazla örgüt ve ülkeye mesajlar yaymaktır. Dayanışma mesajlarının hızlı yanıtlanması kritik olduğundan bu kampanyaların sürekli bir süreç olarak algılanması gerekir. ICFTU'nun kendi üyeleri ve birliklerin üyelerinden oluşan bir sendikal ve insan hakları komitesi bulunmaktadır ve sendikal haklar konusunda dayanışma için harekete geçmektedir.

Sendikal haklar kampanyaları-

nın “yasal” bir yönü vardır. Sendikal hakların ihlali, hükümetler yasaları tam anlamıyla uygulamadıklarında ya da bazı düzenlemeleri yapmadıklarında ortaya çıkar. Ayrıca hükümet politikaları sendikal hakları ortadan ortadan kaldırmaya ya da yasaklamaya yönelik olduğunda da hakların ihlali söz konusudur. Öte yandan sendikal haklara tam olarak rağbet etmeyen ülkelerde dahi bu haklar anayasalarda yer almaktadır. Tüm hak ihlalleri durumlarında söz konusu hükümet, uluslararası standartları ve genellikle anlaşma hükümlerini ihlal etmektedir.

Etkili bir sendikal haklar kampanyası hükümetlerin yükümlülüklerini bilerek hareket etmelidir. Bu işçi haklarını ele alan uluslararası araçları bilmek anlamına gelir. Ayrıca hangi durumların hak ihlali oluşturduğu da kavranabilmelidir.

Her hak ihlali sendikacıların tutuklanması ya da grevlerin zorla bastırılması kadar açık değildir. Sendikal örgütlenmeler için şart koşulan uzun idari işlemler, sendikaların iç ilişkilerine müdahaleler ve işverenlerin iyi niyete dayanmayan pazarlık süreçleri gibi durumlar da sendikal hak ihlalleridir. Bazı durumlarda hükümet-

lerin yabancı yatırımları çekmek için işçilerin sendika ve toplu pazarlık haklarını gözden çıkardıkları görülmektedir. Bir sendikal haklar kampanyası başlatmak için ihlal durumlarını diğer gelişmelerden ayırabilmek gerekir.

Sendikal haklar İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde ve ilişkilendirilmiş diğer uluslararası düzenlemelerde temel yere sahiptir. Ayrıca iki ILO sözleşmesiyle düzenlenir: 87 ve 98 nolu sözleşmeler. ILO, ülkelerin onaylamış olup olmamalarından bağımsız olarak bu sözleşmelerdeki hakların ihlaliyle ilişkin yakınmaları inceleyen, Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi oluşturmuştur.

Uluslararası sendikal örgütler ya da ulusal yapılar bu komiteye yakınmada bulunabilirler. Komite bu yakınmalara ilişkin ILO yönetim organlarına sonuç raporları ve öneriler iletir.

ILO’nun yaptırımlarının sosyal baskının ötesine geçememesi ve yakınma süreçlerinin zaman alıcı olmasına rağmen komite kararlarının bir çok olayda olumlu sonuçlar aldığı olmuştur.

İyi bir yakınma, doğru, eksiksiz ve iyi belgelenmiş bilgi içermelidir. Bu da sendikaların ulusal yapılarla, ulusal merkezlerin ulus-

lararası sendikal örgütlerle sıkı bir işbirliği içinde olmaları demektir.

2-Şirketlere dönük kampanyalar

Sendikal hakların sistematik olarak ihlal edilmediği ülkelerde sendikalara temel etkinliklerini sürdürmelerinde destek olmak için uluslararası kampanyalar düzenlenebilir. Genellikle bu kampanyalar sendika ile işverenler arasındaki uyuşmazlıklara yöneliktir. Bu uyuşmazlıkların nedenleri, sendikaların işverence tanınmaması ya da toplu pazarlıkta anlaşmaya varamamasıdır. Doğrudan hükümetleri hedef alan sendikal haklar kampanyalarından farklı olarak, bu kampanyalar belli bir işverene yöneliktir ve genellikle şirket kampanyası olarak adlandırılır.

Sendikal haklara dönük yasal korumanın zayıf olduğu ülkelerde sendikalar bu eksikliği örtebilecek başka bazı eylemliliklere başvurmaktadır. Şirket kampanyaları, 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başlarında sendikalara karşı işletme karşıtlığını yaşayan ABD sendikalarıyla ortaya çıkmıştır.

80'lerle birlikte ABD'deki işletme kampanyaları endüstri ilişkileri çerçevesini aşan biçimler almıştır. Bu yeni kampanyalar stra-

tejik boyutlar kazanmıştır. Bu tür kampanyaların mantığı sendikaya daha geniş alan sağlayacak biçimde uyuşmazlığı yaymaktır. Bu da hedef alınan şirkete olabildiğince çok çeşitli yöntemle maliyet artırıcı eylemlilik anlamına gelir.

Kampanyada şirketin, zayıf noktalarının ya da başka uygulanabilecek alanlar şirketin müşterilerini ve yan sanayiini ve aynı zamanda yatırımcılarını kapsar. Yürütülecek eylemlilikler kampanyanın çıkışına neden olan konudan farklı olarak şirkete ilişkin başka olumsuz yönlere de yönelebilir. Bu tür kampanyalarda farklı gruplarla şirkete ilişkin ortak yönler bulunmaya çalışılacaktır.

Kampanyaların tüm etkinlikleri kamuoyu yaratmaya dönük olmaz. Bazı durumlarda yasal boyutlar da işe katılır. Sendikalar kamuoyu baskısını yetki durumlarına baskı uygulamak ya da başka bazı düzenlemelere müdahale için kullanabilirler.

Kampanyalar şirketlerin uluslararası ilişkilerini ve uluslararası sendikal örgütlenmeleri de kullanarak ilerletilebilir. Kullanılacak teknikler şirketten şirkete değişir. Bunun için hedeflenen şirketin özüne dek inebilecek, yaratıcı kişilere ihtiyaç olacaktır. Bu kişilerin

şirketin yapısının tüm bilgisini, şirketin davranışlarını değiştirebilecek ve sorunları çözebilecek şekilde kullanılması gerekir.

3-Örgütlenme kampanyaları

Şirket kampanyaları her zaman yardım isteklerine yanıt olarak düzenlenmez. Bunun yanında belirli bir hedefe ulaşmada izlenen stratejinin bir parçası da olabilirler. Bu özellikle örgütlenme çalışması yürüten sendikalar için geçerlidir. Belli bir ülkede belli bir şirkette sendikal örgütlenme yapmaya çalışan sendikalara destek amacıyla düzenlenmiş uluslararası örgütlenme kampanyaları düzenlenmiştir.

Bu tür bir uluslararası sendikal işbirliği, çokuluslu şirketlerde sendikal varlığın artırılması hedefinin stratejik boyutunu oluşturmaktadır. Özellikle çokuluslu şirketler işin içerisinde olduğunda örgütlenme kampanyalarında uluslararası sendikal işbirliğinin bazı avantajları bulunmaktadır. Ev sahibi sendikayla bağlar kuvvetlenir, farklı endüstri ilişkileri konusunda bilgi sahibi olunur ve daha önce öngörülmemiş sorunlara çözüm bulunabilir.

Ancak işçilerin bir araya gelme istekleri ve korkularını yenebilmiş

olmaları gerekli koşuldur. Bu tür bir “taban desteğinden” yoksun olduğunda uluslararası ilişkileri tek başına bir işe yaramayacaktır.

Bazı ülkelerde sendikalarla iyi ilişkileri olan bir çokuluslu şirketin, başka ülkelerde sendikal haklara itiraz etmesine rastlanabilir. Çokuluslu şirketler genellikle bu tür konuları yerel idarelere bıraktıklarını söylemektedirler. Durum böyle olsa bile sendikalar farklı ülkelerdeki temsilcilerinin bu tür davranışlarından ana şirketi sorumlu tutacak şekilde çalışma yürütmelidirler.

4-Genel kampanyalar

Çoğu uluslararası sendikal kampanya tekil şirketlere ya da hükümetlere dönük örgütlenmektedir. Ancak bununla birlikte sendikalar uluslararası alanda katıldıkları çeşitli genel kampanyalar da bulunmaktadır. Bu kampanyalar çoğunlukla uluslararası sendikal örgütler tarafından düzenlenir ve uzun dönemli stratejilerin bir parçası olarak daha uzun süreleri kapsayan geniş konulara yöneliktir. Bunun iki örneği ICFTU tarafından düzenlenen uluslararası ticari anlaşmalarda sendikal hakların gözetilmesi ve çocuk işçiliğinin ön-

lenmesi için yürütölmüş kampanyalardır.

Uluslararası anlaşmalarda sendikal hakların gözetilmesi örneğinde, uzun dönemli hedef uluslararası ticari ve yatırım çerçevesini işçi haklarıyla bağlantılandırmahtır. Bu kampanya içerisinde bazı alt kampanyalarla yürütölmüştür. Örneğın bir alt kampanya var olan anlaşmalardaki ifadeleri sendikal haklara duyarlı hale getirmek için olmuştur.

Kampanya ne zaman düzenlenir?

Kampanyalar son dakikada yapılan yardım çağrıları değildir. Ya da hiçbir plan program olmadan yalnızca politika duyurma girişimleri de değildir. Kampanyaların hem hedef belirlemeye, hem de planlamaya gereksinimi vardır. Kampanya kararı, başarılı bir kampanya için gerektiğı düşünölen her koşul sağlandığında alınmalıdır. Bu koşullar, net olarak belirlenmiş bir araç, bu araca ulaşmaya uygun belirlenmiş bir strateji ve gerekli kaynakların ortaya konmasıdır.

Kampanya kararı amaçların gerçekçiliğini yansıtmayı hedeflemelidir. Aynı şekilde gerekli mali kaynaklar ve insan gücü konu-

sunda da benzeri bir gerçekçiliğe dayanmalıdır. Bireysel gönüllülerin ve diğer örgütlerin ne şekilde harekete geçirileceğının hesaplanması gerekir.

Bir şirket kampanyası düzenlenmesi kararı mutlaka gerekli ön araştırma yapıldıktan sonra alınmalıdır. Kampanya hedef alınan şirket ve yan kuruluşlarıyla ilgili olumsuz kamuoyu yaratmada ancak doğru ve geçerli bilgilere dayanabilir. Ön araştırma sadece doğru değil aynı zamanda tam bilgiye ulaşmalıdır.

Uluslararası kampanyalar uluslararası ortaklarla yürütölür. Son 50 yılda, sendikalarca uluslararası kampanya talepleri büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu olayların çoğunda durum o derece ciddidir ki ancak uzun dönemli çabalarla çözülebilmıştır.

Ciddi boyutlara ulaşmış ve süreklileşmiş sendikal hak ihlallerinde uluslararası sendikal birlik ilgili şirkete yönelik baskı uygulanmasını başka kampanyalarla da destekleme kararı alabilir. Bu tür bir karar, başarılı bir kampanya için gerekli koşulların ve kaynakların iyi değerlendirilmesiyle alınmalıdır. Süreklileştirilen dayanışma eylemleri için kabul görmüş iki öncelik şudur:

-Sendikal hakların engellenmesini içeren uzlaşmazlıklar. Bu durumda özellikle sendikaların zarar görme riskiyle karşı karşıya olmaları önemlidir.

-Var olan uzlaşmazlığın hem ulusal hem de uluslararası alanda sendikal harekete zarar verecek boyutlarda olması.

Çoğu durumda ilgili sendika çok zor durumdadır.

Olanaklar elverdiğince acil durumlar yaratmaktan kaçınmak gerekir.

Bazı durumlarda önceden hazırlanmak olanaklı olmayabilir ancak diğer durumlarda kriz ya da uzlaşmazlık patlak vermeden alınacak önlemler büyük fark yaratabilir. Çok ciddi durumlarda bile, şirketin dikkatini çekecek ve davranışını değiştirebilecek müdahaleler uzlaşmazlık patlak vermeden yapılacak etkinliklerle gerçekleştirilebilir.

Bütün uluslararası kampanyalar küresel değildir. Yalnızca bir iki ülkenin ya da bir bölgenin katıldığı kampanyalar da olabilir. Uluslararası bağlar güçlendikçe, uluslararası dayanışma olağan sendikal etkinliğin bir parçası haline gelecek ve sınırlı kampanyalarla başarılı sonuçlara ulaşılabilecektir.

Nasıl kampanya düzenlenir?

İki kampanya hiçbir zaman birbirinin aynı değildir ve kampanya düzenlemenin bir reçetesi yoktur. ICFTU ve üye birlikler yıllardır belirli sonuçlar çıkarmak amacıyla farklı kampanyaları izlemiştir. Açıktır ki; işbirliği, planlama ve hazırlık ile bunların yanında iletişim her kampanya için kritik elementlerdir. Bunları ise izleme ve değerlendirme izler.

İşbirliğini sürdürme

Kampanyanın bir hedefi de birlikteliği güvenceye almaktır. Ve bu da en iyi başlangıçta yapılabilir. En azından uluslararası kampanyalarda diğer ülkelerde işbirliğini sağlayacak sendikaların bulunması ve kampanyanın başında bir işbirliğinin güvenceye alınması gerekir.

Bir kampanyayı planlarken ve sürdürürken, işbirliğini sürdüren örgütlerin ya da bireylerin karşılıklı sorumluluklarının belirlenmesi gerekir. Önemli bir sorumluluk başlangıcından sonuna kampanyayı tüm boyutlarıyla izlemek olmalıdır. Örgütsüz ve eşgüdüm-süz kampanyalar, hem verimsiz, hem de yıpratıcı hale gelecektir. Çoğu durumda katılımcı örgütlerin bağlantı noktası olarak sorum-

luluk verecekleri isimler belirlemeleri önerilir.

İşbirliğini güvenceye almanın bir diğer yolu da öncesinde ulusal kapsamlı mitingler ve seminerler düzenlemek olacaktır. Bazı geniş kapsamlı uluslararası kampanyalar öncesinde uluslararası mitingler de örgütlenebilir.

Planlama ve hazırlık

Potansiyel baskı noktalarının da belirlenmesini içeren planlama uluslararası bir kampanya için olabildiğince başlangıçta gerçekleştirilmelidir. Dayanışmaya katılan tüm taraflar için öncesinden örgütlenmek önemlidir. Etkinliklerin planlanmasının yapılacağı, paylaşılan görevler için son tarihlerin belirleneceği bir takvimlendirmenin yapılması gerekir. Bu planlama katılan örgütlerin kendi ülkelerindeki önemli tarihler ve uluslararası boyutlar göz önünde tutularak hazırlanmalıdır.

Bir kampanyanın ne zaman ve nasıl sona ereceği kararı önemlidir ve planlama aşamasında görü-

şülmelidir. Bu aşamada ayrıca hedeflerin açık ve net ortaya konması, başarının ölçülmesi için gereklidir.

İletişim

Etkili kampanyalar için hem iç, hem dış ilişkilerinin iyi kurulması önemlidir.

İç iletişimin, katılan sendikaları gelişmelerden haberdar edecek biçimde düzenli haberleşme ve bilgilenmenin kurulmasıdır.

İyi bir iç iletişim, nelerin iyi gidip nelerin tıkandığını izleme ve ona göre stratejileri uyarlama anlamına gelir.

Dış iletişim ise kampanyanın temel hedefidir. Bu sayede istenilen mesaj oluşturulur ve insanlara iletilir. Oluşturulan unsurlar hem yeterince iyi, hem de herkes tarafından anlaşılabilir olmalıdır. Kampanyanın mesajı hedeflenen herkese ulaştırılabilmelidir.

Çeviren ve özetleyen:

Burçak Özoğlu